لەبری پرۆلیتاریا، دەڕۆن مەگەل!.. جەمال کۆشش

ساڵی خەونە موژدەبەخشەکان! ساڵی بەهێزبوونەوەی کۆمۆنیستەکان!

سلاڤۆی ژیژەک کتێبێکی بەناوی "ساڵی خەونە ترسناکەکان" هەیە، وەرگێڕی کارامەی بواری هزر و فەلسەفە، ئەرسەلان ئەفراسیاو بە کوردی وەریگێڕاوە. بەکارهێنانی ئەم دەستە واژەیە وەک میتافۆرێکی ئاوەژوو، تەنها بۆ چڕکردنەوەی مەبەست بووە بۆ دەرکەوتنەوەی شەبەنگێکی سور. کتێبەکە پتر لە دەیەیەکە نوسراوە، ساڵی بەهێزبوونی ڕاستی پۆپۆلیستی توندڕەو، پوکانەوەی عەقلانیەت و جەنگ.

کیژان ئیسپه هانگیزی، مامۆستای زانکۆی زوریخ لە نوێترین چاوپێکەوتنی لەگەڵ ڕۆژنامەی دەر بوند (بەڵێ، بەڕاستی ئێمە لە سەردەمی لەدایکبونی نەزمێکی نوێ جیهانیدا دەژین کە بەرەیەکی خراپەکار لە ئۆتۆکراتەکان شەڕیان لە دژی کۆمەڵگای ئازاد و دیموکراسیەکەی ئێمە ڕاگەیاندووە. ئێمە لە ناو ئاڵوگۆڕێکی ئابوری و هەیکلەی دەزگاکانی ڕاگەیاندن گیرمان خواردووە، ڕێگای دەرچوون زۆر مەترسیدارە)١.

سیاسەت و ئایدیۆلۆژیای ڕەوتێکی بە هەژمون و هەیبەتی بۆرژوازی، پاراستنی کەمایەتیە نەتەوەیی و ڕەگەزییەکان، ڕێزگرتنی کلتورەکان و مافی گروپەکان و دایەلۆگی نێوان ئاینەکان و بەرگری لە کۆمەڵەی پەلکە زێرینەکان و پەراوێزخراوەکان و فێمێنیستی جێندەری و مافەکانی پەنابەران و کرێکارانی کۆچکردوو،...پاشەکشەی لە بەرامبەر کۆنسەرفەتیفە ڕاستڕەوەکان و ئیسلامفۆبیا و بزووتنەوە نیو-فاشیستەکاندا کردووە. ئەم دەورانە بە کۆتایی ڤۆکیزم و پۆلیتێکەڵ کۆڕێکتنەس دەناسرێت، بەڵام بۆ ئەمانە پەیدا بوون؟

لەڕاستیدا، خۆی ئەمە پرسەیەکی یەکجار ئاڵۆزە لە کۆمەڵگای ئەمڕۆی سەرمایەدا و لە ناو دەورانی سیستەمەکەدایە. ڕێکخستنەوەی بازاڕی کار و سەرمایە و جیۆپۆلیتیکی نوێ لە ئاستی جیهاندا، بەتایبەت پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان لەبواری دجیتاڵ و زیرەکی دەستکردا، شەڕی غەززە و ئۆکرانیا، ...هتد.

بەڵام ئەوەی تایبەتیەکی بنچینەیی تر لەم جێگۆڕکێیە، هەر ئەو ڕەوتەی بۆرژوازی بوو، کە کۆمۆنیزمی چینی کرێکاری وەک کوشندەترین دەرد و بەڵا لە کۆمەڵگا ڕاو دەنا. هەر لە بەنگلادیش و ئەندەنوسیاوە بگرە تا ئەمەریکای لاتین و تا ئەفگانستان و پاکستان

و ئێران، بە کودەتای ڕاستەوخۆ و دامەزراندنی حکومەتە
پرۆکسیسەکان، یان بەهێزکردنی تاوانبارترین بزووتنەوە سیاسی□
مافیاییەکان ، یان هەردوکیان وەک ئێستای عێراق. هیچ بوارێک و هیچ
شوێنێک نەما ، بۆنی کۆمۆنیزمی لێهاتبا و هەر چەند بچوکیش بێت، هەر
چەند ڕەمزییش بێت، دەبوا هاوتا بکرێت بەنازیزم و فاشیزم و توندتر
هەوڵی لەنێوبردنی بدەن. تەنانەت ل□ بێلایەنترین زانکۆشدا. دیقەتتان
دا، کارزان عەزیز لە کۆتایی نۆڤەمبەری ئەمسال□، ل□ لاپەڕەی
فەیسبوکی خۆی، نوسینێکی بەناوی “ئایدیولۆژیای بەعسیزم چیە؟”
بڵاوکردەوە، لەوێدا لە یەکێک لە زانکۆکانی بەریتانیا لە کۆرسی
ماستەرەکەیدا کە تایبەت بوو بە نازیزم، مامۆستاکەی ناچاریکردووە
و لە دەرەوەی ئارەزووی خۆی کۆمۆنیزم لە تەنیشتی فاشیزم و
نازیزمدا دەبوو بەکاربهێنێت. یۆڤال نۆح هەراری درەوشاوەترین
ئەستێرەی بیرمەندی لیبراڵی ئەمڕۆیە. تەنها کتێبی “نوکسێس” کە لە
(٢٠٢٤) بڵاوبوەوە، (٤٥) ملێۆن دانەی لێفرۆشراوە و بۆ سەر (٦٥)
زمان وەرگێڕدراوە. وەرگێڕانە کوردییەکەی، بەڕێز شاهۆ عوسمان لە
ئەڵمانیی□وەیە، ، لە لاپەڕە (٢٧)دا، پەرەگرافێک لە مانفێستی
کۆمۆنیست دەهێنێتەوە (مێژووی هەموو کۆمەڵگایەک تا ئێستا مێژووی
ململانێی چینایەتییە، ئازاد و کۆیلە، ئەشراف و عەوام…). دواتر
دەنوسێت، ئەم لێکدانەوە دووانەییە بۆ مێژوو، هەموو کارلێکێکی
مرۆیی وەک ململانێی دەسەڵات لەنێوان ستەمکار و ستەملێکراو
دەبینێت، کەواته بۆ هەر وتەیەک نایب□ت بپرسین (چی دەوترێت؟ ئایا
ڕاستە؟)، بەڵکو دەبێت بپرسین (کێ ئەم□ د□□□□ت؟ ئەمە خزمەتی
ئیمتیازاتی کێ دەکات؟).
یۆڤال هەراری کاتێک ئەم تێزە بەناوی “زانیاری” دەهێنێتەوە، کە لە
لاپەڕەکانی پێشوویدا زۆر گ□□□انەوەی هەڵبەستراوی زانیاری ناڕاستی
دۆزیوەتەوە. هەمان نیەتی هەیە کاتێک لە دیدگای مارکس بۆ خەباتی
چیانەیەتی د□ک□□□□ت□وە. کتێبێکی تر کە لە لیستی پێشنیارکراوی (٢٠)
باشترین کتێبی پایزەی دەوری ڕۆژنامەی (ئین زیت زیت) بوو،
نوسەرەکەی (ئوڤا وتستۆک)ە، بەناوی (کارل مارکس لە جەزائیر، ژیان
و دواین گەشتی شۆڕشگ□□□□ک)، بەزمانی ئەڵمانی، کتێبەکە بەنیازی
ژیاننامەی مارکس لە (١٨٨٢-٤-٢٧)، یانزە مانگ پێش کۆچی دوایی، وە
تایبەتی تر ئەو دە هەفتەیەی مارکس لە جەزائیر بوو، بەڵام
بەشێوەیەک بۆ تەواوی ژیانی دەگەڕێتەوە و لەوێوە وێنەیەکی شێواو
لە بۆچوونە بونیادییەکانی مارکس دەدات. (بۆ ئەمە ڕوون نییە،
ئایا مارکس بڕوای بە تێزە بنەڕەتیی□کەی خۆی هەبوو، چەقی
هەڵوسێنەری مێژوو، ململانێێ نیوان چینەکانە، کە ئەمە ئایا
دەتوانرێت بەڕاستی و

قەناعەتهێنەر بێت و ئەزمون بکرێت و بەداتا بسەلمێنرێت، یان ئەم تێزە لەچاوی مارکسدا تەنها لێکدانەوەیەکی تایبەتی (سۆبجێکتی) بووە لە سەردەمە مێژووییەکان)، چەند دێری دواتر دەنوسێت: "مێژوو پرۆسەیەکی گەورەی ئاڵۆزە کە لە ژمارەیەکی بێسنوری ڕەوتە کۆمەڵایەتییەکان، تاکییەکان، ژینگەییەکان، کلتورییەکان و فاکتەرەکانی تر کاریگەرییان هەیە، ئەم فاکتەرانە کە بە بەردەوامی دەگۆڕێن و کاریگەرییان لەسەر یەک هەیە و بۆیە ناتوانین تەنها بە یاسا ئابورییەکان بگەڕێنینەوە ، لاپەڕە ١١٠)٢. یەکجار زۆرن بەهەموو زمانێک و لە تەواوی جیهان، دژایەتی مارکسیەت و تیۆری خەباتی چینایەتی.

ساڵی (٢٠٢٦) و ساڵانی داهاتوو، موژدە بەخشن، بۆ یەکەمجارە لە مێژوی سویسرا، گەورەترین خۆپیشاندانی کرێکاران و کارمەندانی کانتۆنی فات دەستیان بەمانگرتن و خۆپیشاندان کردووە. گەورەترین خۆپیشاندان لەدژی فاسیستەکان لە ئەڵمانیا، گەورەترین خۆپیشاندانی جەماوەری لە بەریتانیا بۆ کێشەی فەلەستین. بزووتنەوە کۆمۆنستییەکان لەسەراسەری ئەوروپا و ئەمەریکا و کەنەدا بەهەنگاوی گەورە بەرەو حزبیەت و بەرەو هەڵسوراوە کرێکارییەکان دەڕۆن.

شۆڕش بە چ مانایەک دێت؟

بۆرژوازی لە کوردستان، لە لاوازترین کاتەکانی خۆیدا، غافڵ نەدەبوو لە سەرکوتکردن و تیرۆر و ڕێگری لە چالاکی ڕاستەوخۆی کۆمۆنیستەکان.

هێرش بۆ سەر بارەگاکانی (ڕێکخراوی ڕەوتی کۆمۆنیست) لە ساڵانی (١٩٩١ و ١٩٩٢) لە هەولێر و هەڵەبجە و ڕانیە و دهۆک و ئاکرێ، هێرش بۆ سەر شوراکان. وە دواتر کرۆنۆلۆژی خوێناوی درێژەی کێشا بۆ تیرۆری نەزیرعومەر (١٩٩٣)، شاپور و قابیل (١٩٩٨) و کوشتاری بە کۆمەڵی ناو شاری سلێمانی لە (١٤)ی تەمووزی (٢٠٠٠)دا.

ڕۆشنبیران، بەتایبەت گروپی ڕەهەندییەکان، زمانیان بەخشی بەدەمی سەرکردەکانی شاخ کەتازە بەربوونە تاڵانی شار. لیبڕاڵیەتێکی بێ بێهایان بۆ کورد دامەزراند و شوناسێکی فەردییان دا بەناوی تاکی کورد. خۆ کرێکار لە کوردستان نییە، ئیدی مارکس و کۆمۆنیزم بۆ دەبێت لێرە هەبن، بۆ ئەوەی ئەم تیۆرە دابهێننن، دەبوا مارکس و بیروباوەڕی مارکسییەکان، لە فکر و ڕۆشنبیری کۆمەڵگا دەربکەن.

بۆیە لە زۆر چاوپێکەوتن و ڕاقە و کتێبەکانیاندا، چەمکەکانی بەعسیزم و فاشیزم و سۆشیالیزم و تەنانەت مارکسیزم و کۆمۆنیزمش، وەک یەک ئایدیۆلۆژیا تاوانبارکراون و و بەنەفرەتکراون. فاکتەرێکی گرنگی دواکەوتویی فەرهەنگی و تەشەنەسەندی سەلەفییەت و داعشیەت و نیولیبراڵیزم. دورخستنەوەی بەتایبەت لاوان بوو لە مارکسیەت.

کەسانێک هەن و ڕەنگە بەخۆشیان بڵێن کۆمۆنیست:—
لەبری گەڕانەوە بۆ مارکس، دەگەڕێنەوە بۆ نیتچە؟ لەبری لێکدانەوەی مادیانە، میتافیزیکیانە دەڕواننە گەردون.
لەبری پرۆلیتاریا، دەڵێن، مەگەل!
ڕاپەڕین و هەڵسانە جەماوەرییەکان نابینن، دەڵێن کۆیلەی فکری!
لەبری خەباتی کۆمۆنستی، لە نێو پرۆسەی هەڵبژاردنەوە، ڕیکلام بۆ کاندیدی کۆتای مەسیحی، لەسەر لیستی حزبی شیوعی کوردستان دەکەن؟
لەبری لێکدانەوەی ماتریالیزمی مێژوویی بۆ ئاژاوە و کێشەکانی نێوان ئینسانەکان لەسەر شوناسە جیاوازە کلتورییەکان، دێن ئینسانەکان بە پێی لۆجیکی فیدرالیەتی سیاسی پەرلەمانی سەرژمێریان دەکەن ولە ڕادیکالترین شێوەیدا دیدگای کارل پۆپەرییەکان بە کۆمەڵگای کراوە، لەبری خەباتی هاوبەشی چینایەتی.
لە نێو کارەساتێکی سروشتیدا، لەبری قوڕبارانکردنی دەسەڵاتداران و ڕاونانیان بەهوتافی تاوانبار و بکوژ، ناچارکردنیان بەدەستکێشانەوە، وەک ئەوەی لە ڤالانسیای ئیسپانیادا بوو.
کۆمۆنیستەکان دەبێت لە ڕێکخراوە خێرخوازییەکاندا لەنزیک خەڵکەوە بن!
شۆڕشی کۆمۆنیستی، قۆناخبەندی نییە، زەمینەسازییە. پراتیکی کۆمۆنیستی ڕۆژەی لەسەدای نییە. شۆڕش بۆ ئازادی هێزی کار لە سیستەمی چەوسانەوە. "کاڵای ئەبستراکت" نییە، تیۆرییەکی گشتی ئەنتەرناسیۆنالیستییە و کۆمۆنیستەکان ئەم تیۆرییە لە خەباتی چینایەتی نێوکۆمەڵگادا زیندوانە لە وڵاتەکان و لە کێشەکانیاندا بەرەو پێشەوە دەبەن. وردە بۆرژوازی، هیچ کاتێکی گونجاو نادۆزنەوە بۆ ئەم خەباتە و بۆرژوازیش بەتەواوی لەدژایەتی وەستاوەتەوە.

٢٠-١٢ی – ٢٠٢٥

kijan Espahangizi .der Bund 15.Dezember.2025-1
(2-Uwe Wittstock , Karl Marx in Algier page(109-110

تیرۆری ڕۆژنامەنوسێک قەیرانێکی

سیاسی گشتی دروست دەکات!.. جەمال کۆشش

سەرۆک وەزیزانی سلۆڤاکیا و بەشێک لە کابینەکەی دەستدەکێشنەوە لە حکومەت! ئەی لە کوردستان چی؟

ژنە ژورنالیستی ماڵتایی

Daphne Carune Galizia (jan Kuciak und Matina Kusnirova)ژورنالیستی سلۆڤاکای ودەزگیرانەکەی

ئێوارەیەکی درەنگی سارد، سەعات هەشت و بیست دەقەی ڕۆژی (٢١)ی مانگی دوو (شوبات)ی ساڵی (٢٠١٨)، لە گوندێکی ڕۆژئاوای (براستیڤیلا)ی پایتەختی سلۆڤاکیا، لە ماڵەکەی خۆیاندا، (یان کوچیاک)ی ڕۆژنامەنوس و دەزگیرانەکەی بە دەمانچەیەکی (٩) ملیمەتر سارد دەکەنەوە. لە پێشدا کچە دەزگیرانەکەی لەچێشتخانەکەدا یەک گوللە لە سەری دەدەن، دواتر لە ژێرزەمینی ماڵەکەیدا دوو گوللە دەنێن بەسەر دڵی (یان کوچیاک)ەوە.

ئەم کردەوە تیرۆریستییە، گەورەترین و پڕخرۆشترین خۆپیشاندانی جەماوەری بەرپاکرد، شەپۆلی گوشارەکانی ئەم بزووتنەوەیە لە پێشدا چەندین بەرپرس؛ لە سیاسییە باڵاکان، لە وەزیران و بەڕێوەبەری پۆلیس و دادوەرانی باڵای ڕاماڵی، تا بە دەستکێشانەوەی سەرۆک وەزیرانی ئەوکات . لە ئەنجامیشدا (ماریان کۆچنەر) ئەو سەرمایەدارەی کە لەپشتی ئەو تاوانەوە بوو، لەگەڵ ئەو دوو کەسەی تیرۆرەکەیان ئەنجامدا، ڕاکێشرانە زیندان. (یان کوچیاک) بنکۆڵییە ڕۆژنامەوانییەکانی لەسەر گەندەڵییەکانی ساختەچێتییەکانی ئەڵقەی یەکەمی سەرمایەدارە دەسەڵاتدارەکان بوو.

(داڤینە کارونا گالیزا)، ژنە ژورنالیستی وڵاتی ماڵتا و دایکی (٣) منداڵ، بەیانییەکی زووی ڕۆژی (١٦)ی ئۆکتۆبەری (٢٠١٧)، بە ئۆتۆمبیلەکەی کە ماوەیەک لە ماڵ دووردەکەوتەوە، بۆمبێکی چێنراوی لە ڕێگای تەلەفۆنەوە پێدا دەتەقێنەوە و هەلا بەهەلای دەکات، هەر لەوێدا گیان لەدەست دەدات، ئەو ژنە (٥٣) ساڵییە، یەکێک لە ڕەخنەگرە سەرسەختەکانی دژی گەندەڵی و پارەسپیکردنەوە و بەهەدەردانی سامانی گشتی بوو. لە شیکارییە ڕۆژنامەوانییەکانیدا، دەربارەی((پەڕەکانی پەنەما))، گەندەڵییەکی گەورەی دەسەڵاتدارانی

ماڵتای ئاشکرا کرد، بەرتیلەکانی ژنی سەرۆک وەزیرانی خستەڕوو، کڕینی مافی هاوڵاتیبوونی ماڵتای ئاشکراکرد.

ماڵتا ئەو دورگە خنجیلانەیەی کە دانیشتوانەکەی نیو ملیۆنە و تازە وەک ئەندام لە یەکێتی ئەوروپا وەرگیرابوو، ئەم تیرۆرە باروودۆخی سیاسی ئەو وڵاتەی قڵپ ی کردەوە و قەیرانێکی سیاسی گەورەی دروست کرد، لە نۆڤەمبەری (٢٠١٩)، وەزیری گەشتوگوزار، کارگێڕی سەرۆکوەزیزان و سەرۆک وەزیران و وەزیری ئابووری دەستیان لەکار کێشاوە، پاش ئەوەی کە دەرکەوت یەکێک لە گەورە بەپرسانی سەرەوەی دەسەڵات، لە پشتی ئەم تیرۆرەوەیە. مکوڕی لەسەر سزادانی تاوانباران لەلایەنە نێوخویی و نێونەتەوەییەکان لە سەندیکا کرێکارییەکان و یەکیتی ئەوروپا و نوسەرانەوە گەیشت بەزیندانیکردنی دووبرا بە چل ساڵ و دوو کەسی تر ١٥ ساڵ.

بەڵێ : پێویستە ئێمەش لە هەرێمی کوردستان ماندوو نەبین، تا قەیرانێکی سیاسی لە ئاستی هەرێمدا دەخوڵقێنین!

بەڵێ :پێویستە تاوانبارانی تێروریستانی ڕۆژنامەنوسان، تێروریستەکانی ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکان، بدۆزرێنەوە، دادگایی بکرێن و سزا بدرێن!

“ڕێکخراوی ئازادی دەربڕین” سەرەتای مانگی نۆ (سێپتێمبەری ٢٠٢٥)، ئاگادارییەکی لەمەڕ مەترسیدار بوونی ئاستی ئازادی ڕادەربڕین بڵاوکردەوە؛ (شیروان شێروانی) چوارساڵ و نیو زیندانی بەسەردا سەپێنرایەوە، (هێمن مامەند)ی ڕۆژنامەنوس لەهەوڵێکی تیرۆرکردنیدا، بەئاستەم لە مەرگ ڕزگاری بوو، هێرشێکی تۆقێنەرانە بۆ سەر (دیاری محمەد)ی بەڕێوەبەری (سەنتەری میترۆ) هەیە. ناوەندی (ئۆفیسی درەو) دەربارەی مژاری ئازادی ڕۆژنامەنوسی کۆڕێک ڕێکدەخات..

لەم زەنگی ئاگادارکردنەوانە جددی تر، نوسینێکی هاوڕێ (بەکر عوسمان) بوو (برای سەردەشت عوسمانی جوانەمەرگ)، کە لە یادی ١٧ ساڵەی تیرۆری ڕۆژنامەنووس (سۆرانی مامە حەمە) کە لە کۆتایی مانگی حەوتی ئەمساڵدا بڵاویکردەوە. لە تیرۆری ڕۆژنامەنوسان و ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکانی هەرێمی کوردستان، تا ئێستا یەک کەسی تاوانباری سەرەکی

دەستگیرنەکراوە، تا ئێستا یەک کەس دادگایی نەکراوە. نەک هەر ئەوە بەڵکو هەندێک سیناریۆی قێزەونیش بۆ داپۆشینی تاوانەکە و شاردنەوەی تاوانباران داڕێژراون

وەک لە ڕاپۆرتی (ڕۆژنامەنوسانی بێسنور)یشدا ئاماژەی پێکراوە، لە سەدا هەشتا و پێنج (٨٥٪)ی ئەو تاوانان□ی بکەرەکان و پلاندانەرانی نا دۆزرێنەوە، ئەوانەن کە لە هەرەمی دەسەڵات و لەبازنەی سەرەوەی حوکمڕانیدان.

ئازادی ڕۆژنامەگەری لە کوردستان پاشەکشەی پێکراوە و ڕۆژنامەنوسان ئازادییان لێزەوتکراوە. گەندەڵی و ڕاوڕووت، بەکارهێنانی پێگەی سیاسی بۆ بزنس و سپیکردنەوەی پارە، ناڕوونی لە داهات و لە کەرتەکانی بەرهەمهێناندا، هەژاری و لێکەوتەکانی لەسەر ژیانی کۆمەڵایەتی … ئەمانە و گەلێک باڵەخانەی تر هەیە هێشتا ڕوونا کی بنکۆڵکاری ڕۆژنامەوانی لە هەرێمی کوردستان پەی پێنەبردوون و ناوچەی قەدەغەیە.

(یان کوچیاک)، لەلایەن سەرمایەدارە تاوانبارەکەوە کە نیمچە ئیمارەتێکی لە میدیا و دەسەڵات و دادەور و سیاسی پێکهێنابوو، پێشترهەڕەشەی پاکتاوکردنی لێکراوە، بەتەلەفۆن جوێن بەدایک و خوشکی دراوە، وە داوای دەستبەردان لەو بەدواداچوونە ڕۆژنامەوانیانەیان لێکردووە تا گەندەڵییەکانیان نەخاتەڕوو..

ئەم چیرۆکە لەگەڵ چیرۆکی ژنە ژورنالیستە ماڵتاییەکەش (داڤینە کارونا گالیزا) هەروابووە و ماوەیەک بەر لە تیرۆرکردنەکەی زیندانی کراوە. دووبارەبونەوەی بەجۆرێک هەمان فیلمە بۆ هەموو ئەو ژورنالیستانەی بنکۆڵکاریان کردووە لەسەر بازاڕە نهێنییەکانی کۆکردنەوەی سەرمایەوفێڵ وتەڵەکەبازییەکان وقۆرخکارییەکان وچاوچنۆکیەکان. ئەم تیرۆرانە بە بەرنامە و بەتاکتیک و بەشێوازێکی پلان-بۆداڕێژراو ئەنجامدەدرێن و سڕینەوەی شوێنەواریشیان هەروا.

بەرگریکردن لە ئازادیی ڕادەربڕین و ئازادییە سیاسیەکان، خاوەنداریکردنە لە گیانبەختکردوانت. هەروەک (یان کۆجیاک) و (داڤینا)، ژورنالیستەکانی ئێمەش؛ بۆ بەرگریکردن لە مافی گشتی، نوسین و ڕاپۆرتەکانیان لەسەر گەندەڵی و دزی دەسەڵاتداران ئامادەکردبوو، بۆیە تیرۆرکران.

لیستی تیرۆرەکانی لای ئێمەش یەکجار دوورودرێژە و ئەم خوێنە هەر لەبەری دەڕوات. ئەو توانا و بەهرە ئینسانیانەی کە لە هەرەتی لاویدا ڕوناکیان دەبەخشیەوە، ژیان و سیاسەت و فەرهەنگیان، پڕ ماریفەت و هۆشیاری دەکرد. لە (نەزیر عومەر) و (ڕەئوف ئاکرەیی) و

(سەلاح هەورامی) و (فەرهاد فەرەج) و (سەردەشت عوسمان) و (کاوە گەرمیانی) و (وەدات حسێن) و دەیانی تر هەمویان لەمانگە جیاوازەکانی ساڵەکانی دەسەڵاتدارێتی حکومەتی هەرێمدا، خوێنساردانە گوللەباران کران و فڕێندران و تەرمەکانیان لە قەراخ جادەکان فڕێدران. ئەم دەسیانە، پەیوەستە و زۆر پەیوەستە بەکردەوە و بەزیندوویی و لە دڵی نەسرەوتەی عەدالەتخوازیدا هەمیشە کڕپە بکات.

ئەم دەسیەیە، دەسیەیەکی یەکجار گرنگ و هەستیارە و پەیوەندییەکی بنەڕەتی هەیە بەو گۆڕانکارییانەی کە لە کۆمەڵگای کوردستاندا ڕوودەدەن. نابێت ببێتە سەرمایەی سیاسی، و هەڵپەرستانە بەکاربهێنرێت بە بەشداری لە سیستەمی حوکمڕانی و بەدەستهێنانی کورسی پەرلەمانی و خۆکردن بە شەریکە دز.

گوشارەکان بەیە لە وڵاتان سەرکەوتوبوون بەتایبەت لە حاڵەتی (یان کوچپاک)دا، بزوتنەوەی ئازادیخوازی ماندوو نەبوون و سەرسەختانە و بەبێ هیچ بەنەوبەردیەک داوای ڕاستی ڕوداوەکەیان دەکرد. بزوتنەوەی ئازادیخوازی هەموو دانوستان و ناوبژیوانێکی لەسەر ئەم دەسیەیە ڕەد دەکردەوە. لەلایەکی ترەوە میدیاکار و دەزگا میدیا گەورە جیهانییەکانی وەک گاردیان و نیۆرک تایمزوئەڵمانی زمانەکان ببونە تیمی بەرگریکار و ڕووهەڵماڵەراوی دەسەڵاتداران.

لێرەوە بەڕای من پەیوەستە کەسوکار و هاوڕێیانی گیانبەختکردوانی کردەوە تیرۆریستییەکان، ژورنالیستەکان و ئازادیخوازان و کۆمۆنیستەکان و زوڵملێکراوانی دەستی تیرۆر، سەرسەختانە و بە پلان و ئاگاهانە بە دۆزینەوە و لێپرسینەوە و دادگایی و سزای تاوانباران، کۆڵنەدەن وسوربن لەسەری.

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، بەرەوکوێ؟.. جەمال کۆشش

یەک: شەڕ و سەرمایەداری

(سەرمایەداری شەڕی لەنێو خۆیدا هەڵگرتووە، چەشنی هەور و بارانن)
جییەن یاور

لە سەرەتای سەدەی بیست و دەورانی شەڕی جیهانی یەکەمدا، لە لێکدانەوە تیۆرییەکاندا، شەڕ بە قۆناغی ئیمپریالیزم و کلۆنیالیزمەوە پەیوەند دەکرا. شەڕ ئامرازێکی توندوتیژی سیاسەتی ئیمپریالی سەرمایەی مالی و فراوانکردنەوەی بازاڕ و تاڵانکردنی کەرەستە خاوەکان و بەدەستخستنی هێزی کاری هەرزان و دابەشکردنی جیهان لەنێو دەوڵەتە ئیمپریالییەکاندا شرۆڤەدەکرا، تیۆری شۆڕشگێڕانەی ئەنتەرناسیۆنالی دووەم لە کۆنفرەنسی شتوتگارتەوە (١٩٠٧) بە بڕیارنامەیەکی گشتی کە هێڵە سەرەکییەکانی لە لایەن (ئۆگوست بیبل-August Bebel)ەوە ئامادەکرابوو، دواتر لەلایەن (لینین) و (ڕۆزا لۆکسەمبۆرگ)ەوە دەستکاری و تەواوکراو و لە کۆنگرەی کۆبنهاگن (١٩١٠) و کۆنگرەی بازل (١٩١٢)یشدا قەبوڵکرایەوە، هەڵویست و سیاسەتی مارکسیستی ئەو دەمە بوون. (عەسکەرتاریەت و شەڕی جیهانی) کرێکاران و سەربازان نابێت بەناوی پاراستنی وڵات و ئەرکی نیشتمانی یەکتربکوژن، پێویستە لولەی چەکەکانیان بەڕووی بۆرژوازی نێوخۆدا وەرگێڕن و بە شۆڕشی سۆشیالیستی دەسەڵاتی خۆیان و بەڕێوەبەرایەتی ئاشتی لە سیستەمی جیهاندا پایەدار بکەن.
شەڕ سروشتێکی بونیادی و نێوخۆیی سیستەمی ئێستایە، خۆی بەرهەم و لۆجیکی کوێرانە و تەماحکارانەی سەرەکی یەکلاکردنەوەی ناکۆییەکانی ناو سیستەمەکە و پەلبەندییەکانی و دابینکردنی مەرج و پێداویستییەکانییەتی بەداگیرکردن و قۆرخکردن و پچڕینەوە. ئەگەر بە وتە بەناوبانگەکەی (کارل ڤۆن کلاوسفیتز-Carl von Clausewitz) تیۆرسیەنی ملیتاریزم بگەڕێینەوە (شەڕ درێژەدانە بە سیاسەت بەشێوازی تر). شەڕ دەبێت چی لەناوبەرێت و کام سیاسەت لە شوێنی جێگیر بکات، یانی ئەوە چ سیاسەتێکە بە شەڕ بوار بە دبلۆماسی و دانوستان و ئاڵوگۆڕی ڕژێمەکان دەکاتەوە.
(سەدان دەوڵەت بەشێوەی ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لەماوەی ئەم (٥) ساڵەی کە تاییدا بەشداری شەڕیان کردووە یان پشتی لایەنێکیان گرتووە کە لەگەڵ لایەنێکی تردا لە تێهەڵچوونی چەکداریدا بوون. لە ساڵی (٢٠١٤)ەوە توانایی عەسکەرتاریەتی جیهانی بەڕێژەی سەدا دە (١٠٪) زیادی کردووە. تەنها لەساڵی (٢٠٢٢)دا (٣٨٠) هەزار کەس کوژراون، ئەمە ڕێکۆردێکی غەمگینە لە (٣٠) ساڵی ڕابردوودا، (1). ئەم وتارە لە مانگی نۆی ساڵی پاردا نوسراوە، شەڕ و کوشتارەکانی ئەم ساڵی (٢٠٢٥)ی تیا نییە کە هەم دەوڵەتانێکی زۆرتر و ژمارەی

کوژراوەکانیش لە پێ بەرزدە بەتەوە.

شەڕ بۆ لەناوبردنی چەکی کۆکوژ و دژە تیرۆر

شەڕی دووهەمی کەنداو، ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی لە ساڵی (١٩٩١) لە دژی عێراق، کە پاش داڕوخانی بلۆکی (سۆشیالیست ڕیال!) یەکەتی سۆڤیەت بەرپاکرا. بۆشی باوک، نێوی نا (نەزمی نوێی جیهان). کارەساتی (١١)ی ئەیلولی (٢٠٠١)ی ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی شەڕیان لەژێر ناوی (شەڕ لە دژی تیرۆریزم) و لەنێوبردنی (چەکی کۆکوژی و کیمیایی) بەرپاکرد. سەرەتا ئەفغانستان و پاشان عێراق و دواتر لیبیا و سوریا، ناوچەکەیان ڕاپێچایە نێو کوشتار و شەڕ و هەژاری و برسیەتی و دەربەدەرییەکی بێ وێنەوە.
لە (٧)ی ئۆکتۆبەری (٢٠٢٣)ەوە، ئیسرائیل و ئەمەریکا ئەو کارەساتە تیرۆریستییە دەتەزێنەی (حەماس)یان قۆستەوە بۆ پیادەکردنی شەڕێک کە ئامانجەکەی یەکجار گەورەترە لە بەرپەرچدانەوە و دابینکردنی ئاسایشی دانیشتوانەکەی.

ملیتاریزم و نیولیبڕالیزم

لە ماوەی (٣٥) ساڵی ڕابردوودا، سەرمایەداری نیولیبرالیستی، بە ماکسیماڵکردنی کردنی قازانج، چەوسانەوەی توندتر و دڕتر کردۆتەوە. بەکاڵاکردنی کەرتە کۆمەڵایەتییەکان بۆ بازاڕی ئازاد و فرۆشتنی بە کەرتی تایبەت و کێبڕکێی توند لەنێوان کۆمپانیا گەورەکان وتێکەڵبونیان بە چەقی دەسەڵاتدارێتی و داڕشتنی سیاسەتی بەرگری و ئابوری و میدیایی. پیادەکردنی ئەم سیاسەت و ڕێکارە ئابووری و فەرهەنگییانە، لەپرۆسەی چڕکردنەوەی ساماندا، جیاوازییەکی گەورەی لەنێوان گەڕەکەکانی شارە گەورەکان، هەقدەست و مووچە، شار و لادێ پێکهێناوە. کرێکاران و چینە زەحمەتکێشەکان بە مانگرتن و خۆپیشاندانی گەورە و خەبات و ڕاپەڕینەکان بەرگرییان کردووە. لەنێو پۆلبەندییەکان و دەوڵەتەکانیشدا لەسەر کەرەستە سەرەتاییەکان، باج، گومرگ، بەندەرەکان و هێڵەکانی بازرگانی و سەرچاوەکانی وزە بەتایبەت لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و لەهەمانکاتدا، پرۆسەی خۆ پڕچەککردن
و دروستکردنی میلیشا و پێشکەوتنی هەقیانەی سەربازی ئەم ناوچەیەی لەنێو شەڕێکی بەردەوام و بێکۆتاییدا بەگیرهێناوە. گەورەیی و کوشندەیی بۆمبەکان و فێڵ و تەڵەهەواگرییەکانیان تاکە بژاردەیەکە بۆ ملکەچپێکردن، ئەوەش تاکە زمانی چارەسەرە. زۆر جار ئەم هێزانە ڕوو بە ناوخۆ لەبەرامبەر دوژمنە چیناتییەکانیان بۆ ل□خ□و□ن هەڵکێشانی ناڕەزایەتییەکان بەکارهێنراون و هەندێ جاریش بۆ شەڕ

لەگەڵ دەوڵەتەکانی دروستیاندا، لەژێر ناوی دژە تیرۆر و دابینکردنی ئاسایش و مافی بەرگریکردن لەخۆ ئەنجامدراون. بزنسی عەسکەرتاریەت و گرووپە میلیشاییەکانی وەک (ڤاگنەر-Wagner)ی ڕووسی و (بلاک وۆتەر-Blackwater)ی ئەمەریکی و بەکرێگیراوەکانی تورکیا و کۆلۆمبیەکانی ئۆکرانیا ڕوویەکی دزێوتری ئەم سەرمایەیە (دڕندە گۆشت خۆرەیە).

دوو: سعودیە و فەلەستین، ئیسرائیل و تورکیا، ئەمەریکا و ئێران، پارادیمی ئاپە

(ڕۆبەرت فۆرد-Robert Ford) لە (٢٠١١) تا (٢٠١٤) باڵوێزی ئەمەریکا بوو لە سوریا. لە دانیشتنی یەکەمی لەگەڵ (ئەحمەد شەرع)، لە ساڵی (٢٠٢٣)دا لە ئیدلیب، پێی وتبوو "هەرگیز بەیەک ملیۆن ساڵیش ژیابام، ئەوەم تەسەور نەدەکرد لە تەنیشت تۆوە دابنیشم"، شەرع وەڵامی داوەتەوە (ئێ، خۆ بە منیش هەروا بوو".(2)
یەکێک لە ڕاپۆرت نوسانی هەفتەنامەی (دێر شپیگل-Der spiegel)ی ئەڵمانی، (ماکسیم میتل ئێستید کە زیاتر لە (٢٠) ساڵە بە بەردەوامی لەسەر کێشە و ئالوگۆڕەکانی ڕۆژهەڵات بەیان دەنوسێت) لە (نیو یۆرک تایمز-New York Times)ەوە چەمکێک وەردەگرێت کە هی (تۆماس فریدمان-Thomas Friedman)ە، فریادمان دەنوسێت: "شەڕی ١٢ ڕۆژەی ئیسرائیل لەدژی ئیران کاریگەرییەکانی بە ناوچەکە وەک شەڕی جیهانی دووەم بوو بۆ ئەوروپا. هەموو دامەزراوە چەسپاوەکانی بەتەواوی لەرزاند و ڕێگای بۆ شتێکی نوێ کردەوە".(3)
بۆ باشتر حاڵیبوون لەم ئالوگۆڕە مێژووییە، ناتوانین لە هەکارە جیهانییەکانی پرۆسەی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری گلۆباڵ دایببڕین.
کۆتایی جەمیرکا- و زیادکردنی باجی گومرگی تا سەدا چل (٤٠٪) بۆ هەندێ کەلوپەل (شایانی وتنە هەمان تەنگوچەڵەمە لە شەڕی جیهانی یەکەمدا لەبواری بازرگانی و گومرگ دا سەریانهەڵدابوو)، (یاساکانی بە بە بە-BBB- لە ئەمەریکا)(5) کە باج لەسەر هەژارەکان زیاد دەکات و لەسەر دەوڵەمەندەکان سوکتر دەکات لە سەدا شەست و چوار (٦٤٪) خەڵک ڕەتی دەکەنەوە، ترامپ فەڕبازانە خستییە ڕۆژی سەربەخۆیی ئەمەریکاوە. بەهەی تێپەڕاندنی ئەم یاسایانەوە، ئەمەریکییەکان دەکەونە ژێر قەرزێکی (٣٤٠٠) ملیاردییەوەکە ڕۆژانە پێویستە (٣) ملیارد تەنها بە سووی (ڕێنت) بدەنەوە. لە کاتێکدا زێڕ تەنها لە (٣) مانگی ئەمساڵدا، سەدا سی (٣٠٪) نرخەکەی چۆتە سەر، بەهای دۆلار لە (٦) مانگی ئەمساڵدا سەدا یانزە (١١٪)ی لە نرخەکەی لەدەستداوە، بێوێنەیە لە (٥٠) ساڵی ڕابردوودا. تا ئێستا دۆلار لە سەدا نەوەت (٩٠٪)ی مامەڵەی جیهانیدا بە پارەکانی ترەوە

هەڵدەسوڕێنێت. دۆلار خۆی چەکێکی سیاسی گرنگ بوو بۆ کۆنترۆڵی سیستەمی مالی جیهانی و پێگەی ئابوری ئەمەریکا (6).
خۆگرتنی گروپی (بریکس-BRICS) کە مانای ئاڕاستەی دامەزراندنی جیهانێکی فرە جەمسەر و تێکشکاندنی هەژمونداریەتی تاک لایەنەی ئەمەریکایە، شەڕ لەسەر سەرچاوەکانی وزە و هەژمونداریەتی برەوەکی گەورەتری وەرگرتووە. شەڕی ئۆکرانیا و ڕووسیاش کە لەحەوشەی پشتەوەی ئەوروپادایە، ڕەنگە بگاتە ژوری نوستنەکانیش، کە تایی شەڕەکە ئەگەری زۆرە بۆ تراژیدیایەکی گەورە خامۆش ببێتەوە.
ئامادەکردنی (ئەحمەد شەرع) لەلایەن ئەمەریکا و کردنەوەی نوێنەرایەتی تاڵیبان لە مۆسکۆ لەنێو هەمان کۆنتێکستدایە.
ئیسرائیل ئەم ماوانە زۆر سەرکەوتنی بەدستهێناوە لە بەرامبەر “تەوەرەی بەرگریدا” و هەزارکیلۆمەتری چوارگۆشەی لە خاکی سوریا داگیرکردووە، بەڵام لەگەڵ نەفرەتێکی کۆمەڵایەتی فراواندا بەرەوڕووە، سەرەڕای ئەوەش، گرێیەک کەهەرگیز بە شەڕ ناتوانرێ لەنێو بچێت، ئەوە ماوەتەوە، دەبێت چارەسەر بکرێت، ئەمەش کابوسی ناتانیاهۆیە، مافی خەڵکی فەلەستین بۆ پێکهێنانی دەوڵەت!
سعودیە، دەوڵەتێکی گرنگ و گەورەی ناوچەکەیە و توانای گەورەی هەیە و متمانەپێکراوی ئەمەریکایە و پرۆسەی پێکخستنی (ڕێککەوتنامەی ئەبراهام) بەهۆی کارەساتی (٧) ئۆکتۆبەری (٢٠٢٣)ەوە وەستێنرا.
سعودیە پلانێکی ستراتیژی نەوخۆیی هەیە کە نایپەرژێتە سەر شەڕی گەورە، لە هەمانکاتدا پرۆژەیەکی گونجاوی بەپشتیوانی فەرەنسا بۆ کێشەی فەلەستین هەیە.
ئەردۆگان هیچ کارێکی پێنەسپێراوە لەم ئالوگۆڕانەدا، تەنانەت وەک نێوەندگیریش لەلایەن ئیسرائیلەوە ڕەدکرایەوە، مەئموریەتێک: نامەیەکی پزیشکانی گەیاندبوو بە سەرۆک ترامپ! جنێوە هیستێریکەکانی بە ناتانیاهۆ، چواندنی بەهیتلەر، بە مەسرەفی نەوخۆیی و سۆزی ئیماندارانەیە بە لایەنگری کۆنسەرڤەتیڤە ئیسلامییەکان.
جوگرافیای کێشەکان وەک فەلەستین، سوریایە. پرۆتەکۆڵی فەرمی بە شایەدی لایەنی سێهەم لەنێوان ئیسرائیل و تورکیا هەیە پەیوەندییەکانیان لە هیچ کاتێکدا بەشێوە نەگۆڕێنن.
لەنێو دیزاینی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، ڕەوتێکی سیاسی بەهێزی کۆمەڵایەتی کە نیشانیداوە ڕێگری سیاسەتی ئیمپریالیستەکان نییە، هێزەکانی ئاپەیزم کە بە دسپلینن و گوێڕایەڵی سەرکردەکانیانن، وە لەنێو ڕیزەکانیدا ناوەند و باڵی جیاوازەکانیان بەرژەوەندی ماددی و سیاسی گەورە تێکەڵ بە پرۆسەکانی بەرهەمهێنانەوەی جیۆپۆلەتیک و پۆلبەندییە نوێیەکان دەبن و پەرچەمی سەرمایەدارییەکی سەوزیان هەڵکردووە و کێشەی کورد بە “کۆمەڵگەی دیموکراسی” و “ئازادییە

کلتوریـیـەکان”دا دەتوانێت مانایەک پەیدا بکات لە تورکیا دا.
“چەکوشی نیوە شەو” یەکەم ئۆپەراسیۆنی سەربازی ئەمەریکا بوو لە مێژووی کۆماری ئیسلامیـدا، چارەنوسـی شەڕی (١٢) ڕۆژەی نێـوان ئیسرائیل و ئێرانی بەلوتکە گەیاند و یەکسەرە ئاگربەستی دەستبەجێی ڕاگەیاند. ئەمەریکا ئەگەری زۆر هەیە هەشتا بەشوێن گۆڕینی ڕژێمەوە بێت لە ئێراندا، ئەگەر خۆی نەکاتە نەچیری ئەمەریکا و لە هاوکێشەی چین دەرنەچێت. لە داهاتووی سیاسی ناوچەکەدا، کۆماری ئیسلامی ئێران شانسی زیندوومانەوەی زۆر کەمە.
ئەگەر سیاسـەت بەشـایی قەبوڵناکـات، شەڕ ئەو پلان و ئەجێـندانە دەسەپێنە کە براوەی شەڕ دایدەڕێژێت. جیاکردنەوەی گۆڕێنی ڕژێم بە شۆرشی کۆمەڵایەتی گرنگترین و هەستیارترین ئەرکی کۆمەنیستەکانە.
دوو بەرنامە و پلاتفۆرمی جیاواز و دژ بەیەکن. گۆڕینی ڕژێم لەژێر سایە و لەنێـو شەڕی ئیمپریالیستەکاندا، دزینـی هەمـوو خەونێکـی ئـازادیخوازییە بۆ مەرامێکـی کۆنەپەرسـت لەلایەن تاوانبـارترین ڕژێمەکـانەوە. تیرۆریسـتەکانی ساڵـانی دوو هەزارەکـان کە لە زیندانەکانی ئەمەریکا بوون لە ئەبوغریب و زیندانەکانی تر ئێستا دەسەڵاتداری عێراق و سوریان.
بـزوتنەوەی ئـاشتیخوازی و دژە شەڕ لە مەڕدا، هێزێکـی کۆمەڵـایەتی فـراوان و نێـونەتەوەییە، سـەدان حـزب و لایەنـی سیاسـی، سـەندیکا کرێکاری ڕادیکاڵەکان و نەوەیەکی نوێ کە پێدەنێنە نێو سیاسەتەوە لە بەرامبەر بۆرژوازی و وڵاتەکانیانـدا بەتـایبەت لە ئەوروپـا و ئەمەریکا لە بەرامبەر ملیتاریزم و شەڕخوازی، لەدژی بێکاری و گرانی و حەقدەست ڕاوەستاون، بەڵام بە دەرکەوتنیان وەک ئالـتەرناتیڤێکی نێـونەتەوەیی کـاریگەر لە بەرامبەر بۆرژوازیـدا کە مـاکینەی سیستەمەکەی پێکبخات، بەدڵنیـایەوە ماویەتی.

سەرەتای تەموزی ٢٠٢٥
-*-_

ژێرنوسەکان

Solidaritat info, es gibt keinen kapitalismus ohne Krieg .-1
Chira Stenger
2- nzz.5.juli.2025 S3
3- Der spiegel Nr 27.28.6.2025 S 20
-4
چیمریکا (چین و ئەمەریکا) وشەیەکی لێکدراوە بۆ سیاسەتی بازرگانی نێوانیان بەکاردەهات. بۆ
زانیاری زیاتر بگەڕێوە بۆ وتاری (ڤایرەسی چێمەرکا٢٢، پەتایەکی

نوێ لەسیتەمی سەرمایەداری جیهانی)، نوسینی جەمال کۆشش

5- کوتکراوەی (بگ، بیتوفە، بلد) کە کرۆکی یاساکان باج لەسەر دەوڵەمەندەکان کەمدەکات و ئەرکی دەوڵەت لە خزمەتگوزاریەکان و بیمە کۆمەڵایەتییەکان سوک دەکات.

NZZ am Sonntag 6.juli.2025 -6

27.28.6.202

خەون و ئاواتی کۆمۆنارەکان، ئیلهامی دونیایەکی سۆشیالیستییە.. جەمال کۆشش

هەفتەی خوێناوی پاریس

(٢١) تا (٢٨) ئایاری ساڵی (١٨٧١) لەشکرێکی سەروو سەد (١٠٠) هەزار کەسیەوە، پڕ چەک و جبەخانە و ئەسپ سواری کۆماری فەرەنسا بە فەرمانی سەرۆکوەزیران (تیرئەدۆڵف) لە ماوەیەکی ملکەچکەرانە و لەگەڵ (ئۆتۆ ڤۆن بسمارک)ی ئەڵمانیا کە چل (٤٠) هەزار سەربازی دیلی ئازادکراوبوون بە مەرجی دەستنەپاراستن و کوشتنی عەمدی بە ئەنقەستی لە کۆمۆنارەکان و خەڵکی پاریس و لەدوان نەدان بە هیچ دەزگایەکی ڕاگەیاندن، پاریسیان وێران و کاول کرد، کوشتاری بەکۆمەڵ، دیلکوشتن، ژنکوشتن و ئەتکردن و تاوانی سەکسی و بۆمبارانیان ئەنجامدا. لە بەرامبەر نزیکەی چل (٤٠) هەزار گاردی نیشتمانی و کومۆنارەکاندا، هەر (٩٠٠) سەنگەرەکەیان داگیرکرد و حکومەتی هەڵبژێردروای شورایی کۆمۆنەیان ڕوخاند. بە ماوەی پێنج (٥) ساڵ حوکمی عەسکەریان سەپاندو زیاتر لە پەنجا (٥٠) هەزار کەسیان بەرەو دادگای سەربازی و مەدەنی ڕاپێچکرد و لە شانۆگەرییەکی هەڵبەستراودا، بڕیاری لەسێدارەدان و زیندانی و دیپۆرتکردنەوەیان جێبەجێدەکرد. (پیر فیینەر) ژورنالیستی سۆسیالیست بە کوشتنی چل (٤٠) هەزار کەس مەزەندەی کردووە.

(ئوگین ڤالین) ئەندامی بەڕێوەبەرایەتی ئەنتەرناسیۆنالی یەکەم، لە ڕۆژی (٢٨) مانگ دەگیرێت، پاش ئەشکەنجەدان دەیکوژن، کۆمۆن،

گەورەترین شەڕی نێۆخۆیی لە مێژووی فەرەنسادا یە.(هاڕەی چەکەکان و گول□□بارانکردنەکان لە یەک بە یەکی شەقامەکان هەبوون، زۆرێک لە ژنان وەکو من بێتاوان بوون، دەستڕێژییان لیدەکردن و دەیانکوشتن بە تەنها ئەوە بەس بوو، شێوەیان لەوان بچوایە، ژنە نوسەر (لویسە کۆلت) بە چاوی خۆی بینویەتی و لە ڕۆژی بیست و هەشتی مانگی پێنج (٢٨/٥) نوسیویەتی، ڤێ دێ ئار ٥). ئەو ژنە زیندانیانەی دەگوازرانەوە بۆ ڤێرسای بەشەقامەکاندا تف باراندەکران و شتیان تێدەگرتن و ژنە دەوڵەمەندەکان بە چەترەکانیان لێیان دەدان. (ڤۆتز مەی چاوپێکەوتن لەگەڵ ژنە سۆشیالیستی ئەمەریکایی کارۆلین یۆت، ئیخنەر٢٠٢١).

کەمێ زانیاری بەزمانی کوردی

ل□ بارەی شۆڕشی سۆشیالیستی کۆمۆنە و یەکەم حکومەتی کرێکاری کۆمۆنارەکان ل□ پاریس لە (١٨) ئادار تا (٢٨) ئایار ساڵی (١٨٧١) بەزمانی کوردی، زانیاری یەکجار کەمە. پڕکردنەوەی کتێبخانەی سۆشیالیستی دەربارەی ئەم پرسە گرنگە، پەیوەندییەکی قووڵی بە بەدەرکردن و خاوێنکردنەوەی ه□زموونی ئایدیۆلۆژیای ناسیۆنالیستی و لیب□رالیزمەوە هەیە.

ئەم جەنگە چینایەتییە فراوانەی پرۆلیتاریا و کۆمۆنیستەکان و ئەنارکیستەکان و بلانکیستەکان و ڕۆڵ و کاریگەری ئەنتەرنسیۆنالی یەکەم و هاوپشتی و سۆلێدارەتی بزوتنەوەی کریکاری و کۆمۆنستی ئەوروپا لەو حکومەتەیان، بۆ کۆمۆنیستەکانی عێراق بابەتێکی لاوەکی و ڕاگوزەر نییە.

شۆڕشی کۆمۆنە، گرێدانی تەواوی ئازادییەکان و ڕزگاری کۆمەڵایەتی و بەختەوەری و برایەتی گەلان، شەتەک دەدات بە شۆڕشێکی واقعی لەدژی کاری بەکرێ و پەیوەندییەکانی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری. جیاکردنەوەی بەتەواوی دین لە دەوڵەت و پەروەردە و گۆڕینی سیستەمی خوێندن و خۆڕایی کردن و ئیجباری کردنی خوێندن، قەدەغەی شەوکاری و کاری مناڵان و مافی هاوڵاتی یەکسان بۆ سەرجەم دانیشتوانی پاریس کە لەو دەمەدا زیاتر لە سەد (١٠٠) هەزار کرێکاری ئەڵمانی و پۆلۆنی و هەنگاری و ئیتالی تیا دەژیان.

ناسینی بە شکۆی مناڵانی دەرەوەی پەیوەندی نەریتی خێزان و مافی یەکسانی کرێی ژنان و پیاوان کە کێشەیەکی گەورەی خێزانە کرێکاری□کان بوو …هتد لەنێو جەرگەی شەڕی پروسیا (ئەڵمانیای

ئەستا) و فەرەنسا، هەژاری کوشندە و کاری تاقەتپڕوکێنی و دوازدە (١٢) سەعاتی شەش ڕۆژ، نەخوێندەواری و نەخۆشییە بەربڵاوەکاندا، زۆر تایبەتە. ئەمانە شکاندنی ژورەکانی باستیلی سەرمایەبوون نەک، ڕیفۆرم.

لە زەمانی مانیفێستەوە

لە ئەوروپا بەگشتی و فەرەنسا و ئەڵمانیا و بەریتانیا و بەلجیکا و سویسرا، بزوتنەوەیەکی بەهێزی هەمە ڕەهەندی ڕادیکاڵی کرێکاری و سۆشیالیستی و دیموکراسی شۆڕشگێڕانە پەیدا ببوو دەیەی شەستەکانی ساڵی کۆمۆنە، دەیەی شکڵگرتنی یەکێتی و سەندیکا و خەباتی نێونەتەوەیی سوشیالیستی بوو. دەیەی پێکهێنانی دەیان و سەدان کۆڕی خۆڕۆشنبیرکردن و ڕێکخراوبوونی کرێکاران بوو. لە (١٨٦٦) ئازادی چاپ و کۆبونەوە پەسەندکرا لەلایەن پۆناپارتەوە، دەیان ڕۆژنامە و سەدان میتنگ سازدەدارن.

ئەنتەرناسیۆنالی یەکەم (١٨٦٤)، نەقابەکرێییەکارییەکانی بەریتانیا (١٨٦٦)، حزبی کاری ئەڵمانیا (١٨٦٦)، پەرەگرتنی حزبەکانی سوسیال دیموکرات شوڕشگێڕ لە ئەڵمانیا، لەگەڵ پەرەسەندنێکی زۆر خێرایی پیشەسازی و سەرمایەگوزاری کشتوکاڵی و کۆبونەوەی دانیشتوان لەشارەگەورەکان. سەرمایە لەپڕ کەڵەکەیەکی بێوێنە و هەڵتەقینی گەورە سەرمایەدارەکان و لەلایەکی ترەوە گەڕەکە هەژارەکان بە بڵاوتر و برسی تر و خێزانەکرێکارییەکان بە بژێویان دەبوو هەموو کار بکەن. کۆمۆنیزمی شۆڕشگێڕ ئیدی بەرەو هەنگاوی کۆمەڵایەتی چینایەتی گەورە دەردەکەوت، … لقەکانی ئەنتەرناسیۆنال لەئەڵمانیا و فەرەنسا و بەلجیکا و بەریتانیا و ئەمەریکا و ڕوسیا لە گەرمەی تێهەڵچونەکاندا بوون.

هاوپشتی نێونەتەوەیی کرێکاری

ناردنی نوێنەری ئەنتەرناسیۆنال بۆ کۆمۆنە (ئەلیزابیت دیمتری و هاوڕێیەکی) کە دەیەمین ڕۆژ دەگەن، ئەلیزابیت کە خۆی بەڕەچەڵەک ڕوسیی بوو وە بۆ خوێندن هاتبوو بۆ جنێف، لەوێ لەگەڵ کۆمۆنیستەکانی جنێف ئاشنایەتی پەیدا دەکات و ئەوانیش بۆ لەندەن بۆ لای مارکس دەینێرن، وە لەسەر داوای مارکس دەڕوات. هەر چەند تەمەنی ٢٠ ساڵە بەڵام یەکسەر دەست بە هەڵسوڕانی جدی دەکات و گەورەترین و کاریگەرترین ڕێکخراوە بەناوی (یەکێتی ژنان) دروست دەکات. کرێکارانی ئەڵمانیا لەشارەکانی بەرلین، لیپتزیگ، دیدرسدن،

خیمنتز، هامبورگ، هانۆڤەر، برێمن، ئیلبرفێلد، نۆرمبیرگ، دەستیان بەچالاکی سیاسی و کۆبونەوەیان پشتیوانی بە کۆمۆنارەکان کرد. لە نامەیەکی پیرۆزباییدا سێ (٣) هەزار کرێکاری هانۆڤەر هاوچارەنوسی خۆیان بە کۆمۆنارەکان ناردبوو. (فرێرنارد ئۆگۆست بیبل) هەڵسوڕاوی کرێکاری و ئەندامی پەرلەمانی ئەڵمانیا و دامەزرێنەری حزبی سۆشیال دیموکرات، لەبەناوترین کۆمەنستی نێونەتەوەیی بوو کە لە دژی سیاسەتی عەسکەرتاریەتی وڵاتەکەی خەباتی دەکرد داوای وەستانی جەنگی دەکرد کە ئەو دەم لەشکری ئەڵمانیا، تەوقی پاریسیان دابوو. کرێکارانی بەریتانیا و نەمسا و بەلجیکاش بەهەمان جۆر. بڵاوکراوە و ڕۆژنامەکانیان هەموو ڕۆژێک بەوردی ڕوداوەکانی شۆڕشیان دەگواستەوە.

شۆڕش و ڕیفۆرم و ژنان و کۆمونە

هەرچەند لەم نوسینەدا،هیچ دەرفەت نیە، ئەزمونی کۆمەنە شرۆڤە بکەم. چەند دەرەک زۆر بەپێویست دەزانم کە بینوسم لەپەیوەند بە حکومەتی دیکتاتۆری پرۆلیتاریای پاریس. کۆمەنە لە دوازدە (١٢) شوێنی تر دامەزرا لە (لیۆن) و (مارسیلا) تەمەنیان دوازدە (١٢) ڕۆژ بوو. ببینن بۆرژوازی بە چ کوشتارێک حکومەتی هەڵبژێردراوی کۆمۆنارەکانی خاپوور کرد. سەد و نەوەد (١٩٠) هەزار کەس دەنگیان بە کۆمەنەدا، چل و پێنج (٤٥) هەزار کەس دەنگیان نەدا. خەزانە بۆرژواکان زووتر شاریان چۆڵکردبوو.

ئەو دەمە کۆماری فەرەنسا لە کێبەرکێیەکی ئیمپریالی گەورەدا بوو لەگەڵ بەریتانیا و ئەڵمانیا، لە شەڕدا بوو لەگەڵ پروسیا، بەڵام کرێکاران و سۆشیالیستەکان، خەباتی بنچینەیی خۆیان جێنەهێشت و فریوی کێشمەکێشەکانی نێو باڵەکانی بۆرژوازیان نەخوارد.

مارکس لەو بارەوە زۆر بەباوەڕەوە دەڵێت، کۆمەنە حکومەتی فراکسیۆنێکی بۆرژوازی نەبوو بدرێتە فراکسیۆنێکی تر. کۆمەنە خۆی حکومەتێک بوو بۆ تێکشکاندنی ئەم ئامڕازە سەرکوتکەرە شەرمهێنەرە.

هەرچەند دووژنە هەڵسوڕاوی کۆمەنە خۆیان پێشتر هەڵسوڕاو بوون لەگەڵ چەند ژنە بۆرژوازییەکی تر بە بەدەستهێنانی مافی دەنگدان، بەڵام هیچ گرنگییەکی لە کۆمەنە نەبوو بەیان، ئەوان بەشوێن گۆڕینی سیستەمەوە بوون تەنانەت لە حکومەتی کۆمەنەشدا، ئەوان هەرچەند بەتاڵانی خۆشیان هەبوو، وە دواین کەس بوون کە شکستیان خوارد، ژنان لەو دەمەدا بەتەواوی دەیانەویست قوچکەیی (هیراکیەتی)

چینایەتی و جێندەری هەڵتەکێنن.

جەمال کۆشش

ئایاری ٢٠٢٥

بورجێکی ڕۆشنایی، کۆمۆنیزمێکی شۆڕشگێڕ لە حزبێکی ئینتەرناسیۆنالدا باڵا دەکات.. جەمال کۆشش

(لە ڕوانگەی پێویستی شارەزابوون و ئەزمون و پەیوەندی گروپ و پارتە کۆمۆنستەکان، ئەم نوسینە پەرەگرتنی خێرایی ڕەوتێک بەناوی “ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ” بەخوێنەران دەناسێنێ. هەوڵمداوە دیدگا و سیاسەت و مەیدانەکانی تێکۆشانیان بەچڕی و لە جوڵەدا بخەمەڕوو، ئەمە ناساندنە و پاڵپشتی هەر ڕەوتێکە کە بەرگری لە مارکسیزم و خەباتی چینایەتی کرێکاران بکات و ناچێتە سەرهەڵسەنگاندنی پلاتفۆرم و بەرنامەکەیان).

پاش ئەوەی (تێد گراند-Ted Grant) و هاوڕێکانی خۆیان لە [کۆمیتە بۆ نێونەتەوەیی کرێکاران-Committee for a Workers’ International (CWI)] جیادەکەنەوە، لەگەڵ (ئالان وودز-Alan Woods) لە ساڵی (١٩٩٢)دا (ڕەوتی مارکسیستی ئەنتەرناسیۆنال-International Marxist Tendency) دادەمەزرێنن. لە بەریتانیاش وەک ڕێکخراوی “بانگەوازی سوشیالیستی-Socialist Appeal” جیادەبنەوە لە [ڕەوتی ملیتانت-Militant tendency]. (دواتر دێمەوە سەری).

بەکارهێنانی مێتۆدی مەتریالیستی و ئۆرسۆدۆکسی مارکسیستی و گەڕانەوە بۆ نوسراوەکانی مارکس و ئەنگلس و لینین و ترۆتسکی و پەرەدان بەڕەهەندی تیۆری لە خەباتی چینایەتی و ئابوری سیاسی و لە زانست و گەردوناسی و کەلتوور و ئاییناسیدا، ڕێبازی بەرجەستەی

ئەم دەستپێشکەری□□ بوو. بەشداری کاریگەرانە و بەردەوامانەیان لەنێو ڕێکخستنە کرێکارییەکان و نەقابە و ئەنجومەن و کۆمیتەی مانگرتنەکان و بەتایبەت لەنێو لاوانی سۆشیالیست و گەنجاندا، پێگەی چینایەتی ئەم ڕەوتەی پتەودەکرد و بە گرێدانی بە شۆڕشی سۆشیالیستی و دکتاتۆری پرۆلیتاریا و تێکشکاندنی سیستەمی سەرمایەوە ڕاستو□خ□ بەرەو پراتیکی ڕاستو□خ□ی سروشتی چینایەتی لۆکاڵی بە ئەوروپایی و بە نێونەتەوەیی دەبەستەوە و تاقانەی دەکرد.

دامەزراندنی ئۆرگانی ڕاگەیاندنی حزبی بەلشەویکی و پێگەیاندنی کادری پیشەیی و کارا و بە دسپلین، خۆڕۆشەنبیرکردنی هەمەلایەنە و کۆرس و زانکۆی ئاڵتەرناتیف و چوونە نێو پرۆسە کۆمەڵایەتییە ئاڵۆزەکانەوە، دابینکردنی مالی سەربەخۆ و پشتبەستن بە کۆمەک و هاوپشتی ئەندامان و لایەنگرانی و فرۆشتنی بڵاوکراوەکانی، ئەم جوڵانەوەیەی لە ماوەیەکی کورتدا گۆڕی بە یەکێک لە بەهێزترین هێڵە سۆشیالیستەکانی نێو بزووتنەوەی کرێکاری.

بەدرێژایی ئەم ساڵانە، خەباتی نێونەتەوەیی□ان پەرەپێدا، سەرەڕای توندوتیژی و زیندانی و ڕاوەدونان لەلایەن دەسەڵاتداران و گروپە فاشیستەکانەوە، لە هەمانکاتدا جیابونەوە و دابەش بوون و کەرتبوون □ویدەدا، بەڵام پەیگیرانە و باوەڕبەخۆ و سوربوون لەسەر لۆجیکی مەتریالیستی بۆ خوێندنەوەی دونیا توانیان ئەم ئۆرگانە بچووکە جارێ تر و لە سەردەمێکی تردا بێتەوە سەر شانۆی سیاسی و لەنێو و□تانێک کە بۆ سەدە وا دەردەکەوتن کە ئارام و هەموو شت لە جێگای خۆیدایە، بومە لەرزەیەکی سیاسیان لەسویسرا، دانمارک، سوید، فنلەند، ئەڵمانیا، ئەمەریکا، نایەوە و یەکسەرە پەرچەمی شۆڕشی سۆشیالیستیان بەرزکردەوە و دەنگدانەوەی لە میدیا گەورەکاندا، بۆرژوازی شڵەژاند.

هیچ بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانە ناتوانێت بەبێ تێۆری شۆڕشگێڕانە بێت

ماڵپەڕێکی زیندوویان بەناوی “بەرگری لە مارکسیزم -In Defence of Marxism” دامەزراند، وەک ئۆرگانی فەرمی لەسەر ئاستی نێونەتەوەیی، ج□دالاتێکی گرنگی تیۆری و سیاسیان بە مەبەستی پشتیوانی و ئاسۆدارکردنی بزوتنەوەی کرێکاری و کۆمۆنستی لەنێو دڵی ئاڵوگۆرەکاندا لە گۆشە جیاوازەکان و نەبەردە جیاجیاکان و هەرێمەکاندا. لەم یەکدوو ساڵەی کۆتاییدا، کەمپیێکی فراوانی ئەندامگیری و سازمانداریان لە زۆربەی ناوچەکانی دونیا بەناوی (ئایە تۆ کۆمۆنستی؟ دەی کەواتە خۆت ڕێکخ□راو بک□- Are you a

لە هەندێک لە وڵاتان (communist? Then get organised!)، بەڕێخست. ڕێژەی لە سەدا سەد و لە هەندێ جێگا لە سەدا سەد و پەنجا ئەندامگیرییان چووە سەرێ (سویسرا و نەمسا و سوید و دانمارک)، بەمجۆرە پێداویستییەکان بە هەنگاوێکی گرنگی ئاڵوگۆڕ بەخش هاتە بوون.

پرشنگدارترین گەشە و ئاڵوگۆڕی چەنایەتی لە ڕێکخستنە کۆمۆنیستییەکان لە ساڵی ڕابردوودا، دامەزراندنی (ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ-Revolutionary Communist International) بوو. لە ڕۆژانی (١٠) تا (١٥)ی (حوزەیرانی ٢٠٢٤) لە ئیتالیا بە ئامادەبونی ڕاستەوخۆی (٥٠٠) کەس و لە ڕێگای (زووم)یشەوە (٧٧٠٠) کەس لە (١٢٠) دەوڵەتەوە بەشداری دامەزراندنی حزبی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕی نێونەتەوەییان کرد. یەکێک لە کۆنفرەنسە جیهانییە گەورەکانی کە لەماوەی ئەو (٦) ڕۆژەدا، گفتوگۆی جددی بەرنامەیی و ستراتیژی و حزبی و پەروەردەیی بە (٢٥) زمان بەڕێوە چوو. هەر لەوێدا نزیک بە نیو

ملیۆن (٤٨٨.٢٨٥) ئیرۆ کۆمەگ کۆکرایەوە. ئەم کۆنگرەیە بە تێکڕایی بەشداربوان لەسەر بەرنامە و سیاسەتی کۆمۆنستی و ڕووخاندنی دەسەڵاتی بورژوازی و ڕێکخستنی حزبی و دامەزراندنی (ئەنتەناسیۆنالی کۆمۆنستی شۆرشگێر) بڕیاریاندا.

ماڵپەڕە سەرەکییەکەیان (بەرگری لە مارکسیزم) بە (٤٩) زمان بەرهەمی تێدا بڵاودەکەنەوە. بەشێک لە بەرهەمەکانیان بەزمانی کوردی، عەرەبی، فارسی، تورکی لەوێدا هەن. گۆڤارێکی وەرزی تیۆری سەراسەرییان هەیە بەناوی (بەرگری لە مارکسیزم). زۆربەی لقەکانیان بەتایبەت ئەوانەی کە حزبیان دامەزراندووە، ڕۆژنامەیەکی مانگانەیان هەیە.

نزیکردنەوەی کامێرا بە وێنەگرتنی دوو جوگرافیا

لقی پاکستان: پاکستان یەکێک لەناوچە هەرە گەرمەکانی خەباتی چینایەتییە. بە (کەراچی)ی دەوترێت (پترۆگرادی پاکستان). (٣٢٠) هەڵسوڕاوی کۆمۆنست لە ژنان و پیاوان لە ڕۆژانی (٧ و ٨)ی مانگی (١٢)ی (٢٠٢٤) لەسەرانسەری شار و هەرێمەکانەوە لە لاهور کۆبونەوە، تیایدا نوێنەرانی سریلانکا، ئەمەریکا، ئیتالیا، کەنەدا و نوێنەرایەتی (سکرتاریەتی کۆمۆنستی شۆڕشگێری نیونەتەوەیی) بەشدار بوون. لە ماوەی ئەم دوو ڕۆژەدا لەسەر بەرنامە، لەسەر چەنیەتی

دامەزراندنی حزبی بەلشەویکی لە پاکستان، خەباتی کرێکاران، مافەکانی ژنان، چۆنیەتی بڵاوکردنەوەی گۆقاری مانگانەی کۆمۆنست (شیعاری نان، جلوبەرگ، نیشتەجێبوون)، وە هەڵبژاردنی ئۆرگانەکان بەڕێوەچوون. پاکستان لەنێو تۆڕێکی گرنگی پەیوەندیدایە، لەگەڵ سریلانکا، بەنگلادش و هیندستان، کە بەهۆیەوە کەسانێک لە مانگرتنە گشتیەکانی کرێکاران و خەباتی جەماوەریی ئەو وڵاتانەوە بەشداربوون، هەروەها بەیاننامە و ڕاگەیاندنیان دەرکرد لەسەر شۆڕش لە بەنگلادیش. لقی پاکستانی لە بارەی مێژوویی و جوگرافیا و زمان و کلتوورەوە، یەکێک لە گرنگترین وهەستیارترینیانە.

لقی بەریتانیا: ئەم بەشە بە گرنگترین بەش و بەمێشکی ناوەندەکە دادەنرێت و مەڵبەندی سەرەکی ئەنتەرناسیۆنالەکەش هەر لە لەندەنە. ڕەوتی ملیتانت، سەرەتای دامەزراندنی بۆ (١٩٦٤) دەگەڕێتەوە، مەیلێکی ترۆتسکی نێو [پارتی کرێکارانی بەریتانیا-Labour Party (UK)] بوو، لە دەوری گۆقاری ملیتانت کۆببوونەوە. سکرتێری سیاسییەکەی (تێد گرانت-Ted Grant)، سکرتێری نیشتمانی (پیتەر تاف-Peter Taaffe) بوو. ئەم ڕەوتە بەتایبەت لە شاری لیقەرپوول، پێگەیەکی جەماوەری فراوان و (٣) ئەندام پەرلەمانی هەبوو، وە ئامانجدارانە لەنێو گەنجانی حزبی کرێکاراندا خەریکی ڕێکخستنی حزبی بوون، لەنێو حزبی سۆشیالیستی لاوانی حزبی کاردا، تەواو دەسەڵاتی ئاراستەکردنی سیاسەتیان پەیداکرد. حزبی نێو حزب بوون، لە ماوەی ساڵانی هەشتاکاندا، سەنگەرێکی یەکجار بەهێزبوون لەبەرامبەر تاتچەر، و پشتیوانی مانگرتنە گەورەکانی کرێکارانی کانە خەڵوزەکان بوون، بەڵام بەردەوام ئەم ڕەوتە لەژێر گوشاری دەوڵەت و بەتایبەت (پارتی کرێکاران)دا بوو، تا دەرکردنی ئەندامان و لەوانەش تێد گرانت. ملیتانت بەهۆی ئاڵوگۆڕەکانی جیهان و بەهۆی ئەوەی ئایا هەربمێننەوە لەنێو (پارتی کرێکاران)دا، بوون بەدوو کەرتەوە، کەرتێکیان حزبی کاری ملیتانتیان دامەزراند کە زۆرینەبوون، هاوڕێیانی تێدگراند و ئالان ودز، ڕێکخراوی (بانگەوازی سۆشیالیستی-Socialist Appeal)یان دامەزراند و بڵاوکراوەیەکی نیومانگانەیان بەو ناوەوە دەردەکرد تا نۆقمبەری ساڵی پار (٢٠٢٤) کە ناوی خۆیان گۆڕی بۆ (پارتی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ) کە لەسەرانسەری بەریتانیا (١٢٠٠) ئەندامی چالاکیان هەیە و لقی بەریتانیای (کۆمۆنستی ئەنتەرناسیۆنالی شۆڕشگێڕ)ن.

لقی سویسرا: گفتوگۆیەکی کورت لەگەڵ (مادلینا یەت، کادرێکی سەرەتایی پارتی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ لە سویسرا

چۆن ڕێکخراوەکەتان/ حزبەکەتان لە سویسرا بەم شێوەیە گەشەی سەند؟

مادالینا: ساڵی (٢٠٠٨) ڕێکخراوی (دەر فونکە سویسرا)مان دامەزراند. گروپێکی بچوکی لە لاوان کە سیاسەت بەلایانەوە گرنگی هەبوو لە بەشی ڕۆژئاوای سویسرا لەگەڵ خەڵکانی نەمسا پەیوەندیان پەیدا کرد، کە ئەوان پێشتر لقێک بوون لە (ڕەوتی مارکسیستی ئەنتەرناسیۆنال-International Marxist Tendency). لە ساڵە یەکەمەکانی کارماندا ئەمە خۆمان خزاندە نێو ڕیزەکانی ڕێکخراوی (لاوانی سۆشیالیست)ەوە، توانیمان هەندێک لە ئەندامانیان بەلای خۆمان ڕابکێشین و ناوکی ڕێکخراوەیەکی جێگیر دابمەزرێنین. وردە وردە توانیمان لە بەشەکانی تری سویسرا (بەشە فەڕەنسییەکەی "ڕۆماندی"، بێرن، بازل، زوریخ) گروپی تر دابمەزرێنین و ژمارەمان زۆر گەشەی سەند کە لە سەرووی (٢٠٠) ئەندامی چالاک لە ساڵی (٢٠٢٣)دا، تا لە ئەنجامدا بەهۆی گەشەیەکی خێرایی ئەنداماگیرییەوە لە مانگی ئایاری (٢٠٢٤)دا، (حزبی کۆمۆنستی شۆڕشگێڕ)مان پێکهێنا، بەمجۆرە زەمینەسازییەکی زۆرترمان بۆ ئایدیای کۆمۆنیزم ڕەخساند.

ئایا هەر لەسەرەتاوە پەیوەندیتان بە (ڕەوتی مارکسیستی نێونەتەوەیی)ەوە هەبوو، وە ئەوان چ ڕۆڵ و کاریگەرییەکیان لەسەرتان هەیە؟

مادالینا: بەڵێ، ئەمە هەر لەسەرەتاوە پەیوەندیمان هەبوو لەگەڵ (ڕەوتی مارکسیستی نێونەتەوەیی)، بەڵام پێویست بوو لەپێشدا ئەمە ئۆرگانی خۆمان بەستراکتووری دیمۆکراتییەوە (بۆ نموونە وەک کۆنفرەنس) هەبێت و جێگیر بین و بەو ئەوەی بەشیوەیەکی فەرمی ببینە بەشێکی ئەو ڕەوتە. ڕەوتی مارکسیستی ئەنتەرناسیۆنال، بەشێوەیەکی زۆر باڵا و کاریگەر مەتریاڵی پەروەردەکردن بەرهەمدەهێنێت، کەزۆر یارمەتی ئەمە دەدات تا بەشێوەیەکی ڕاست ئایدیای مارکسیزم تێبگەین و فێربین. هەروەها ئەمە لە پەیوەندییەکی بەردەوام داین لەگەڵ ڕابەری ئەو ڕەوتە، وەڵامی پرسیارەکانمان دەدەنەوە و لە دامەزراندنی ڕێکخراوەیماندا پشتیوانیمان دەکەن. ئەمە و هەروەها گرنگترینیش ئەوەیە شۆڕشی کۆمۆنستی تەنها دەتوانێت سەرکەوتوو بێت کە ئەنتەرناسیۆنال بێت. هەر بۆیە پێویستی بەڕێکخراوەیەکی نێونەتەوەیی هەیە.

بۆچی لەم ساڵانەی دوایدا هێندە گەشەتان کردووە و سەرکەوتوبون، لە بەرچی بەتایبەت لە ئەوروپا و کەنەدا؟

مادالینا: قەیرانی سەرمایەداری چەند دەیەیە ناڕەزایەتی و توڕەیی بەرهەمدەهێنێ. ئەزمەی کۆرۆنا، بەشوێنەدا هەڵئاوسان، فراوانبونەوەی مەیدانی جەنگەکان، ئەمانە هەمویان ئاماژەیەکی ڕوونن بۆ سیستەمێک کە باشترین ڕۆژەکانی خۆی ژیاوە. ئەمانە خەڵکانێکی یەکجار زۆر لە سەرانسەری دونیا هەستی پێدەکەن و بەشوێن ڕێگای دەرچوندا دەگەڕێن. لێرەدایە مارکسیزم و حزبەکەی ئێمە، گونجاوترین وەڵامی هەیە و هەربۆیە وەها سەرکەوتوبوین. وە ئێمە بەشێوەیەکی گشتی دروستە هەروەک بۆ ئەوروپا و کەنەداش.

تۆ چۆن بیری لێدەکەیتەوە، کەسێک مارکسیست بێت پیویستە لە مڕۆدا چی بکات؟

خۆت پەروەردە بکە و چالاکانە لە پەروەردەکردنی هاوڕێیانت یارمەتیدەربە، ئەم حزبە و ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنستی شۆرشگێڕ دابمەزرێنە. هەروەها پێویستە ئێمە هەندێ زۆر بین و هەندێ وشیار بین کە بەواقعی بتوانین ئەم دونیایە بگۆڕین.

تێبینی: لە ماڵپەڕی “بەرگری لە مارکسیزم-In Defence of Marxism” لەلایەن (کامەران ئەحمەد، کاوە ئاسنگەر، کارزان عەزیز، حسەن حسەنی) بەشێک لە وتار و بابەتەکان وەرگێڕدراون بۆسەر زمانی کوردی-سۆرانی.

لە بەهێزی راستەکان و راسیستەکانی ئەوروپادا، دیپۆرتکردنەوەی پەنابەران، ئاماژەیە بۆ دەرکەوتنی نیوفاشیزم.. جەمال کۆشش

دوو دەیە دەبێت حزبە ڕاست و نیولیبڕاڵە کۆنەزەرفاتیف و ڕەوتە کریستیانە جۆراوجۆرەکانیان و سەوزە لیبڕاڵەکان و ڕاسیستەکان

بەشێوەی جۆراوجۆر، لە گەشەی جیاوازە و بەدرووشمی جیاواز و ئاکتی جەماوەرییەوە، هەنگاوهەنگاو لە پەرلەمان و ستراکتوری (structure) دەوڵەتدا، هەر جارەی چەند بەندێک و پەرەگرافێک لە یاساکانی پەنابەری و کۆچ و بیانی هەموار دەکرێنەوە و تەیدێ پێڕەنن. بەهێزبوونی ئەو لایەنانە لە پەرلەمانی نیشتمانی و پەرلەمانی ئەوروپا و دەوڵەت و لە کۆمەڵگاکانی ئەوروپا و ئەمەریکادا، بەرهەمی ئاڵۆگۆڕێکی ماددیی و پراتیکی سیاسیە. (لەم نوسینەدا بوار نییە ئەو ئاڵوگۆڕە بەسەر بارودۆخی ژیان و مافەکانی هاوڵاتیانیشدا لێبکۆڵمەوە، دەنا هەمان ڕۆڵیە هەیە).
کێشەی مەووچە لە کوردستان چ ئاڵۆزییەکی بێکۆتایی و چ سەرلێشواوییەکی دروستکراو و مانەوەی میدیایی پوچی لێهەڵچنراوە، مەسەلەی پەنابەران هەمان سێرکی (circus) لە ئەوروپا و کرێکارانی کۆچبەر لە ئەمەریکادا هەیە. پێشنیار و ڕێگا چارەسەری ڕاسیستانەی ئەم دەسەیە ئەبێتە مایەی سەرکەوتنیان لە پەرلەمان و حکومەتەکانیاندا. ئەوانەی ئاگادار و سەودایان لەگەڵ ئەم پرسەدا هەیە، شایەدن کە لە ماوەی (٢٠) ساڵی ڕابردوودا، بە بەردەوامی یاساکانی پەنابەری، مافی پەنابەری سیاسی و ئینسانی و مافی مانەوە و مۆڵەتی کارکردن و کاتیگۆرییەکانی، هاوڵاتی بوون و بیمە کۆمەڵایەتییەکان و فێربوونی زمان و پرۆسەی هاوسەرگیری و یەکگرتنەوەی خێزان …هتد، توندتر و بەرتەسکتر کراونەتەوە.
لەگەڵ کۆچی کرێکارانی ئەمەریکای لاتین (بەزۆری مەکسیکییەکان) بەتایبەت دوای ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکان بە بازاڕی کار لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا، کە بەزۆری لە تەماتەڕنین و لەکۆچاککردن و خانوبەرەدا، کاریان دەکرد، ڕەوەندێکی تراژیدی دێتە نێو بازاڕی کارەوە. کرێی یەکجارکەم، کاری سەخت و درێژ، بێ بیمەی تەندروستی، بەقاچاخ ژیان و بێگرین کارت (Green Card). چەند کاتژمێرێک دوای دەستبەکاربونی (ترامپ)، واژۆی لەسەرتوندکردنەوەی ڕێکارەکانی کۆچ و دیپۆرتکردنەوەی ملیۆنی و هەڵوەشانەوەی مافی ئەو کۆرپانەی کە لەسەر زەوی ئەمەریکا لەدایک دەبن بە پێڕەموچەیەکی گەورەی ڕەش ئیمزا کرد. باری نائاسایی نیشتمانی ڕاگەیاند بە بەکارهێنانی لەشکر لە دژی کۆچکردوان و دیپۆرتکردنەوەیان (ئەمە گەورەترین دیپۆرتکردنەوە لە مێژووی ئەمەریکادا جێبەجێ دەکەین)١. (ملیۆن بەڵی ملیۆنان، دەیانگەڕێنینەوە بۆ ئەو جێگایانەی کە لێوەی هاتوون). ئەم ڕەشبگیرییە لە کێڵانەکان، کارگاکان و شوێنی کار، وە قوتابخانەکان و تەنانەت لە نەخۆشخانەکانیش دەگرێتەوە.٢. لە ئێستادا مەزندە دەکرێت (١٠-١١) ملیۆن کەس بن.
ئەو ڕێککەوتنەی کە سیاسەتێکی هاوبەشی پەنابەری لەنێوان (٢٧)

دەوڵەتی یەکێتی ئەوروپادا بەدیهات لەسەرەتای ساڵی (٢٠٢٦) دا دەچێتە بواری جێبەجێکردنەوە. ئاژانسی فرۆنتێکس (Frontex)، دامەزراوەی یەکیتی ئەوروپا بۆ پاراستنی سنورەکان، لەماوەی ئەم دە ساڵەی کە دامەزراوە، بە بەردەوامی بە پێشکەوتوترین تەکنەلۆژیاکانی سەربازی و سیخوڕی و چاودێری گەشەی کردووە تا (١٠) هەزار کارمەندی جۆراوجۆر بەنیازن تا ساڵی (٢٠٢٧)، سێ قاتی بکەن و لە چوارچێوەی دیپۆرتکردنەوەی هاوبەشی یەکێتی ئەروپادا بەگەڕ بخرێت. جگە لە سیمەڕۆژکردنی سنورەکان و مامەڵە لەگەڵ وڵاتانی تورکیا، تونس، لیبیا بۆ ڕێگەگرتن لە پەنا بەران. ٣.
تەماشای ساڵی (٢٠٢٤) بکەین، خاڵی وەرچەرخانێکە لە مێژووی سیاسەتی پەنابەری و کۆچدا. دەوڵەتی سوید کە بە ترادسیۆنی ئینسانی و بەخشندەیی شانازی دەکرد، ئێستا تەنانەت بیردەکرێتەوە لە لەسەندنەوەی شوناسی هاوڵاتی لەو کەسانەی پێشینەی کەچبەریان هەیە. ئەڵمانیا بە دیپۆرتکردنەوەی (٢٨) پەنابەری ئەفگانی (ئەفغانستانی) ڕێگای بە ئەوروپا تەختکرد. نەمسا و بەلجیکا دەستیان بەپەیوەندی کردووە و نەمسا وەفدی ناردووە. ئەڵمانیا لەگەڵ عێراق لە مانگی ئایاری ساڵی پار (٢٠٢٤)دا بە تەواوی لێکتێگەیشتنیان ئیمزاکرد. یەکەم ڕۆژی ڕووخانی ئەسەد لە (٨-١٢-٢٠٢٤) تەواوی دەسیەکانی پەنابەرانی سوریا لە ئەوروپا سڕ (تەجمید) کراون. ڕێککەوتنی نێوان بەریتانیا و عێراق لەسەر دیپۆرتکردنەوەی پەنابەران، ئاکامی هەمان ڕەوتی دژە پەنابەرییە.
بوارێکی گرنگی ڕێگریکردن لە کۆچی نایاسایی کە زۆرێک لە حزب و دەوڵەتە ڕاستەکان بە (هەڕەشە بۆ سەر ئاسایشی نێوخۆ) و (نائارامی و ترسی هاوڵاتیان)، بەهانەیان بەدەستەوە گرتووە، پەرەپێدانی دجیتاڵی و پێکەوە بەستنی ناوەندەکانی (نێوەندی زانیاری شەنگن-Schengen Information System)، (سەنتەری زانیاری ڤیزە-Visa-Information System) و (ئیورۆ دەک- بانکی داتای پەنابەری)، و کۆکردنەوەیان لە یەک ناوەنددا. لە نۆڤەمبەری (٢٠٢٤)دا (گەشتی هاتن/دەرچون) دامەزراوە.
(هانا شتێل)، ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ڕێکخراوی (سەلیدارتی سانس فرۆنتێ- solidaire sans frontières)) کە تێزی دکتۆراکەی لەسەر (ئیرۆدەک ئەسیل داتن بانک) بووە دەڵێت: (ئەوەی ئێستا پەنجەمۆری هەر دە پەنجەکە، ڕەگەز، بایۆمتری دەموچاو، ناو و ناوی خێزانی و نازناو، ناوی لەدایک بون و شوێن و ڕۆژی لەدایک بوون، هاونیشتمانی، جۆری شوناس و مێژووی بەسەرچوون، دۆکیۆمنتی سەفەر و بەڵگەکانی ئەسڵیبونی و کۆپی و سکانکردنی ڕەنگاوڕەنگی، ئەمانە دەدرێن بەپێی ئەو دەوڵەتانەی کە ئەندامی ڕێکەوتنامەی (دەبلن)ن وە

هەروەها دەکەنەوە لە دەرچوون و دیپۆرتکردنەوە، ئایا ئەم کەسە بە تەواوی مافی پەنابەرییەکەی لێدەکراوەتەوە؟، وە بەشەوەیەکی گشتی ئایا ئەم کەسە مەترسی هەیە بۆ سەر ئاسایشی نەوخۆ، ئەگەر گومانیان هەبێت جۆری توندوتیژییەکەی چۆنە، چەکی پێبووە، یان شتێک بیبەستێتەوە بە تاوانەکەوە، ئەگەر ئەوە بێت، هەموو ئەمانە لە (ئیورۆ دەک-Eurodoc)ەکەدا جێگیر دەکرێت. هەموو ئەم زانیارییانە بەکراوەیی دەکەوێتە دەست بەرپرسیارانی وەزارەتی داد و نەوخۆ و پۆلیس و بەڕێوەبەرایەتی کۆچ، کە بە یەک کلک دەتوانن هەموو بەڵگە و زانیارییەکان ببینن و هەندێک یەکسەرە دەرگا لە پرسەی مافی پەنابەریان دادەخرێت. ٤.

(کامەلا هاریس) لە چاوپێکەوتنەکی تەلەفزیۆنیدا، ترامپی وەک فاشیست ناساند. پێموایە بە ئیمزاکردنی لەسەندنەوەی مافی هاوڵاتی لە مناڵانێک کە هێشتا لەدایک نەبوون بەهۆی لەگەزنامەی دایوبابیانەوە، مافی ئەوەمان هەیە بە فاشیستی بناسێنین.

(جۆرجیا میلۆنی) نیوفاشیست، سەرۆک وەزیرانی ئیتالیا، کە (١٦) پەنابەری بە ئەلبانیا گواستەوە بە کەشتییەکی (٨٠) مەتری و بە(٦٠) کەس لە پارێزەر و پۆلیس و وەرگێڕی زمان و کەشتییەکەوە، بە تێچووی (٢٥٠) هەزار ئەرۆ. (٦٥٠) تا (٨٥٠) ملیۆن ئەرۆی بەماوەی (٥) ساڵ بۆ ئەو ئۆردوگایە تەرخانکردووە کە بۆ پەنابەرانی دیپۆرت کراوەیە.

پێگەیەک کە ڕاست و ڕاسیست و فاشیستەکان لە ئێستادا بەدەستیانهێناوە، دۆخێکی یەکجار سەخت بۆ پەنابەران و کۆچکردووان دەخوڵقێنن. زنجیرە ئەڵقەکانی پەنابەران نزیکدەبێتەوە لە دوایین قۆناخەکانی. جۆرێک موستەحیلکردنی ڕێگایەکی سەلامەت و گەرەنتی، سنوری سیمەڕێژکراو و چاودێرکراو و دجیتاڵکراو، مامەڵە لەگەڵ تورکیا و لیبیا و تونس، قەنتەراتدان و تەندەری سنورەکان، سیستەمی هاوبەشی سیاسەتی پەنابەری یەکێتی ئەوروپا، دروستکردنی ئۆردوگاکانی دەرەوەی سنوری یەکیتی ئەوروپا، (ئیورۆ دەک-Eurodoc) و بەستنەوەی بەگرنگترین و تایبەتیترین بابەتە شەخسییەکانەوە، سیاسەتی هاوبەشی دیپۆرتکردنەوە و گریمانی بەکارهێنانی ئاژانسی فرۆنتێکس (Frontex)، ڕێککەوتن لەگەڵ دەوڵەتەکانی عێراق، ئەفگانستان، سوریا بۆ وەرگرتنەوەی پەنابەران.

بەرەی بەرەنگاری و دژی فاشیزم

نزیکەی یەک ملیۆن کەس ڕۆژی (٢-٢-٢٠٢٥) لە تەواوی ئەڵمانیا خۆپیشاندانیان کرد، تەنها لە بەرلین بە ئامادەیی(٢٥٠) هەزار کەس بە پێی وتەی ڕێکخەرانی خۆپیشاندانەکە، لەدژی مەترسی بەڕێککردنی یاسای دژە پەنابەری و دژی ڕاسیزم و حزبی ڕاستڕەوی توندڕەوی ئاڵتەرناتیف بۆ ئەڵمانیا (ئا،ئیف، دە-Alternative für-

(Deutschland, AfD). ئەمە ئاسۆیەکی گەش و ئومێدی ڕووبەڕوبونەوەی شەقام و سەدای بزووتنەوەی دژی ڕاسیزم و دژی فاشیزمی بەرزکرد.

“ساڵانی داهاتوو، لەسەر چەپی نێونەتەوەییە خەبات بکات و ئیتر خەباتی کۆچکردوان وەک خەباتی چینایەتی دەرکپێبکات و ئەلتەرناتیفی ڕاستەقینە بۆ پێکەوە ژیانی هاوبەش دابمەزرێنێت”.٥.

تۆڕ و ناوەند و کۆمەڵەیەکی فراوان و هەندێکیان ئەوروپایین و هەندێکیان لە چەند وڵاتی□کی ئەوروپادا چالاکی زۆر گرنگ و چارەنوسساز دەکەن بۆ ڕاوەستانەوە بەدژی ئەو ڕەفتارە فاشستییەی ڕاستەکانی ئەوروپا بەدژی پەنا بەران. ڕێکخراوی (داق□س□کی تر) ڕێک لەو ئایدیایانەی دەکۆڵییەوە، ئەو هەڵسوڕاوە نێونەتەوەییانەی کۆدەکردەوە و هاوپشتی نێونەتەوەیی پتەو دەکرد.

“دەوڵەتانی ئەوروپا بەڕێژەیەکی یەکجارکەم پەنا بەرانی وەرگرتووە، بەڵام بەرپرسە لە سەداپەنجای ئەو پەنا بەرانەی لە ڕێگادا مردوون و بەڕێژەیەکی یەکجار زۆریش هۆکاری کۆچکردنیانە”.٦.

لە (٢٥-١-٢٠٢٤) لە گەرەکی مانکۆ لە بەرلین بەهۆی گڕتێبەردانی نیونازییەکانەوە، ژنێکی خەڵکی سوریا دایکی (٦) مناڵ بەهۆی زۆری سوتانەکەیەوە گیانی لەدەستدا. بەپێی بڵاوکردنەوەیەکی وەزارەتی نێوخۆیی ئەڵمانیا سالی (٢٠٢٣) لە دەرەوەی کەمپەکاندا داواکارانی پەنا بەری (١٢٤٨) جار هێرشکراوەتە سەریان.لە سویسراش لەم ماوانەدا دۆسییەی سوتاندنی (٤) تامیلی لە تەموزی (١٩٨٩)دا کە دوانیان مناڵی (١٠) و (١٢) ساڵی بوون، و بە ئەگەری زۆر لەلایەن باندێکی ڕاسیستیەوە ئەنجام دراوە و لە لایەن میدیاکانیشەوە پەنجەی گومان بۆ لێکۆڵینەوەی دەوڵەت درێژدەکرێت کە کەمتەرخەم ب□ووە لە بەدواداچوونەکانیدا.لە ساڵی ١٩٨٨تا ١٩٩٣ ١٣کەس گیانیان لەدەست داوە لە لایەن ڕاسیستەکانەوە.(٧)

ئەم ماوەیە کە هەڵچونێک لە باڵادەستی توانای ڕاستەکاندا هەیە و پەنا بەران دەکەنە ب□ه□انەی هێرەشەکانیان، هەڵدانەوەی تاوانکارییەکانی فاشیستەکان بایەخی جددی هەیە. مێژووی نازی نابێت بەهیچ جۆرێک لە ئەڵمانیا و فاشیزم لە ئیتالیا دووبارە ببنەوە.

ئەگەر (فاشیزم ئامرازی تیرۆری سەرمایەی مالی) بوو وەک ئەنتەرناسیۆنالی کۆمۆنستی لەسەرەتای سییەکانی سەدەی ڕابردوو دەیناساند، ئێستاش دەتوانێت هەمان مانا بدات بەتایبەت کە سەرمایەی مالی و تەکنۆکۆنیاڵی لەسەرەوەی هەڕەمی دەسەڵاتێکی گەورەی بڕیاربەدەستی جیهانیدایە. هەروەک بیریار (ئیلچ بودریتاکس) بە دیاردەیەکی مێژوویی ئالوگۆر دەیناسیێنێ، بەڵام ئەوەش دەلێت (بەڵام ڕەگی فاشیزم لە ناوسروشتی بازاڕی کۆمەڵگای سەرمایەداری هەیە)، بۆ ئەم سەردەمەش هەمان بیریار دەنوسێت (سەدەمێکی

فاشیستانەیە). سەردەمی (فاشیستەکردنی دەوڵەتەکانە). (ماکس هۆکایمەر) دەڵێت: (هەر کەسێک لەسەر سەرمایە نەیەوێت بدوێت، لەبارەی فاشیزمەوە باشترە بێدەنگی هەڵبژێرێت).٧.

بزوتنەوەی دژە فاشیزم، بەشێکە لەخەباتی ڕزگاریخوازانەی چینی کرێکار و هەربۆیە لەپێشەوە ڕێکخراوە کۆمۆنستیەکان و هەڵسوڕاوانی سۆشیالیست، لەنێویدا چالاکانە هەڵدەسوڕێن.

سەرەتای شوباتی ٢٠٢٥

Die Zeit.25.januar 2025 s42-Die Zeit30.januar2025 S13-1

3-bultten solidarat NR.4.December 2024

4-bultten solidarat Nr4.december 2024(sosf.ch)

5-Antony obst und Venessa E,thompson ,ak,S13

6-bullten NR4

7- das magazin Nr o4-18.januar 2025

8-woz-Nr48-28November.2024

سڵاوێکی ڕەخنەگرانە لەکارزان عەزیز.. نوسینی جەمال کۆشش

نێولیبراڵیزمی ئابوری، کۆمەڵە سیاسەت و پلاتفۆرم و مۆدیلێکی ئابوری س□رمای□داری□ی□ کە ڕێگە تەخت دەکات لەبەردەم جوڵە و کەڵەکەی سەرمایە لە جیهانی ئەمڕۆدا. (موئەیەد ئەحمەد)

بازاڕی نیولیبرالیزم ئەو بازاڕەیە کە لە ڕێگای میدیا و ڕیکلامەوە بڕیار و پێداویستی مر□ق د□ستنیشان دەکات. (ناجی ئەفراسیاو)

پەیوەندی پۆست□د□رن بە نێولیبرالیزمەوە لە نووسێنێکی کورتی کارزان عەزیزدەرب□ارەی هەڵبژاردنی (ڕۆمانی دواهەمین هەناری دونیا)ی بەختیار عەلی لە لیستی باشترین سەد کتێی سەدەی (٢١)داکە لە فەیسبوکی خۆیدا بڵاویکردەوە.

ناساندنێکی زۆرکورتی ڕۆژنامەی (ئین زیت زتت وئین زیت ئەم سۆنتاگ)

یەک: پیشەسازی چاپەمەنی و کۆمپانیاکانی بڵاوکردنەوە و کتێبخانە

گەورەکان، بە گەرمکردنی بازاڕیان و پێفرۆشی کتێبەکان، کۆڕ و سمینارات و ۆرک شۆپی جیاوازجیاواز سازدەدەن، پێشنیاری لیستی کتێبی جۆراجۆر دەکەن، هەندێکیان لەوەرزی هاوینشدا کە بەگشتی دانیشتوانی ئەوروپا و بەتایبەت هاوڵاتیانی کاتی پشوویانە ئەم ناساندنانە ئەنجام دەدەن.

دوو: لە پێشوازی جەژنەکانی ئەوروپا و سەری ساڵدا، کە بەشێک لە خەڵک نێوماڵەکانیان نوێدەکەنەوە و دەڕازێننەوە، یاقوت و گەوهەر و زیو بە خۆشەویستانیان دەکەن، شەرابی نایاب و خواردنی بەلەزەت و ئاهەنگساز دەدات، پارە بە ڕێکخراوە خێرخوازییەکان دەبەخشن، داپیرە و باپیرەکان سوپرایزێر بە نەوەکانیان دەکەن، بە خوێنەرانیش وەک دیارییەکی دەگمەن و شایانی کاتبەخشین، لە پاشکۆی کلتوری ڕۆژنامەی (نویە زوریخ تساتونگ ئەم سۆنتاگ)، کە هاوکات (٤) پاشکۆی تریش کە تایبەت بوون بە مارکێتینگی ئەم بەنانە، (ڕۆمانی دواهەمین هەناری دونیا، بەزمانی ئەڵمانی بەختیار عەلی)، لە ڕیزبەندی (٨٠) هەشتاهەمیندا هاتووە.

سێ: مارتینە لەیبەلی، سەرپەرشتیاری لاپەڕەی کلتورییەکانی ئەم ڕۆژنامەیەیە، خۆی ڕۆمانوس و زمانناسێکی لەهاتووە، وە هەر خۆشی ناساندنێکی کورتی بۆڕۆمانەکە بەتایبەتی (جیهانێکی شیعری و واقعیاتێکی تاڵە) نوسیوە. (سەرجەم حەڤدە کتێبی ناساندووە، هەندیکیان زۆر بەکورتی و هەندێک درێژتر و چاوپێکەوتنێک لەگەڵ ڕەخنەگری ئەدەبی ئەڵمانی دەنس شێکی تێدایە، ڕۆمانوسی سوری خالد خەلیفە (٧٣) یەمین و (ئامیتا نوایی) کچە فارسی ژورنالیستی بەتواناشی لە ڕیزی (٦٤) یەمینی تێدایە.

چوار:
ڕۆژنامەی (دی تسایت)ی ئەڵمانی کە هەمان ڕەهەندی فکری و ڕۆشنبیری و ئاستی کواڵیتی هەیە، ژمارەیەکی تایبەتی بە باشترین سەت (١٠٠) کتێبی ساڵی (٢٠٢٤)ی بڵاوکردەتەوە، لە لیستەکەی ئەمانیشدا چەند ناوێکی کەم هاتووە کە مارتینە لەیبەلی دیاریکردوون.

پێنج: کاتی خۆی کە بەختیار عەلی بە ناساندنی ڕۆمانەکەی کۆڕەکانی لە سویسرا دەبەست، شەش دانەم کڕی، (٥) دانەی بەئیمزای خۆیەوە بە کەسانێک بەدیاری سەری ساڵ پێشکەشم کردن (لەوانە ڕۆمانوس و ڕۆژنامەنوسی ئین زیت زیت ئەلیزابیز هاینزمان) بۆیە ئەمە دەنوسم، دەمەوێت ئەوە ڕوونبکەمەوە، بەلای منیشەوە، ڕۆمانەکە دیارییەکی جوانە و شایانی ئەوەیە کاتی پێببەخشی. بەختیار عەلی ناوی لە

لیستی نوسەرە نێودارە جیهانیەکانە. نامەوێت ڕێژەیی بکەمەوە و لە بایەخی ڕۆمانەکە کەم بکەمەوە.

شەش: ئەوەی بەلای منەوە زۆر گرنگە لێرەوە دەستپێدەکات، ئەوە چ ڕۆژنامە و لیژنە و نوسەرێکە ئەو پێگەیە دەدەن بەبەرھەم و بە نوسین و بەکەسایەتی ئەم بەڕێزانە؟ ڕاست نییە ئیدی، کورد ھەر شاخەکان پەنای نیە؟ داوەتی نێچیر و مەسرور بازرانی بۆ کۆشکی (ئێلیزێ)ی پاریس و کۆڕبەندی جیھانی داڤۆس و مەزڵوم عەبدی و ئەحلام بۆ مەراسیمی دەستبەکاربوونی ترامپ، ئیدی نوێنەری کوردەکان، لە کۆنگرە و بۆنە نێونەتەوەییەکاندا نوێنەرانی نەتەوە چەوساوەکان نین. نوسەرە ھەڵکەوتوەکانیشی وەک ھی سیاسیەکانی، ناتوانن لەلایەن ھەموو دەزگا کلتورییەکانی ئەوروپاوە ئەو پێگەیەیان بەشایستە بزانن.
کارزان ھیچ بەلایەوە گرنگ نییە کام دەزگایەیە لیستەکەی ئامادەکردووە؟ ئایا (بۆ نمونە دامەزراوەی ڕۆزالۆکسمبورگە، یان کۆمپانیای میدیاکانی ئین زیت زیتە).

حەوت: ڕۆژنامەی نویە زوریخ تساتونگ، پێشتر ڕۆژنامەی بۆرژوا لیبراڵەکان بوو. زمانحال□ی خاوەن بانکەکان، خاوەن کارتێل و کۆمپانیا نێونەتەوەییەکان و لیبراڵە کۆنەزەرڤاتیڤەکانیشی گونجاند لەخۆیدا. ڕۆژنامەی بازاڕی ئازاد و گەشەی سەرمایەیە، دژی نەقابەکریکارییەکان و بیری سۆشیالیستی و مارکسیستییە، لەگەڵ کەمترین سۆشیال و بیمە کۆمەڵایەتییەکانە. لەسەد ساڵی ڕابردوودا، گرنگترین و بەتواناترین پرۆڤیسۆرەکانی لەھەموو بوارەکاندا کۆکردەوە بۆ ھەژمونی عەقڵی بۆرژازی و پێرۆزکردنی بەھای مالکیەت، ئینفد□قجوالیتەت (تاکگەرایی). (ئین زیت زیت) خوڵقێنەری ئایدیۆلۆژیا و پەرەپێدەری سیاسەتی نێولیبراڵیزمە “سیاسەتێکی ڕادیکاڵی لێبراڵیزەکانی بازاڕ” (ستیفان لیسنیج. ڤۆتز، سێپتمبەری۲۰۲۳)، لە پەیوەند بە پشتیوانی دارایی دەوڵەت بۆ کۆمپانیاکان لەسەردەمی کۆرۆنادا کاسپەر سریوبەر دەنوسێت (تەنانەت ئۆرگانێکی سەرەکی نیولیبرالیزمی وەک ئین زیت زیت داوای کۆمەکی کردووە، ڤۆتز ئۆکتۆبەری ۲۰۲۰).

ھەشت: وتارێکی زۆر بەپێز و کورت لەلایەن (نینا شنایدل□ر و سیمۆن یاکۆبی) ھەشت نمونە کە چۆن ئین زیت زیت، ھەڵوێستی دژە چەپی و دژە ھەمەڕەنگی و مەیلی بەرەو ڕاست و ڕاستی توندڕە و لە سایتی توریسی لە ۲٤ ئۆکتۆبەر ۲۰۲٤، کە لەگ□□ ب□□اوکردنەوەی پاشکۆکەدا دوو ھەفتەیان بەین□، ب□□اوکردۆتەوە. سێ نمونەیان لە وتاری جۆراجۆرە کە

چۆن دژایەتی چەپگەرایی و زمانی چەپگەرایی دەکات، دواتر دێتە سەر سەرنوسەر (ئیرک گاییەر) کە ئەو بەشەی تایبەت بە ئەڵمانیایە (بەشێکی تایبەت بەئەڵمانیا هەیە بەناوی -سەرنجێکی تر) کە وتارەکانی خۆی تیا بڵاودەکاتەوە، بەرەو ڕاستەک و تەنانەت تائاستی ڕاستەکی توندڕەو بەرگری لە (حزبی ئالتەرناتیفی ئەڵمانیا دەکات) و چەمکی (ڕیئیمیگرەیشن) کە چەمکێکی ڕاسیستیە بەکاردەهێنێ و دەنوسێ (ڕیئیمیگرەیشن؟ بەڵێ بەڵام بە دروستی: وایە هەر کەس کۆچبەرێکی ناقانونی دیپۆرت نەکاتەوە، خۆی لەناو دەبات). نینا و سیمۆنیش دەنوسن {ڕاستەکان و ڕاستە توندڕەوکان چەمکی ڕیئیمیگرەیشنیان لە بۆچونی گشتیدا هێنایە ناوەوە، ئەمەش مانای دیپۆرتکردنەوەیە، بەڵام ئین زیت زیت، زیاتر لەوەش، داوای جێبەجێکردنەکەی دەکات}. پاشان نمونەی ووتارێکی مارکوس بیرنوتە لە ئین زیت زیت کە پشتیوانی پۆست فاشیستێکی وەک جۆرج مێلینی، سەرۆک وەزیرانی ئیتالیا دەکات بۆ جێگیرکردنی پەنابەران لە کەمپێکی ئەلبانیا، بەڵام لەلایەن دادگایەکی ئیتالیاوە بە نایاسایی هەڵسەنگێندرا و بڕیارەکە هەڵوەشایەوە. وە نمونەی ووتارێکی میخایل ڕوش، بەرپرسی بەشی دارایی ڕۆژنامەکە، کە ستاتستیکێکی لەسەر ڕێژەی کۆچکردوان و ئەڵمانییەکان بڵاوکردبۆوە، لەسەر ئەم بنچینەیەش هەرایەکی گەورەی نایەوە و هاشتاگی وەک (ئەڵمانە ئەسڵەکان، ئەڵمانە سروشتیەکان) دروستکرا وە لەلایەن سەرنوسەرەوە پشتیوانی کرا. (ئەڵمانەکان پێویستە فێرببن نەتەوەی خۆیان خۆش بوێت)، (خوێندنەوەی ئین زیت زیت لەلایەن کادرانێکی ناوەڕاستی ئاڵتەرناتیف ئەڵمانیاوە وەک خۆپەروەردەکرنێکی پێویستی لێهاتووە/سۆنتاگ بلیک).

نە: نۆیە زوریخ تساتونگ ئەم سۆنتاگ، لەساڵی (٢٠٠٢)ەوە بڵاودەبێتەوە، تیمێکی (٥٠) کەسی بەڕێوەیدەبەن، لە نۆڤەمبەری (٢٠٢٣) سەرنوسەر (بیات بەلزلی) جێگای (یۆناس پرۆگەر)ی گرتەوە. ئەم هەنگاوەش لە نێو هەمان پلانی نزیکبونەوەیە لە دیزانە سیاسی و ئایدیۆلۆژی و دەستکەوتە ماددیەکان. (میدیاکان باسیان لە جیاوازی ستراتیژی کرد و تەنانەت چەند ژورنالیستە کۆنەکانی خۆیانیش بە شەپۆلی پاکتاوکردنی باڵیکیان شوبهاند. ئیس ئیف ئار و ئین دی ئار). بەڵام خۆیان وایان بڵاوکردەوە بە نزیکردنەوەی هەردوو ڕۆژنامەکەیە لەیەکتر و بەهێزکردنی یەکترە. کاسپەر سووربەر ڕۆژنامەنوس لە هەفتەنامەی (ڤۆتز) لەگەڵ (ئین ئار دە) تایبەت بەو مەزارە ووتی: لەبەر ئەوەی ڕۆژنامەکە لەلایەن خاوەن پشک و سەرمایەدارەکانەوە خاوەندارێتی دەکرێت، کە نەپارێزان گوشاریان زۆر بوو). هەرچەند ئەم چەند دێڕە ناپەرژێتە ئەوەی کە (بییات بلیزیلە)

بناسێنیت، بەڵام چەند ڕستە و دەستەواژەیەکی نزیکمان دەکاتەوە لە ڕادەی نەفرەت و بێزاری لە چەپ و دەوڵەتی کۆمەڵایەتی.
ماوەی چەند ساڵێکە خانوو بە کرێ هەم زۆر گران بووە و هەم دەستناکەوێت، لە شاری (زوریخ) (١٠٠) خێزان بەزۆر چۆڵکردن کراون لەلایەن کۆمپانیایەکەوە، حزبی سۆسیال دیموکرات پشتیوانیان دەکات، ئەو لە (ئینزیت زیت) دەنوسێت (چەپەکان قوڕگی سەرمایەداری ڕادەوەشێنن، تا بازاڕ دەکوژن و لەناویدەبەن. نین زیت زیت ١٢.١٧.)، (سنودارکردنی کرێ، وەربەهێنەرەکان ڕاودەنێت). هەر لەو ژمارەیەی کە پاشکۆ کلتورییەکەی تیا بڵاوکراوەتەوە، سەروتارێکی نوسیوە بەناوی (ئەگەر بازاڕی کار، ئازاد نەبێت، هیچی دی قیمەتی نییە)، کە لە کۆپی دجیتاڵییەکەی بەسەر دێری (هێرش بۆ سەر مۆدیلی نایابی خۆشگوزەرانی سویسری)، کە تێدا دەنوسێت (بەشێکی بنچینەیی لە فۆرمە نایابەکەی خۆشگوزەرانی ئێستای سویسرا، دەگەڕێتەوە بۆ بازاڕی کاری ئازاد.) ئەمانە و گەلێک دەستەواژەی وەک (دەوڵەتی کۆمەڵایەتی ناودەنێت دەوڵەتی چەور).

کلتوری پۆستمۆدێرنە شیوازە بەرگریکارەکەی سیاسەتی نیولێبرالیزمە.
دە: دەنگدانەوەی هەواڵێکە لە نیو باشترین سەت کتێب دا لە پاشکۆی کلتوری ڕۆژنامەیەکی وادا لە نێوڕاگەیاندنی کوردیدا گەورە و کاریگەر بوو. بەدڵنیاییەوە موبالەغەیەکی تیا هەیە، شاگەشکە بونێکی سادەی لایەنگرانێکی بەختیار عەلی تیا هەیە، ئەمانە مافی ئاسایی خۆیانە، ئەوەی گرفتەکەیە، هێزی ڕاکێشانی دەنگدانەوەکەیە کە پەیڕەوی بەختیار عەلی دەبێتە تەنها دەنگی مۆنۆپۆلی ئاراستەکراو کە بەردەم تێڕوانینی ڕەخنەگرانە زۆر ئەستەم دەکات و ڕیکلامی ئەم ڕەوت و میدیایە ڕاستەوخۆ بۆ نێو بازاڕی ڕۆشنبیری کوردی دەگوازرێتەوە.
یازدە: ئەوەی زۆرتر غەمباری کردم، دانانی کاریگەری دەنگدانەوەکەیە لەسەر ڕۆشنبیرە سۆشیالیستەکان، کە بەناچاری بەئەوەی ڕەخنەکەم هەندێک ڕۆشنتربگەیەنم، دەبوا لانی کەم بونیادی هێڵی گشتی ڕۆژنامەکەم بگەیاندایە. یەکێک لەو ڕۆشنبیرانە (کارزان عەزیز)ە. ڕۆشەنبیرانی تریش هەن کە لەسەر بازنەی چەپ حساب بن و شاگەشکەی ئەم دەستکەوتە بوون، بەڵام (کارزان عەزیز) تاک و تایبەتە، کە نووسینەیەکەیم خوێندەوە، شۆکێک لێیدام و لە دڵی خۆمدا ووتم، ئەبێت (سڵاوێکی ڕەخنە گرانەیی) لێبکەم.
کارزان دەنوسێت (بۆچی دڵخۆشم بەم دەستکەوتەی بەختیار عەلی؟ هەستی چێژی دەق خۆی لە ئاستێکی نەتەوەیی و زمانەوانیی گەورەدا، بەناو جەستەمدا هاتووچۆی کرد. لە ماوەی سەدەی ڕابردوودا، کورد لە دووو

ئاستی جیهانییدا ناسراوە؛ یەک، وەک قوربانیی ترازیدیا و داگیرکارییەکان و دووش وەک بەرگریکارێک لە ئازادیی و سەربەخۆیی بەتایبەت لەدوای ڕاپەڕینی باشوور، ئەزموونی کوردان لە تورکیا و خۆبەڕێوەبەریی لە سوریا و هەروەها شۆڕشی "ژن، ژیان، ئازادی" لە ڕۆژهەڵات).

هەر چەند هەق نییە (ئەزموونی ڕاپەڕینی باشوور بە شۆڕشی ژن ژیان ئازادی) کە کارزان وەک شوناسی بەرگریکار و سەربەخۆیی کورد دەیناسێنێ بە قسە بهێڵین، لە بنەڕەتیشدا بینینی یەک هێڵی و چوونیەکی ئەم ڕووداوە جیاوازە مێژووییانە پێکهاتەی سیستەمە فکرییەکەن، کە میتۆدەکەی دەخاتە بەردەم پرسیاری بەڵگەنامەوە، بەڵام بەهەرکاری کەمی کات، ناپەرژێمە سەر وردترکردنەوەی.

لە زۆربەی لە نوسینەکانی کارزاندا، ڕێگە و دەمارێکی باریکی پۆستمۆدێرنە بەدی دەکەین، بەڵام لەم نوسینەییەدا هەرچەند پێدەچێت بەپەلەپەل نوسرابێتی، ڕێک هێڵەکارییەکی پۆستمۆدێرنانەی بەسۆزێکی قوەی ناسیونالیستی کێشاوە. پێشتر تێبینییەکمدا، کارزان شوناسی نوسەر و ڕۆژنامەکەی بەلاوە گرنگ نەبووە، ئەو چاتر، چونکە ئەوەی کارزان ویستویەتی لەمەڕ (شوناسی کلتووری کورد) دەریببڕێت، ڕوونترین گوزارەیە کە هەڵەکەی بە چەمک و بەچوونەکانی لەکیس نەداوە.

کارزان لە چەند دێری دواتر دا دەنوسێت: لەگەڵ ئەوەشدا، کاتێک نووسەران و بەرهەمە کوردییە کلتوورییە ئاستبەرزەکان سنوورە کلتوورییەکانی ئەمە دەبەزێنن، لە ئاستەکی دیکەشدا دەستکاری شوناسی نەتەوەیی ئەمە دەکەن. بمانەوێت یان نا، هەر شوناسێک جێبەر و داخرانەکی مەترسیداریشە).

بابەتی شوناسی کلتوری کورد، یان بەهەم سیاسەتی شوناسی کلتوری کورد لەلای کارزان کە ئەم ڕەمانە، ڕوویەکی تر کە زمان و ئەدەب و کلتورەکی باڵا بە کۆمەڵگای (سەنتەر) نیشان دەدات و (بە ئەوەی ئەوانەی دی بتوانن بەنە ژوورەوە و دەربارەی بوونی ئەمە و بەرهەمەکانمان شتانەکمان پێبڵێن کە خۆمان نایانبینین و هەستیان پێناکەین. کوردیش وەکو قوربانییەکی، بەڵام پاش-کۆڵۆنیالیزم وەک نەریت و ڕێبازەک بە فکر و ئەدەبیات کە بریتییە لە بانگهێشت و ڕۆڵی پەراوێز و کەمینە و بەدەنگراوان بەتایبەت لە دەستکاریکردن و تەکشکانی سەنتەر و چەقەکاندا. ئەم زیندوێتییە هەندەی پەیوەندیی بە بوون و ئامادەیی ئەمەوە وەک پەراوێزەکان هەیە لەناو ئەوانیدیدا هەندە پەیوەندیی بە سەنتەرەکانەوە نییە لەناو ئەمەدا).

ڕانانی سیاسەتی شوناسی کلتوری و پەناسەی لەسەر بنچینەی نەتەوە، ڕەگەز، ڕەنگی پێست، جنس، پەراوێز، کەمایەتییەکان،..هتد کەوا

پێشکەش بکرێت لە دژی کەپیتالیزم و چەوسانەو□ی ب□بێ دەرخستنی ماکی چینایەتی کۆمەڵگای سەرمایەداریی و خەباتی چینایەتی، شاردنەوەی واقعیاتە و ئایدیا و جەوهەری پۆستمۆدێرنیزمە. ((گۆرانیبێژ بۆیانچە دەچڕێت، من لە گەڵ ئەوەدام، بلگەیتێکی ڕەشپێست بم، مارکەی وەرزشی (نایک) کە لە بازاڕ بەوردی دەکۆڵێتەوە بە کەمپینێکی ڕیکلام ڕوو بە خەڵکانی پەراوێزخراو و کەمایەتی□کان سەرنجی کڕیارانی ڕاکێشاوە. مۆدیڵی بەرێوەبەرایەتی نیتفلیکس نەک هەر لەسەر بینەرانی لیبراڵە، بەڵکە زۆر ئامانجدارانە و لێهاتوانە ب□ش□و□ن سەرنجی کەمایەتی□کانەوەیە. ب□ پێی لێکدانەوەکان، مارکێتنیگ لەسەرکلتوری (هەمە ڕەنگی، جیاوازی، داڤیرستی) تەنها لە ئەمەریکا زۆرتر لە (٨) ملیارد دۆلار بووە، بەڵام کاتێک هامپتۆن زۆر بەڕوونی وتاریدا{ئێمە لەدژی سەرمایەی سپی شەڕناکەین بۆ بەدەستهێنانی سەرمایەی ڕەش، ئامانجمان سۆشیالیزمە، بۆرژوازی ئەمەریکی تەواو لە مەسەجەکە حاڵی بوو، بۆیە لەشیرین خەودا و لەسەر جێگاکەی کوشتیان. ڕەخنەی مارکسیستی لە پۆستمۆدیرنیزم ٢٠٢٠ یۆنا تێکستۆر).

دوازدە: جین فرانسوا لێۆتارد، کتێبێکی بەناوی (زانیاری پۆستمۆدێرنە، کۆتایی گێرانەوە گەورەکە) بیریار و باوکی پۆستمۆدێرنە مەبەستی سەرەکی کۆتایی هاتنی ڕۆڵی پرۆلیتاریایە لە مێژوودا، کۆتایی خەباتی چینایەتییە. ژاک دریدا و مێشیل فۆکۆ و دلوز وچەندانی تر هەریەکەیان یان لەلایەکەوە یان بەیەکەوە برەو پێدەری لایەنە جیاواز و ئاڵۆزەکانی دامەزراندنی ئەم دیدگای شوناسە کلتورییە بوون. (دێریدا لەم بارەیەوە بە چەندین بەرھەم بەشداریکردووە لە وردەکارییەکانی ئەم تێزەدا ….
دۆڵۆز لەم بارەیەوە ئایدیا و چەمکێکی گرنگی دەخاتەڕوو کە بریتییە لە ئامادەیی ئەدەبی کەمینە لەناو ئەدەبی جیهانیدا بۆ "ل□ ق□□م□□و خستن"ی ئەوی دی باڵادەست، سەنتەر و زاڵ. هەمان سەرچاوەی ف.ب، کارزان). نزیک دەبینەوە لە پۆست ئایدیۆلۆژیا و کە ماوەیەکە بەدەردی تێری ئیگلتۆن دەڵێت (دەڵێی بۆنی دەمە، هەر کەس بەوی دێ دەڵێت و هیچ کەس هەست بەهی خۆی ناکات). ئەم خاڵیکردنەوەی فکر لە ئایدیۆلۆژیا، مەبەست مارکسیەتە. وە لە هیچ کەس شاراوە نییە، بەختیار عەلی، مارکسیەت بە ئایدیا و بۆچونێکی تۆتالیتاری دەناسێنیت و ئەمەش تازە نییە. کتێبە بەناوبانگەکەی فۆکۆیامە (کۆتایی مێژوو)، سەرکەوتنی لیبرالیزم و بازاڕی ئازاد بەسەر (سۆشیالیزم)دا.سێکوچکەکە دامەزرا. سڕینەوەی خەباتی چینایەتی و ڕۆڵی پرۆلیتاریا وەک هێزێکی چینایەتی جیهانی وردکردنەوەی

شوناسەکان بە کەمایەتییە کلتورییەکان و ناشرینکردن مارکسیەت وەک تێۆری تۆتالیتاری و سەرکەوتنی بازاڕی ئازاد بۆ هەتا هەتایە.

سێزدە: (لەگەڵ سەرەتای پێشکەوتنەکانی نێولیبرالیزم هەمان کات پۆستمۆدێرنە لە سەرانسەری دونیا گەشەی دەکرد، ڕۆبیرتۆ فلۆری، پرۆفیسۆری زانستە سیاسییەکان، گۆڤاری پەلی لەگ ژمارە ٩). وڵاتانی ئەمەریکای لاتین بەتایبەت بەدوای کودەتای ڕاستەوخۆی ئەمەریکا و جێگیرکردنی ئۆگۆستۆ پێنۆشیت (١٩٧٥) لە چیلی سەرەتای پێکداچوونی و هاوبەشی گەشەی ئەم دوو تەوژمە بوون. لە کوردستانیش ئەم پرۆسەیە بەتایبەت بەدوای کۆتایی شەڕی ناوخۆ (١٩٩٨) و جێگیربونی ڕێژەیی دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی، (٢٠٠٣) نێولیبرالێزمی سەرمایەداری ئەو سیاسەت و پلاتفۆرمانەی بۆ کەڵەکە و جوڵەی سەرمایەی پێویست بوو، پەیڕەوکرد، لە هەموو بوارەکانی بەرهەمهێنان و کەرەستەخاوەکان و بازرگانی و بازاڕ و تەندروستی و پەروەردە و سیاسەتی مالی. وە لەبواری ڕۆشنبیریشدا برەودان بە فۆکۆ و دێلوز و بۆردیار. (فەلسەفەی پۆستمۆدێرن خودێتی تائاستی مەبدەئی موتڵەق بەرز دەکاتەوە، لەڕێرەوە دەگات بەوەی بیرکردنەوە بەشێوەکی گشتی بەرتەسک و بەشیە، بۆیە توانای ئەوەی نییە بگات بە حەقیقەتێکی بابەتی. ڕەفزکردنەوەی حەقیقەتی بابەتی لە کۆتایەدا دەتگەیەنێت بە ڕیسواکردنی هەموو زانیاری مرۆڤایەتی بە ئاستی ئیمان و خورافە، یانی گەڕانەوەمان بۆ زەلکاوی (مستنقع) دین/ . بەرگری لە مارکسیزم دانیال مورالی و حمید علی زادە). پەرەگرتنی خورافە و ئیمان وبیروباوەڕی ئایینی بەشێکن لە شوناسی فرەکلتوری پۆستمۆدێرنیزم و بەشێکن لە ڕووکاری بەرگری سەرمایەداری نێولیبرالێزم.

ئەمجارە لە بایکۆت زیاتر.. جەمال کەشش

بەرەی بەشداربووی هەڵبژاردنی پەرلەمانی هەرێمی کوردستان، تێکڕایان داوایان لەجەماوەر دەکرد، بەشداری هەڵبژاردن بکەن،)ئەمە ئاساییە(، بەڵام تیۆری سەیریان دادەهێنا، هەندێک دەیووت،)یەکێتی(و) پارتی(، دەنگی جێگیری خۆیان

هەیە، ئەو بایکۆتە لە دەنگەکانی ئێمە کەمدەکاتەوە. هەندێکی تر
دەیانوت بچن دەنگبدەن، بەکێ دەنگدەدەن بدەن، خۆتان
دەزانن بەکێ دەنگدەدەن، بەاڵم لە لەرەی (نەبرەی) دەنگی
هەموویاندا، نەفرەتی جەماوەریان هەست پێدەکرد ل□ بەرامبەر
خۆیان و لیستەکانیاندا.
جەماوەرێکی یەکجار زۆر بێ تریبۆن و بڵندگۆ مابوونەوە، وەک چۆن
نوێنەرانیان نەبوو لەنێو لیست و قەوارە
پەرلەمانییەکاندا، ئاواش سەدا و دەنگ و نوێنەری سیاسی و حزبی و
لیستی نەبوو لە دەرەوەی پەرلەمانیشدا، (یان زۆر
بەکەمی)، سەڕەڕای زۆروز□ بەندی میدیا و هەزاران ڕ ۆژنامەنووس جگە
لە یەک دوو کەناڵ نەبێت، ئەوانی دی
بەتەواوی ب□ فەرامۆشیان سپاردبوو، بەتایبەت بەشە ڕادیکاڵ و
سۆشیالیستەکەی بەرەی بایکۆت، میدیا نەیدەویست بەهیچ
جۆرێک ئەم ڕەوتە لەگەڵ پرۆسەی هەڵبژاردن تێکەڵ بکات. سیمای
چینایەتی و سروشتی هەڵوێستی ئەم جەماوەرە
بەڕادەیەکی یەکجار زۆر ڕ وون و بەرجەستەیە، بەش و پێکهاتە
جۆراجۆرەکانی چینی کرێکارانە کە لەگەڵ حزب و
د□س□□ت□کانی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا ناکۆک و ناتەبان.
بۆشاییەکی سیاسی گەورە لە نێو فەزای هەڵبژاردندا خۆی دەرخستەوە،
کە هەژارانی کوردستان هیچ بونێکی بەرجەستەی
حزبیان نییە و بێ ئالتەرناتیڤن. ئەم بێ ئەڵتەرناتیڤییە، کە
سیاسەت دەبێتە بابەتی هەموو دانیشتوان و نزیک لە ژیان و
پرسیار لەسەر د□س□□□تی سیاسی و چارەنوسی ئاڵوگۆر دەکرێت،
ئەوەندەی دی چینێکی گەورە نامۆبوون لە پرۆسەکە و
هەستیان دەکرد، دەست و دەم بەستراون، وە تایبەتی تر زۆر خنکێنەر
و غەمگین (کەئیب) بوو بۆ هەموو ئەو هەڵسوڕاوە
کرێکاری و کۆمۆنیستانەی کە کەمپینی بۆرژوازییان دەبینی، چ
کۆنەپەرستیەک و چ هۆسەیەکیان ناوەتەوە. ئەم ڕۆژانە
تەواو دەبن، ب□□م، وە بەڕاستی ئایندەی دوای هەڵبژاردن و
پێکهه□نانی حکومەتی هەرێمی داهاتوو، شایانی بیرکردنەوەیەکی
زۆر جددییە.
ئەزموون و تاقیکردنەوەکانی خولەکانی پێشووتری پەرلەمان، ئەگەر بۆ
بۆرژوازی و حزبەکانی مایەی دەرس و فێربوون
بێت، بۆ حزبی کرێکاران و چینی کرێکاریش هەروایە. خاڵێکی یەکجار
گرنگ لەم پەیوەندەدا، ئەوە نییە، کە تاچەند
دەتوانین پەرلەمانیش وەک فورسەتێک بۆ خەباتی ئاشکراو پێ گەیەکی
قانوونی بەکاربهێین، نەخێر بەڵکە ل□گ□ر□وی ئەوەدایە

کە چۆن حزب ڕۆ نەچێتە نێو کیشە و ناکۆکی□کانی ناو خێزانی
بۆرژوازییەوە، کە چۆن و بەردەوام سەربەخۆیی سیاسی
و چینایەتی برەو پێ بدەین.
ئەوە ڕاستە بز ووتنەوەی کۆمۆنستی الوازە، چینی کرێکار، ڕێکخراوەی
جۆراجۆری خۆی نییە…هتد، بەاڵم خاڵی بنەڕەتی
لەم کێشمەکێشە چینایەتیەدا، تیۆری شۆڕشی کۆمۆنستی□ ی□ کە هەمیشە
ل□ نێو دڵی هەلومەرجە سەخت و پێچاوپێچەکاندا
پێویستە وەک ئامڕازی دروستکردنی سیاسەت و هەڵویست و حزبیەت،
لەالیەن کۆمۆنستەکانەوە بەچینی کریکار بگات.
لەبایکۆت و بەرەی بایکۆت واوەتر، پڕکردنەوەی بۆشایی سیاسی بە
ئا□نت□رناتی ڤی کۆمۆنستی بۆ کۆمەڵگای کوردستان،
ئەرکە سەرەکیەکەیە. میدیای کۆمۆنستی پێویستە ڕۆڵیکی یەکجار
بەرجەستە لە نەخشاندنی ئەم سیاسەتەدا بگێڕێت.
١٦-١٠-٢٠٢٤

ئیسلامیستەکان، ڕاست و ڕاسیستەکان و پەنابەران.. جەمال کۆشش

وەک ئەوە لەئاسمان کەوتبێتە خوارەوە، دیارده□ک بۆ دەوڵەتانی ئەوروپا
ئیسلامیستەکان، ڕاست و ڕاسیستەکان و پەنابەران
جەمال کۆشش

ڕۆژی هەینی (٣١-٥-٢٠٢٤)، لەناو بازاڕی (مارکێت پلاتس-Marktplatz)ی شاری (مانهایم-Mannheim) لە ئەڵمانیا، ئەفغانییەکی (٢٦) ساڵان، بەچەقۆ هێرش دەکاتە سەر مێزکتێبی (پاکس ئەوروپا)، (٧) کەس بەسەختی بریندار دەکات، یەکێک لەوانە جێگری ڕێکخراوەکەیەکە بە ڕەخنەگری ئیسلامی ناسراون و ڕاستڕەوی کۆنەپارێزن، هەر لەنێو بریندارەکاندا پۆلیسێک لە ئەنجامی سەختی برینەکەی گیان لەدەست دەدات. بۆ وەستاندنی ئەو تیرۆریستە ئیسلامییە (سلێمان ئا) لە

درێژەدان بە تاوانەکانی، پۆلیسێک تەقەی لێدەکات و پەکی دەخات لە درێژەدان بەتاوانەکانی. تاوانبار لەساڵی ٢٠١٣ ەوە لە ئەڵمانیا وپآش ئەوەی داوای پەنابەرییەکەی ڕەفز دەکریتەوە، هاوسەگیری لەگەڵ کچێکی ئەڵمانی بەڕەچەلەک تورک دەکات وخاوەنی دوو مناڵە.
بەشوێن ئەم تراژیدیایەدا، لەکۆلینەوەی جیاجیا لەسەر سیاسەتی پەنابەری، کێشەکانی ڕێکەوتنامەی دەبلن (Dublin Regulation)، ئیسلامیزم و تیرۆریزم هەمەلایەنە بڵاوبوەوە.
لە سەرەتای مانگی هەشتی ئەمساڵ (٢٠٢٤)، دوای بڵاوبونەوەی هەواڵی کوژرانی (٣) کچی مناڵ و برینداربونی (٧) کەسی تر بە چەقۆ لە قوتابخانەیەکی کۆرسی سەما، هەواڵەکەش بەئانقەست وەک ئاگری ناو پوشوپەڵاش لە سۆشیال میدیا وەها تەشەنەی سەند کە گوایە تاوانبارەکە پەنابەرە و ئیسلامیە، لایەنە ڕاست و ڕاسیستەکان لە (٣٠) شار و شارۆچکەی بەریتانیا و ئیرلاندای باکور، دەستیان کرد بە خۆپیشاندان و تاڵانوبڕۆ و هێرشیان کردە سەر هۆتیل و مزگەوت و دووکان و بازاڕی خەڵکی بە ئەسڵ بیانی و شوێنی مانەوەی پەنابەران.
سەرەڕای بریندار بوون و زیانێکی ماددی زۆر، نزیکەی (٧٠٠) کەس دەستبەسەرکران و هەندێکیان بە پلەی جۆراوجۆر سزای زیندانی دران و سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا (کەیر ستارمەر) داوای کرد بەتوندی سزای ڕاسیستەکان بدرێت و لەلایەن کۆمەڵە و ڕێکخراوە ئینساندۆست و مارکسیست و ئەنارشییست و سۆشیالیستەکانیشەوە خۆپیشاندانی چەند هەزار کەسی لە زۆربەی شارەکانی ئەو وڵاتە بەڕێوەچوو. خاوەنی کەناڵی ئیکس (تویتەری پێشوو)، نوسی بەریتانیا بەرەو نزیکبونەوەی شەڕی ناوخۆ دەچێت.
لە کاتێکدا شارۆچکەی (سۆلینگن-Solingen)ی ئەڵمانیا لە (٤-٨-٢٠٢٤) خۆی بە ئاهەنگی یادی (٦٥٠) ساڵەی دامەزراندنی ئامادە دەکات، پەنابەرێکی سوری ڕەفزکراوە هەر سەد مەترێک دوور لە شوێنی فیستفاڵەکە لە (هایم)ێک دەژیێت، بەچەقۆیەکی (١٥) سانتیمەتر لە نزیک سەکۆی ئاهەنگەکە، "شەلم کوەرم ناپارەزم"انە سەر و دڵ و ملی یانزە کەس دادەپاچێت؛ دووپیاوی تەمەن (٥٦) و (٦٧) و ژنێکی تەمەن (٦٥) ساڵە دەکوژێت و (٨) کەسی تریش بریندار دەکات کە برینی چواریان سەخت بوو.
ژنە گورانیبێژی پۆپ (تایلەر سویفت-Taylor Swift) لە زنجیرە ئاهەنگەکانی ئەوروپایدا، ناچار بوو بیست و چوار سەعات پێش دەستپێکردنی ئاهەنگەکانی نەمسای هەڵوەشێنێتەوە، کە (٩٠) هەزار کەس لە کچان و کوڕانی تەمەن (١٨ تا ٢٥)، تکتیان کڕیبوو بۆ هەر (٣) ئاهەنگەکەی، ئەوەش پاش ئەوەی کە دوو کەسی ئیسلامیست بەر لە ئەنجامدانی کردەوەکەیان لەلایەن پۆلیسەوە گیران و پلانەکەیان پوچەڵ

کرایەوە.
لە (٢٠٢٤-٣-٢) لە (زوریخ)ی سویسڕا لاوێکی پانزە (١٥) ساڵی تونسی و سویسری پاش ئەوەی ڕایدەگەیەنێت کە سەربازێکی بەوەفای دەوڵەتی ئیسلامی بێت و تا پێی بکرێت مەسیحییەکان و جووەکان سەربڕێت و بکوژێت، پیاوێکی ئەرسەدەکسی جوولەکەی پەنجا ساڵی زۆر بەسەختی بریندار دەکات. هەر لە کۆتایی مانگی (٨)ی ئەمساڵ لەشارۆچکەی بەناوبانگی (داقۆس)یش کوڕێکی (١٩) ساڵەی جوولەکەی ئەسەردەکسی، لەلایەن دوو پەنابەری عەرەبی ڕەفزکراوەوە تفی لێدەکرێت و بەڕزی پێدەکرێت و ڕووتی دەکەنەوە و هاوار دەکەن (بژی فەلەستین)، پاشان ئەو دوو کەسە لەلایەن پۆلیسەوە دەگیرێن.
(ساڵانە لە ئەڵمانیا ١٠ هەزار هێرش بەچەقۆ هەیە و لەسەدا (٩٠) یان لەلایەن گەنجانی موسڵمانەوە ئەنجام دەدرێن لە ئەڵمانیا)
ساڵانە (٩٧٥٠) ئاهەنگی گشتی خەڵکی هەیە کە (١٩٠) ملیۆن کەس سەردانی دەکەن).
لە ماوەی دە مانگی ئەمساڵدا (٢٠٢٤)، چوار قات هێرشی تیرۆریستی لە ئەوروپا لەلایەن ئیسلامییەکانەوە زیادی کردووە. لە (٧)ی ئەکتۆبەری ساڵی پارەوە (٢٠٢٣) کە (حەماس) هێرشی تیرۆریستی بە سەر ئیسرائیل دەستپێکرد و سوپای ئیسرائیل غەززەی خەڵتانی خوێنی مناڵان و ژنان کرد و تاوانی گەورە ئەنجامدەدات و ملنادات بە وەستانی شەڕ، توندوتیژی دژی جولەکەیی فراوان بووە و قوڵاییەکی گەورەتری وەرگرتووە.
ئەم ژینگەیە زەوییەکی بەپیتی دروستکردووە بۆ ئەوەی وێنەی پەنابەران، لە کەسانی چەوساوە و بێدەرەتان و مافخوراو کە شایەنی ژیانێکی ئینسانین، ببێتە کەرەستەی نائارامی و ترس و ترۆریست و تاوانباری گەورە و پەیوستە ڕێگا نەدرێت بێنە خاکی ئەوروپاوە.
میدیاکان بەتایبەت میدیای گەورەی ڕاستی لیبڕاڵ و ناسیۆنالیستی مەسیحگەرا، پشت بەستوو بەزمانێکی باڵای ڕیتۆریکیانە و ژورنالیستی مۆدێرن و پرۆفیسێری تایبەت و دبلۆماسیەتی وێنە و نیگاکان، هەژمونێکی گەورەیان لە دیزان و بیناسازی بیروڕای گشتی و داڕشتنەوەیدا هەیە.

هەنگاوەکانی ڕابردوو و مەرامی دەوڵەتە ئەوروپییەکان

ئەو هەنگاوانەی کە پێشتر نراون لە لایەن دەوڵەتانی ئەوروپاوە بە کەمکردنەوەی ڕێژەی هاتنی پەنابەران؛ ڕێکەوتن لەگەڵ تورکیا (٢٠١٦)، بەرفراوانکردن و پێشخستنی دامەزراوەی (فرۆنتێکس-Frontex) بۆ کۆنترۆڵی سنورەکانی دەرەوەی یەکێتی ئەوروپا لە (٢٠١٠)ەوە بە بەردەوامی، ڕێکەوتن لەگەڵ تونس و لیبیا (٢٠٢٤)، دامەزراندنی

ناوەندی (ئیۆرۆدۆک-eurodoc)، و ڕێککەوتنامەی دەبلن (Dublin Regulation) و سیاسەتی هاوبەشی پەنابەری یەکێتی ئەوروپا (٢٠٢٤)، کاریگەرییان هەبووە لەسەر کەمکردنەوەی ڕێژەی پەنابەران، بەڵام هێشتا بەو ئەندازەیە نییە کە بەرنامەی دەوڵەتە ئەوروپییەکان دەیەوێت، هەندێ سیاسەتمەدار و لایەنی سیاسی لە ئەڵمانیا خوازیارن کە (زۆر کەمبکرێتەوە) یان وەک دانمارک و سوید (کۆتایی پێبهێنن).

سیاسەتی پەنابەری لە ئاستی نەوخۆیی هەر یەک لە ووڵاتە ئەوروپییەکاندا

دانمارک و سوید، داواکاری پەنابەرییان کۆنترۆڵکرد بە وەرگرتنی کەمترین ڕێژە، وە لە نەوخۆشدا کۆمەڵێک یاسایان جێبەجێکرد کە بەشێوەیەکی کتوپڕ کاریگەری گەورەی دانا وسویدیش هەمان یاساوڕێسای گرتەبەر، یەکسەر دیپۆرتکردنەوە، شانسی کەمکردنەوەی یەکگرتنەوەی خێزان، کۆنترۆڵی سنورەکان بەهەموو جۆرێک کە تەنانەت بە تکت بەین داوای شوناس و مۆڵەتی مانەوەت بکەن….

سویسرا و نەمسا و هۆڵەندا ، هەست دەکەن، درەنگکەوتوون، خۆیان ئامادە دەکەن و دەیانەوێت هەر لەمساڵدا هەموو ئەو بڕیار و یاسا و ئەو ڕێوشوێنانەی کە دانمارک و سوید گرتبوویانەبەر ئەوانیش جێبەجێی بکەن. ئەڵمانیا کە لە (٢٠١٥)ەوە باوەشی بە یەک ملیۆن پەنابەری سوری بەگەرمی ئاوەڵاکرد (کلتوری خۆشهاتن پەنابەران)، ئێستا ڕاستەوخۆ و یەکسەر بەهەموو ئاڕاستەکانی سنوری ئەڵمانیا (نەمسا، سویسرا، چیک، فەرەنسا، پۆڵۆنیا و دانمارک) ڕۆژانە کۆنترۆڵ دەکات و ڕێگا دەگرێت لە ڕێڕەوی نایاسایی چونە ژورەوە، لە ئێستادا “تاوانباران” بۆ سوریا و ئەفگانستان دەنێرێتەوە، وە لێکۆڵینەوە دەکات لەسەرانسەری سوریا تا بزانێت چەند دەسەڵاتە لۆکاڵییەکان لە بەرپرسانی پارێزگا و شارەکانی سوریا هاوئاهەنگی دەکەن بۆ وەرگرتنەوەی پەنابەران، ئەمە و دەشیەوێت چەند وڵاتی تریش بخاتە ناو سنوری ئەو وڵاتانەی کە “ئارام”ن بۆ دیپۆرتکردنەوەی پەنابەران.

بەمجۆرە سیاسەتی پەنابەری لە ئەوروپا بەخێرایی بەرەو ڕێگایەکی داخراو دەچێت و پێدەچێت بەتەواوی ئەوروپا دەسییەی (سیاسەتی پەنابەری) بەتاڵ بکاتەوە، سوید ئەو نەوبانگە وترادسیۆن وئایکۆنە ئینسانییەی کەهەیبوو، بەتەواوی ڕێیەی خۆی لە بنەڕەتەوە گۆڕی ودەولەت یەکدەستە لە سیاسەتی پەنابەری دا.

وردترناسینی کێشەکان… پرسیار بۆ ڕوونەدانی تاوانەکان

(ئەلیس شفاتزەر-Alice Schwarzer)، ژنە چالاکوانی ناسراوی ئەڵمانی،

لە وتارێکیدا کە هاودەمی کۆچی بەکۆمەڵی پەنابەران بوو لە ساڵی (٢٠١٥)دا دەنوسێت: (سەددا هەشتاویەکی موسڵمانەکانی ئەڵمانیا، ئەڵمانیایان خۆش دەویت، وە ئەڵمانیەکانیش خۆیان سەددا هەشتاو پینج ئەوانیان خۆش دەوێت)، (سەددا نەوەد و هەشتی ئەو پەنابەرانەی کە ڕوویان لە ئەوروپا کردووە تاوانیان دەرحەق کراوە لە لایەن ئیسلامییەکانەوە، لەهەر کام لە وڵاتەکانی ئێران، عێراق، سوریا، لیبیا، ئەفگانستان، جا چ بەدەستی دەوڵەتە ئیسلامییەکان بووبێت، یان بەدەستی باندە بەکرێگیراوەکانیانەوە، یان بەهۆی شەڕی ناوخۆیانەوە، ئەگەر تیرۆری ئیسلامییە توندڕەوەکان نەبوایە، ئێستا لە ئەوروپا دیاردەیەکمان بەناوی کێشەی پەنابەرانەوە نەدەبوو).

دواتر باس لە پشتیوانی ئەمەریکا دەکات بۆ گرووپە تیرۆریستە ئیسلامییەکانی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست لە ساڵانی (١٩٨٠)ەوە بۆ (١٩٩٠)، دەنوسێت (هەر کەسێک بیەوێت یارمەتی پەنابەران بدات، پێویستە دژایەتی ئیسلامییەکان بکات چ لە وڵاتی خۆیان، چ لە ئەوروپا).

لە یەکێک لە چاوپێکەوتنەکانی پرۆفیسۆری زانکۆی هامبلودی بەرلین، (ڕوود کۆمپاس-) لەگەڵ (سەنتاگ تساتونگ-)، دەڵێت (خەڵکی تورکیا بەتەواوی دەزانن کە کەسێکی ئیسلامیستی وەک ئەردۆگان، دەتوانێت چی بکات، وە ئەو سوریانەی بە محازەرەکانم دەن، بەشێکی زۆریان لەدەست خوێنرێژی ئیسلامییەکان هەڵاتوون).

لێرەدا بوار نیە بۆ لێکدانەوەی زیاتری هەلومەرجێکی قەیراناوی و بێمافییەکی ڕەهای خەڵک و سیاسەتێک کە ئەمەریکا لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا پەیڕەوی دەکات وەک هۆکارە ڕاستەوخۆکانی کۆچ، بەڵام زۆر بە پێویستی دەزانم لەبارەی دوو لایەنی گرنگی تر بنوسم.

یەک:- هەمان پرۆفیسۆر لە وەڵامی پرسیارێکیدا دەڵێت: “من بۆ کتێبەکەم (یانسیبی پەنابەری) هەموو ئەو کردەوە تیرۆریستییە کوشندانەم شیکاری کرد کە لە (٢٠١٥)ەوە لە ئەوروپا ڕوویانداوە، تاوانباران (ئیسلامی تیرۆریست) هەر هەموویان لەماوەی ئەم دە دونزە (١٠-١٢) ساڵەی دواییدا وەک پەنابەر هاتوون بۆ ئەوروپا). لەنێو ئەم ڕاستانەدا شتێک شاردراوەتەوە، بەوەی ڕاستە ئەوان بەرگی پەنابەریان کردەتە بەریان و ویستویانە لە پشت ئەو کێشە ئینسانییەوە خۆیان بشارنەوە، بەڵام هەرگیز نابێت ئەو مانایەی لێوەوە دەرکێشرێت کە ئیدی هەموو پەنابەرانێک، تیرۆریستێکی لەناودایە.

لەماوەی ئەم دەساڵەدا لانی کەم (٤) ملیۆن کەس هاتونەتە ئەوروپا،

ئیسلامیەکان ناگەن بە هەزار یەکیشی. داڕشتنی ڕستەکە بەو شێوازە لە ڕووکاردا دروستە، بەڵام ئەرگیومێنت بە بۆچوونێکی ڕاسیستی دەهێنێتەوە، پەنابەر دەکاتە ئۆبجێکتێکی شەرپەنجەیی بۆ کۆمەڵگای ئەوروپی، ئەمە سەرەڕای ئەوەی ئیسلامییەکانی ئەردۆگان و سعودیە و قەتەر، ڕەوتە ئیسلامییە جۆراوجۆرەکانی تر بە سەلەفییەکانیشەوە، لەلایەن دەوڵەتە ئەوروپییەکانەوە وەک نوێنەری ئایینەکان دەناسرێن و پشتیوانی دەکرێن .

دوو: سیاسەتی پەنابەری و کۆچ و کار و هاوڵاتی بوون، لە تەواوی وڵاتانی ئەوروپادا، لەم دە ساڵەی دوایدا سەدان کەسی توشی نەخۆشی دەرونی، خۆکوژی، خۆشاردنەوەی بە مۆڵەتی مانەوە، سەدان خێزانی سەرگەردان کردووە. لەم دە ساڵەدا بەبەردەوامی یاساکان توندتر کراونەتەوە، چەندین پەنابەر لەلایەن پۆلیسەوە گیانیان لەدەستداوە،دیپۆرتکردنەوە زیاتر بووە لە هەندێ حاڵەتدا پاش دیپۆرتکردنەوە، پەنابەرەکە زیندانی کراوە یان تیرۆرکراوە لەلایەن دەوڵەت و باندە تیرۆریستەکانەوە. سەدان پەنابەر بەهۆکاری جۆراجۆر بێناسنامەو بێ وەرەقە وسەرگەردانن لە ئەوروپا. هەزاران پەنابەر لە خراپترین کارەکان، سەختترین هەلومەرج ، کەمترین کرێ. ئەمانە ئەو زەمینانەن کە دوو کۆمەڵگا لە نێو ئەوروپادا دروست بکەن. سەدا نەوەدی ئەو کەسانەی بوونەتە نێچیری ئیسلامیەکان وهێرشەکانیان بڵاوکردۆتەوە لە تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان، کەسانێکن کەداوای مافی پەنابەریان ڕەفزکراوەتەوە. هەموو ئەو کەسانەی هاوڵاتی ئەوروپی بوون بە پێشینەی کۆچەوە، مناڵییەکی سەختیان هەبووەو لە پەراوێزدا ژیاون.

تێوەپێچانی پەنابەران بەگشتی لە کردەوەی تیرۆریستی، واقعی نییە، بەڵام بە مەرامێکی تر بەکاردەهێنریت، ئەویش تا ڕادەی سفر کەمکردنەوەی مانەوەی پەنابەران و مافی پەنابەرییە.

ئەوەش یادداشت بکەم، بەکارهێنانی کارتی پەنابەران، لەلایەکی دیکەوە تەنها لەژێر گوشاری بەهێزبوونی ڕاستەکاندا نییە، شتێکی گرنگتر لەوە، کێشەی پەنابەرو کۆچبەران، دەتوانێت زیادکردنی هەموو جۆرەکانی باج، هەڵئاوسان، کەمکردنەوەی بودجەی کلتوور، دایەنگەکان، پرۆژە زانستیەکان، کەمکردنەوەی بیمەی کۆمەڵایەتی وخانەنشتنی، فرۆشتنی کەرتی تەندروستی، زیادکردنی کرێی قیتارو پۆست، زیادکردنی کرێی خانوو، قەیرانی نیشتەجێبوون، …ئەمانەش بکاتە گەردنی پەنابەران وسەرمایەداری ئەوروپایی دوژمنێکی وەهمی دروست بکات.

ناوەڕاستی سێپتەمبەری ٢٠٢٤

فیلمەکەی (ئارام حەسەن)! لە دوایین لاپەڕەی (بەپێشەوە)دا.. جەمال کۆشش

ماوەیەکە فیلمی [The Goat life] (بزنە ژیان)، کە یەکێک لە فیلمە سینەماییە گرنگەکان بوو لەسەر ژان و چەوسانەوەی کرێکارانی کۆچبەر لە سعودیە لە (نێتفلێکس) پەخشکرا و بەو هۆیەوە کۆیلایەتی و نائینسانی تر لە سەردەمی کۆیلایەتی، ژیانی ئەو چەند ملیۆن کرێکارە کۆچبەرەی لە وڵاتانی کەنداو هێنایەوە نێو جیدالاتی فکری و سیاسی و کۆمەڵایەتی. منیش کە ئەو سەردێڕەم لە ڕۆژنامەی (بەپێشەوە) بینی زۆر سەرنجی ڕاکێشام، بەتاسەوە خوێندمەوە، بەڵام چیم خوێندەوە:-

(تەواوی خەبات و بزوتنەوەی سەدان ساڵەی کورد، ئەوەندەی دوو سەعات و٥١ دەقیقەی لە فیلمی (حیاة الماعز) یان بزنە ژیان، کاریگەری و دەنگدانەوەی نەبوو لەسەر ئاستی جیهان، خەم لەقەرەی ئەو کارە سینەمایە زۆر بایەخ نادەم)، (بەڵام بەوانن کارێکی هونەری هیندییەکان چ واتەوات و ژاوەژاوەکی ناوەتەوە لە جیهاندا)، (ئەمەی کورد … تەنیا یەک فلمی سینەمایی تەکمەمان لە سەر خۆپیشاندانەکەی ٦ ئەیلولی ١٩٣٠ دەرهێنابا ئیدی پێویستمان بە ڕیفراندۆمیش نەدەبوو…)، (ئەمەش لە باشوری کوردستان تازە بەتازە زوڕنای ٣١ئاب و دەهۆڵی ١٦ ئۆکتۆبەر و نوزەنوزی نەبونی موچە و ئاو و کارەبامانە). بە (پێشەوە)، دوالاپەڕە لە ژمارە (١٧٤)ی (١-٩-٢٠٢٤).

ئارام حەسەن، بەئینسافانە و لەپشت کێوی لاشە و خوێنی ئەو کرێکارانەوە دەیەوێت ئیستیغلالی نەوبانگی ئەم فیلمە بە نابودترین بۆچوونی ناسیۆنالیستی بکات. بە یەک وشەش نە لەسەر فیلمەکە و نە لەسەر کرێکارانی کۆچبەر و نە لەسەر بابەتی فیلمەکە نەینووسیوە. کۆمەڵێک ئیهانەی بەخەڵکی ناڕازیی و خۆپیشاندەری کوردستانی عێراق کردووە و داواکان و خەباتیانی وەک "نوزەنوز" چواندووە. ئەم فیلمە تراژیدیای ژیانی کرێکارانی کۆچبەر لە کوردستانیشی هێنایەوە بەر سەرنج بەتایبەت پاش ئەوەی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی (کەناڵی هیوا)ی

لەلایەن هاوڕێ (شەماڵ عەلی)یەوە لەسەرئەنجامدرا. لە ڕاستیدا ئامانجی (ئارام) لە شاردنەوەی ناوەڕۆکی فیلمەکەوسەرکوتی مەعنەوی ناڕەزایەتیـــیەکان،خزمەت بەڕیفرانـدۆمەکەی بەرزانـی دەکـات ولە نوسینەکەشدا هەر بەهەمان زمان وچەمک وواتا بەکارهێنراوە. دەیەوێت بەدەرهێنانی فلمێک لەسەر ئەم بابەتە جیهان بهەژێنێت. بەڵام ئەمە کارەساتەکەیە وئەمە ڕاوێژکارو ڕەخنەگرەکەیە،کە ئیدی ئەبێت ڕۆشن بێت بە هونەری سینەمایی کوردیی ناتوانێت دونیا وەک چۆن هەیە ببینێت، بە ناتوانێت لەنزیکەوە بەقووڵی بچێتە نێو ئازاری خەڵک وئاواتی لەمێژینەیانەوە.

بۆ ئەم “واتەوات”ە لە ڕۆژنامەی (بە پێشەوە)دا بڵاوکراوەتەوە؟!

بەڕێز سەرنوسەر،ڕاوێژکاری سەرنوسەرو هاوکاری سەرنوسەر، ئایە هیچ کامیان ئەم وتارەیان نەخوێندەوە؟

بەڕێـزان ئامادەکـارانی گۆشەی ئەدەب و هـونـەر، ئاگایـان لەم فلمە هیندیە (نوکتەکە نا-فلمی ژیانە بزن) و ئەم نوسینەی (ئارام) نیـیە؟

بابەتەکەش هیچ پەیوەندی بەئازادی نوسین و لێکدانەوەی جیاوازەوە نییە. بابەتەکە هیچ لێکدانەوەیەکی لەسەر فیلم و سیناریۆ و دەرهێنان نەکردووە. ئارام حەسەن، ژەهری لە شوشەی هەنگوینـدا پێشکەش کردووە.

ڕێگای پۆپۆلیستی بە نێو کۆمەڵانی کرێکاران و ئازادیخوازانتان نابات. وەک دەبینین بۆ کوێی هێنان!

پێشتر لەڕێگای چەند هاوڕێـیەکمەوە، لەسەر چەند بابەتێک سەرنجم بۆیان ناردووە، بەڵام پێدەچێت، خودی ڕۆژنامەی (بەپێشەوە) ئیدی زۆر دوورکەوتبێتەوە و پێویست بەوە هەبێت، چـوپێکەی بۆ هەڵـدەین ئیدی ئازادە خۆی پێدەگرێتەوە یان نا؟!

جەمال کۆشش/ سەرەتای مانگی ٩-٢٠٢٤

تونـــدبونەوەی ناکۆکییەکــانی

سەرمایەداری وئەزمە ئیکۆلۆژییەکانی!.. جەمال کۆشش

کۆڕبەندی ئابوری داڤۆس

کۆڕبەندی داڤۆس، سەروتەکی ناوازەی هەیە، وێنەیەکی چڕی خەونە دۆزەخییەکانی هەرە دەوڵەمەندەکان و دەسەڵاتدارە لەکەی و نێونەتەوەییەکانی ئەمڕۆی جیهان بە کۆکراوەیی لەنێو سیرکوسێکی ئاهەنگی شاهانەدا دەبینی. ئەمساڵ،٦٠ (سەرۆک و سەرۆکوەزیران) ، ٢٠٠ وەزیرەکان، لە ١٠٠ دەوڵەت و هەشتایان بە ڕاوێژکارانی ئاسایشی نەتەوەیی، ٨٠٠ بەڕێوەبەر لە گەورە کۆمپانیاکانی بواری تەکنەلۆژیای زیرەک و دجیتاڵی، نێوەندە گەورەکانی سەرمایەی پولی نێونەتەوەیی و بانکەکان و بازرگانی و زانکۆجیهانییەکان بەشداربوون.

چارەسەری ئاشتی بە شەڕە خوێناوییەکان "ئۆکرانیا و غەززە"، بەهیچ پەڕەیەکی ڕاسپێردراوی گشتی کۆتیهات. فلادمیر سیلنسکی، سەرۆکی ئۆکرانیا، مەرجی کۆتایهاتنی شەڕەکەی بە سەرکەوتن بەسەر فلادمیر پۆتین بەستەوە، نوێنەرایەتی بەرژوازی روسیاش لە بەشداری کۆڕبەندەکە بێبەشکرابوون. "ئەوان نەک بەیەکەوە، بەڵکە بەدوای یەکدا قسەیان کرد، ئیسحاق هیرتسۆگ، سەرۆکی ئیسرائیل: ئیران ئەبێت لە پشتیوانی تیرۆریستان بوەستێنرێت. وەزیری دەرەوەی ئێران، حسین ئەمیر: قەوارەی زایەنی پێویستە لەسەر تاوانکاریەکانی لەغەززە، سەرنگون بکرێت، زیاتر شانۆی خۆنواندن بوو، لە باخچەی ئاژەڵان دەچوو". ١

مەرجانە سپەلیج ئیگگەر، خانمە سەرۆکی خاچی سوری نێو دەوڵەتی، لە بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنیدا " زیاتر لە ١٠٠ شەڕی نێوان هێزە دوژمنە دژ بەیەکەکان لەگۆشە جیاوازەکانی جیهاندا بەرپایە"، بەڵام خاچی سور ناچارە سەدا ٢٠ کارمەندەکانیان بەهۆی بێپارەییەوە لەکارەکانیان دەربکەن.٢

" لە مانگی ٤ی ٢٠٢٣ دا ناوەندی توێژینەوەی ئاشتی جیهانی کە بنکەکەی لەستۆکهۆڵمە (سپیری) ڕاپۆرتێکی بڵاوکردەوە، بەپانتایی جیهان کەرەستەسەربازییەکان بۆ ٨ مین جار لەسەر یەک بەرز بوەوە، بەجۆرێک بەبەهایی.٢،٠٦ بلیۆن ئیرۆ، تفاقی جەنگی کە دەکاتە ٢.٢ تێکڕایی بەرهەمهینانی کۆمەڵایەتی جیهانی کەدراوە. ژەنەراڵ پێرشیل، سەرۆک ئەرکانی هێزی چەکداری فەرەنسا هۆشداری دەدا لە

(گەڕانەوەی دراماتیکی شەڕگەورەکان کە بۆتە ئامرازی یەکلاکەرەوەی لایەنە ناکۆکەکان، لەم شەڕانەدا بەجۆرێک توندوتیژی بەکاردەهێنرێت کە سنوری هەموو مۆڕاڵێک و یاسایەکیان شکاندووە، لەکاتێکدا ئینسان بەڕاستی وا هەستی دەکرد کە تەنها لە کتێبە مێژووییەکاندا تۆمارکرابن).٣

جیهان لە کێبڕکێی خۆ پڕ چەککردندایە، وەزیری مالی ڕوسیا، ئەنتۆنی سلیناوف (هەموو لە پێناو بەرەکانی جەنگ، هەموو لە پێناو سەرکەوتن)، ١٠٩ ملیارد ئەیرۆ کەدەکاتە سەدا ٦ ی تێکرایی بەرهەمهێنانی نشتمانی ڕوسیا بودجەی پەسەند کرد. ئەڵمانیا لە ساڵی ٢٠٢٢ بۆ مۆدێرنیزەکردنی دامەزراوەی بەرگری ١٠٠ ملیارد ئەیرۆی وەک دابینکردنی بۆی پارەیەکی تایبەت تەرخانکرد. ئەمەریکا بەتەنها سەدا ٤٠ ی چەکی جیهان دابیندەکات، سعودیە و قەتەر و میسر سێ دەوڵەتە یەکەمەکانی کڕیارەکانی کەرەستە سەربازییەکانن. ٤

بۆ تێگەیشتن لە دیمۆگرافی جیوپۆلەتیکی گۆڕ باڵی ئەمساڵ، وردبوونەوە لە پێکهاتەی کۆڕبەندی داڤۆس، نەخشەیەکی بەسودە. بەشداربوانی کۆڕبەندەکە، لەبارەی ئەم خۆپڕ چەککردنە جیهانییەوە، بێدەنگییان هەڵبژارد، وەک ئەوەی بەرهەمهێنانی زۆرترین چەک، ئارامی بۆ مرۆڤایەتی بێت.

مانفێستی کەپیتاڵ

ساڵی ٢٠٠١ کتێبی مانفێستی کاپیتاڵ لە نوسینی “جوهان نوربیرگ” بڵاوکرایەوە، لەو کتێبەدا بازاڕی ئازاد وئازادی بازرگانی وکەمکردنەوەی گومرگ ، وەک زامنی گەشەی مرۆڤایەتی و دابینکردنی هەلی کار و کۆتایهێنان بەهەژاری ناسێنراوە. لە کۆڕبەندی ئابووری داڤۆسیشدا، پلانی ئابووری بۆ جموجۆڵی سەرمایەی جیهانی و مۆنۆپۆلی بوارەکانی بەرهەمهێنان و بازاڕی ئازاد و لێهاتوویی کێبڕکێی کۆمپانیاکان دادەڕێژن، ئەم ڕێبازو شیوازە سەرمایەداری بەرەو ڕێگایەکی داخراو و پڕ مەترسی گەیاندووە. جیهانی ئەمڕۆ بەرهەمی ئەو پرۆسەییە و شەڕ و برسێتی و دواکەوتییە کلتورییەکان و نەخۆشییەکان وچەوسانەوە وئەزمە ئیکۆلۆژییەکان وکارەساتە ژینگەییەکان لەوەوە سەرچاوە دەگرن.

بەپێی ڕاپۆرتی ئۆکسفام ، کە زیرەکانە تەوقیتەکەیان هەڵبژارد،هاودەمی کۆڕبەندەکەدا بڵاویان کردەوە، ٥ کەس لەدەوڵەمەندەکانی جیهان سەرمایەکەیان لەماوەی کەمتر لە دەیەیەک دوو ئەوەندە بووە، لە ٤٢٠ ملیارد دۆلارەوە بوو بە ٨٦٥ ملیارد، لەکاتێکدا ٧٠٠ ملیۆن کەس داخزاون بۆ هەژارییەکی کوشندە ،ڕۆژانەیان بە تەنها دوو دۆلار ١٥ سەنتە. کەمتر لە دەیەیەک بلیۆنێرمان دەبێت، بەڵام بە ٢٢٩ ساڵی تر دەتوانین هەژاری لە نێوبەرین. لە مێژووی

مرۆڤایەتیدا ئەم نایەکسانییە هەرگیز و هیچ کات بەم قەبارەیە نەبووە.٥

بەپێی کەم جارێ لەماوەی ٢٥ ساڵی ڕابردوودا، هەژارییەکی سامناک و خاوەن سامانەکی یەکجار گەورە کەرڤیان بەیەکەوە هەڵدەکشێن. لەساڵی ٢٠٢٠ دا ٢٦ بلیۆن دۆلار (٦٣ لەسەدا) تەنها چۆتە باخەڵی سەدا یەکەوە، لەکاتێکدا ١٦ بلیۆن دۆلار (٣٧ لەسەدا) بۆ باقی دانشتوان بووە. ئەم پێشهاتە مێژووییەیی دەیەی گەشەی کەڵەکەبوونی سەرمایە، لە ماوەی دە ساڵی پێشوودا، ژمارەی ملیاردێرەکانی دوو قات کرد.

لەهەمان کاتدا لە حاڵی ئێستادا ١.٧ ملیارد لە کرێکاران، مەمرەومەژی لەو وڵاتانەی هەڵئاوسان تیا بەرزە دەگوزەرێنن، ٨٢٠ ملیۆن کەس یانی هەر یەک لە دە کەس لەسەر ڕووی زەوی برسی و هەژارن و ژنان و کچان لە سەدا ٦٠ هەژاران پێک دەهێنن. ئۆکسفام ڕوو لە بانکی جیهانی دەکات و بەم وشانە دەنووسێت: (ڕەنگە ئێمە لەسەردەمێکدا بژین کە گەورەترین نایەکسانی و هەژاری لە دوای شەڕی جیهانی دووەمەوە ببینینەوە)

هەندێک لە وڵاتان بەتەواوی لە لێواری مایەپووچی دان. لە کاتێکدا وڵاتە هەژارەکان چواربە قەد ئەو پارەیەی بە بواری تەندروستی تەرخانی دەکەن، پارە بە خاوەن قەرزەکانیان دەدەنەوە. چوار لە پێنجی دەوڵەتەکان پلانی دەستگرتنەوەیان هەیە بە بڕی ٧.٨ بلیۆن دۆلار لە کەرتە فەرمیەکانی بواری ڕێگاوبان پەروەردە و تەندروستی. ٦

ئەم سیستەمە وەک ڕاپۆرتەکەی ئۆکسفام ناوی ناوە “مەکینەی بەرهەمهێنانی نایەکسانی”، لە ئاکامدا دەستکورتەکان هەژارتر و زەنگینەکان دەوڵەمەندتر دەکات. بەینی مرۆڤ بە سروشتەوە، فۆرمەکی چەوسێنەرانەی هاوشیوەی پەیوەندییەکانی نێوان مرۆڤەکانی پێدەدا و ناهەقییەت و ناتوانێت پابەندی کەمکردنەوەی گەرم بوونی زەوی و کەمکردنەوەی گازی سیئۆتو بێت.

“دە دەوڵەمەندترین پیاوەکانی جیهان توانیان لە کاتی کۆرۆنادا، سەرمایەکەیان دوو قات بکەن، لە هەمان کاتدا لانی کەم ١٣ ملیۆن لە ژنان، کار و داهاتیان لە دەستدا، ٢٠ ملیۆن لە کچان بەهۆی داخستنی قوتابخانەکانیانەوە، جارێکی تر ناتوانن دەست بەخویندن بکەنەوە. بەهۆی هەڵئاوسانەوە ماددە خۆراکییەکان و کۆمپانیاکانی ووزە، قازانجەکانیان زیاتر دوو قات بکەن. ٨٤ لەسەدای ٣٠٦ ملیاری دۆلاری ئەمەریکیی بەسەر خاوەن پشکەکاندا دابەشبکرێن. بەمجۆرە دەوڵەمەندەکان هەر دەوڵەمەندتر و تەنانەت لە کاتی قەیرانەکانیشدا هەژارەکان هەژارتر دەبن. سەدا حەفتای ئەو کەسانەی کە لە ساڵی ٢٠٢٢ دا کاریان لە دەستداوە، ژنانن. ٧

ئیکۆلۆژی و شێوازی بەرهەمهێنان، ئیکۆسۆشیالیستی و سیستەمی گەرمی

زەوی
پەیوەندییەکی پتەو لە نێوان شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری وتاڵانکردنی ماددە سەرەتاییەکان (سروشت) وهەژارکردن و وێرانکردنی ژینگە و گەرمبوونی سیستەمی زەوی هەیە. ڕەنگە ئەم بابەتە بۆ خوێنەرانی کوردزمان لە چاو ئەوروپایی و ئەمەریکییەکان سەرەتا بێت. بۆیە زۆر گرنگە لە نێو کۆنتێستی کۆڕبەندی داڤۆسداوبە فڕەی ئەوەی ‘ کاپیتالیستی سەوز” دەتوانێت کارەساتی ژینگەییەکان تێپەڕێنێت سەرنجبدەین. .
ڕەوتێکی نوێ لە نێو بزوتنەوەی سۆشیالیستی و مارکسیستی بە پشبەستن بە میتۆدی مارکسی، لە تەقالای ئەوە دایە لە نێو جوڵانەوەیەکی کۆمەڵایەتی فراواندا کە ئەمڕۆ لە بەرامبەر نابودکردنی ژینگەی جیهان و گەرمبوونی سیستەمی زەوی بەڕێکەوتوە، دەرکەوتنی ئەم مەترسیانە پەیوەند بکات بە هۆشیاری تیوری شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداریەوە. ئەم ڕەوتە متمانە و پشتیوانیەکی فراوانی لە نێو لاواندا.ئەوروپا بەدەستهێناوە . تیۆریسیەنی بە هێزی مارکسیستی بە پەیدا بوون.
بەپێی ڕاپۆرتێک کە هەر لە دەوروبەری کۆربەندی داڤۆس بڵاوکراوەتەوە، ١٤،٥ ملیۆن مردن و١٢.٥ بلیۆن دۆلار زیانی ماددی بەهۆی بەرزبونەوەی پلەی گەرما تا ساڵی ٢٠٥٠ ڕوودەدات کە بەزۆری ژنان و کەمدەرامەتەکان دەگرێتەوە٨.
دە لەسەدی دانشتوانە دەوڵەمەندەکەی گۆی زەوی ، سەدا پەنجای تاهاب (گازسی ئەتە و میثان و ئۆزۆن)،دروستدەکەن.
(بەتایبەت کێشەی ئاو، لەکاتێکدا نیوەی دانیشتوانی گۆی زەوی لە ساڵێکدا، مانگێک لەژێر بێئاوی بەهێزدا ئازار دەچێژن، ..ئەوناوچانەی بەهۆی بەرزبونەوەی پلەی گەرمی سیستەمی زەوییەوە کە ٣.٣ ملیارد ئینسانی تیا دەژی، بەهۆی بیابانی وگوێڕوتەفانەوە، رادەی مردن ١٥ جار زۆرترە لەهەر جێگایەکی تر،… لە ساڵی ٢٠٠٨ ەوە هەر ساڵێک ٢٠ ملیۆن کەس بە هۆکاری گۆڕانی ئاوهەوا ناچارن کۆچ بکەن…)٩
زۆربەی جیۆلۆجییەکان بۆ ئەوە دەچن کە زەوی لە سەرەتای دەورەیەکی نوێدایە ولەئاکامی مامەڵەی ئینسانەوە ئەم ئاڵوگۆڕە پەیدابووە. بەرزبونەوەی پلەی گەرمی وزەری تاهاب، توانەوەی خێرایی بەستەڵەکەکان، وشکبوونی ڕوبارەکان، تاڵانی کەرەستەکانی سروشت لەلایەن دەولەتانی ئیمپریالیست وئەزمەی ووزە وەژاندنی ئەم هەموو ژەهرە، مرۆڤایەتی لەبەردەم مەترسیەکی جددیدا ڕاگرتووە. دواکەوتن هەڵناگرێت وگۆڕانەوەی پلەی گەرمی زەوی بۆ پێش شۆڕش پیشەسازی وشۆڕش لە پێناو ڕاگرتنی ئیکۆلۆژی و ژینگەی پاک، پێویستە سیستەم

بگۆڕین نەک ژینگە.
نوسینەکانی مارکس لەسەر پەیوەندی ئینسان بەسروشتەوەو میکانیزمی کاری ئینسان وکائینێکی بەرپرسیار لە بەرهەمهێنانی پێداویستیەکانی ژیانی خۆی، وە بەشداری ئینگلس لە زانستی دیالێکتیکی سروشت وپێیبردن بە ئۆرگانیکی سروشت، لەکتێبی ئەنتی دۆهرینگدا بەتایبەت، دەتوانین بە سەرەتاییەکی تیوری گرنگ بۆ ناکۆکییە بنەڕەتیەکانی سیستەمی سەرمایەداری تێبگەین.
سیانزە تێزەکەی میشێل لۆڤی سەبارەت بەستراتیژی ئیکۆسۆشیالیزم و کتێب ونوسینەکانی کرستیان تسیللێرلەسەر بزوتنەوەی ئیکۆسۆشیالیستی و سەدان نوسەرو هەڵسوڕاوی سۆشیالیستی ئاسۆیەکی تر دەنێنە بەردەم کۆمەڵگای مرۆڤایەتی. ئاسۆی ڕزگاری لە هەژاری و نایەکسانی هاوپشت وهاوکاتە لەگەڵ شۆڕش بۆ ڕزگارکردنی سروشت لە چاوچنۆکی وتاڵانی سەرمایە.
(نوێنەرانی سەرمایەو ڕژێمەکانیان ، وەها زیندانی نێو لۆجیکی توانای ململانێیکانن بۆ مانەوە، نەدەیانەوێت و نەلەو پێگەیشن بتوانن بەرهەمهێنان، گواستنەوە و بەکاربردن، زیانەکانیان وەها کەمبکەنەوە کە پلەی گەرمی زەوی بە ١.٥ پلەی گەرمی سیولی کەمبکەنەوە...ڕێگا مەدەن با لە پێشدا ئاوهەوا زرگاربکەین وئینجا دواتر ولەکۆتاییدا لەدژی ستەم وچەوسانەوە خەبات بکەین)١٠
ئێکۆسوشیالیزم، پەیوەندی ئینسان بە سروشتەوە، ڕێکدەخاتەوە لەسەر بنچینەی ڕزگارکردنی کار لە چەوسانەوە. ئەزمەی ئاو لەناوچەکە وبەتایبەت لەعێراق وپیسبوونی ژینگەی شارەکان، بەشێکە لە گەشەی سەرمایە و هۆکاری هەژاری جەماوەرە. ئەم وتارە هەوڵێکی بچووکە بەو ئاڕاستیەدا.

مانگی یەکی ٢٠٢٤

____

der Bund.leitartikel , page 15, 19.01.2023-1
2-WOz.Nr 4.25.jaunuar.2024
3-Le Monde diplomatique.januar 2024,Annete Hug.
4-هەمان سەرچاوەی پێشوو
Nzz.20.01.2024 , bewegung fur sozialismus.-6&5
7-flamende magazine ausgabe 5 Herbst 2023
8-woz,Nr 3,janaur 2024
9-okosozialismus ,Daniel tanuro , page 41
10-okosozilsmus.position des Klassischen Marxismus.page

چاڵە ڕەشەکەی چاند" کلتور".. جەمال کۆشش

(هەمووو کۆمەڵگایەکی ئینسانی ئەبێت پاساو بۆ نایەکسانییەکانی بهێنێتەوە، پێویستە بەهانەی گرنگی بۆ پەیدا بکات دەنا تەواوی سیستەمی سیاسی وکۆمەڵایەتی لەبەردەم هەڕەشەی داڕماندا دەبێت. تۆماس بیکتی١)

یەک: داهێنانی تەلەسکۆبی جەیمس وێب و دۆزینەوەی (چاڵە ڕەشەکان)، فیزیای نوێ ،خۆیی و فەلسەفە و ژیانی مرۆڤایەتی گۆڕی. گەردوناسی و گالاکسییەکان، سەنگێکی بێوێنەی لە ژیانماندا پەیداکردەوە. دۆڵێکی گەورە کوژانەوەی ملیاردەها ئەستێرەی تیا ڕاکشاوە، بەداخەوە هێزی کێشکردنی موگناتیسی ئەم چاڵە هێندە بەهێزە،دەرفەتی تیشکیشی بۆ خۆنواندن داخستووە.
کلتوور، فەرهەنگی ناسینی نەرم و جوانییەکان، دۆزینەوەیەکی وەها قەرزدارە. ئافراندنی ئەو جوانییەی کە مناڵێک بە هەستەوەری ژیریانەی خۆی لەگەڵ داستانە خەیاڵییەکاندا پێی پێدەباو و ڕەخنەگریشیەتی.(مناڵ باشترین ڕەخنەگری ئەفسانەکانە- جۆرج لەکاش٢).

دوو: کار (بەکاری هونەریشەوە)، لەنێو پرۆسەیەکی مێژویی ئاڵۆز و چڕدا، هەمەڕەنگ و پڕ ئەزموون و تژی لە تێهەڵچونی کۆمەڵایەتی و سیحراوی و قەدەر و کۆششدا، ڕەنجی تاک وکۆ، شارستانیەتی ئەمڕۆی بەرهەمهێناوە. بەرهەمهێناوەی خۆیی و کۆمەڵگا و پێکەرە و ئامرازەکانی، پابەندی پەیوەندییەکی نێوخۆیی و دینامیکیەتی ماددی و فکرییە و دەبێتە هۆی دروستکردنی سیستەمێک بۆ پرۆسە و میکانیزمی تایبەتی خۆیەوە.

سێ: کار لە شێوازەکانی بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتیدا، کۆیلەداری، دەرەبەگایەتی،سەرمایەداری، مانا و شیوەی بە پەیوەندی نێوان ئینسانەکان داوە. شێوازەکانی چەوسانەوەی کار،" کۆیلە، بێگاری، زێدەبایی" ماک و هەوێنی ناکۆکییەکانی نێوان ئینسانەکان بووە. کۆیلەکان ڕێژەی چەندی دانشتوانیان پێکهێناوە، هێندە گرنگ نەبووە،

بەوەی سەرچاوەی چەوسانەوەی کۆمەڵگای مر□قایەتی و کۆکردنەوەو ک□□ک□ی سامان و خاوەندارەتی تایبەتی بووە. ئینسانی ئازاد و پیشەوەرەکان هەبوون،ڕاووشکارو ڕشتەی جۆراوجۆری تر هەبوون، دواترو لەقۆناخی دەرەبەگایەتیشدا، ئەوەی تەوەرەی کۆمەڵگای دیاریکردووە، بەیارو ئاقارەکان وباران، (سروشت) نەبوو□، ب□ک□ شێوازی چەوسانەوەی کار بووە لە نێو ئەو هەلومەرجە سیاسی وکۆمەڵایەتی وکلتورییەدا. ماف وپشکی خاوەندارەتی بەرهەمەکان، جا بەهۆی باج و سەرانە و بێگارییەوە بێت، یان وەک لەشێوەی ک□□او بەرهەمهێنانی زێدەبایی و بەگەڕخستنەوەی لە پرۆسەی بەرهەم هێنان و گەشەسەندنی ئامێرەکانی بەرهەمهێنان و بەرزکردنەوەی تواناکانی هێزی کاردا، سەرچاوەی چەوسانەوەی ئینسانەکانە.

چوار: کار و بەرهەمهێنان لەسیستەمی کاپیتالیزمدا، لە نێو ئەنتاگۆنیستیکدایە، کار و هێزەکانی بەرهەمهێنان لە لایەک و هەژمموونی سەرمایە و مۆنۆپۆلی مافی خاوەندارەتی بەرهەم لە لایەکی ترەوە، لە کێشمەکێشی بەردەوام و لە پرسیار و وەڵام و ڕێگا و بیرکردنەوە، لەخەون و خولیا و دونیابینی کۆمەڵگاکاندایە. ئەم پرۆسەیە وەک مارکس لە ئایدیۆلۆژی ئەڵمانیدا بەدرێژی لە مێژووی کۆمەڵگاکاندا دیالەکتیک بەمەتریالیستی مێژووەوە گرێ دەدات،(بەهەمە لایەنە) هەروەها کاریگەری هۆشیاری و فۆرمەکانی بەسەر ژیانی واقعی ئینسانەوە لێکدەداتەوە.

پ□نج: “پرۆپریتاریزم” کە لە لایەن تۆماس بیکیتیەوە بەکارهێنرا بۆ ئەو سیستەمە سیاسی و ئابورییەی کە جیاوازی سامان لە نیوان کۆمەڵگادا گەورەتر دەکات و ئەو ئایدیۆلۆژییەی کەلەسەر مافی خاوەندارەتی سامان ڕەوایەتی پێدەبەخشیت. پیرۆزی دەکات و دەیکاتە مافێکی سروشتی و کۆمەڵایەتی و بەرگری لێدەکات. ئایدیۆلۆژی نایەکسانی کە بەدرێژایی مێژوولێکۆڵینەوەی کردووە، بەتایبەت لە سەردەمی کاپیتالیزمدا و لەو ئایدیا وبۆچوونانەی کە شۆرشی فەرەنسی لەگەڵ خۆیدا هێنایە نێو کۆمەڵگاکانەوە لە کۆی خاوەندارەتیدا. لە پەیوەند بە هەڵوەشانەوەی مافی چەوسانەوەی مر□ق□کانەوە لەلایەن مرۆڤەکانەوە، چۆنیەتی چارەسەری نایەکسانیی□کانی نێو ئینسانەکان ،ناتوانم هاوڕای بم.

شەش: لە نێو ئەم ڕەهەند و کێشمەکێشەدا، سیاسەت و کلتوور و فەلسەفە پەیدا دەبن و هەڵدەقوڵێن. ناو□□کی کۆمەڵایەتی ئەم ئەنتاگۆنستیە، بنچینەی جوڵانەوە کرێکارییەکانی ئەم سەردەمەی ئێمەیە. لەدەرەوەی ئەم ڕەوت و پرۆسەیەدا بیت، کێشەی نەتەوایەتی،

کەشەی ژنان، مافە دیموکراتی و ئازادییەکان، هتد ناتکاتە کاراکتەر و ئەندامی ئۆرگانی شۆڕش.

حەوت: شێوازەکانی خەبات وپەرەپێدان وفراوانکردنەوەی، تایبەتمەندی نەوخۆیی وئاگایی نەنوسراوی خۆی هەیە.دونیابینی وئاسۆ وشێوازی تایبەتی خۆی هەیە، گرنگترین دوو خاڵ بەشداریکردنی فراوانی خەڵک لە بەڕێوەبردنی چارەنوسی خۆیدا، سوشیالیزەکردنی کلتوری خەبات و تەکۆشانەکانی. دەستکۆتاکردنی خەڵک لە داڕشتنی ژیانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و یاسایی خۆیدا، کوشندەترین خاڵی لاوازی جوڵانەوەکان بووە لەلایەک و تێکشکانی شۆڕشە سۆشیالیستییەکانی سەدەی بیست بەهۆی قەتیسبوونی بەچوونی سۆشیالیستی لە نێو دەستەیەکی کەمی کرێکاران وهەڵسوڕاوانی کرێکاریدا بووە.

هەشت: ترۆتسکی وتارێکی یەکجار گرنگی لە مانگی (٧)ی (١٩٢٣) دا نوسی، بەناوی (ئینسان هەربە سیاسەت ناژیت٣)، کە ڕەخنە بوو لەو وتارانەی کە بەسەر شۆڕشدا دەوتران و ئیدی خەڵکەکەش لێی تێربوون. دەنوسێت(ئەمە پیویستمان بە کلتورە لە کارماندا، کلتورە لە ژیانماندا، کلتورە لە ژیانی ڕۆژانەماندا). وەک وتراوە، ئینسان تەنها بە کەوچک و چەنگاڵ ناژی.

نۆ: کار و سایکۆلۆژی وسۆسیۆلۆژی، زمان و نەریت و بەها و خۆشەویستی، ئاکار و ڕەوشت، لە پرۆسەیەکی مێژویدا، کلتورەکان بەرهەمدەهێنن. لەنێو ئەم کلتوردایە، لەنێو دینامیەتی یاسا و دۆزینەوەی ناوەوەی ئەم یەکانگیرییەدایە، لەنێو بەرز و نزمی و ئاگایی کۆمەڵایەتی نەوەکاندایە کە دەتوانین، بەمانای وشە کلتورێکی پاک و ئینسانی و تەندروست و جوان و ئارامبەخش و چێژبەخش بئافرێنین.

دە: خوڵقاندنی کلتورێکی هاوبەشی ئینسانی، وزەیەکی نەوخۆیی وپۆتانسیالی ئەوەی هەبێت، کە شەرعیەت لە مافی خاوەندارێتی و بەتایبەت چەوسانەوەی ئینسان لە لایەن ئینسانەوە وەربگرێتەوە،داهێنانێکی وەک تەلەسکۆبی جەیمس وێب دەخوازێت. پلاتفۆرمی کلتوری هەندەی ڕەنگرە، چارەسەر نیە، چاو و ژیری ئەو مناڵەیە کە هێشتا پەیوەندییەکانی سەرمایەی تیا ڕەنگی نەداوەتەوە، یان بە مانایەک ئازادبووە و لە بەرهەمهێنانەوەی ئیستاتیکی خۆیدا، تینی ئەو غەریزەیەی تیایە بە ژیان و فێربوون کە دەست بەرێ بە ئاگر.

ژێرنوسەکان

١-کتێبی کاپیتال و ئایدیۆلۆژی. تۆماس بیکیتی، بەزمانی ئەڵمانی،چاپی ٢٠١٩
٢-جۆرج لەکاش، مارکسیزم، جوانیناسی، ئەنتەلەگی، ئامادەکردنی هەڵبژاردەیەک لەلایەن رودیگەر دانمان و ئەکسیل هۆنیت، چاپی (٢٠٢١)، بە زمانی ئەڵمانی. جۆرج لەکاش وتارەکی کورتی بەناوی (پەروەردەی هونەر لە قوتابخانەکاندا) بە گۆڤارەکی تایبەتی بەپەروەردە نوسیوە.
٣. www.wsws.org/de/articles/2005/12
ناوەڕاستی ئۆگوستی ٢٠٢٣

هەرێمی کوردستان بەرەو کوێ؟ یەکێتی چینایەتی دانیشتوانی عێراق، سیاسەتێکی پراگماتیکی و تاکتیکی نییە!.. جەمال کۆشش

ڕێککەوتنی سەرەتای مانگی (٤)ی (هەولێرو بەغدا) لەسەر ڕادەستکردنەوەی دۆسیەی نەوت بە حکومەتی عێراقی، پاش بڕیاری دادگای پاریس، ئۆرگانە فەرمییەکانی (پارتی)، ملکەچییەکەی بە سەرکەوتن و حەکیمی و ئایندەبینی سەرۆکەوە بە خەڵکی کوردستان فرۆشتەوە.
بەسەر بادان و لەژێر لەوەوە هاوبەشە بایکۆتکەرە "بندیوارەکە"، قوباد تاڵەبانی، وتی وا باشتر بوو بە خواهیشتی خۆمان ئیمزاکەمان بکردایە، نەک وەک ئێستا ناچار بووینە.
ئەو لایەنانەی تەنانەت مەسرەفی پروپاگەندەی هەڵبژاردنەکانشیان لە لایەن دەوڵەتانی کەنەپەرستانی ناوچەکەوە دابیندەکرێت (کە ئەمە تەنها بەسە بە هەڵوەشانەوەی حزبەکانیان)، بە هلهەلەوە پێشوازیان لە هەنگاوەکە کرد و موژدەی گەشەکردن و بوژانەوەی ئابووریان بە

خەڵکی کوردستان دەدا، بەڵام بەشە ڕادیکاڵە بەناو چەپەکە ، “هاوبەشەکەی پ□□ژ□ی ڕیفراندۆم” کە هێندەی نەما بوو ناوی “ڕیفراندۆمی کرێکاری” لێبنێن ، ئەم ڕێیکەوتنەیان “بەبنبەستی دەوڵەتی کوردی” لە قەڵەمدا و لە داخی خیانەتی فرۆشتنی “خەونە شاعیرانەکە “یان بە چەند ملیارد دۆلارێک، تێر جوێنی دەسەڵاتدارانی یەکێتی وپارتی یان کرد.

بەرهەم ساڵ□ح (سەرۆکی پێشووی کۆماری فیدرا□□ی عێراق)،پێدەچێت ئەو دەرکی بە شلۆقی وناکارایی حکومەتەکەی سودانیش کرد بێت، پرۆژەیەکی هەندێک گشتی تری پێشنیار کرد (کۆنفیدرا□□ی بۆ کوردستان و گرێبەستێکی تری نێوان حکومەت و هاوڵاتی و گۆڕینی سیستەمی حوکمڕانی ل□ پەرلەمانیەوە بۆ سەرۆکایەتی) دیارە، هەمومان دەزانین دەستورو گرێبەستە کۆمەڵایەتیەکان سازانی فەرمی هێزە چینایتەکانن. دەستپێشخەرییەکە لە بێدەنگییەکی کوشندەدا خنکا.

هەندێک کەسایەتی و دەزگای ڕاگەیاندن وناوەندی لێکۆڵینەوەی لۆکاڵی، داوای دەستلەکارکێشانەوەی حکومەتی هەرێمیان کردو چەند سینارێۆیەکیان بۆ ڕاپەڕاندنی دۆخی ئاوارتە خستە ڕوو، هەڵبژاردنی ڕاستەو خۆ وپێکهـێنانی حکومەتی کاتی…

ڕێژەی ه□زاری لەسەرووی (٣٥٪)، بێکاری لە سەروی (١٥٪) و لە نێوان لاوانیشدا لەسەروی سەدا (٢٠٪)ەوەیە. کەرتی تەندروستی و پەروەردە ، بەرهەمهێنان و پیشەسازی و کشتوکاڵ، کارەبا و تەکنەلۆژیا،سیستەمی بانکی وپارەو پرۆسەی ئاڵوگۆڕی دراو، تێکڕا و بێکەڵک و پڕن لە گەندەڵی وهەدەردان ودزی و سپیکردنەوە. عێراق ، یەکێک لە زۆرترین ڕێژەی زیندانیانی تاوان و حوکمدراوانی بە سزای ئیعدام هەیە. یەکێک لە هەرە گەندەڵترین دەوڵەتەکانە و ناشەفافترینانە، هێزە میلیشیای□- س□□کت□ ئاید□ل□ژییە ئاینیەکانی لایەنگری کەسایەتیەکاریزماییەکان ، بەشێکی دامەزراوەکانی دەوڵەت و بازاڕ و جوگرافیایان لە کۆنترۆڵدایە .

ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر ساڵی (٢٠١٩)ی پایتەخت و شارەکانی خواروی عێراق، بۆ ئاڵوگۆڕی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی، بەکوشتنی هەزار کەس و بریندارکردنی (٢٠) هەزار و ڕفاندن و زیندانی سەدان لە لایەک و لە لایەکی دییەوە بە لاڕێدابردنی ئامانجی واقعی ڕاپەڕینەکە و گۆڕینی بۆ ئاڕاستەی هەڵبژاردن و ڕاکێشانی هەلپەرستانی نێو ڕاپەڕیوان بۆ نێو پرۆسەی پەرلەمانی، پاشەکشەیەکی بەسەردا سەپێنراوە.

ئەو حزب و هێزە سیاسیانەی کە لە شارەکانی موسڵ و تکریت و ئەنبار و دیوانیە …پێکهـێنەرو گوایە نوێنەری ئەو ناوچانەن لە حکومەتی عێراقدا، هەمان پێکهـاتەی دەستەی فەرمانڕەوای دەسەڵاتی

عێراقن، بەرپرسیارن لە شەڕوماڵوێرانی چ لە ناوچەکانی خۆیان وچ لەسەرانسەی عێراق. خەڵکی ناڕەزایی ئەو ناوچانەش بەهەمان ڕادە لە چینی باڵادەست و کۆنەپەرستی حەلبوسییەکان و عەزمییەکان و حزبی ئیسلامییەکان و عەللاویەکان تووڕەن و ئامانجیان لە نیوبردنی ئەم سیستەمە سیاسییەیە.

شەڕو ئاشتی، ڕێککەوتن وگرژییەکانی نێو حزب وقەوارە سیاسیەکانی ئێستای دەسەڵاتدارانی عێراق، چ لەگەڵ حکومەتی هەرێم، چ لە کەرکوک، نەینەوا، بەغدا، پەیوەندییان بە ژیان و مافەکانی خەڵکەوە نییە. ئەوان لەسەر ئەو شوناسە ئاینی و نەتەوەیی و تایفی و کەمایەتییە بیروباوەروهەزانە جوداخوازی وهەژمونگەری چینایەتی لە نێو ئەو گروپانەدا بەدەستدەنن تا مۆرکێکی ڕەوایی بە نوێنەرایەتی خۆیان بدەن وەک حزبی ئەو تاقمانە سیاسەت بکەن. ئەمە تەنها کێشەی ئەو ناوچانە نیە کە هەمە ڕەنگن وسروشتی مێژووی دانشتوانەکەین، بابەتەکە ئەوەیە تەواوی خەڵکی عێراق لە ڕێگای میدیاوە ڕادکێشرێنە نێو " کێشە" دروستکراوەکانی دەستی خۆیانەوە.

لە بارەی مافەکانی خەڵکی کوردستانەوە، بەو بڕیارانەی دادگای فیدراڵەی عێراق و پاریس، خەڵکی کوردستان هیچ زیانێک ناکات، هیچ لەدەست نادات. بەڵام دەرگا بەڕووی دەسیەی زۆر گرنگدا واڵا دەکات.

چارەنوسی قەوارەی هەرێم، لەتوند پێچێکی مێژوویدایە، حکومەتی هاوبەش نەماوە، هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان ناتوانێت هەر هەمان حکومەتی ئێستا بەرهەم بهێنێتەوە. دەبێت دوو ئیدارەیی بەئاکامێک بگات.

پتر لەشەش هەفتەیە بۆڕی نەوت گیراوەتەوەو کەشتیەکانی کەناری جیهان ئەوانەی نەوتی کوردستانیان بەبازاڕە دەگەیاند، بەبەتاڵی گەڕانەوە. وا لێکدەدرێتەوە کە ڕاگرتنی نەوت، لەلایەن دەوڵەتی عێراقەوە بکرێتە قەرەبووی مەرجەکانی ئۆپیک بۆ کەمکردنەوەی بەرهەم بۆ پارێزگاری نرخی نەوت.

ئەگەرلە پرۆسەی شکڵگرتن وپیکهێنانی حکومەتەکەی سودانی وردبینەوە، یەکێتی چینایەتیەکی نێو بۆرژوازی پێکهاتەکانی دانشتوانی عێراق بە هەژموونی دەوڵەت بەسەر عێراقدا دەبینینیەوە.

پێشینەیەکی مێژوویی لە خەباتی ئازادیخوازانەی خەڵکی کوردستان بۆ مافە سەرەتایی وئازادییە کۆمەڵایەتیەکان کەلە کوردستان کە وەک نەریتی ژیانی ڕۆژانەی لەهاتووە (مافەکانی ژنان وئازادی و مافە کانی تاک لە پەیوەندی بەئاین وئیلحادو خواردنەوەو پۆشاک …) ئەبێت وەک هاوڵاتیانی ناوچەکانی تری عێراق چاولێبکرێت و بەهیچ جۆرێک نابێت وەک تانەی یاسای ئەحوالی شەخسی ، بچێتە گرفانی ئیسلامیەکانەوە.

ڕاپەڕینی ئەکتۆبەری ٢٠١٩ بەدڵنیاییەوە لەمەودوا هەر بۆ بەغدا وناسریەو بەسرەوە قەتیس نابێت و دەپەڕێتەوە موسڵ و دیوانیەو هەولێرو سلێمانیش. ئەم یەکێتی یە چینایەتییەی کرێکاران وزەحمەتکێشانی عێراق و بەرژەوەندی هاوبەشەی تەواوی خەڵکی عێراق لە بەرامبەر دوژمنە هاوبەشەکانیان ئاکتێکی تاکتیکی و پراگماتیکی نیە.
ئەمەش لەگرەوی بەهێزبوونی ڕەوتی کۆمۆنستی دایە لە نێو ناڕەزایەتیە بەردەوام وڕاپەڕینەکانی خەلکی عێراقدا.

جەمال کۆشش کۆتایی ئەبریلی ٢٠٢٣

چی تازە لە نێوان (یەکێتی) و (پارتی) هەیە؟ ئاسۆی بزوتنەوەیەکی ڕادیکاڵی تر.. جەمال کۆشش

هەرێمێک هەیە و کۆمەڵێ حزبی کوردایەتی – ئیسلامی، و ئیسلامی – کوردایەتی، و لیبراڵ – ئیسلامی – کوردایەتی هەیە و پێکەوە حکومەتیان دامەزراندووە.
ماوەی (٣١) ساڵە دانیشتوانەکەی، لە نێو شەڕ و تیرۆر و قەرخکاری نێو ئەم ڕژێمە بەبارمتە گیراون. ئەم حزبانە باڵیان لێدەبێتەوە و یەکدەگرنەوە و نوێ دروستدەکەن و هەڵبژاردن دەکەن و هیچ دەریچەیەکی باشتربوون ناکەنەوە و لە بازنەیەکی نائومێدی ئەبەدیدا خەڵکیان بەگیر هێناوە.
تێهەڵچون و شەڕ لەسەر بودجە، لەسەر سەرۆک کۆمار و جێگرەکانیان، سەرۆکایەتیەکان، سەرۆکی پەرلەمان و لیژنەکانیان، بەڕێوە بەرایەتیەکان، قائمقام و شارەوانیەکان،.. شەڕێ قۆچە لە ڕمبازێنی مەیدانەکەدا، خودی پرۆسەکە بەم شێوەیە بەڕێوە دەبرێت.
لە هەندێ جێگا پێویستی بە بایکۆتە، لە هەندێ شوێن تیرۆر، لە هەندێ کات، نێوەندگیری و دانیشتن و زنجیرە کۆبونەوە، لە

دووره□وداشدا بل□کب□ندی د□و□□تان و ل□ ه□ند□ د□وران داگیرکردنی نا□□زای□تی خ□□ک ب□ ب□رژ□و□ندی خ□ت و ب□کاره□نانی ب□ ئامانجی حزبی و پ□گ□ت ل□ پ□یک□ر□ی د□س□□ات.
بونیادی ئابوری ئ□م □ژ□م□ ب□ج□ر□ک ت□ک□□ ب□ د□س□□اتی سیاسی و میکانیزم□ ن□وخ□یی□کانی بووه، ئا□وگ□□ ل□ پ□کهات□ی س□رخانی سیاسیدا، ی□کس□ر و ناچاری س□ر ب□ ش□□ش ب□س□ر ئ□م بونیاد□دا د□ک□ش□ت.
(ی□ک□تی) ل□ن□و خ□ی چ با□ و کوتل□ی□کی ه□ی□، ئیسلامی توند□□و میان□□وی ه□ی□، دوو با□□ک□ی ن□و (پارتی) چ□ند ئا□وگ□□ ل□ن□و پ□ست□ حزبی و حکومی□کان د□ک□ن، ئ□مان□ کاریگ□ریان ل□ن□و جوگرافیای ه□زی خ□یاندای□. ئ□وان ش□□ و ئاشتی ب□ خ□یان د□ک□ن.
ژیان و ماف و شک□ و گوز□رانی خ□□کی کوردستان ل□ د□ر□و□ی ئ□م ز□نان□و□ن، یان□کو، ه□روا بم□نن باشتر□، ل□ س□رد□می حکوم□تی هاوب□شی (م□سرور و قوباد)دا پاش□ک□وت ف□□زکرا.
ی□کبوونی مال□ی کوردی، ی□کبوونی مال□□ بازرگان□ سیاسی□کان و س□رمای□دار□ ناک□ک□کان□. □اپرسی□کانی ن□و خ□□ک، ن□فر□ت و تو□□یی ه□موو چین و تو□ژ□کان ل□ د□س□□اتی خ□مال□ی کورد نیشان د□دات. س□دا (٥١) خ□□ک گ□□ان□و□یان ب□ ب□غدا و ه□□و□شان□و□ی ق□وار□ی ه□ر□میان پ□باشتر□. (سایتی در□و-□اپ□رتی شیکاری).
ئایا ل□م ب□چوون و □□د کردن□و□ی□ □وونتر ه□ی□ ک□ خ□□ک ب□ د□س□□اتدارانی بگ□ی□ن□ت؟ ئ□م □اپرسی□ و□ک ه□ند□ک ل□ د□زگاکان ب□ ش□کهم□ن□ر ب□اویان کرد□و□ و ئاماژ□ن ب□ ئ□زم□ی□کی ک□م□□ای□تی قوو□.
ل□ ب□رامب□ر ب□رزبون□و□ی نرخی د□لار و ه□□ئاوسان و گرانی، (حکوم□تی ه□ر□م)، ب□ □یکلام و خ□بادانیش، ی□ک قس□ی ل□ زار ن□هات□ د□ر، و□ک ئ□و□ ک□ هیچ پ□یو□ندیی□کی ب□ ژیانی خ□□کی کوردستان□و□ ن□ب□ت، ب□□ام ل□ب□رامب□ر ب□ینی (٢٠٠) ملیار□ک□، ه□موو هاتن□ خ□ت و ه□□ش□ی ب□ ناو□□ک و هیستریکی میدیاییان ب□□□خست.
شت□کی تاز□ ئ□گ□ر ه□ب□ت ل□و ن□و□دا، خ□ریک□ (ز□نی س□وز) خ□ی هاوتا ب□ (ز□نی ز□رد) ل□ گرتن و □اونان و س□رکوت و زیندانیدا د□کات. گردبون□و□ و خ□پیشاندان□کان ق□هراوی س□رکوت د□کات. ه□رچ□ند ئ□و□ ز□ر تاز□ نیی□ و ماو□ی چ□ند سال□□ک□ ئ□م پر□س□ی□ د□ستیپ□کردووه، ب□□ام ل□و□ت□ی (ی□ک□تی) ی□کد□ستتر بووه، ئ□م د□زگای□ش س□رکوتگ□رتر بووه. تاز□ تر ل□وان□ نزیکبون□و□ی ت□واوی حزب□کان و بزووتن□و□کان ل□ پ□کداچوون و ت□ه□□ک□شی ن□ت□و□گ□ری و ئیسلامگ□ری و هاوستراتیژیی ئابووری و سیاسیان.
خ□□کی (پ□نجو□ن) س□رک□وتنیان ب□د□ستهینا، د□رب□ندیخان ل□

مانگرتنی گشتیدان. سەرەتای بزووتنەوەیەکی تری جەماوەری بە پێداویستییە بنچینییەکان بەدەر لە ئەجێندای حزبەکانی نێومان هێنان، بەڕێوەیە. ئەم ناڕەزایەتییانە دەریچەیەک بە ڕزگاری و ئاسۆی ئاڵوگۆرییان هەڵگرتووە.

سەرەتای ٢/٢٠٢٣

ئایا هیچ لایەنێک لە دواڕۆژی نەوەی دوای هەزارەکان خۆی بە بەرپرس دەزانێت؟.. جەمال کۆشش

کۆڵانە تەسک و خانووە تەواونەکراوەکانی گەرەکە هەژارنشینەکانی شارەکان، کچ و کوڕە تازە پێگەیشتووەکانی نێو خانووە (١٢٠) مەتری و (١٥٠) مەترییەکان. نەوەیەک کە هەموو ماڵێک (٣) تا (٤) کوڕ و کچی یان زانکۆیان تەواوکردووە، یان لە پۆلی پێنج و سەشی ئامادەییدا وازیان هێناوە و ڕژونەتە نێو بازاڕیکی شێواو وپڕ گومان ، تا نیوەی شەو بە ڕۆژانەیەکی زۆر کەم کار دەکەن وشەوەکەشی بەدیار چامپیزلینگەکانەوە وە نەوز دەدەن.
ئەم نەوەیە، تەماشای برا و خوشکە گەورەکانی دەکات، لە ماڵەوەن و دەرفەتی بەختەوەرییان لە دەستداوە. خۆیانیش کاتێکی کەمی ڕزگاربوونی لەدەست ماوە. لایەنێکی سیاسی و کۆمەڵایەتی جددی نییە متمانەی پێبدات و فەنتازیا و خەون و ئامانجەکانی بە فەرمییەتە و ئاراستە بکات و ڕاپەڕین بەرپا بکات، کە هەموو زەمینەکانی وەک ئیران و عێراق ئامادەن.
سەرکێشی دەکات:

- قەرز دەکات و دەچێتە نێو بازاڕی مامەڵەوە و لاوەتی خۆی بزر دەکات و خەونەکانی لە گۆڕ دەنێت و بەیانی تا ئێوارە هاوار دەکات وخەریکی کارت فرۆشی و بازاڕی لەنگەو کاری سەرپێیە دەکات… دەکەوێتە ژێر قەرزەوە..
- سەرخۆی هەڵدەگرێت و بەرەو ئەوروپا، مان و نەمانی پێوە

گرێدەدا.
لە هەموو ماڵێکدا، باوک، دایک، خوشک و برا، داپیرە و باپیرە، گیرۆدەی سەرگەردانی و بزربوونی ئەم نەوەیەن. کێشەیەکی یەکجار گەورەی خێزانی و کۆمەڵایەتی و ئابوری و کلتووریە. ئەگەر هەر باوکێک تەنها چەند چرکەیەک تەماشای فەیس بووکی کوڕەکەی بکات، ئیدی تاقەتی چوونە سەر کاری نامێنێ (هیچ شتێک لەم ژیانە نیە، پێکەنینم پێببەخشە)، (مەرگم بەچاوی خۆم دی کە دیپۆرتکرامەوە، بەڵام ئەمجارە بشمرم هەر دەڕۆمەوە). چۆن پەروەردەیان بکات. چۆن هانی خوێندنەوە و سەرکەوتوویان لە قوتابخانە و زانکۆ بدات. چۆن کەشێکی کۆمەڵایەتی هاوسەنگ پەیدا بکات بۆ هەڵدان و گەشەکردنیان. لەدایکەکان بگەڕێن، کە نازانێت لە حەژمەتتان چ بکات؟
هەشتا ساڵ نەسوڕاوەتەوە، کە ئازار و مەرگ و ناڵەی مناڵانی پەنابەرانی عێراقی لە بێلاڕوسیا، وێنەی دەستە وردەکانی ژێر تەلە دڕکاوییەکان، ڕەقبوونەوە لەسەرما و خواردنی ورچی کەوی بووە گەرمترین هەواڵەکان.
لەبەرامبەر ئەم تڕاژیدیایەدا سەرەکی حوکومەتی هەرێم (مەسرور بارزانی)، بە ڕۆژنامە ئەڵمانییەکانی وەک (فاز) و (ئەلگماینە فرانکفۆرت) دەڵێت ئەوان فریوخواردووی نەو باندە قاچاخچییەکانن. لە واقعدا کۆچ و ڕەوی بە کۆمەڵەی لاوانی کوردستان بۆ دەرەوەی وڵات و بەهرەبەرداری قاچاخچییەکان لێیان و دژواری و مەرگەساتێک کە ڕووبەڕووی دەبنەوە هەمووی لە ئاکامی سیاساتەکانی دەسەڵاتدارەتی حکومەتی هەرێمە.
نەک هەر ئەوەش دوای ئەم هەموو کارەساتە حکومەتی هەرێم هیچ بەرپرسیارێتییەک لەخۆی نیشان نادات و هیچ پلانێک بۆ چارەسەری ناخاتە دەستوری کارییەوە، بەڕاستی سەیرە کەمتر حکومەتێک لە جیهانی سەرمایەداری ئەمڕۆدا دەبینیت کە وا بێ خەم و بێ دەربەست بێت بەرامبەر هاوڵاتیانی! بۆیە لەژێر سایەی ئەم دەسەڵاتەی هەرێمەدا، تڕاژیدیای کۆچ و ڕەوی بەکۆمەڵەی لاوان کاروانێکە کۆتایی نایەت.
حزبەکانی دەسەڵاتدار و حکومەت و دامەزراوە پەروەردەیی و ڕۆشنبیرییەکانی کوردستان بە هەقیقەت، شایانی تووڕەیی، هەڵشاخانی لاوانی کوردستانن، لەبەرئەوەی بە سیاسەت و پلانە ئابووریی و ئیدارییەکانیان، ڕێگرن لەدابینکردنی لانی کەمی ژیانی ئەمڕۆی لاوانی کوردستان.
جیاوازی چینایەتی کۆمەڵگای شارە گەورەکانی کوردستان، زۆر

ڕەشن و بەرچاو لە سەرتاپای ژیاندا، لەوپەڕی توندوتیژیدا خۆی دەنوێنێ. ئەوەتا لاوانی کچ و کوڕی کوردستان، ئەوانەی خوێندنیان تەواو کردووە زوربەیان بێکارن، وە بەشێکی بەرچاویشیان بەناوی ئەزموون وەرگرتنەوە بەناچاری بە خۆڕایی کاردەکەن لەژێر ناونیشانی کاری خۆبەخشدا، هەم لە ناوەندەکانی کار بە خاوەنکار و سەرمایەداران، وەهەم لە فەرمانگەکانی دەوڵەتیدا، بەو هیوایەی کە لە ئایندەیەکی نادیاردا دابمەزرێن. ئەمە لە کاتێکدایە کە ژمارەی ملیۆنەرەکان تادێت لە زیادبووندایە. ئەم ناکۆکییە چینایەتییە کە لە کیشەی لاواندا یەکجار بەرجەستەیە، کە پەیوەست دەبن بەڕیزی کرێکارانەوە، دەچنە ناو پرۆسەی دەرگیری خەبات و کێشمەکێشە کۆمەڵایەتییەکانەوە، کێشدەکرێن بەرەو ئاسۆیەکی مەزن. ئالتەرناتیڤیش هەر ئەمەیە. لاوان لەناو بزووتنەوەی چینایەتی خۆیاندا وەک ووزەیەکی نوێ وخاوەن ئایدیای نوێ و چاونەترس و دەستپێشکەر، هەوڵدەدەن چارەنوسی خۆیان، خۆیان دیاریبکەن.

ڤایرۆسی چیمریکای-٢٢، پەتایەکی نوێ لە سیستەمی سەرمایەداری جیهانیدا.. جەمال کۆشش

بە ڕستەی "خۆشهاتن بۆ شاری ئاشتی"، سەرۆکی دەوڵەتی سویسرا -گی پارملین- لە لوتکەی جنیف نێوان (جۆ بایدن – فلادمیر پوتین) لە (١٦-٦-٢٠٢١) پێشوازیکردن. لە واقعدا شاری نێونەتەوەیی دەگیری جنیف، هیچ کات هێندەی ئەو ڕۆژانە جبەخانەی سەربازی و تەلبەند و کۆپتەری بەردەوام و دەموچاوی نەناسراو و داخستنی نیوەی شاری بە خۆیەوە نەبینیوە. کەشتیە ئاسمانیەکەی بایدن، کە تەنها دوو دانەی لێدروستکراوە، بە پێشکەوتوترین تەکنەلۆژیا و سیستەمی موشەک و بەرگری ئۆتۆماتیکی و ژووری کۆنترۆڵی هەموو دەزگا سەربازییەکانی ئەمەریکای لە ژێر کۆنتڕۆڵدایە. سالۆنی کۆنفرەنس و کۆنگرەی داخراو

و کۆنگرەی ڕۆژنامەگەری و هۆتیل و میوانخانە و ژووری نێشتەگەری تیایە، وە هەڵگری فڕۆکەیەکی بچوکتری نێوخۆییە کە بۆ ماوەی (٧٢) کاتژمێر بەبێ هیچ پیداویستیەک دەتوانێت لە ئاسمان بمێنیتەوە. (جۆ بایدن) ڕۆژی پێشووتر و (پوتین) هەمان ڕۆژ بە ڕیزێکی پتر لە دەرزەنەک لیموزینەکانیەوە کە تەواوی ئەو شەقامانەی ماوەیەک بوو داخرابون و لە ژێر چاودێریدا بوون، گەیشت. ئەم هەزنواندانە، ئەم مانۆڕە لەلایەن (١٢٥٠) ژونالیستەوە بۆ (٤٤) ولاتی جیهان دەگوازرایەوە. بەڕاست، ڕوداوێکی جیهانییە؟ ئەم هەموو بارگرژیی و ئاڵۆزیە لەم شاری ئاشتییە بۆ؟ جنیف بە تەنها شاری ئاشتی و دانوستان و ڕێکخراوەی نەتەوەیەکگرتوەکان و ناوەندە بازرگانیەکان نیە. جنیف دیوێکی قوڵ و شاراوەشی هەیە. "هێلانەی سیخوڕە جیهانیەکانیش".

ڤلادمیر پوتین، بە چرکەش دوانەکەوت (کە بەزۆری وەها نیە لەگەڵ ڕەقیبەکانیدا)، تەوقە یەکی ساردیان لەگەڵ یەکدی کرد، بەمەش ئاماژەی کۆتایی کۆرۆنای دەگەیاند. هەروەک پێشتریش لەسەر ئەنجامنەدانی کۆنگرەی ڕۆژنامەگەری هاوبەش ڕێککەوتبون. هیچ داوەت و میواندارییەکی نانخواردنیش بەڕێوە نەچوو. دوو سەرۆکی گەورەی جیهانی لە ساڵۆنێکی (١٥) هەزار کتێبیدا کۆبونەتەوە، بۆ ئەوەی جیهان ڕابکێشنە ناو پەتایەکی قورسی سیاسیەوە کە هیچی لە دروستکردنی لابەری ڤایرۆسێکی کوشندە مرۆڤایەتی کەمتر نیە.

ئەمەریکا – ئەوروپا – ناتۆ – روسیا

بایدن دەست پێشخەری لوتکەکەی لەگەڵ پوتین کردبوو، بە میدیاکانیش هەندێ ڕاگەیانرا:- هێڵی سور بۆ هێرشی ئەلکترۆنی و هاک و هیرشی سیبری، کێشەی ئۆکرانیا، پشتیوانی موخابەراتی و سەربازی بۆ سەرکوتی ئۆپۆزسیۆنی بیلاڕوسیا و سەرکوت و پاکتاوی ئۆپۆزسیۆنی نێوخۆیی ڕاکێشاوە. هەر چۆن بێت لانی کەم لەسەر دەستپێکردنەوەی پەیوەندییە دبلۆماسیەکانیان و گەڕانەوەی دبلۆماتکاران ڕێککەوتن. ڕاوێژکاری پوتین بۆ سوریا لە ناو تیمی سەرۆکی گفتوگۆکاندا بوو، لەو بارەوەش بەدڵنییایی گێرمەگێرم بووە . هەڵکێشانەکە بە شوێن خۆی، ئەمەریکا پێویستی بە پاسیفکردنی روسیا لە پشتیوانی چین هەیە.

لە کۆبونەوەی ناتۆدا، بایدن گوشارێکی زیادی کرد بۆ بەرزکردنەوەی بودجەی سەربازی ئەوروپا و پشتبەخۆ بەستنیان و بەهێزکردنی سیستەمی بەرگری و گواستنەوەی هێزەکانی ئەمەریکا لە ئەوروپاوە بەرەو ئاسیا.

"هەژمونی سەربازی ئەمەریکا بەسەر جیهاندا کۆتایی هاتووە"، "هەژموونی ئەمەریکا دواین رۆژەکانی خۆی دەژمێرێت". ئەمانە گفتگۆی

ڕاوێژكارانی ئاسایشی نەتەوەیی ئەمەریكا لە برۆكسل بوون. ڕەنگە بە كشانەوەی هێزەكانی ناتۆ-ئەمەریكا لە ئەفغنستان، ئەمەریكا “دەیەیەكە سەرگەردانن” بە شوێن دروستكردنی دوژمنێكی ترەوە بن.

ئەمەریكا – چین ئایندەی سیستەمی نوێی جیهانی

كۆتایی چیمریكا (Chimerica)

شەپۆل و جۆرە گۆڕاوەكانی ڤایرۆسی كۆرۆنا بە كیشوەرەكاندا هێرش دەبات. ئەمەریكا و چین پشت لە پەتاكە بە تەواوی خۆیان بە دوای شەپۆلەكان ئامادە دەكەن. سەردەمی دوای كۆرۆنا، سەردەمی دابەشكردنەوەی سەرلەنوێی جیۆ سیاسی و جیۆ ئیكۆنۆمی و جەمسەربەندی و سەنتەری هێزی نوێ دەبێت.

چیمریكا، نێوی دەورەی گەشە و پەیوەندی دولایەنەی چین – ئەمەریكا لە ساڵانی دوو هەزارەكان بوو. [نیل فێرگسەن-(Niall Ferguson)] و [مۆریز شولیەنك-(Moritz Schularick)] كە داهێنەری ئەم چەمكەش بوون (لە دوو وشەی لێكدراوی چین-ئەمەریكا پێكهاتووە)، پێیانوابوو ئەو جۆرە لە سیاسەتی پوڵی و بازرگانی و گڵۆبەڵا یزەیشنە داینەمەی ئەو پێشكەوتنە ئابوورییەی هەردولا بووە و بەتایبەت بۆ چین.

پەیدابوونی ڕكابەرێك بەو توانا ئابووری و تەكنەلۆژی و سەربازییەوە بۆ فەرمان و جێگاگرتن لە پەیكەرەی سیستەمی سەرمایەداری لە جیهاندا لە پشووی سیاسەتی ئەمەریكادا نییە. جێ بایدن لە كۆنگرەی [گی ٧- G7]دا، وتی (ئەمەریكا دەگەڕێتەوە)، چین وەڵامی دایەوە (سەردەمی دیاریكردنی چارەنوسی جیهان لەدەست كەمینەیەكدا تێپەڕیوە). لە ڕاگەیاندنی كۆتایی ناتۆدا، (١٠) جار نێوی چین وەك مەترسی بۆ سەر ئاسایشی جیهان و خاوەن چەكی ئەتۆمی و چاوچنۆكی و پەلامار، كێشە بۆ تایوان وهونگ كۆنگ. چین گاڵتەی بە ئەقڵیان هات “ئەوە هێشتا بە مینتالیتی جەنگی سارد ” مامەڵە دەكەن.

ڕۆژی (١-٧-٢٠٢١) لە وتاری یادی (١٠٠) ساڵەی دامەزراندنی حزبی كۆمۆنیستی چیندا، سكرتیری گشتی حزب و سەرۆكی دەوڵەت، چی جیپنگ، ووتی (هیچ كەس ناتوانێت بمانگەڕێنێتەوە، خەیاڵیان خاوە هێزە بیانییەكان جارێ تر گەلی چینی بچەوسێننەوە، دیوارێكی پۆڵاینمان هەیە). لە نێوان ئەم گەڕاندنەوەی ئەمەریكا و نەگەڕانەوەی چیندا، مرۆڤایەتی ڕاپێچكراوەتە نێو دەورانێكی زۆر ئاڵۆز و نادیارەوە.

(نیل فێرگسەن)، پرۆفیسەری مێژووی نێونەتەوەیی، لە (٢٠١٩)دا، لە گەرمەی شەڕی بازرگانی (ئەمەریكا – چین)دا، ڕایگەیاند كە ئەگەر ئەمەریكا و چین لەسەر كێشەكانی بازرگانیش ڕێككبكەون، تازە بەشەریەت پەناوەتە نێو قۆناخی “شەڕێكی ساردی تروە”. لە تازەترین

چاوپێکەوتنیدا دەڵێت (چیمریکا مرد).
چین بە پرۆژەی ملیاردی ڕێگای نوێی ئاورشمین کە بە پرۆژەی سەدە ناسراوە، (٦٠) ولات و (١٠٠) گەورە شاری ئاسیا و ئەفریقیا و ئەوروپا بەیەکەوە دەبەستێتەوە. بە هەڵڕژاندنی سەرمایە بۆ دروستکردنی بونیادی وەبەرهێنان لە ئەفریکا، بە کڕینی کۆمپانیا هەرە گەورە و مامناوەند و زنجیرە هۆتێل و کلوپە وەرزشییەکانی ئەوروپا و ئەمەریکا، بە پێدانی قەرز بە وڵاتانی هەژاری ئەمەریکای لاتین، بەیەکەمینی ناردەی کاڵا بۆ بازاڕی جیهانی، لەماوەیەکی کورتدا بوو بەدووەم هێزی ئابوری لە ئاستی جیهاندا.
بە دروستکردنی ڕاکێتی دوورهاوێژی (٤٠٠٠) کیلۆمەتری، بە پیشەسازی جەنگی دەریاوانی و کەشتی، بەبونی هێزی ئەتۆمی، بە داگیرکردنی فەزای سەتەلایت و پانتایی ئاسمانی.
چین بە پێشکەوتنە تەکنەلۆجییە خێراکانی و پرۆگرامەکانی زیرەکی دەستکرد و هەوڵدان و گەشەکردن و وەبەرهێنان و گەشەپێدانی ئەو بوارە سەدا (٤٧) هەموو جیهان پیکدەهێنێت.
چین حزب و دەوڵەتی لەکهەڵپەکا. حزبێک سەروی ٩٠ ملیۆن ئەندامی هەبێت، ترادسیۆنێکی کاریزمایی- دسپلینی و دیکتاتۆری هەبێت، پەیوەندی لەگەڵ (٥٦٠) حزبی شیوعی و لە (١١٦) دەوڵەتدا هەبێت.
زۆرێک لە دەوڵەتانی بە قەرزی بێسود، بە وەبەرهێنانی لە کەرتە پیشەسازییە گرنگەکانی هاتوچۆ و کارەبا و تەندروستی بەئەوەی ڕاستەوخۆ خۆی لە سیاسەتی نێوخۆیی و شێوەی حوکمڕانی و جۆری ئایدلۆژییەکەی هەڵقورتێنێ. کردبێت. زۆرێک لە پێشبینییەکان ئەو وتەیەی چی پینگ پشتڕاست دەکەنەوە “ساڵی٢٠٤٩” چین هێزی یەکەمی جیهان دەبێت.
پەیدابوونی ئەم هاوبەشە (شەریک)، لە حەوسەڵەی چاوچنۆکی ئەمەریکادا نییە. کێبەرکێ و ملاملانێیان، بێگومان چەشنی دوو بلۆکی سەردەمی جەنگی سارد نابێت، بەڵام گومان هەڵگر نییە: شەڕ لەسەر هەژموون و لەسەر نفوز و لەسەر بەدەستهێنانی کەرەستەخاوە سەرەکییەکان قەهراوی و مەترسیدارترە.

چاوێکی ناسیۆنالیستی، ڕوانینێکی ئەنتەرناسیۆنالیستی
ڕەنگدانەوەی ئایندەی ئەم پەلبەندییە لەسەر ناوچەکە و عێراق و کوردستان، گەورە و کاریگەر دەبێت، بەڵام نەک بەو چاوەی ناسیۆنالیستەکان تەماشای دەکەن. چاوی ناسیونالیستی – هەمیشە زیانبەخش بووە بە نەتەوەکەش، نمونەی هەرە نزیکمان ناسیۆنالیستە کوردەکان باشترین لە خراپترینەی مێژوویین. وە هەموو ئەو نوسینانەش لە چوارچێوەی پێداهەڵدانی جۆ بایدن و"شەڕی ئەتۆکراسی و

سەدەی دیمۆکراسی" دا یان بەرەی "شارستانییەتی ئاسایی"دا نوسراون، بەبەشن لە دیدگای بینینی جیهان و جێگای کۆمەڵگای ئێمە وەک توانای نواندنی هەڵوەستی شۆڕشگێرانەی بەرپرسیارانەمان.

پرۆلیتاریا و بۆرژوازی و کێشەکانی سەرمایە

سەردەمی کۆرۆنا، سەردەمی بەرەنگارییەکی جەماوەری بەهێزە بووە بە بەرگری لە ژیانی ڕووت، لەسەرانسەری جیهاندا، ئەمەریکای لاتین، ئەفریکا، ئەمەریکا، چین، ئەوروپا، ئاسیا، ئەمەریکا، هەڵچوونە جەماوەرییەکانی (ژیانی ڕەش- پێستان بایەخدارە) "بلاک لایڤس ماتەر – (Black Lives Matter)" سەدان هەزار کەسی لە دژی ڕاسیزم و سەرمایەداری ئەمەریکی و لە ئەورووپاش دژی کۆلۆنیالیزم وشارستانییەتی سەرمایەداری هێنایە ناو چالاکی سیاسییەوە. بێکاری بەو پەڕەی گەیاند، سیاسەتی تاڵانکەرانەی کەرتی تەندروستی خستە بەر کامێرای جەماوەر.

بۆ ئارامکردنەوە و شەرعییەتدانەوە، بایدن ناچاربوو دەستوبرد گەورەترین قەرزی مێژوویی لە بانکی فیدرالی ئەمەریکی کرد (٦ بلیۆن یانی شانزە سفر) دۆلار بۆ گێڕخستنەوەی ئابووری. قەرزەکان بە بێکاران و ڕێگاوبان و نەخۆشخانەکان و قوتابخانە و تەکنەلۆژیا و بواری سەربازی کە (٢٤٠) ملیاردی بۆ بەرگرتن بە تەکنەلۆژیایی چینی بێت. دەوڵەت دەکەوێتە ژێر قەرزێکی بێوێنەی مێژووییەوە، کە ئاکامەکەی بەهەڵئاوسان و لە دەستدەرچوونی کۆنترۆڵ کۆتایی دێت. یەکێک لە باشترین ئابووریناسانی ئەمەریکی و پرۆفیسۆری کۆنسێرڤێتیڤی هاڤارد لە چاوپێکەوتنێکی دەڵێت: (ئێمە بەخێرایی ١٥٠ کم دەڕۆین و نازانین توشی چ ڕوداوێک دەبین)، هەر لە درێژەی هەمان چاوپێکەوتندا دەڵێت: (بەهەر بارێکدا بشکێتەوە، لەگەڵ هەڵئاوسان ڕووبەڕووین، هەڵئاوسانیش وەک ڕێک وەک مادەی بەرزە بێهۆشکەرەکانە بە هەرە هەژارەکان، وە بەسەر ئەواندا دەشکێتەوە).

دەوڵەتی چین، بەسەرۆکایەتی (چی چیپنگ)، دەستی حزبی درێژتر کرد لە ناو سەرمایەی کەرتی تایبەتدا (لە سەدا ٥٠ بەرز بوەوە بۆ سەدا ٧٠)، تێکەڵەییەکی لەهەردووکیان دروستکرد، لە (٢٠) هەزار گەورە سەرمایەداری چینی، سەدا (٩٠)یان کادر و پلە باڵاکانی حزبی کۆمۆنستن. بە هەڵگرتنی سەرمایەی دەوڵەتی و بەگێڕخستنی لە کەرتی بازاڕی ئازاددا کە لە هەندێک بواردا ئێستا "زیادە بەرهەم هەیە" و ناچار بە وەستانی کارگا و کۆمپانیاکان کردووە.

لە (٨٠٠) ملیۆن کرێکاری چینیدا، کە بە کارگەی کاری جیهانی ناودەبرێت، بزوتنەوەیەکی نوێی کارگەری شکڵی گرتووە. بە یەکەمجارە

مارکس خوێنەری زۆرترە لە ماوتسی تونگ، نەوەیەکی نوێی مارکسیستی (بەتایبەت لە زانکۆکان)، کە سەردانی مانگرتنە کرێکارییەکان دەکەن بە ئاشناکردنیان بە کۆمۆنیزم. لە (٢٠٠٤)دا (٧٤) هەزار جار ناڕەزایەتی دەربڕاوە لە (٢٠٠٥)دا (٨٧) هەزار جار. هەرچەند نەقابەی کرێکاری دەرەوەی نەقابەی فەرمی ڕێگاپیدراو نییە، بەڵام هەندێک لە مانگرتنەکان بۆ دامەزراندنی شورای کارگەکانە یانی بۆ مافە سیاسی و دەسەڵاتی سیاسییە و ئەم مانگرتنانە وەها گەشەیان سەندووە لە ڕۆژنامە و گوڤار و سۆشیال میدیادا بەفراوانی بڵاودەکرێنەوە. مانگرتنە کرێکارییە سەرکەوتووەکان لە بەرامبەر کۆمپانیا جیهانییەکانی وەک هۆندای یابانی و فۆکسکۆنی تایوانی (٢٠١٠) کە هەقدەست و هەلومەرجی کار و ژەمەکانیان گونجاوتر کرد. سەرەتای شەپۆلێکی فراوانی کێشایە نێو بزووتنەوەی کرێکارییەوە. سیاسەتی نیولیبرالیزمی لە بەگەڕخستنی هێزی کاری چینیدا کە (٥) لە (٤)ی سەرجەم کرێکارانی شار پێکدەهێنێت، تەنها بۆ کاپیتالیزمی دونیا نابێتە سەرچاوە قازانج.

وتارێکی نایاب لە لاپەڕەی یەکەمی هەفتەنامەی دی تسایتی ئەڵمانی (٢٠-٦-٢٠٢١) بڵاوکراوەتەوە، بە بایدن دەڵێت: ئەوروپا دوو جەمسەری ناوێت، ئەوروپا کێشەیەکی گەورەی ناوخۆیی هەیە. ئەوروپا لە ناوخۆیدا دوو چینی کۆمەڵایەتی پۆلارێزەیشن بوونە، ئەبێت سەرنجمان لەسەر ئەم کێشەیە بێت.

سەرەتایی تەموزی ٢٠٢١

بەرگرییەک لە شکۆ، لە یاسا و لە دادپەروەری.. جەمال کۆشش

گریمان یەک ڕۆژ، بە تەنها یەک ڕۆژ، دادگایەکی سەربەخۆ، و بەپێی ستانداردە جیهانییەکانی ئەمڕۆ، پەیڕەو بکرێت لە کوردستانی عێراقدا، ئەوا حکومەتی هەرێمی کوردستان؛ بە سەرۆک و جێگر و دامەزراوە باڵاکانییەوە، بەرگەی یەک سەعات ناگرێت و پێویستە هەڵبوەشێتەوە:

• لەسەر تاوانەکانی شەڕی نێوخۆ، کوشتاری بەئەنقەستی لاوە خوێنگەرمەکانی کوردستان، هەتا هەرزەکار و مێردمنداڵیش.
• لەسەر تیرۆری بەکۆمەڵی نەیارانی سیاسیان، ڕۆژنامەنوسان، ڕکەبەرانی سیاسیان.
• لەسەر دزی و تاڵانییەک کە هەموو بەڵگە و دۆکیومینتەکانی دراون بە پەرلەمان و دەزگای دەستپاکی، کە لەلایەن ئەندامانی باڵای حزبە دەسەڵاتدارەکانی ئێستای کوردستانەوە ئەنجامدەدرێن.
• لەسەر بەشداری لە پلانی قەزەونی لەشکری وڵاتانی بێگانە، لەسەر ڕادەستکردنەوەی ئۆپۆزسیۆنی وڵاتانی سەرکوتگەری دەوروبەر.
• لەسەر ئەشکەنجەی زیندانیان، لەسەر شێوازی قەهراوی و فاشیانەی دەزگاکانی ئاسایش و پاراستن و دژە تیرۆر.
• لەسەر قەلاچۆکردنی ژنان و داڵدەدانی تاوانباران.
• لەسەر ئەنفال، هەڵەبجە، بازرگانی لەگەڵ داعش، قاچاخچیەتی دەرمان و چەک، …
• لەسەر هەڵبەستنی درۆ، نەفرەتی ڕاسیستی، دەسوەردان لە ژیانی تایبەتی تاکەکاندا.
• لەسەر ….

دامەزراندنی دادگا و دامەزراوەی دادوەری سەربەخۆ، ڕوونکاری (شەفافیەت) و ئەڵقەکانی لێکۆڵینەوە و سەلماندنی تاوان و بێتاوانی (بەرائەت)، پێویستی بە شەرعیەتێکی یاسایی دەوڵەت هەیە، کە لەدەرەوەی لەڕێابینین و سروشتی دەسەڵاتی ئێستای کوردستاندایە.
سازکردنی سیناریۆی "سیخوڕی" و "تێکدانی ئاسایشی نەتەوەیی"، و پەروەندەسازی بۆ ڕۆژنامەنوسان و هەڵسوڕاوانی خۆپیشاندانەکان، بەکارهێنانێکی دامەزراوەی قەزاییە بۆ فشار و ئەجێندانی سیاسی، ڕاگەیاندنی تاوانباری پێش هەڵدانەوەی پەردەی شانۆگەرییەکە گەلێک لە سنوری سزادانی "کەیسی شێروان شێروانی هاوڕێکانی" واوەترە.

بەکارهێنانی پێگەی سیاسی بۆ سەرکوتکردنی ڕۆژنامەنوس و هەڵسوڕاوانی سیاسی و جەماوەری، بەناوی یاسا و بەهۆ و تەڵەکە و بیانووە نایاسایانە، مەترسیترین هەنگاوە بەرەو دەورانی هێزی ڕەهای سەرکوت. ڕێکخراوەکانی مافی مرۆڤی جیهانی و پارێزەرەکانیان، بەڵگەی پێویستیان بە بەتاڵی دادگاکە خستە ڕوو (نەبوونی پارێزەر، سەرنگونکردن و دابڕاندنیان لە دونیای دەرەوە، بێبەڵگەیی، گواستنەوەی دادگا، ڕەدکردنەوەی ئیفادە، ئەشکەنجە، تاوانبارکردنیان لەلایەن سەرۆک وەزیرانەوە، … پەلەپەلی دادگا و …). سازکردنی ئەم شانۆگەرییەش، بەگەرد پەیوەندی بە دادوەری و دیاریکردنی تاوانبارەوە نییە، هەڕەشەیە بە کۆمەڵگا، بە

ڕۆژنامەنوسان و خەڵکی ناڕازی و ئۆپۆزسیۆن دەڵێ ئەوە ببینن.

با□ت□کانی دادگەری و یاساکانی تەشریع و سزا و تاوانەکان، ئاوێنەی ژیان و ماف و شکۆ و ستانداری ژیانی هەر کۆمەڵگایەکن، (لەگەڵ ئەوەدا پاریێزگاری مافی خاوەندارىیەتی تایبەتی، بنەمای دەستورویاساکانی دەوڵەتی بورژوازی و پیرۆزییەکانیەتی)) ب□ام خەبات بۆ دامەزراندنی سیستەمێکی کراوە و پێشکەوتوی مەدەنی و مافی یەکسانی هاوڵاتیان لەبەرامبەر دادگا، ئەڵقەیەکی گرنگە بۆ بردنەپێشەوەی خەبات لە پێناو جیهانێکی ئازاد و یەکساندا.
ئازادی دەڕبڕین و هەڵسوڕانی ئازادی سیاسی و مافی دەستهێنانی زانیاری و ئازادییە گشتییەکان، کاریگەرترین هێزی شکاندنی سیستەمە تۆتالیتارییەکانە و دروشانەوەی خەباتی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و ئازادیخوازییە. پارێزەران و دادوەرانی ئازادیخواز، مەشخەلی فراوانکردنەوە و بەستنەوەی ئەم خەباتە بە دەسەڵاتی سیاسی یەوە هەیە.
خەبات بۆ ئازادی تەواوی زیندانی سیاسی بادینان، هاوخەباتی لەگەڵ کەسوکاری زیندانیی□کان، لەگەڵ حەسرەت و فرمێسکی مناڵ و دایک و هاوسەریان، بەشێکە لە بەرگریکردن لە شکۆی مر□ق و مافی یەکسان و داد پەروەری.

٢٠٢١-٣-٢٠

ڕاپرسی گشتی لەسەر پێدانی زەوی بەشێخ نەهرۆ.. جەمال کۆشش

پرۆژەیەکی گەورەتر لە مەرجەعیەتی سۆفی وکەرتی گەشتیاری گەشتیاری پرۆژەی مۆدێرنەیە

تۆماس کوک داهێنەری گەشتیاریی مۆدێرن، یە کە مین گەشتی لەساڵی ١٨٤١ لەڕێگای شەمەندەفەری هەڵمینەوە، بۆ ٥٧٠ کەس، لەنێوان دوو شاری نێوخۆیی لە بەریتانیادا ڕێکخست. کرێی تێچووی بە کوپێ چایی و پارچە کێکیک بە کشمیشەوە یەک شیلنگ بوو. هەمان کەس لە ساڵی ١٨٥٥ دا یەکەمین گەشتی بۆ ئەوروپا سازدا. تا کۆتایی ساڵی بەری، گروپی

کەمپانیاکانی تەماس کوک یەکیک لە گەورەترین کەمپانیاکانی کەرتی گەشتیاری بوو. مێژووی گەشتیاری مۆدێرن " گەشتیاربۆ ڕابواردن وبەسەربردنی کاتەکانی پشوو بۆ جێگا دوورەکان" سەفەر دەکات، بە چەند قۆناخێکدا تێپەڕیوە. سەرەتا ئەم نیعمەتە هەر بە چینە ئەرستۆکراتەکان وپادشا و خێزانە دەولەمەندەکان تایبەت و دابین دەکرا. بە پەرەسەندنی شۆڕشی پیشەسازی بە تایبەت لە بواری ڕێگاوبانەکان و شەمەندەفەرو پاپۆڕەکان ، بواربۆ توێژە پارەدارەکانی تر لە پسپۆڕان وپزیشکان وجەنەڕالەکاندا ڕەخسا. نیو سەدە دواتر، پاش ئەوەی خەباتی چینی کرێکار، کەمکردنەوەی سەعاتی کارو پشووی یەک هەفتەیی ودوو هەفتەیی بە کرێی تەواو بەدەستهێنا (بە تایبەت لە ئەڵمانیا)، گەشتکردن پانتاییەکی کۆمەڵایەتی وەرگرت.
پیشەسازی گەشت وگوزاربە سەکتەرێکی وەبەرهێنانی کۆمەڵایەتی سەرمایە، لەدروستکردنی هوتێل و پاپۆری گەورە و چێشتخانەو پارک وشوێنە گەشتیارییەکان …پەرەدەستێنێ. بیریارو مێژونوسانی گەشتیاری، پرۆژەی مۆدێرنە وگەشەکردنی هیومانیزم و تەنانەت بەخشینی قەوارە بە ئەوروپا بە روحی گەشتیاری مۆدێرنەوە دەبەستنەوە. تۆلیرەنس و کرانەوە وژیاندەستی و ژینگە دەستی، بەشێکن لە شوناسی تیوری گەشت. یەک سەدە دواتر، لە دەورانی سەرمایەداری جیهانگیر وگلۆبەلازەیشندا، پێشکەوتنەکان لە بواری تەکنەلۆژیای پەیوەندی وهێڵە ئاسمانیەکان و هەرزانی وخێرایی ئامڕازەکانی گواستنەوە و..هتد. سەکتەری گەشتوگوزاری گەڵەی بەیەکێک لە پرۆژە هەرە گرنگەکانی بازاڕی سەرمایەو بەگەڕخستنی هێزی کار ملێۆنی. لە ٩ مانگی سەرەتایی ساڵی ٢٠١٩ دەدا١.١ ملیارد گەشتیار هەبووە. لەهەر یانزە کەس لە هێزی کار لەو بوارەدا کاری کردووە ، لە هەندە وڵات سێیەمین سیکتەری داهات بووە. وە ساڵی پێرار، بە بڕی ٢.٢ ترلیۆن دۆلاری ئەمەریکی کۆڵەکەی سەرمایە خەمڵێنراوە."
سایتی ڕێکخراوی گەشتیاری جیهانی"

دەرفەتەکانی بەردەم گەشەی گەشت وگوزار لە کوردستانی عێراق

ڕەنگە نمونەیەکی گونجاو نەبێت، سویسرا بە بەراورد کاری، من بەکورتی یەک لایەنی وەردەگرم، سەردانی ماڵپەڕی بەڕێوەبەرایەتی گەشتوگوزاری سویسرا دەکەیت سێ ووشەی زۆر سادە(بابەتی، شەفافیەت، متمانەی تەواو) وەک بەرنامەی ڕێکخراوەیەک " ئازادی، دادپەروەری، یەکسانی" دەبینیت.
لە ساڵانی ٢٠٠٧ بەدواوە، ساڵانە ژمارەی گەشتیاران لە کوردستان هەڵکشاوە . بەپێی "بەردی گشتی تۆریزم"ی حکومەتی هەرێم ، لەو

ساڵەدا ٣٧٧.٣٩٧ گەشتیار سەردانی کوردستانیان کردووە، بەڵام لە ساڵی ٢٠١٢ گەیشتەتە ٢،٢ ملیۆن کەس. لە ساڵی ٢٠١١ دا، ڕۆژنامەی نیۆرک تایمز، کوردستان بە ٤١ یەکەمین ئەو جیگا جیهانیە ریز بەند دەکات کە گەشتیاران دەتوانن سەردانی بکەن، وە ناسیونال جیوگرافی بە ٢٠ەمین باشترین شوێن دادەنیت کە گەشتیارانی جیهان گوزەری تێدا بکەن. ٣٥٠٠ شوینەواری مێژویی هەیە، لەساڵی ٢٠١٣ دا بەپێی لێکدانەوەی هەمان سەرچاوە تا ساڵی ٢٠٢٥ پێشبینی بە ٧ ملیۆن گەشتیار دەکەن کە پێویستی بە ٢٥ هەزار کرێکار دەبێت. ١.١ ملیارد دۆلاری ئەمەریکی سەرمایەی دەبێت. بەپێی سەرژمێرییەکانی وەزارەت، لە ساڵی ٢٠١٨ زیاتر لە دوو ملیۆن گەشتیارهاتونەتە کوردستان،٢٠١٩ زۆر هەڵکشاوتر بووە. سەرەڕای ئەوەی عێراق لە خراپترین هەلومەرجی سیاسی وئابووریشدایە، بەڵام چێژنی کریسمس و وپشووەکانی سەری ساڵی ٢٠٢٠ ، نزیکەی دوو سەد هەزار کەس هاتونەتە کوردستان.

لەو ٢٧٨پرۆژەیەی وەزارەتی شارەوانی و گەشتوگواز بە دە ساڵی ئایندە لەمانگی تەموزی ٢٠٢٠ ەوە، بڵاوکراوەتەوە (پرۆژەی گەشتیاری شێخ نەهرەش ی تیا نیە). دەقاو دەق هەمان سیاسەتی ئابووری یە لە بەستەرەکانی خانوبەرە،دەرمان،جگەرە...کۆنترۆڵی بزنسمانی حزبی لە فۆرمی کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت دا. دوای تەواو بونی وەرزی سەردانی میوانەکانی خاتوو ئەمەل جەلال، سەرەکی گشتی دەستەی گەشتوگوزار، بەبۆنەی دەست بەکاربونیانەوە،لە ٢٤.١١ لەگەڵ کۆمەڵەی بانکەکانی عێراقی دانیشتنیان بۆ پێدانی قەرزی گەشتیاری بوو. بەکورتی فەرهود کردنی ئەم کەرتە گرنگە وکردنی بە سەرچاوەی دزی و تاڵانی . حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەم پاوانییەش، وەک خزمەت بە هاوڵاتیان وبرەودان بە گەشتیاری و ڕەخساندنی هەلی کاروهەمەڕەنگکردنی سەرچاوەکانی داهات وپەرەدان بە بەرهەمی ناوخۆیی پێمان دەفرۆشنەوە.

خنکاندنی گەشتوگوزار لەنێو ڕیکلامی ئایدیۆلۆژی ئاڵا " ڕۆژی ئاڵا" ،وئاین" مێژوی کورد، مێژووی تەریقەت و مەولاناو دەبێت کورد شانازی بکات -خەندان دیداری ئەمەل جەلال" ، نەتەوە پەرستی یەوە" خەڵکی ناوچەی سەران شانازی دەکەن بەنەتەوە پەرستی خۆیانەوە-سایتی گەشتوگوزاری سەران" ،" کۆمپانیای ساڵۆژ بۆ گەشتوگوزار" ، وێنەی ئاڵایەکی کوردستان لەدەستەک وچەکەکی کڵاشینکۆفەکی قەنداخداری بەدەستی سەربازێکەوە بەرزکردۆتەوە، لە باکگراوندی پەیجەکەی خۆی دیزاین کردووە. پڕکردنی ناوەندە وبنکەکانی گەشتیاری بە هەڵواسینی وێنەی پێشەوا بەنەو گوللە نەبەو یاتاخەکانەوە، تەنها

نەخوێندەواری و نەناسین نادات، بەڵکە ئامانج لەگرتنی هاوڵاتیانی نەوە خۆیی یە.
ببورن، جارێ هەر لەسەر پرۆژەی گەشتیاری دەمێنم، یەکەک لە هەرە کارە گرنگەکانی بواری گەشتیاری، ناسینی پێکهاتە، میزاج، زەوق ، پێداویستی یەکان و بودجەی گەشتیارانە. ئەم تەشخیسە، کلیلی کاری وەزارەت ودامەزراوەکانی گەشت وگوزاییە. بە گشتی گەشتیاری ئەم سالانەی دوایی لە ئاستی جیهاندا، دوو پێویستی گرنگ کە وەزارەتی گەشتوگوزارلە بەرنامەی تەنانەت دەسالەشدا داینەناوە: خزمەتگوزارییە دجیتالییەکان وپۆست ودابینکردنی هۆیەکانی هات وچۆی حکومی یە. دوو؛ دامەزراندنی سیستەمی بانکی وئاسانکاری بە گەشتیاران بە کارتی بانکی وئالوگۆری دراو لە شوێنە گەشتیارییەکاندا. گرنگترین پێداویستی یە سەرەتاییە ناچارییەکانن لە پێشخستنی کەرتی گەشتیاری دا. " بابەتی" بوون بەم مانایە دێت.پرسی "شەفافیەت" وەک دۆسیەی ڕۆژنامەنوسە تیرۆرکراوەکان لە" پێکهێنانی لیژنە" داو "متمانەی تەواویشدا " یەک وەک دابینکردنی موچەو چاکسازی یە.
کەرتی گەشتیاری لە کوردستان، هەم گەندەڵی تا سەر مێخ ڕۆچووە، وە لە نێو کلتوورێکی خێڵەکی دواکەوتوانەدا دەرفەتی هەڵدانی گەورەی لە کیس داوە. بەڵام پێدەچێت بەهایەکی نەگبەت تری لە ژێر کەژاوەکەیدا شاردبێتەوە.

گەشتی ڕەش ، گەشتیاری ڕەش

گەشتیاری ڕەش، دیاردەیەکی نوێ یە وبەم سالانەی دوایی پەیدا بوو، بەشەکی زۆر کەمی گەشتیاری پێکدەهێنێت، نمونە ئەو کەسانەی سەردانی دۆڵی خۆکوشتنەکان لە یابان دەکەن، یان قەسابخانەکانی رواندا کە لەنزیکەو لاشەی ئەو کوشتارگایانە ببینن لە نێو ماڵەکانیاندا بەکۆمەڵ کوژراون و ئەو هاوارانەی کە هێشتا دەمیان کراوەن، یان ئەو کۆرپانەی کە دەستیان پێوەنراوە … لێرەدا خودی گەشتیارەکە " ڕەش " نیە. بەڵام لە پرۆژەکەی خاتوو ئەمەل جەلال دا" گەشتیارەکە" لە ڕوانگەی بەرژەوەندی گەشتیارییەوە" ڕەش"،وە " زیانبەخشە". گەشتیاری ئایینی بە سەردەمەکانی چەرخی ناوەڕاست دەگەڕێتەوە. کەسانێک تەرکی دونیا بکەن وخەڵوەتگیری بکەن، پێخاوس و حەی حەی شیرو تەلا لەیەکدی بدەن و خەنجەر لەسەر یەک بچەقێنن، دیمەنێکی دڵگیرو ڕۆمانسی نین. وەک مرەقیش، بەزەوقترین وهەژارترین وکڵۆڵترین بەش لەکۆمەڵگا پێکدەهێنن. بەهیچ جۆرێک ئەم موریدو سەفی وخەلیفانە،لە حسابی گەشتیاریدا سەرمایەگوزاری لەسەر ناکرێت.

تەواو بە پێچەوانەوە، شوناسی کلتوری ناوچەکە دەڕوشێنێ و شاری سلێمانی لە ناوبانگی داد□ب□□ن□ت. گەشتیاری کە چرای سەرچاوەی هەمەڕەنگی ژیان وبەخشینەوەی بەختەوەری ومەدەنیەتە بۆ ماوەیەکی یەکجار زۆر لە سلێمانی دەکوژێتەوە. سفرخوێندنەوەی بۆ هەڵدان وبەرەو پێشەوەچوونی گەشتیاری کردووە.

ئامانج لە پرۆژەی " مەرکەزی تەسەوف"، لە سلێمانی چیە؟

لەمانگی ٧ دا ، نێتی عەرەبی کەناڵی روداو، ڕاپۆرتێکی شیکاری لەگەڵ وەرگێڕانی چەند بەش لە وتارێکی واشنتۆن پۆستی ساڵی ٢٠١٩ لە مەڕ شێخ نەهرۆ بڵاوکردەوە. پەردەی لەسەر بەشێک لە تموحە سیاسی وئابوورییەکانی ستراتیژییە هاوبەشەکانی شێخ وئەمەریکا هەڵدا بوەوە. بنەماڵەی شێخ نەهرۆ، هاوکاری لە مێژیینەیان بۆ دەزگا سیخوڕییە هەرە حەساسەکان کردووە.شێخ نەهرۆ، لێزانە لە یاریکردنی وەرەقە ئایینیەکان و تێکەڵکردنیان بەیەکتر دەتوانێت ئەو ڕۆڵە ببینێ، ئەلگۆیەک لەچەشنی ئەوەی لە پاکستان هەیە، بۆ ناوچەکەمان پێشبینی لێبکەین.
لەگەرمەی پرسەی شێخ موحەمەد کەسنەزانی، باوکی نەهرۆدا، ماڵپەڕی جەزیرە پرسیار لەیەکێک لێکۆڵەرەوانی سیاسی کوردستان دەکات: ئایا ئەگەری گۆڕینی تەریقەتی کەسنەزانی لە ئایدیولۆژییەکی دینی یەوە بۆ رەوتێک یان کۆمەڵەیەکی سیاسی هەیە کە سەرۆکی نوێی بەیعەت پێدراولە پاشخانێکی سیاسی وبازرگانی بەهرەمەندە؟. سۆران سێوکانی ئەم ئەگەرە بەدوور دەبینێت، سەڕەرای بەرژەوەندییە سیاسی وبازرگانی وشەخسیەکانی خۆیشی کە هەیەتی).
وتارە هاوبەشەکەی ئاراس فەتاح-مەریوان وریا قانع لە سایتی درەو، دیاردەی پەیدابوونی شێخ نەهرۆ، بە هەمان میتۆدی یان بۆ لێکدانەوەی مۆدیلی حزبی کوردی بەکارهێناوە. بەکارهێنانی پێگەی خێزانی و میراتی سەرمایەی ڕەمزی بۆ بزنسی سیاسەت و دەسەڵات. ئەم مەرجەعیەتە ئایینی یە، گەشە دەکات بۆ پشکی کۆمپانیای دەسەڵاتی سیاسی تا مۆنۆپۆلی سەرمایە لە کەرتی گەشتیاری بکات. بە بۆچوونی من ئەمانیش مەترسیە جددیەکانیان لە خەڵک شاردۆتەوە.
ئەوانیش وەک هەوڵێکی بەرەی دژە شۆڕش، دژە ئاڵوگۆڕی ڕادیکاڵ لە دەسەڵاتدارەتی پەردەپۆشکردووە. ڕەخنەی ئەم دوو نوسەرە کە تەعبیر لە ئۆپۆزسیۆنەکانی نێو بزوتنەوەی گۆڕان دەکەن، هەمان ئەو ڕەخنانەیە کە لەحزبەکان هەیانە و وەک موئەیەد ئەحمەدیش لەچاوپێکەوتنێکدا دەڵێت، ئەگەر بارەگایان هەبوایە ڕۆشنبیران، بەدڵنیاییەوە لەلایەن لاوانەوە دەسوتێنران.

سەردانی شیخ نەهرۆ بۆ لای نەچیرڤان بارزانی، بەپێی ئەو ڕاگەیاندنەی سەرۆکایەتی هەرێم بڵاوکرایەوە، پشتیوانی وهاوکاری بۆ سەرخستنی بەستنی کۆنفرەنسی سەفیگەری دەکات. لە ساڵیادی سلێمانی قاسمیانیدا ڕێبوار کەریم وەلی سەفقەیەکی بازرگانی سەرنەکەوتووی پۆستی سەرۆک کۆماری عیراق کەشف کردووە، سەرنجڕاکێش تیایا لەمەڕ شێخ نەهرۆ دەنوسێت پێدەچیت: ئیتفاقێکی- ئەمەریکی-ئیرانی-پارتی-سونە لەسەر شێخ هەبێت. سوچێک لە دیاردەکە ڕونتر دەکاتەوە،چرای سەوزی سەرۆک نەچیر تیا بەرزکردەتەوە، بەڵام ئاشکرایە، پارتی تەحەمولی شێخ نەهرۆ لە هەولێر ناکات.
هیچ بۆنەیەک بێ خەم خواردنمان لە پەیدابوونی مونافسێکی نەخوازراو بە بزنسە کەی شاسوار عەبدولواحید نابینمەوە.

پلانەکە گەورەترە لە تەریقەت

بنەماڵەی شێخانی کەسنەزان، لە ڕێگەی پەیوەندی شەخسی لەگەڵ عزەت دوری وحزبی بەعس ووەزارەتەکانی (مەجلیس تەشریعی)ئەوسادا،لەکاتی شەڕی عێراق/ئێران و لەکارەساتی ئەنفالدا مۆرەیەکی بەکاری براوی ڕژێمی بەعس بوون. بە دە زگا سیخوڕی و هەواڵگرییە مەترسیدارینەکانی ئەمنی ناوچەیی وموخابەراتی ئەمەریکیدا،تەنانەت لە گەڵ شوفینیەکانی سونەشدا بەهەزار پەت بەستراونەتەوە.
هەر چەند لە تەقەکەرانی تەکیەی کەسنەزانی، شێخ نەهرۆ خۆش بوو، بەڵام لەوەڵامی ڕەخنەگرانی ئازادیخوازدا، هستریکانە دەیوت " ئەو نەفامانە تێناگەن چ زەمین لەرزەیەک ڕویداوە."
ئەم پرۆژەیە، گەورەترە لە خودی شێخ نەهرۆش. چێشتلێنەرەکان ئەم شەربایە لە مەتبخێکی تردا ئامادە دەکەن. ئەم دیاردەیە وا دەردەکەوێت، هاوسەنگی ڕاگرتن بێت لەنێوان ئێران -ئەمەریکا و دروستکردنی ڕەوتێکی سیاسی-ئایدیۆلۆژی ئیسلامی سونی کە یەکیتی لەڕێگایەوە سییەکی بۆ پەیدا ببێت. بەڵام لە بنەڕەتدا، ئەرکی سەرەکییەکەی دامەزراندنەوەی دەسەڵاتە لەئاستی عێراقدا وقایمکردنەوەی پایەکانی دەوڵەتە لە بەرامبەر شۆڕشی لاوان وخەڵکی هەژاردا. داسەپاندنی سیاسەتی نیولیبرالیزمی فەرهودچی تەنها ئەم بەچووانە دەتوانێت بتروکێنێ. ئەم سیاسەتە چ بەزۆری چەک وشەڕ، چ بە هەڵبژاردن وڕێگای پەرلەمانی، وەها ئاڕاستە کراون.

پوچەڵکردنەوە یان بەرتەسکردنەوەی پلانەکە:

١- ئەم پرۆژەیە، گورزێکی کوشندە لە کەرتی گەشتوگوزار دەدات. ناوچەی سلێمانی بەتایبەت بۆ ماوەیەکی زۆر لەژێرئازاری شێواندنی

ناوبانگیـدا ڕەنـج دەدات. لە ڕووی پیشەسـازی گەشتیـاریش□و□، ه□□ی□کی یەکجار کوشندەیە وباجی یەکجار گەورەی هەیە. ل□ باشترین حاڵەتی بەکارهێنانی گەشتیاریدا، شاری سلێمانی دەبێتە موگناتیسی کێشکردنی کۆبونەوەی خراپترین گەشتیاری دێوانەو پێخاوس ودەفڵیدەرو زەرگ وەشێن. بەڕێز سەرۆکی گشتی دەستەی سەرۆکا یەتی گەشت وگوزار، ئەگەر دەستناکێشیتەوە لەسەر ئەم سیاسەتە نا بەرپرسانەیەت، لانی کەم دەست لەم پلانە کۆن□ پەرستانەیە هەڵبگرێت.

٢- بەڕێز شوان محمەد لە بەدواداچوونیدا بۆ ساخکردنەوەی راستی پێدانی زەوی بە نەهرۆ موحەمەد کەسنەزانیدا بەو ئاکامە گەیشتووە، تا ئێستا پێی نەدراوە.(وتاری لە سایتی سپێدە). لە جوانترین ناوچە گەشتیارییەکان، لە پێشوازی و جامخانەی پێشەنگای شاردا، پێدانی دەیان دۆنم زەوی وەزارەتی شارەوانی بە شێخ نەهرۆ،شەمەزاری یەبۆ دەسەڵاتدارانی سلێمانی. ئەگەر تەواوی دەزگا فەرمیەکانی حکومەتی سلێمانیش بە سەرجەم حزبەکانەوە لە گەڵ پلانەکەی شێخ نەهرۆش بن، ئەوا خەڵکی کوردستان و بەتایبەت سلێمانی لە پرۆژەیەکی وەها چارەنوسازوپڕبایەخی موستقبەلیدا ، نا بێت بێدەنگی هەڵبژێرن، پوچەڵکردنەوەی ئەم پلانە، شایانی تێکۆشانی گەورەیە. لانی کەم خەڵک لە ڕێگای هەوڵدان بۆ ڕەدکردنەوە بە شێوازی جۆراوجۆر لەوانە سازدانی ڕاپرسی گشتی و گوشار هێنان بۆ دەسەڵات بۆ سازدانی ڕاپرسیەکە و رەدکردنەوەی پرۆژەکە.

٣- قوتکردنەوەی شێخ نەهرۆ،سیناریۆو شانۆگەرییە کانی، نمایش وخۆنواندنەکانی، ئاڵۆزکردن و ژەهراوکردنی ژینگەی سیاسی عێراق وکوردستانە بە کۆنەپەرسترین ئالتەرناتیف. خەڵکی کوردستان وعێراق وناوچەکە بەرگەی ڕەوتێکی کۆنەپەرستی پۆپۆلیستی ڕاستڕەویتر ناگرن. بنەماڵەی شێخانی کەسنەزان، مێژوییەکی تاوانکاریان هەیە وهێندە بەسە خۆیان لەشانۆی سیاسی ودەسەڵات لەکۆڵ خەڵکەکەی ببنەوە.

جەمال کۆشش ١٠/١/٢٠٢١

هێزی دەربڕین لە جەنگی ئازادیدا ... جەمال کۆشش

بەبێ ئازادی، هەموو شتێکی تر هیچ نییە – ماریو فیرگاس لوسیا

چاوێک لە دەوروبەرکەن، کۆماری ئیسلامی ئێران لە ریزبەندی ١٧٣ یەمین دایە، بەیەکێک لە سەرکوتکەرترینی" ئازادی دەربرین" لە جیهان دادەنرێت. سەدان هەڵسووڕاوی میدیایی سەر پێڕێنراو ئیعدامکراون، زیندانی و ئەشکەنجەدراون وڕاونراون. تورکیا لە ١٥٧" دایە، ٩٤٪ میدیاکان لە ژێر کۆنترۆلی ئەردۆگاندایە. عێراق" بە حکومەتی هەرێمیشەوە" بە پلەی ١٦٢ ەمین دێت. لە ریزی خراپترین ئەو دەوڵەتانەن کە ئازادی ڕۆژنامەگەری لەلایەن ڕێکخراوەی نێونەتەوەیی پەیامنێرانی بێسنوور، لە نێو ١٨٠ دەولەتدا لە ساڵی ٢٠١٩ بڵاویانکردۆتەوە.
ئازادی ڕۆژنامەگەری فاشسترین ڕژێمی دونیا ناتوانێت کۆنترۆڵی بکات. بەدواداچوونە ڕۆژنامەوانییەکان لەسەر گەندەڵی وقۆرخکردنی کۆمپانیاکان وقاچاخبردنی بازرگانی مافیایانەی نەوت، لەسەر پەیوەندی داعش وبە حزبەکانی نێو دەسەڵات و بازرگانیکردنیان لەگەڵ بەرپرسان، لەسەر لەشفرۆشی، هەژاری و بێکاری، بندیوارو موچەی خانەنشینی و چەند موچەیی، تووڕەیی وهەڵسانی جەماوەروسوتاندنی بارەگاکان ، بڵاوکردنەوەیان لە دەزگاکان و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا دەیانیان لەسەری کوژران، سەدان لە زیندانەکانن. ئازادی ڕۆژنامەگەری، دایکی هەموو ئازادییەکانەو یەکێک لەهەرە گرنگترین مافەکانی مروڤە، جەوهەری وبنچینیەییە یە بۆ ئەوەی کۆمەڵگا لە دەوڵەتی دیکتاتۆری بپارێزێت. ئازادی رۆژنامەگەری و ئازادی دەربڕین ناتوانن لێکیانبکەینەوە. هیچ ئازادییەک نییە ، کە ئازادی دەربڕین نەبوو.
سەردەمی دەرنەبڕین
ڕێبوار کەریم وەلی، ئیکس وتارنوسی سیاسی دەزگای ڕاگەیاندنی ڕووداو، وتارێکی بەناوی(ئازادی لەسەردەمی دەرنەبرین دا) بڵاوکردەوە، دوا دەر دەنوسێت: (ئازادی لە سەردەمی دەرنەبرین دا درۆیەکی شاخدارە/پریس میدیا).
نزیکەی ٥٠٠٠ هەزار کەس لە ٨٥٠ دەزگای ڕاگەیاندندا لە کوردستاندا کاردەکەن هەن، وەک لە ڕاپۆرتی نیشتمانیانەی ڕێکخراوی پەیامنێرانی بێسنوریشدا هاتووە " زۆرە بەڵام زۆر بەکەمی بواری میدیای ئازاد

هەیە". ئەم ژمارەیە هەمە ڕەنگ ودەنگی میدیایی نین. ترسی دەسەڵات وکۆنەپەرستانە لە میدیای جددی و بە شاردنەوەی خودی ئەو ترسە یە وکۆنترۆڵکردنی دەربڕینە. نابودکردنی دەربڕینە بەناوی دەربڕینەوە.

مەترسیدارتر لە گەندەڵی

پێش دەرچوونی هەر یاسایەک بۆ چاپەمەنی و ڕۆژنامەگەری، هاوشانی دەرچوونی یاساکانیش (١٩٩٣، ٢٠٠١، ٢٠٠٤، ٢٠٠٧، ٢٠١٣ ..) تیرۆر وکوشتن و ڕاودونان وشوێنبزرکردن و فەلاقەو دارکاری هەرهەبووە. کە فەرهاد فەرەج، سەرانی مامە حەمە، سەردەشت عوسمان، کاوە گەرمیانی، ویداد حسەن و …تیرۆر کرد، کە هەوڵی لەنەوبردنی هاوژین ئەمین و سەروەر پێنجوینی و مەریوان هەلبجەیی و دەیانی تر یدا، نامەی هەڕەشە بۆ چەند ڕۆژنامەنوسی ئازاد " بەشدار عوسمان وفەرمان خەلانی و نیاز عەبدوڵاو کەمال چەمانی …" نەنارد، کام ڕۆژنامەنوسی ئازادیخواز ماوە پێ شەق وتیهەڵدانتان نەکردبێت ولەسەر کەمینتەک "دەشاد هیمو وهەرێم جاف وزریان محەمەد وئاودێر عومەروهیمن مامەندو شیروان شەروانی و ئەحمەد زاخەیی گەهدار بەروشکی. لە زینداندا توندتان نەکردبێت…دەیانتان ڕاکەشاوەتە بەردەم دادگا بەبیانووی " زڕاندنی نەو بانگی سەرەک- بەهرەز جەعفەر..".

هەرگیزدەسەڵاتداران وبکوژانی ڕۆژنامەنوسان لە لێپێچینەوەیی دادگایی و سزادانیان لە بەرامبەر ئەو هەموو تاوانە" لەتیرۆر، ڕفاندن و زیندانی وتێهەڵدان .." نەترساون. بەدرێژایی ٣٠ ساڵی حوکمڕانیان یەک کەس لە تاوانبارانی پلە یەک، لەگوێ کاتریان پێنەوتراوە. بەڵام هەر شکایەتێکی دەسەڵاتداران لە ڕۆژنامەنوسان یەکسەرە بۆ زیندانی وغەرامەی گەورەو داخستنی دەزگاکە کەتاییان دەهات.

چاوپێکردنی مەدیلی تورکی لە یاساکانی ڕۆژنامەگەریدا، پەیڕەوکردنی هەرە خراپترینەکانە .(یاساکانی خراپ بەکارهێنانی میدیا ئەلکترۆنیەکان، یاسای پارێزگاری لە پیرۆزیەکانی ئاتاو سمبولە نەتەوەییەکان، ئاسایشی نەتەوەیی). لەتەواوی دونیادا هەندەی تورکیا ڕۆژنامەنوسی زیندانیکراوی نیە(لانی کەم ١١٤)، شکات لێکراوی نیە(١٥٠٠)، بەکارکراوی نیە(١١ هەزار). تەوەرەکانی" کورد،ئیمان، کەمەنیزم ، کەڤید، نهێنی ئابوری " وەک پشتیوانی لە تیرۆر بەهانەیان بۆ داتاشیون ولەیاسادا جێگیر کراون. پارتی بە خێرایی بەم ئاراستەیەدا ملدەنێت. کاوە محەمەد لەم کابوسە ئاگادارماندەکاتەوە(ئەو ڕۆشبگیرییە ی ئیستا زۆر لە گەندەڵی مەترسیدار ترە -سایتی شار پریس) .

تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان و ئازادی دەربڕین

بەخاترجەمیەوە، تۆڕی ویکیلیکس" جولیان ئەسەنج وهاوڕێکانی" ،

بە ئاشکراکردنی تاوانە جەنگییەکانی ئەمەریکا لە عێراق و ئەفغانستان، گەورەترین ئاڵوگۆڕی مێژوویان لە دەربڕین دا خوڵقاند. ئەوان بە گەیاندنی زانیارییە گرنگەکان بە ئاگایی گشتی" ڕۆحی کاری میدیا" یی، ژیانی خۆیان خستە بەردەم جەبەرووتی گەورەترین هێز، دەربەدەر بوون، بێخانە ولانەبوون وبێمانگ و ساڵ لە ترانزیت و قونسلییەکان گیریان خوارد، تا حوکمی ١٥٧ ساڵیان بە غیابی بۆ دەرچوو. لە بەرامبەردا تاوانەکانی ئەمەریکا لە ئاستیکی گەورەی نێو نەتەوەیدا ڕیسواکرا، ئەفسەرە جەللادەکان دادگایی کران، بوون بەسەرچاوە بۆ ملیۆنان کتێب ولێکۆڵینەوەو دەرگای بەڕووی هەموو ڕۆژنامە جیهانییە گرنگەکان کردەوە." گاردیان، واسنتون پۆست، لئبس، لۆمۆند.."
سەدا ٧٠ تا ٨٠ ی بینەران وبیسەرانی زۆربەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن، لەڕێگای دیجیتالیەوەیە. گروپە نارازییەکان " بەتایبەت لاوان" بەهۆی هەرزانی و خێرایی میدیای ئەلکترۆنی ونەناسینی کەسایەتیانەوە ، ئەم کاناڵانە بەتایبەت فەیس بوک بەکاردەهێنن. لەم ماوانەدا سەران و کاریزما وپێشەواکانی شۆڕشی کورد، لە میدیای دجیتالی و بەتایبەت فەیس بووک، حەشریان پێدەکرێت. چەندین پێشمەرگەی دێرین، مێژوی خۆیان بەرابەرەکانیان شەرمەزار کرد، نەبەردانە داوای لێبوردنیان لە خەڵک کرد. کەڵکەڵەی ئەم پرۆژە یاسایەی فراکسیۆنی پارتی " پاراستنی ئاڵاو ڕابەرەکان وپێشمەرگە" دەمکوتکردنی ئازادی دەربرین وهەمان سیناریۆی تورکیایە لە کوردستان بەناوی " بێڕێزی بە سمبولەکان..".
چۆن ئازادییەکان بە گشتی و دەربرین بەتایبەت بپارێزین؟
ئەو پەرسەنی فەرمی ئیسلامی کە خۆیانیش قوربانی ملهوڕی دەسەڵاتن و لەیان تیرۆرکراوە ، ئەستاش هەندێکیان لە زینداندان، خۆیان هاوبەش وخوڵقێنەری هەمان سیستەمی پەرەزییەکانن. (لە تیرۆری عەبدولخالق مەعروف وسەلاح هەوارمی وفەرهاد فەرەج وشاپورو قابیل ..وسوتاندنی کتێبخانەکان و و بە قەدەخەکردنی شانۆو ڕاوەدونانی نوسەران وفەتوا لەدژی سەرجەم ئازادییە سەرەتاییەکانی ئینسان…) تا دەگات چوونە پشت ئەردۆگانی فاشیست لە کێشەی ئەم دواییەی تورکیا/فەرەنسادا.
هەروەها بەشێک لە توێژی ڕۆشنبیران ورۆژنامەنوسان وهەندێک توێژی چەوساوەکان پێیانوایە بە کاری پەرلەمانی دەتوانن ڕێگری لە تێنەپەڕاندنی یاسا کۆنەپەرستەکان بگرن، بزوتنەوەی گۆڕان و نەوەی نوێ یش ئەم کوێرە ڕێیە دەکەنە دەستکەوتی ئەتەبان و بە میدیا زەبەلاحەکانیان بیروڕای گشتی دەشێوێنن.
" نەخۆشی شێ" ، نەخۆشیەکی زگماکی چەپی دابڕاو لە کێشە چینایەتیەکانی کۆمەڵگای کوردستانە. تەواوی هەڵسوڕانی کەمپینی

وهستریکی وخۆنوندانەکی بێ بەرنامەو بێستراتیژە، لە ڕاستیدا پەلەقاژەیە بۆ دەنگدانەوەی " هێشتا نەمردوم". فەتوای داعشیانەی مەلایەک، کەمپینی ئازادکرنی ڕۆژنامەنوسێک، گۆرانیبێژێک، دەیانباتە پەڕەی ئاسمان .ئەم ڕەوایە لە پراتیک و ئەم شێوازە بۆ خەباتی ئەوگەڕەی واقعی لەژیان، بەئازادییەکان، بەمافەکان بێمتمانییەکی هەتاهەتایی بە چەپ لە نیو جەماوەردا جێگیرکردووە.
بۆ ئەوەی دەربڕین ببێتە هێز، پێویستە لە ڕێگەی دەربرین دا هیزهەبێت، وەک چۆن مارکس بەتیۆردەڕوانێت، دەربڕین دەبێت ئەم توانایە پراتیکیەی هەبێت و ئەویش لەناو دەی دەربریندایە. سەردەشت عوسمان ، "ووتەنی هەمیشە شتەکت بە ووتن هەبێت کە ئەوانی دی/ دەسەڵاتداران" نایانەوێت ببیستن. بوونی ڕێکخراوەی سیاسی کۆمەنستی کە ئامانجی دابینکردنی ئەوپەڕی ئازادی سیاسیەو سەنگەر بە سەنگەر دەستپێشکەریی بۆ و هێزی دەربرین بەبەردەوامی هەمەڕەنگ وفراوانتر بکات ونەداران بە ماف وئازادییەکانیان مەبیلەزە بکات.

جەمال کۆشش
٢٦.١٠.٢٠٢٠

چاو، نیگار،رۆح … جەمال کۆشش

چاو لە زمانی کوردیدا، لە ڕووی -ئیتمۆلۆژیەوە، پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی بە سەرەتای دروستبوونەوە هەیە . چاوگ- لە ڕێزمانی- زمانی کوردیدا دایکی هەموو وشەکانە. چاوگ، سەرچاوە، چاوگە، لە سروشت ولە پێکهاتەی زمانەوانیدا، ڕۆڵێکی گرنگ لە ژیانی ئینسانەکاندا دەگێڕن. ، لە زمانی عەرەبیشدا " عەین -چاو" بە مانای "کانی، ئەسڵ، ئەرگینالە" دێت. لە زمانی ئیدیۆم وڕۆژانەشدا، چاو بە فراوانی بوونی هەیە. " سەر چاو" رۆژانە و هەرکەسە دەیان جار بەکاریدەهێنێت، چاوکەمی ، وەک نیشاندانی ڕێزو خۆشەویستی، وەک قەدردانی " بەچاوان"، وەک سوێند خواردن " بەچاوی تۆ" وەک وەفا وسۆز" دەک چاوم کوێر بێت" ، وەک دیاری و لێبوردەیی " چاوی تۆ خۆش" ، وەک شکاندن " چاوی بشکێنە"، وەک ڕوو بەڕووکردنەوە و سەلماندن" پەنجەم کردە چاوی"، وەک بوغرایی یان پلەی تووڕەبون " چاوی سور بووە"، وەک پەشیمانبونەوە و شەرم و بێدەنگی "چاوی

داخست" ، وەک هەوڵی بەراوردکاری ولاسایکردنەوە" چاوی لەو کرد" و وەک شایەدیی" بەچاوی خۆی بینی" وەک شاردنەوەی ڕوداوێک " چاوی لێپۆشی" . وەک شکاندنی شکۆ’ چاوی دەشکێنم"، یان بەدرۆ خستنەوەی ووتەیەک " با چاوم بەچاوی بکەوێت" چاوە نواڕی و ئاوی چاوم داهات" زۆر ئارامم گرت: ، لە چاوی تۆ وە، یانی ڕەئی ..چاوی ڕێز ، لە چاوی پیس بەدوور بێت، خۆڵکردنە چاو، چاوگێڕانەوە، .چاوێکت لێبێت، چاوی لەسەر ماڵ، چاوبرسی، چاوتیر، لەب□رچاوت بیت، .چاودەکاتەوە،چاوی دەبێتەوە، " چاوی گەل، چاوی کورد، ..چاوی ناوەوە، لەبەرچاونەگرین، ..ئاماژەی چاو لیداگرت کە بیکات.چاوی جەللاد، بەچاوی بەزی□وە، چاوی فەلسەفی، چاوی دایک ، ڕەشبینی، لەچاوم نابڕیت، لەبەر چاوم لاچۆ، چاوی سور بوە. ئەم سیحرە چیە لە چاودا. دەتوانین لەو بارەوە یەک دانە کتێبی بەئەندازەی فەرهەنگەکەی عەینی فەراهیدی بنوسین. " معجم العین./وکیپیدیا".

کاریگەری چاو تەنها لە وەزیفە فیزیکییکەی مرۆڤدا، " کردەوەی بینین" دا قەتیس ناکریت. رەهەندێکی کۆمەڵایەتی وکلتوری فراوانی وەرگرتووە. هەستی چاو، پەیوەندییەکی ڕاستەوخۆی لەگەڵ سروشت ولەگەڵ کۆمەڵگا و لەگەڵ مێشکی تاکەکان ودەزگای بیرکردنەوە و ئەمباری زانیارییەکانی بە ستووە . چاوی مەست وخوماری، چاوی ڕەش وقەترانی ، چاوژێرپیاڵەیی ، چاو قەرسیلی ونەرم .چاوی شین وماری و گوشکەیی ، چاوە بایۆلۆژییەکان و زەوق و جوانیەکانی کات و دەمە مێزووییەکانی سەرنجەکانمان بۆ دەنوێنن. وەک دەلێن ، چاو پەنجەرەی رۆحە، زمانی چاو درۆ ناکات.

وەک زانستە ئەنثرۆپۆلۆژیی وئارکۆلۆژییەکانیش سەلماندوویانە ، مێژۆپۆتامیا سەر زەمینی خوڵقانی یەکەمین شارستانیەتی ئینسانیەتە. یەکەمین داهێنانی زمانی نوسینە، یەکەمین داستان ویەکەمین ئیمپراتۆریەتە. وڵاتی نێوان دوو ئاوان، سەرەتای کۆبونەوەی مرۆڤە کۆچەرییەکان بووە لە دەوری کشتوکاڵ وپاشان ماڵیکردنی ئاژەڵ و کۆبونەوەیان لە دەوری یەکترو دامەزراندنی لادێی گەورە.شارستانیەتی پێکەوە ژیان، سەرەتای گۆ کردنی زمان و تێڕوانینی قوڵ ویاسای رێکخستنی کۆمەڵگا ، لەکارو زەواج و سەروەت وپەیوەندییە روحیەکانی بەرهەمهێنا. . نیگارە کۆنەکان پێش داستانی گەلگامش، خودی گەلگامش و هاودەم ودوای ئەویش ئەو مێژووە دەگێڕنەوە کە مرۆڤە سەرەتاییەکانی ئەو دەم تیا ژیاون.

نیگار بەرهەمی وێنەیەکە چاو گرتویەتی." هونەری چاویی" بەڵام چاو تەنها کەرەستەی بایولۆژی وێنەگرتن نیە" لانی کەم لای نیگارکێشەکان"

، دونیابینی هەیە، تەئەمولاتی هەیە، تاقیکردنەوەی هەیە، جوڵەی وکات وبزاوتنی هەیە و بە هەموو ئەو شتانەی دەوروبەری مانا وروح دەبەخشێت. نیگار شیعرەکە چاو نوسیویەتی، داستانەکە نیگارکێش، بە ڕەنگ وتەنی ڕوناکی و هێڵەکان وخاڵەکان وفیگورەکانی دەینوخشێنێت. چاوم دیوە پێ پێ ئاگر بوە، لێونلێو لە جامی میهر بووە، پێنزاو پارانەوە بووە. چاوم دیوە گەشتنامەی ژیان بووە.. چاوم دیوە ڕۆحێکی ناسک و سەدان مۆمی تیا داگیرساوە. هەر یەکچاو بووە، تەنها یەکچاو، بەڵام سەربردەیی شکانی تیشکی ئومید و چارەنوسی بەدبەختی وکۆوەی ئاوارەیی و دەربەدەری وڵاتانی گەڕاوەتەوە. چاوم دیوە، مەنی ونامەیی ونەفرەت وبێزاری دونیای هەڵگرتووە، قین وشەڕانگێزی لەدەباری، بەڵێ چاو، ڕاستگۆترین زمانی شوناسی ناوەوەیە، ڕۆحی ئینسانە. وە نیگاکانی روح یان دەبەخشێت ویان دەسینێت، ئەم چاوانەم لە بازاڕ، لە کوچەو کۆڵانەکان، لە نەو تابلۆکان دا سەرنجی ڕاکێشاوم.

چاو بە درێژایی مێژووی پۆرتریەت، گرنگترین بەشی داگیرکردووە. چاو دکیومنتەیشنی کەسایەتی و مەرکی ڕاستەوخۆی جیهانبینی نیگارکێشی بەرجەستەکردەتەوە. نیگارزمانێکی جیهانی کاریگەرتر لە مۆسیقا بووە، کێشە گەورەکانی ئینسانیەت، نەمری، بەختەوەری، ئازادی ویەکسانی، لە چاوی پۆرتریتەکاندا دەخوێنینەوە.
ئەو دەمانەی ئینسانەکان زۆر نزیکتر لە سروشتێکی پێتی و لەگیانەوەران ژیاون، وێنەی ئەوانیان بە دیقەتەوە کێشاوە، ئەو دەمانەی ئینسانەکان خۆیان وەک تێکەڵەیەک لەبوونی خودایی وئینسانی و تامەزرویی نەمری بوون، نیگاری هاوبەشی خۆیان کێشاوە، ئەو دەمانەی پآشاکان وجەنگەکان، یان کارەساتەکان پانتاییەکی گەورەیان لە ژیانی مرۆڤایەتی داگیرکردووە، نیگارکێشەکان، بەرهەمەکانیان دەربڕی ئەو دەورەیەن. کاتێکیش نیگارکێش، دەیەوێت وێنەیەکی تر، ئینسانێکی فەرامۆش کراو، چاوێکی ناڕازی، ژنێکی باوەڕبەخۆ وئازاد، پەنابەرێکی نزیک سەنتەری شار، وێنە بکێشێ، ئەو کەسانە دەدوینە و دەیگوازێتەوە بە دوانیای جوانی نەمرییەوە، کەلە کلتووری نیگار کێشی ئەمڕۆدا فەرامۆشکراون. خوێقاندنی ” نیگار”، خوێقاندنی بەرهەمەکە و دەچێتە ناو دەتستوەردان لە ئیشەکانی “خوا”. لەرەوە هونەرە چاوییەکان “نیگار، پەیکەر، شانە..” دەچنە خانەی قەدەخەکانەوە. ڕۆونەقی دەورانی شارستانیەتی کۆن، ڕۆونەقی نیگار کێشی بووە. سەردەمانی بوژانەوەی دەیەی چلەکان وپەنچاکانی ” عێراق”، نیگار پانتاییەکی گەورە لە روحی خەڵک پەیدا دەکات. سەردەمی جەنگ و کۆنەپەرستی و زاڵبوونی ئاینی سیاسی، چاو وەڵح و

نیگار ، دەبێت ون بن .

کۆتایی ئۆگوستی ٢٠٢٠

بـــــوعەزیزە زینـــــــدووەکانی کوردســتان...مەهێڵن ؟! ... جەمــال کۆشش

هێشتمــان هەرچــی عــامودو وایەرو فــافۆنە ...بیبەن وفەرهــودی کەن وئاودیوی کەن..
هێشتمان وەک جەردە، ڕاوڕووت بکەن وبەڕێگری ودەیان وسەدان گومرگ و سەرانە بستێنن..
هێشتمانن ... لەبن بەردو کەلاوە وچینکۆ وماڵێ بۆ خۆمان چێبکەین، وەلی شوفل بێنن وبەسەرمانا کاولی کەن ...
هێشتمانن ...پیاوکوژ وژنکوژ و جەلاد وئەنفالچی ، بڕ بە بڕ بەسەر خۆیانا دابەشکەن..
هێشتمــانن ...تیرۆرمــان بەبێ لێپرســینەوە، بەبێــدادگایی، بەبێ تۆڵە کردنەوە، بە...تێپەڕێت... بەکر عەلی، ڕەئوف ئاکرەیی، □□□ناس، نەزیر عومەر، شاپور وقابیل، فەرهاد فەرەج، سۆران مامەحەمە، عەبدولستار شەریف، کاوە گەرمیانی، سەردەشت عوسمان، ویداد حسێن، ...
هێشتمــــانن بەکۆمەڵ بمــــانکوژن ، حەمەی حەلاق وئەــــندامانی حزبــــی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و
هێشمـــانن...مقەڕ بســـوتێنن وتەفروتونـــای کەن وەک مقەڕی یەکگرتـــوو لەبادینان...
هێشتمانن ...تیرۆری کەسایەتیمان بکەن..وەک سەرتاشین وبرۆ تاشین وئاودیوکردن وفڕدان ونەفیکردن..
هێشتمانن...شەوان بمانڕفێنن، بماترسێنن، لەزیندانی نهێنی قایمان کەن وخەسیومان کەن ودواتر خۆمان خۆمان بکوژیین..
هێشتمانن..لەسەر هۆڕینێک دەمانچە بخەنە ناو دەمانەوە، لەسەر لایتێک دەموپلامان پڕ خوێن بکەن.
هێشتمــانن ....دکتۆرمــان تیــرۆر بکەن، دادوەرمــان دەمــانچەی لەســەر

ڕابگرن. مامۆستامان پڕ شەق بکەن..قوتابیمان بیمارو سەرگەردان وئاوارەو هەرەتەی سەر دەستفرۆشی بکەن..
هێشتمانن..لەنێو شار کوشتارگە سازکەن " کوشتارگەی ١٩٩٧ی هەولێر"، .لاشەکانیان ئەتک کەن وبەنێو بازاڕدا ڕایکێشن…
بەڵێ هێشتمانن… ڕۆحمان هەلاهەلا بکەن، ژیانمان داگیربکەن و قەڵا یەیەکی ئاسنین بەدەوری دەسەڵاتیاندا دابمەزرێنن..
بەڵێ هێشتمانن… پەرلەمان دروستبکەن، هەڵیوەشێنەوە، داگێریکەنەوە، چالاکی کەنەوە، سڕی کەنەوە،
بەڵێ هێشتمانن..لەگەڵ بەغدا ڕێکەون، تەنگژە دروستکەن، بایکۆتی بەغدا بکەن، بچنەوە…
بەڵێ..هێشتمانن… شەنگالیەکان وەک ئاسکە بدەینە بەر کەڵبەی داعش وچاوساغی بۆ میتیش وەک رێزنەگرتنی میوان و کەرکوکیش وەک دیاری بۆ حەشد و وەک نیشاندانی ماسولکەی خەیانەت بۆ چاوترساندنی یەکتر…
بەڵێ هێشتمانن..کۆمپانیای زۆر گەورە، زۆر گەورە، عەقاری ئاقارو دوندو گرد وکێو، سامان وموو□کی چەند سەت کەسێکی نێو دەسەڵاتی سیاسی بن و ….هێشتمانن…
ب□□□ام ..ئیدی تەواو، مەهێڵن..مامۆستایەک هەموو جوانی لە پەروەردەکردنی مناڵەکانمدا گەورە کرد بێت، لەشاشەی تەلەفزێۆنەوە بگرییەت وبڵێت باکۆرۆنا بمکوژێت…پڕ بەگەروی هاوار کات وپڕ بە چاوی فرمێسک بڕێژێت وخۆی ڕووت ڕووت بکاتەوە..
بەڵێ..ئیدی تەواو مەهێڵن..خاوەن پێداویستی تایبەت، کە هیچ دەرفەتێکیان نیە وکۆمەڵگاش وەها بێبەزییانە ونا بەرپرسیارانە ڕوو بەڕووی مەرگی بەکۆمەڵیان بکاتەوە..
بەڵێ ئیدی تەواو.. کەسێک بەهۆی تاپۆ نەکردنی پارچە زەوی□ک لەڕانیە خۆی سوتاند هەر لەناو حەوشە کڵوکۆی دامردو گیانی سپارد ، مێرد مناڵێک لە سلێمانی پارچە کاغەزێکی پاش مەرگی بۆ باوکە کرێکارە لێقەوماوەکەی جێهێشتوە.، با بە ل□ بەر هەژاری خۆمکوشتووە..دڵ چۆن ناوەستێ ونا بێت بە ئاو و ساردنا بێتەوە..
بەڵێ..ئیدی تەواو. مەهێڵن .باوکێکی وسەرلێشێواو لە هەڵەبجە ..لە هەڵەبجەی شەهید، چوار مناڵی پێپەتی و پەڕپووت وزارەترەک چووی دەست شپرزەیی باوکیان، بەد□ بەیەک بەنزینەوە ڕاد□ پێچێتە نێو حەوشەی شارەوانییەوە. هاوار دەکات ..دەیانسوتێنم .دەیانسوتێنم…هاوارە .خەڵکینە ..مەهێڵن..
لەزمانی قوربانیی□کەوە ، سەرۆکی شارەوانی هەڵەبجە پێشتر پێووتوە " خۆت دەسوتێنی ئەوە کێشەی م ن نیە" بەڵام ئەوەی کە زۆر بەخوێنساردییەکی ناپەرپرسیارانەوە دەیوت " هەر لەسەر ئەو جێگایە دوو کەسی تر داوایان لەسەر قەید کراو□". ب□ن□ هیچ سوکە بەڵێنێک

بە دەنەوایی و لەو تەنگژە دەروونیە داڕوخاوەی مناڵەکان ، ئینسان ھەست دەکات، دەسەڵات وحکومەتی ھەرێم تا ناوەوەی مۆخیش بێویژدان و داشۆردراون .
بوعەزیزییە زیندووەکانی کوردستان، ...لاوان وخەڵکی زەحمەتکێش، مەھێڵن...ھەر ڕۆژێک .. فەلاقەمان کەن، بەدیار قەرەوێڵەی مردووەکانمانەوە بمانبەستنەوە...مەھێڵن...

جەمال کۆشش
تەموزی ٢٠٢٠

مێزگردێک لە ژێر سەردێڕی: کۆرۆنا واوەتر لە نەخۆشی و بەرفراوانتر لە قەیرانی تەندروستی

ئەم مێزگردە ھەوڵدەدات پەتای کۆرۆنا، لەگۆشەی نیگای جیاواز و بوارە جۆراوجۆرەکانی ئابووری و سیاسی و فەلسەفی و تەندروستی و کۆمەڵایەتی و ئاینی و فەرھەنگی لێکبداتەوە. ھەوڵدەدات تیشک بخاتەسەر ئەم دیاردەیە لە ڕوانگەی کەسایەتی جۆراجۆر و لە تاقیکردنەوە و ژینگەی جۆراجۆرەوە، ھەروەھا دەیەوێت لەنێو تەوژم و ڕەوتە فکری و سیاسی و فەلسەفیە جۆراجۆرەکانەوە، بەدەستکەوتی تیوری دیاریکراو تر و بەرجەستە تر بگات، و لە پراتیکی شۆڕشگێڕانەدا توانایەکی پتەو بە ڕەوتی ئاڵوگۆڕ و شۆڕش بدات.
سوپاس بۆ ھەموو ئەو ھاوڕێ بەڕێزانەی کە وەختی خۆیان بەخشی بە بەشداری لەم دۆسیەدا.

جەمال کۆشش ئامادەکاری دۆسیەکە.

- **بەستەری فەلسەفی و ئایدیۆلۆژی، ڕەوشت و نەرم**

پرسیار: زۆرێك لە فەیلەسوفە ناسراوەکان لەبارەی کۆرۆناوە، لەدوانی جیاوازییان داوە، سلاڤۆی ژیژەک، جۆرجیۆ ئاگامبێن، چۆمسکی

و هابرماس، ...سلاڤۆی ژیژەک، جۆرێک لەگەڵ دەوڵەتێکی جیهانیدایە کە مافە جیهانییەکان دەستەبەر بکات و تەندروستی ئینسانەکان وەک کێشەیەکی هاوڵاتی جهیانی بناسێنرێت، ئاگامبێن، لە بەرامبەر ژیانی ڕووت، دەستشۆردن لە دەستکەوتەکان بە مەرجی مانەوەی بایۆلۆژی، وەک کارەسات دەناسێنێ. چەمسکی دەرفەتێک دەبینێت بۆ ڕاوەستاندنی سیاسەتی نیولیبرالیزم، بەگشتی، وە بەگشتی دەوڵەت کۆرۆنا تێدەپەڕێنین، بەڵام دەبێت بێینە شکستپێهێنانی نیولیبرالیزم. فەلسەفە خۆی کە زانستێکە بۆ پێکەوە گرێدانی دیالێکتیکی پرسەکان، چ بۆچوونێکی تایبەتیت لەسەر کۆرۆنا هەیە؟

هاوار محەمەد: ئاگامبێن لەو خاڵە جەوهەرییەدا دروست پێکابووی کە دەشێت دۆخی قەیران، بۆ نموونە ڤایرۆسی کۆرۆنا، فرسەتی زیاتر بداتە دەسەڵاتداران بۆ ڕاگەیاندنی دۆخی ئاوارتە و درێژکردنەوەی ئەم دۆخە. بە گوێرەی خوێندنەوەکەی ژیژەک، ئاگامبێن بەهەڵە مەسەلەکەی دیارییکردووە: بۆچی دەوڵەتان، کە خۆیشیان تۆقیون، دەبێ قەیرانەکە گەورەبکەن و تۆقین بڵاوبکەنەوە، لە کاتێکدا ئەمە بێ متمانەیی لای خەڵک بەرامبەریان بەرهەم دەهێنێت؟
بە بڕوای ژیژەک بە پێچەوانەوە، لەم دۆخەدا دەوڵەتان ناچارن دەستکاریی داتاکان بکەن و بیشارنەوە، لە قەوارەی خۆی قەیرانەکە بچووکتر نیشان بدەن؛ دواجار پێویستە هەوڵی شێلگیرانە و هاوبەش بدەن تاوەکو چارەسەرێک بدۆزنەوە و بەمەیش خۆیان لە مەترسی داتەپین بپارێزن. ئەرگومێنتەکەی ژیژەک بۆ ئەوەیە ڕێکارەکانی ئەم قەیرانە لە پارادایمی چاودێری و کۆنترۆڵدا کورت نەکرێنەوە کە پارادیمی زاڵی شیکارییەکانی فۆکۆ و ئاگامبێنە؛ بەڵام بە ڕوونی دیارە ژیژەک دیوە پێچەوانەکەی ئەم ئەرگومێنتەی هەڵنەسەنگاندووە: ئەی ئەگەر دەوڵەتان وەها نیشان بدەن، لە ڕێگەی ڕێکارەکانیانەوە، فریادڕەسی قەیرانەکەی “ئێجگار” گەورە بوون و مرۆڤایەتییان لە کارەساتێکی ڕەبەق قووتار کردووە؟ لێکەوتەی ئەمە چی دەبێت؟
ئاگامبێن مەترسییەکانی ئەم دۆخەی لە دەرەنجامەکانیدا دەبینی.
وەک فۆکۆ باسی دەکات هەر گۆڕێکی قەیران، هەر تاعونێک و پەتایەکی گشتگیر بەلایەنیکەمەوە دوو ئەگەر ئاوەڵا دەکات: یان دەبێتە ساتی کایۆس و بێ نەزمی کە ئیمکانی لابەلابوونەوەی کۆمەڵایەتی و سیاسی دەهێنێتە پێش، یانیش دەبێتە ساتی بەهێزتربوونی نەزم و سەپاندنی زیاتری کۆنترۆڵ و دیسیپلین ڕێک بە گوێرەی پێویستییەکانی پاراستنی خودی ژیانی کۆمەڵگە. ژیژەک شتێکی تر پێشنیار دەکات: هاریکاریی دەوڵەتان. بە ژیژەک دەشێت ئەم پەتایە لەڕێگەی هەوڵێکی کۆلێکتیڤ و گشتگیرەوە کە هەموو دامەزراوە و دەزگاکانی دەوڵەتان بگرێتەوە و

لەسەر بنەمای هاریکاری و هەماهەنگییەکی بە کۆمەڵ بێت لەگەڵ یەکتریدا، لەنێو بچێت. بەم جۆرە ژیژەک دووبارە ئومێدەکە بە دەوڵەت و کۆدەزگاکانیدا هەڵواسێتەوە، پاشانیش هاریکاریی و هەماهەنگییەکەی دەوڵەتان وەکو فۆڕمێکی نوێی "کۆمۆنیزم" لێک دەداتەوە. هەڵبەت گەر کۆمۆنیزم مانایەکی هەبێت ئەوا ئەوەیە کە لە غیابی "دەوڵەت"دا کارا دەبێت؛ بە گوێرەی تیۆری مارکسیزم باشترین کارێک کە دەوڵەت بیکات ئەوەیە لە ماوەی قۆناغی گواستنەوەدا بەرەو کۆمۆنیزم بە هەڵوەشانەوەی خۆی دەیکات نەک خۆی فۆڕمی کۆمۆنیزم بەرجەستە بکات. بۆچوونەکەی ژیژەک بە تەواوی یۆتۆپییە (گەرچی ژیژەک خۆی نکوڵیی لێ دەکات) وەختێک پێیوایە دەوڵەتان دەتوانن دەستبەرداری ویست و کەڵکەڵەکانی خۆیان بن و لە ناکاو هەمووان دەستبکەن بە هەماهەنگی و ئاڵوگۆڕی زانیاری و پێداویستییەکان. بنچینەی ئەم خۆشباوەڕییە ئەوەیە کە ژیژەک بە "زەرورەت"ـــی دادەنێت، واتە وەک ناچارییەک کە لە بەرژەوەندیی هەموواندایە بچنە ژێری. بەڵام دەوڵەتان بە گوێرەی مەسڵەحەت لە زەرورەتدا مامەڵە دەکەن، نەک بە گوێرەی زەرورەتێک کە مەسڵەحەتی تێدایە؛ واتە لە زەرورترین ساتەکانیشدا هەندێ لە دەوڵەتان بەرژەوەندییە ئابووریی و هەژموونگەرییەکانی خۆیان لەبیر ناکەن؛ چین هاوکارییەکانی خۆی گەیاندۆتە زۆربەی وڵاتانی جیهان، بەڵام لەمەدا مەرامی هەیە. هەر یەک دوو ڕۆژ دوای وتارەکەی ژیژەک ئەمریکا و بەریتانیا هەڕەشەیان لە چین کرد کە دوای کۆتاییهاتنی قەیرانە پاکانەحیسابێکی لەگەڵ دەکەن؛ لەلایەکیتر لە ئیتاڵیا ئاڵای یەکێتیی ئەوروپا داگیرا و ڕەخنەی توند لە ئەڵمانیا و یەکێتییەکە گیرا کە بە هانایانەوە نەچوون؛ بەشێکی وڵاتانیش سنوورە نەتەوەییەکانی خۆیان توندتر کردەوە و چوونەوە ناو قاوغی خۆیان. بێگومان ساتی قەیران دەلاقەی زۆر ئومێد و ئیمکان دەکاتەوە، بەڵام زۆر بە دەگمەن ئیمکانەکانی گۆڕانی کۆمەڵایەتی بەرەو کۆمەڵگەیەکی باشتر لە خودی دەوڵەتەوە ڕیاڵیزە دەکرێن.

فیکری مارکسیزم لە مارکسەوە تاوەکو قۆناغی یەکەمی ئاڵتوسێریش ئومێدێکی زۆریان بە گرتنەدەستی دەوڵەتدا هەڵواسیوە و گوایە دوای بەجێهێنانی ئەو ئەرکەی کە لەســـــــەرییەتی بەرە بەرە زەمینەی هەڵوەشانەوەی خۆیشی خۆش بکات. بەڵام لەو هەڵەی فیکری چەپدا کە من کاری تێدا دەکەم، "دەوڵەت" ناوەندێکی سەرەکیی و جێگای ئومێد نییە، بەڵکو گۆڕانەکان ڕێک لەو ڕووبەرەنەوە دێن کە فۆڕمێکی تری ڕێکخستن و پەیوەندیی نا-دەوڵەتی تاقیی دەکەنەوە و پەرەی پێ دەدەن؛ نموونە سیاسییەکەی ئەمڕۆ زاپاتیستەکان و ڕۆژئاڤایە (وێڕای ئەو کێشانەی هەیانبووە). هاوپەیمانیی دەوڵەتان، گەرچی دەشێت

لێکەوتەی پۆزەتیفی هەبێت، بەڵام تاوەکو دەوڵەتی سەرمایەداریی بێت تاکە خەمی ئەوەیە قەیرانەکە بە کەمترین زیان تەواو بکات و پێویستییەکانی چاکسازی کەشف بکات، واتە ئومێدی هەرە دوور لەم هاریکارییەدا ئەوپەڕی دەشیت ڕیفۆرمێکی جددی بێت، وەک ئەوەی چەندجارێک سەرمایەداریی کردوویەتی: گۆڕانی ئابووریی تایلەری، فۆردی، کینزی، پۆستفۆردی، نیولیبراڵیزم و هتد. خۆ ئەگەر بە شۆڕشیش دەوڵەت وەربگرێت، هێشتا ناتوانین چاوەڕوانی ئەوە لەم دەوڵەتە نیازپاکە بین کە کۆمۆنیزم بهێنێتە دی؛ سەدەی بیستەم سەدەی شکستی ئەم ڕوانگەیە بوو. بۆ چۆمسکی قەیرانەکە دەرفەتێکە، دەلاقەیەک ئاوەڵا دەکات بۆ تێپەڕین لە نیولیبراڵیزم، بەرەو چی؟ هیچ کەس حاڵی حازر نازانێت، لە مێژوویدا سەرمایەداری بەردەوام مۆدێلەکانی خۆی تێپەڕاندووە. بادیۆ ئومێدی زۆری بەوە نییە ئەم قەیرانە ببێتە مایەی هیچ گۆڕانێکی سیاسی، وەک ئەو دەڵێت قسە و باسەکان بانگن بۆ هاتنی شۆڕشێکی بنچینەیی نەبینراو، کە نازانین پێوەندییەکەی لەگەڵ نەهێشتنی ڤایرۆسێک چییە و “شۆرشگیڕانیش”مان شتێکی نوێیان بۆ کردنی نییە، لەبری ئەوە بادیۆ وەک زەرورەتێک دەیبینێت بۆ بیرکردنەوە لە حەقیقەتی زانستی و گەڕان بەدوای ئاسۆی سیاسەتێکی نوێ و پەرەدان بە ئەزموونە لۆکاڵییەکاندا. لەو سەریشەوە مەترسی گەڕانەوە بۆ لیڤیاسان باس دەکرێت، لەم بارەیەوە کەڵکەیەکی گەڕانەوە بۆ زەبری دەوڵەت و ئابووریی کینزیزم هەیە، بەڵام بەدڵنیاییەوە ئەمە دووپاتکردنەوەی پوختی کینزیزم نا بێت.

- **بەستەری کلتور**
-

پرسیار: مێژووی پەتاکان، بۆ مێژووی ئینسانیەت دەگەڕێتەوە، ترس لە مەرگ، ترس لە تیرۆرێکی بەکۆمەڵی نەبینراو، ڕەنگە کلاسیکترین رۆمانی بۆکاچیۆ جۆڤانی کە هاودەم وپاش پەتای (١٣٤٠) بێت، لە ڕۆمانی (دە یمکانا)، لە زاری (١٠) پاڵەوانەیەکەیەوە کە خۆیان بە جۆڕیک کەرەنتینە دەکەن لەدەرەوەی شار و لە پەتاکە دەدوین، لەوێدا زۆريك لە نۆرم، دونیابینی، ڕەوشت، ژیان و کارەساتی چاخەکانی سەدەی نێوەڕاست، دەیان ڕۆمانی تر وەک خۆشەویستی لە زەمەنی کۆلێرای مارکیز وتاعونی ئەلبیرت کامۆ، وە ئەوە بەهەمان شێوە بۆ هونەری وێنەکێشان پەڕیوەتەوە، خۆی حاڵەتی سەرنجدان لە کۆمەڵگا لەمۆدیلی پەتادا، وەک ئەو گریمانە فیزیایە کە لێکۆڵەر لە حالەتی نمونەییدا بەرجەستەی دەکاتەوە. ئەدەبی واقعی ، ئەو چاویلکەیە دەداتە نوسەر ونوسەریش ئەو هێزە دەداتە کتێبەکانی کە لە ڕۆژگارە تەنگانەکاندا خەڵک بۆی بگەڕێتەوە؟ پێتوایە نوسین دەتوانێت بەسەر

ترس ومەرگ دا زاڵبێت وژیان بباتەوە؟

چاو لە خەرەند

هاوار محمد: ئەدەب و هونەر بەر لەوەی واقیعی بن مەجازیین؛ لە سەردەمە جیاوازەکاندا کە واقیع لەلایەن دەسەڵاتە ملهوڕەکانەوە کۆنترۆڵ دەکرێت، لەلایەن بازاڕەوە داگیر دەکرێت، لەلایەن میدیاوە تەزویر دەکرێت، ڕەخنە و ئازادی و گەڕان بەدوای دنیایەکی باشتردا، خۆی دەخزێنێتە نێو پانتایی ئەدەبیاتەوە وەک پانتاییەکی مەجازیی کە دەسەڵاتەکان، وێڕای هەموو ئەو دەزگایانەی سانسۆر و هەموو ئەو فیلتەرانەی کە دایاندەنێن، کەمتر دەتوانین کۆنترۆڵی بکەن. نموونەی نزیک ئەو هەموو سانسۆر و چاودێرییەیە کە لە ئێران لەسەر چاپەمەنی هەیە. بێگومان زۆرجار ئەدەبیش وەک بەشێک لە بەرهەمهاتووی واقیع ساختە و کۆنترۆڵ دەکرێت، لە دنیای ئەمڕۆیشدا واقیع و مەجاز پێکەوە لەلایەن ماتریکسی تەکنەلۆژیای زانیارییەوە داگیرکراون؛ وێڕای ئەمە هێشتا ڕادیکاڵیزمی ئەدەبیات بە تەواوەتی هەڵنەوەشاوەتەوە. بۆیە من دەمەوێت پەیوەندییەکی ناسازگار لەنێوان هەردوو چەمکی واقیع و حەقیقەتدا دابمەزرێنم. بە بڕوای من حەقیقەت ئەوە نییە کە لە واقیعدا هەیە، واقیع یان ساختە کراوە، یان کۆنترۆڵ کراوە، یان لەکارخراوە، یان بە دەربڕینی بۆدریار لە فەزای مەجازیی تەکنەلۆژیدا بۆتە زێدە-واقیع. حەقیقەت ئەوەیە کە لە واقیعدا نییە، ئەوەیە کە دوورخراوەتەوە، ئەوەیە کە لە نەزمی باو کراوەتەوە دەرەوە، لەم دۆخەدا حەقیقەت پەنا دەباتە بەر پۆشاکی مەجاز، مەجاز دەبێتە شوێنی حەقیقەت. هیچ حەقیقەتێک نییە بێ پۆشاکێک، بێ پەردەیەک کە خۆی لێیەوە ئاڵاندبێت، بەڵام وەها پۆشاکێک هیچ شتێکی حەشاردا نەداوە، بەڵکو حەقیقەت لە صیرورەی خۆیدا دەبێتە پۆشاکی خۆی، دەبێتە تاریکیی خۆی. هەر لە بەرئەمەیە نیچە لای وایە حەقیقەت پۆشاکەکەیەتی و پۆشاکی پۆشاکەکەیشیەتی؛ حەقیقەت تەنیا پۆشاکەکەیەتی، بەڵام نایشهێڵێت وەک پۆشاکەکەی ببینین. هەڵبەت دەسەڵاتەکان و هێزەکانیش نەوەستاون لە بەرهەمهێنانی حەقیقەت؛ بە تایبەتی گەر حەقیقەت وەک "مانا" وەربگرین، بۆ نموونە "خودا"، "ئامانجی بوون"، "بەختەوەری"، "نەزم"، "ڕزگاری"، "پێشکەوتن" و هیتر. لە سەردەمی نوێدا هەندێ لە ئایدیۆلۆژیاکان خۆیان لکاند بەم مانایانەوە بەڵام بەرەو نیهیلیزم ملیان نا. وێڕای ئەمە گەر حەقیقەتێک هەبێت هێشتایش زیندوو بێت، ئەوا ئەوەیە کە نییە، ئەوەیە کە غیابە، واتا بە جۆرێک بڵێین: ئەوەیە کە پتر لەنێو ڕووبەرە نا-ئایدیۆلۆژییەکان، لەنێو ڕووبەرە

فەرچواڵییەکانی تەکیستە ئەدەبییەکان و فیکر و فەلسەفە و هونەردا دەژی. ئەم ڕووبەرە بە ئەوە نییە بە گوێرەی ڕوانینە کلاسیکییەکەی پەیوەندی تیۆر و پراکتیک لە بیرەکەوە بکرێت بە واقیع، پتر بە ئەوەیە وەک تابلۆکەی پییەر بەرەڵ دەکاسە نەهێڵێت ئەندێشە بە سەردەم و واقیعی خۆیەوە قفڵ ببێت؛ ئەدەبیات تەنیا ئیشی ئەوە نییە ئیمکانەکان بپارێزێت تا لە وەختی گونجاودا ببن بە ئەکچواڵ، بەڵکو خۆی یان سەرزەمینی ڤەرچواڵی ناکۆتایە، یانیش سەرزەمینی مەحاڵەکانە. هەرچەن هەیە ئەدەبیات دەتوانێت وەک چاڵەکی بەتاڵ لەنێو دڵی واقیعدا هەبێت و پانتایی لە دەسەڵات بگرێت، وەکو پنتگۆلی بەرگری و ڕووبەری بەرەنگاری لەنێو دەخی باو و دژ بە دەخی باو ئیش بکات.

وێڕای ئەمە، ئەدەبیات ناتوانێت بەسەر ترس یان مەرگدا زاڵ بێت و نایشیەوێت وا بێت، پتر سەروکاری لەگەڵ ئەو شتەدا کە هەمە مەریس بلانشۆ بە "مەحاڵیی مەرگ" ناوی دەبات. بە بڕوای بلانشۆ ئەدەبیات/هونەر هەوڵە بۆ گرتنی بەردەوامی ئەو تاریکییەی کە بەرهەمی ئەدەبی، یان کاری فیکری، لە ساتی گرتنیدا لەدەستی دەچێت. بە گوێرەی زمانە چەمکییە-ئەدەبییەکەی بلانشۆ ئەدەبیات و هونەر لە چەقی شەو دەڕوانن بە ئەوەی خودی شەو، خودی غیاب، ئەویتری ڕەها کە لە قەڵەمڕەوویی 'من'دا فۆڕم وەرناگرێت ببینن. دەتوانین ڤایرەسی کۆرۆنا وەک ئەم ئەویترە نا ئاشنا و نامۆیە، وەک غیاب، مەرگ، شەو لێکبدەینەوە، ئەوەی کە دەسەڵاتەکی ئەوتۆمان بەسەریدا نییە و فۆڕمێکمان لە ڕۆشناییدا بە پێنادرێت و لە ڕێگەی میکرۆسکۆبەکانەوە چەند لێی وردبیتەوە لەدەستمان دەخزێت. ئەدەبیات (یان هونەر) لەم دەخەدا نابێتە دەکیومێنتێکی مێژوویی ڕووت تاوەکو باسی دەخ و ژیانی گشتی خەڵکی لە دەخی کۆرۆنادا بۆ سەردەمانی دواتر بنوسێتەوە؛ لە ئێستادا دەزگەای زۆروزەبەند و لقە زانستی زۆروزەبەند هەن ئەم کارە بکەن؛ ئەدەب ئاوێنە نییە خۆمانی لەبەردا ببینین، داوای دیکۆمێنتکردن و ئاوێنەنوێنی لە ئەدەب بە زەرورەتی ئەم سەردەمە بوونەتە چاوەڕوانیی بەسەرچووی تەقلیدی و نا-ئەدەبی لە ئەدەبیات. ئەدەبیات پتر سەرنج لەو جیهانانە دەدات کە لە ناو ژیانە گشتییەکەدا نابینرێن، کە دەرکراون، سەرنج لەو جوزئانە دەدات کە لە تاریکیدا نەبێت لە هیچ کوێدا دەرناکەون، ئەوانەی خۆیشیان بە جۆرێک لە جۆرەکان تاریکایین و لەناو تاریکیدان. ڕەنگە بە دەخی کۆرۆنا نموونەکەی بادیۆ گونجاو بێت: "بێ سەرپەناکان"، ئەوانەی ماڵ و حاڵیان نییە. لەڤیناسیش باسی هەتیوان، بێوەژنان، دەربەدەران، کۆچبەران (کە لەنێو کەمپەکاندا بە درێژایی ئەم ماوەیە هەڕەشەی جددییان لەسەر بووە) و هیتر دەکات. ئەدەبیات هیچ

وەزیفەیەکی دەروونناسییانەی نییە، وەک دکتۆری دەروونی ترسی کۆمەڵایەتی ناڕەوێنێتەوە و ئارامی سایکۆلۆژی دروست ناکات، بەڵکو سەرنج لە ڕووبەرە تەقەنەرەکان دەدات و چاو لە خەرەند دەبەیت.

———

پێشڕەو محەمەد: لەوەڵام بە پرسیارەکەی بەستەری کلتور

بەگشتیی لەنێو چەپدا، گفتوگۆیەکی زۆر لەسەر ڕێکخستن، حزب، دەوڵەت و یەکێتییە کرێکارییەکان کراوە و دەکرێت. لە گۆشەنیگای سیاسیشەوە زۆر باسی ئیمپریالیزم و فاشیزم لەناو سەرمایەدارییدا دەکرێت، لە ئەمڕۆشدا فاشیزمی دۆناڵد ترەمپ و یاوەرانی بووەتە مقەمقەی زۆربەی سۆسیالیستەکان، بەڵام لە ڕاستیدا خودی چەمکی فاشیزم هێندە مەترسیدار و ئایدیایەکی شەیتانیی هێندە جددیی نییە. ئەوەی زۆر مەترسیدارە، بەکارهێنانی چینی ناوەڕاست و وردەبۆرژوازییە بە ڕاماڵینی چینی کرێکاری ڕێکخراو، نەزۆککردنی ئایدیای چینی کرێکار و پەراوێزخستنی فیکر و فەلسەفە و ئەدەب و هونەری ئەم چینە لەلایەن چینی ناوەڕاستەوە. ئەمەش وایکردووە دیسان ڕێکخەرانی کۆمۆنیزم لەم گۆشەنیگایەوە وەڵام بدەنەوە. ئەی کێشەکە لە کوێوەیە؟

مارکسیستەکان نابێت کولتوور بکەنە شتێکی بناغەیی و جەوهەرەکی بنچینەیی پێببەخشن، وەك پۆستمۆدێرنیزم حەزدەکات وابکات، ئابووریی، سووڕی سەرمایە و بەرهەمهێنانی قازانج هێشتاش بەبڕە و مەکینەی سەرەکیی سیستەمەکەیە، بەڵکی زۆری زیادەی بەرهەمهێنان و قازانجیش تەرخاندەکات بۆ دروستکردنی دەزگا ئایدیۆلۆژییەکانی بۆ پارێزگاریکردن لەخۆی. بۆ نموونە دەوڵەتی مۆدێرنی سەرمایەداریی دەزانێت بە تەنها ناتوانێت بە تۆپ و تەیارە و سەرباز و پۆلیس خۆی بە ماوەیەکی زۆر بهێڵێتەوە، لەبەرئەوە پێویستی بە بەرهەمهێنانی کولتوورێکە تا لەڕووی ئایدیۆلۆژییەوە قەناعەت بە چینە چەوساوەکان بکات کە ئەم سیستەمە باشترین سیستەمی ئەڵتەرناتیڤە هەبووبێت و گۆڕانکاریش لەم سیستەمەدا یان مەحاڵە یاخود فەوزا دروستدەکات، بە ئەم کارەش، چینی ناوەڕاستی میلیتاریزە کردووە بە ئایدیۆلۆژیا تا ئەم ئەرکەی بە ڕاپەڕێنێت.

چەپەکان ئەم لایەنەیان فەرامۆشکردووە: خەبات بەسەپاندنی هەژموونی بزووتنەوەی جەماوەریی و کرێکاریی. ئەم خەباتە هەژموونییەش پێویستمان بە دامەزراندن و زەقکردنەوەی دووبارەی بزووتنەوەی هونەریی و ئەدەبیی و فیکریی ئاڤان-گاردی جەماوەریی هەیە، ئاڤان-گاردێکی ڕادیکاڵ کە خاوەن سینەما، شیعر، هونەر، فەلسەفە، ئەدەب و فۆرمەکان و تەکنیکەکانی دیکەی نواندنەوەیە، لە شانۆوە بیگرە تا هۆڵەکانی سینەما و هونەری گرافیتیی سەرشەقامەکان. خەبات بە

گوتاری هەژموونیی چەپ، پێویستی بە سەرهەڵدان و ڕێکخستنی ڕۆشنبیرانی ناو چینی کرێکار هەیە، کە لەوانەیە لەم خەباتەدا بتوانن بەشێك لە ڕۆشنبیرانی چینی ناوەڕاستیش ببنەوە و بیانکەنە هاوپەیمانی چینی کرێکار. لە مێژوودا ئەمانە ڕوویانداوە و ڕووشدەدەن، زۆرجاریش لەم خەباتەدا، بەشێکی هونەرمەندان و ڕۆشنبیران و ئەدیبانی چینی ناوەڕاست نەك تەنها بوونەتە هاوپەیمانی چینی کرێکار لە خەباتدا دژی سیستەمی سەرمایەداریی، جەنگ و ڕاسیزم، بەڵکو خۆشیان لە پەیوەندییاندا بە چینەکەوە، هاتوونەتە نێو خودی چینەکەوە، لە نواندنەوەی بارودۆخی چینی کرێکار لە تەکنیکەکانی ئەدەب و هونەردا، بە بەرهەمهێنانی خودی ئەدەب و هونەری کرێکاریی ڕادیکاڵ.
لە وتارێکمدا گوتبووم: هونەرمەندان تا ئێستا بەرهەمی هونەرییان بە بازاڕ دروستکردووە، بەڵام خاڵەکە بریتییە لە ڕادیکاڵکردنەوەی هونەر لە پێناوی بەشدارییکردن لە گۆڕینی دونیادا. مێژووی چەپ و مارکسیزم پڕیەتی لەم خاڵە گەشانەی ئەدەب و هونەر و سینەما. ئەگەر ئاوڕێکی کورت لە قۆناغێکی مێژوویی سەرەتای سەدەی 20 بدەینەوە: کولتووری ڕادیکاڵی سۆڤێت و کولتووری چەپی ڕادیکاڵی کۆماری ڤایمار. بەرهەمەکانی ئەم قۆناغە کورتەی مێژووی مرۆیی، بەڕادەیەکە تا ئێستا مێژوو نەیتوانیوە بەرهەمی پێشنگدارتر لەم قۆناغە بەرهەمبهێنێت. لە سینەماوە بیگرە تا دەگاتە فۆرمەکانی دیکەی ئەدەب و هونەر. ئەگەر نموونەیەکی بواری سینەما بهێنینەوە: فیلمی کەشتی جەنگی پۆتەمکینی سەرگی ئایزنشتاین، لە ساڵی 1926دا بە کەمێك سانسۆرکراوییەوە دێتە ئەڵمانیا و نمایش دەکرێت، لەو ڕۆژگارەدا کەی دیمەنی کولتووریی و سیاسیی ئەم وڵاتە دابەشی سەر بەرەی چەپ و ڕاست دەکات. لەو ڕۆژەوە پرۆلیتاریا دەگاتە ئەو متمانە بەخۆبوونەی کە سینەمای خۆی دابمەزرێنێت و بەهێزترین و کاریگەرترین قۆناغی مێژووی سینەماش، بریتییە لە سینەمای پرۆلیتاریی دەیەی 1920ی کۆماری ڤایماری ئەڵمانیا. کاریگەریی فیلمەکەی ئایزنشتاین بەڕادەیەك بوو، تەنانەت یۆزێف گۆبڵز لە 1933دا بە هیتلەر دەڵێت: خۆزگە ئایزنشتاین ئەڵمانیی بوایە و لە نامەیەکی دیکەشدا دەڵێت: ئەگەر بمانەوێت هەژموونی جیهانیی ئایزنشتاین تێکبشکێنین، پێویستە ئایزنشتاینێکی ئەڵمانیی دروست بکەین.
هەڵبەت ئەمانە مشتێکن لە خەروارێك، و خوێنەر بۆ زیاتر ئاشنابوون بە پەیوەندیی هونەر و ئەدەب و ئێستاتیکا و سیاسەت، دەتوانێت بە کتێبەکەم بگەڕێتەوە بەناوی: “دیالەکتیکی هونەری سێیەم: دەربارەی مۆدێرنیتە، شار، سینەما، فۆتۆگرافیی، تەکنیك”.

• بەستەری مێژوویی و ئایینی

پرسیار: لەشاری بەنی بیرکی نزیک تەل ئەبیب، نزیکەی ٢٠٠ هەزار کەسی تێدا دەژین، زۆرترین ڕێژەی توشبوانی پەتای کۆرۆنای تێدایە، ٥ جار لە هەموو جێگاکان زیاترە، چەقی بڵاوبونەوەی پەتاکەیە و لە هەمانکاتیشدا مەڵبەندی یەهودییە توندڕەوەکانە و سەرۆکی شاروانی (ئەبرەهام روبناستاین) کە خۆی یەکێک لەوانە، ئاهەنگێکی گەورەی ڕێکخست لە بەردەم ماڵەکەی (کە دواتر خۆی وژنەکەی توش بوون)، وە ئایینەکان ڕێگایان نەدا قوتابخانەکان دابخەن و لە ناشتنی ئایینێکدا، ٣٠٠ کەس بەشداربوون لە پرسەکەیدا، ئەوان پێیانوایە، ئەمە پەتایە خودا چی نوسیوە لە چارەنوس، بەندە هیچ دەسەڵاتیکی تێدا نیە. لە نێو مەسیحیەکانیشدا، بەمجۆرەیە، لە ١٧ کەنیسەی گەورەی ئەڵمانیدا، ١٠ یان باوەڕییان بەوە هەیە کە بەڵای خودایە. پۆلیس کەنیسەیەکی لە ئەمەریکا بەزۆر داخست، چونکە قەشەکە ئامادە نەبوو کەنیسەکەی دابخات، چاوەڕێی "زیندوو بونەوەی" عیسای دەکرد، لەگەڵ بڵاوبونەوەی کۆرۆنا، کەمێک لە مەلا ئاینیەکان و شێخەکان و زانایانی فەتوادەر، (کورۆنایان وەک سەربازێکی خوا ناساند. (وما یعلم جنود ربک الا هو)، هانی خەڵکە هەژارەکەیان دەدا کە سەردانی مەزارگاکان بکەن، بۆ نمونە لە یادی ئیمام موسای کازمدا، خەڵکیکی زۆر کۆبونەوە بۆ نێو بازاردا و سەردانیان دەکرد، وەهایان بڵاودەکردەوە کە سەر گۆڕی ئیمام موسای کازم خاوێنە و ئەگەر کەسێک بەو پەتایە بمرێت ئەوا شەهیدە. لە کوردستانی عیراقیش، لەسەرەتای شوباتدا، فەتوا درا کە کۆبونەوەی موسڵمانان لە نوێژی هەینی دا، نابێتە هۆی بڵاوبونەوەی زیاتری پەتاکە، ئەگەر بشمرێت ئەوا شەهیدە، (خۆی ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ سەدەی پانزەیەم کاتێک یەهودییەکان بەکۆمەڵ دەمردن لە کەمپەکاندا لە مەغریب). ئەم "سەربازی خودا و نەفرەت و بەڵا و تۆڵەکردنەوە"یە، بۆ جۆرێک لە هەموو دینەکاندا خۆی لە فۆرمی ئەم نەخۆشیەدا دەرخستەوە، هۆکاری بنەڕەتی ئەم پەیوەندییە چییە؟

عەبدوڵا ساڵح: بۆ وەڵامی پرسیارەکەت سەرەتا دەبێ بڵێم کە ئاینە "ئاسمانیە"کان، بەتایبەت ئەوانەی خاوەن کتێبن، لەوانەش کتێبی زەبورە بۆ داود، تەورات بۆ موسا، ئینجیل بۆ عیسا و قورئان بۆ محەمەد، هەمویان کۆپی یەکترن، تەنیا بەدەستکاریەکەوە نەبێ کە لەگەڵ بارو دۆخی ئابوری سیاسی کۆمەڵایەتی و مێژوویی ئەو سەردەمەی کتێبەکەی تێدا هاتۆتە خوارەوە، هەروەها لەگەڵ شوێنی هاتنەخوارەوەکە، واتا ناوچە جوگرافیەکە، بگونجێ. پەیڕەوانی ئەم

چوار کتێبە، وەك نمونە، هەمویان باوەڕیان وایە لەتەرەف (خوڵقێنەرێکەوە) هاتونە خوارەوە کە هەرچی لەو گەردونەدا هەیە و دەگوزەری هەمووی لەلایەن ئەوەوەیە و دەستکرد و ئیرادەی ئەوە.
ئەرك و فەرمانەکانیش کە تێیاندا هاتوون زۆر لەیەکدەچن، بۆ نمونە، لەهەر چوار کتێبەکەدا نوێژ هەیە، ڕۆژو هەیە، حەج هەیە، شوێنی پیرۆز و پەرستگا هەیە، چیرۆکی زوربەی پەیامبەران لەهەر چواریاندا هاتوە، بۆ نمونە ئادەم و حەوا، هاتنەوەی محەممەدی مەهدی لە “ئاخیر زەماندا” وەك شیعەکان باوەڕیان پێیەتی گوایە نەمردوە پەیدا دەبێتەوە و لەلای مەسیحیەکانیش پەیدابوونەوەی عیسا.
باوەڕێکی تر لای هەموو پەیڕەوانی ئەو چوار کتێبە هەیە کە قەدەریەتە، “مشیئة الله” واتە ویستی خوا، شتێك یا ڕوداوێك یا کارەساتێك یا هەرچی لە ووردەکاری ژیانی هەر بونەوەرێکدا لەسەر ئەم گۆی زەویە و ئەم گەردونە بەگشتی ڕودەدا، ئەوا لەتەرەف ئەو خوڵقێنەرەوەیە و پێشتر لەلایەن ئەوەوە بڕیاری لەسەر دراوە و لە سەر بەردێك نوسراوە، وەك لە قورئاندا هاتوە، پێی دەووترێ “لوح المحفوظ” و هیچ فرسەتێك نیە بۆ خۆپاراستن یا دەربازبوون لێی، هەربۆیە هیچ نامۆ نیە کە هەلوێستی پەیڕەوانی ئەو ئایینانە لە بەرامبەر ڕوبەڕوبونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنا لەیەك بچن. لێرەدا، لە وەڵامی پرسیارەکەدا من فۆکۆس دەکەمە سەر ئیسلام و سەر کتێبەکەی کە قورئانە.
قورئان کتێبێکی پڕاوپڕە لە دەستەواژە و هەڵوێستی دژە یەکتر، چونکە هەر لەناو دەقەکانی خۆیدا بە سەدان ووتە و فەرمانی پێچەوانە بەیەکی تێدایە، من نامەوی چەندین نمونە لەو جۆرە فەرمانە پێچەوانانە بێنمەوە و بچمە ناو زۆرێك لەو ووردەکاریانەوە، بەڵکو تیشك دەخەمە سەر ئەو هەڵوێستەی موسڵمانان دەریانبڕیوە بەرامبەر وەبای کۆرۆنا و چۆن لەسەر بنەمای ئەو دەقە دژ بەیەکانە ئەوان بوون بە دوو بەش و دوو هەڵوێستی جیاوازیان گرتۆتە بەر.
یەکەمیان- ئەوەیە کە تۆ لە پرسیارەکەتدا باسی دەکەی. سەرەتا با بێینە سەر هەندێك لۆژیك کە ڕۆژانە لە سەر زمانی کەسانی موسوڵمانە وەك: (هەرچی خوا نەیکا نابێ، کاری خوایە و ڕازین پێی، هەرچی لە چارەنووس نوسرابێ دەبێ بێتە دی، کە ئەجەلت هات دەبێ بڕۆی بەدەست خۆت نیە و خوا لە چارەی نوسیوی، مردن حەقە و ناتوانین لێی ڕاکەین، کەی ڕۆژمان تەواو بوو دەمرین و خوا هۆکارێکمان بۆ دەڕەخسێنێ)، و زۆرێکی تریش لەو فاکتە نەگۆڕانەی موسوڵمانان باوەڕیان پێیەتی. ئەو لۆژیك و فاکتانە لە خۆڕا نەهاتوون بەڵکو ئایەتی قورئان پشتڕاستیاندەکاتەوە، بۆ نموونە لە

سوڕەتی تەوبە ئایەتی 51 دا دەڵێ (قُلْ لَّنْ يُصِيبَنَا إِلاَّ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلاَنَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) واتە (ئەی پێغەمبەر بڵێ هیچ شتێكمان تووش نابێ جگە لەوەی خوا لە چارەی نوسیوین، هەر خۆی سەردار و گەورەمانە و با ئیماندارەکان پشت بە خوا ببەستن) بە واتایەکی تر هەر لە ڕۆژی لەدایکبوونتەوە هەرچی بەسەرت بێ، چاك یا خراپ، خۆشی یا ناخۆشی، دەرد و بەڵا و موسیبەت، لەوانەش پەتای کۆرۆنا، نەداری و هەژاری، دارایی و سەروەتوسامان لە لەوحی مەحفوزدا لە چارەت نوسراوە ئیتر پێویست بە ڕاکردن و خۆلادان ناکا لە بەری.

دەربارەی مردنیش لە سورەتی ئەلئەعراف ئایەتی 34 دا دەڵێ: (فإذا جاءَ أجَلهم لا يستأخرونَ ولا يَستَقدمون) واتە (هەرکاتێك نۆبەی مردنیان هات، ئەو نۆبەیە نە دوا دەکەوی و نە پێشدەکەوی و لەو کاتەی بۆیان دیاری کراوە دەمرن). کەواتە ئەگەر بۆت نوسرابێ بە کۆرۆنا بمری ئەوا دڵنیابە هیچ شتێك فریات ناکەوێ!

لەم ئایەتێکی تریشدا بۆت ڕوونەدەکاتەوە کە دەبێ چ هەڵوێستێك بگریتەبەر لە بارودۆخێکی ئاوادا ٍوەك ئەوەی ئێستا مرۆڤایەتی بەدەستیەوە دەناڵێنی کە دەڵێ: (وأُفوضُ أمري إلى الله إن الله بَصيرٌ بالعِباد- سورة غافر الآية 44) واتە (خۆم و چارەنوسم دەدەمە دەست خوا، ئەو بۆ خۆی لەبەرامبەر بەندەکانیدا چاوی کراوەیە و دەیان بینێ).

بە گوێرەی ئەو چەند ئایەتەی سەرەوەش بێت، نابێ ئەوانەی باوەڕیان پێیەتی گوێ بە هیچ فەرمان و ڕێنوێنیەکی تر شل بکەن، چونکە قورئان کتومت هەموی بۆ ڕوونکردونەتەوە و ڕێڕەو و ڕێباز وهەلوێستە دروستەکەی بۆ دیاری کردون کە دەبێ چی بکەن. بە گوێرەی ئەو تێڕوانینە، مرۆڤ بونەوەرێکی بێ ئیرادەیە و چارەنوسی لە شوێنێکی کە دیاریکراوە.

دووەمیان- با بزانین هەر هەمان قورئان دژ بە پەیام وهەڵوێستی یەکەم چ دژە هەڵوێستێکمان دەخاتە بەر دەم. لە سورەتی بەقەڕە ئایەتی 195 دا دەڵێ: (لا تَلقوا بأيديكم الى التَهلُكَة) واتە (بەدەستی خۆتان خۆ فڕێمەدەنە ناو شوێنێك کە بزانن تێدا دەچن، دەفەوتێن!!) واتە کە دەزانی کۆرۆنا بەرەو مردنت دەبا خۆتی لێبپارێزە!

هەر بۆ خۆپارێزی لە کۆرۆنا ڕێبازی ترمان دەخاتە بەردەم کە ئەویش نزا و پاڕانەوەیە، ئەوەتا دەڵێ: (خوا ووتویەتی لێم بپاڕێنەوە نزاو پارانەوەکانتان وەڵام دەدەمەوە)، وەك لە سورەتی غافر ئایەتی 60 دا هاتوە: (وقالَ رَبُكُم أدعوني أستَجيبُ لكم)، یا لە

ئیەتێکی تردا دەڵێ: (وإذا سألكَ عِبادي عَني فإني قَريبٌ أجيبُ دَعوةَ الداعي إذا دَعان- سورەتی بەقەرە ئایەتی 186)، واتە (ئەی پێغەمبەرئەگەر بەندەکانم پرسیاریان دەربارەی من لێکردی، ئەوا من نزیکم وەڵامی نزاو پاڕانەوەیان دەدەمەوە ئەگەر داوام لێبکەن).
لێژیکێکی تر بۆ خۆپاراستن پەنابردنە بەر “ڕەحمەت”ی خوا، ئەوەتا دەڵێ : (لاَ تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ – سورەتی زوممەر ئایەتی 53) واتە (لە ڕەحمی خوا نائومێد مەبن) داوا لا خوا بکەن ڕەحمتان پێبکا و لەو بەڵایە بتانپارێزێ و زۆر ئایەتی تریش لەو بارەوە.
پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە؛ بەگوێرەی ئەو دەقە قورئانیانە موسوڵمانان دەبێ پەیڕەوی لە کام بژاردە بکەن؟ لە بژاردەی یەکەمیان کە قەدەر بۆی نوسیون لە لەوحی مەحفوزدا بەڵای کۆرۆنا دێ و تەڕووشك پێکەوە دەسوتێنێ و کارەساتێکە هەر دەبێ ببێ و ڕوبدا موسوڵمانانیش با خۆیان بدەنە دەست خوا!
یا لە بژاردەی دووەمیان، کە دروست ڕێبازێکی پێچەوانە دەخاتە بەردەم ئەویش بەکار هێنانی هێشە کە کاتێك سوور بزانی بەرەو فەوتان دەچی کەواتە مەچۆ! و پەنا بەرە بەر نزاو پاڕانەوە کە ڕەنگە لەو بەڵایە لات بداو بڕیارەکە لە لەوحی مەحفوزدا بکوژێندرێتەوە!
ئایینی ئیسلام، وەك هەموو ئەو ئایینانەی تر، یەك پاکێجە، گوایە هەموو شتێکی تێدا باسکراوە بۆیە هیچ فرسەت و مەجالێك ناهێڵێتەوە بۆ بیر کردنەوە، مرۆڤ پێویست ناکا خۆی ماندووبکا، لەسەر هەموو بابەتێك و گرتنە بەری هەر کردار وهەڵوێستێك پێویستە بگەڕێتەوە بۆ قورئان، خۆ ئەگەر بابەتەکە لە قورئاندا نەبوو بگەڕێتەوە بو ووتەکانی پەیامبەر (حەدیس)، حەدیسیش بەگوێرەی ووتەی شارەزایانی ئیسلام زۆرێکی هەڵبەستراوە.
لێرەدا هەردووك هەڵوێست پشت بە یەك کتێب دەبەستن کە ووتەکانی لە یەك سەرچاوەوە هاتوون ، ئەم دژە دەستەواژانە هەر لەسەرەتای هاتنی ئایینی ئیسلام شەڕ و کوشتار و ماڵوێرانی و کارەساتی زۆرگەورەیان لێپاشەکەوت بووە کە دانیشتوانی ووڵاتانی ناسراو بە ئیسلامی و تەنانەت غەیرە ئیسلامیش باجەکەیان داوە، کردەوەکانی جمهوری ئیسلامی ئێران و داعش وەك دوو نمونەی نزیك.
٢٠٢٠-٤-٢٤

- **بۆستەری نەخۆشی، تەکنەلۆژیا و سیاسەتی تەندروستی**

پرسیار: دۆناڵد ترامپ، دەوڵەتی چینی تاوانبار کرد بە بڵاوکردنەوەی فایرۆسی کۆرۆنا/ سارس ٢، بڵاوبونەوەی پەتای کۆڤیدی ١٩ . چین تۆمەتی گوستنەوەی فایرۆسەکەی گەڕاندەوە بۆ تیمە سەربازییەکانی ئەمەریکا کە سەردانی شاری وۆهانیان کردوە و لەوە ماونەتەوە … بەپێی لیکۆڵینەوە زانستییەکان و دکتۆرەکان بێت، ڤایرۆسەکە لە بازاڕیکی خۆماڵیەوە سەری هەڵداوە کە گۆشتی شەمشەمە کوێرەی تیا فرۆشراوە لە ناوەڕاستی مانگی (١٢/٢٠١٩)ەوە، تا ئەوە بوو بەجهیاندا بڵاوبوەوە. لە ڕاستیدا ساڵی پار تیمە پزیشکەکانی چین هەر لە هەمان شار لەمانگی ٣ دا ڕاپۆرتێکی زانستیان لە مەترسی بڵاوبونەوەی فایرۆسێکی لەو بابەتە و توشوبنی ئینسانیەتی لەو نەخۆشیە بڵاوکردبوەوە. ئێستاش هەیە لە ئەرشیفدا ماوە. بەشێکی تر لە دکتۆرەکان لەکۆبونەوەکانی ڕێکخراوەی تەندروستی جهیانی سەر بەنەتەوەیەکگرتوەکان هۆشداریان دابوو بە (پەتای ئیکس /ناویان بردبوو) کە بە ئەگەری زۆر بڵاودەبێتەوە ئەگەر ڕێوشوێنە پێویستیە تەندروستیەکان نەگیرێتە بەر، تۆ ئەم سیناریۆیانە چۆن لێدەدەیتەوە؟

شیرین عەبدوڵا: ئەم سیناریۆیانەی ئەمریکا و چین کە هەر یەکەیان تۆمەت دەخاتە پاڵ ئەوی تر لە ڕاستیدا ڕاکردنە لە واقیعەتی کە بەیان دروست کردوین، وەڵام دانەوە بەو پرسیار و نیگەرانیانەی خەڵک بەرامبەر دەسەڵاتەکانیان لە ڕوبە ڕوبونەوەی ئەم پەتایەدا بەشێکن لەو مەئەساتانەی کە (٧.٣) ملیار بەشەر بە دەستیانەوە ئەناڵێنێت. ئایا ڤایرۆسەکە دروست کراوی چینە یان ئەمریکا ئەوە بە ئێمە هیچ لەوە ناگۆڕێت کە وەکو سەربازی بە چەک کتوپر خراوینەتە ڕیزی پێشەوەی ڕوبە ڕووبونەوە لەگەل نەخۆشیەکی کوشندەدا کە زانیاری زۆرمان نیە لەسەری وەڕێنماییەکانی پێمان دەدرێن ناڕۆشن و سەر لە شێوێنەرن وە خستونیەتە بەردەم مەترسی داهاتویەکی ئابوری تاریک و ترسناک. هەر وەک ئەوە ئیشارەتتان پێدا لایەنە پزیشکیەکان بروایان وایە ڤایرۆسەکە لە پرۆسەیەکی سروشتیدا دروست بوە و ژمارەیەکی زۆر لە پزیشکان و زانایانی تەندروستی گشتی لە ڕۆژی (١٩-٢-٢٠٢٠) لە گۆڤاری لانسیتی بریتانی کە یەکێکە لە گۆڤارە بەناوبانگە پزیشکیەکانە نامەیەکی پشتیوانیان بڵاوکردەوە بە پزیشکان و زانایانی چین کە پێ دادەگرن لەسەر سەرچاوەی سروشتی ڤایرۆسەکە و نیگەرانیان دەربڕی کە ئەم جۆرە پروپاگەندانە بێجگە لە دروست کرنی ترس و بێ متمانەیی دەبنە ڕێگرێک لە بەرامبەر هەوڵە جیهانیەکانمان بۆ کۆنترۆڵ کردنی پەتاکە. ڕاپۆرت و بەڵگە زانستیەکانیش کە ئەمە دەسەلمێنێت هەیە و بە ئاسانی دەست دەکەوێت. بەڵام هۆکارەکانی سەرهەڵدانی ئەم ڤایرۆسە و چەندین کارەساتی

سروشتی ترچیە ئەمە شوێنی پرسیارە و ئێستا ئەوە ئاشکرایە کە تێکدانی بێ سنوری ژینگە و سروشت بۆ ڕاو و بازرگانی بە مەبەستی قازانج لە سستەمی سەرمایەداری نیولیبرالیدا بەشەریەتی خستۆتە ژێر مەترسی توش بون بە ڤایرۆسە ئاژەڵیەکان کە ئەمە دەلیلی بێ بایەخی تەواوی ئەم سیستەمەیە نەک هەر بە ژیان و باشبژێوی دانیشتوانی سەر زەوی بەڵکو بە ژینگە و سروشتیش و درک پێ نەکردنیەتی و بەڵکو بێ باکیشیەتی بە زیانەکانی ئەم جۆرە پراتیکانە.
https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30418-9/fulltext

پرسیار: ئایا سیاسەتی تەندروستی جهانی کەمتەرخەمە؟

شیرین عەبدوڵا: لە ٣١ دیسەمبر ٢٠١٩ چین هەواڵی "چەند کەیسێکی التهابی قورسی سنگ لە ووهان" ی بە ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی ڕاگەیاند کە دواتر ناسرا بە ڤایرۆسی کۆرۆنای تازە. لە (١١-٣-٢٠٢٠)دا حالەتی پاندەمیک- پەتای جیهانی- ڕاگەیاندرا … هەتاکو ئیستا کە زیاتر لە (٤) مانگە زیاد لە (٢٦٠٠٠٠) کەسی کوشتوە و (٣.٨) ملیون توش بوە، ئەمە دەکرا وا نەبێت.
بە گومان سیاسەتی تەندروستی وولاتەکان کەم تەرخەمن و دەنگی نارەزایەتی بەرامبەریان لە جیهاندا بەرز بۆتەوە.
پێش ئەوەی بەمە سەرچەنەتی مامەڵە کردنی ووڵاتەکان لە گەڵ کۆرۆنا ئەمەوێت ڕوونی کەمەوە کە زۆربەی ولاتانی جیهان لە بناغەدا ئامادە نەبون بۆ ئەمە و یەکێک لە هۆ سەرەکیەکانی ئەوەیە کە سیستەمی تەندروستی و خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی گشتیان یەکجار لاواز و بایەخ پێ نەدراوە. لەگەڵ ئەوەدا کە سەرۆکی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی تیدروس گیبریسوس لە کۆنگرەی ئاستانادا (٢٠١٨) رای گەیاند کە نیوەی ئەو (٧.٣) ملیارەی دانیشتوانی زەوی دەستی ڕاناگات بە خزمەت گوزاری تەندروستی بناغەیی لەوانە نەخۆشی گوازراوە و نەگوازراوەکان و تەندروستی مناڵان و دایکایەتی و مناڵ بون و تەندروستی جنسی و دەروونی وهتد … نەک هەر ئەمە بەڵکو لەم ساڵانەی ڕابوردودا دەبینین لە زۆر وولاتی دنیادا کە تا ڕادەیەک ئەم خزمەت گوزاریانەی تیایە بە شێوەیەکی سیستەماتیک و بەردەوام هێرشی کراوەتە سەری و لاواز کراوە بە بەهێز کردنی کەرتی تایبەت و هێنانە ناوەوەی بازار و قازانج و کەمکردنەوەی ڕۆڵ و بەرپرسیەتی دەوڵەت لە دابین کردنی ئەم پێداویستیە سەرەکیانەی کۆمەڵگا. ئەمە وای کردوە کە سیستەمە گشتییەکان زیاتر و زیاتر لاواز بن و توانای بەرگەگرتنی هیچ جۆرە شۆکێکی لەم بابەتەیان نەبێت. زانا و شارەزا

تەندروستیەکان زەنگی ئەم مەترسیەیان لە داوە و هاوارەکانیان پشت گوێ خراوە.

بۆ نمونە لە (٢٠١٤) دا دوو دکتۆری شارەزا لە تەندروستی کۆمەڵدا لە بریتانیا ئاماژەیان بەوەدا کە پاندەمیکی داهاتو ڕووی دا (نەک ئەگەر) کە لەوانەیە ئەنفلوەنزای تەیر بێت یان شتێکی کە تەنها چەند هەفتەیەکمان بە دەستەوە دەبێت، ئەمە مانای وایە پاندەمیک لە لیستی سەرەوەی مەترسیەکاندا بوە لە ولاتەکەدا، وە ئەم دکتۆرانە تیشکیان خستە سەر ئەوەی کە چاکسازیەکانی دەوڵەتی (٢٠١٢) ی سیستەمی تەندروستی گشتی بریتانیا ئەم مەترسیەی زۆر زیاتر کردوە.

سیستەمی تەندروستی بریتانیا بە یەکێک لە سەرکەوتوترین سیستەمەکانی ووڵاتە پێشکەوتوەکان ناسراوە کە بە خۆڕاییە بە هەموو دانیشتوانی وڵاتەکە. لە ماوەی (٣٠) ساڵی ڕابوردودا حکومەتە جۆراوجۆرەکانی بریتانیا هێرشێکی توند و بەردەوامیان کردۆتە سەر ئەم سیستەمە بە مەبەستی بە بازاڕکردنی و دەرهێنانی وردە وردەی لەدەست کەرتی گشتی بە کەرتی تایبەت و چنینەوەی قازانج. ئەوە بو چەندین خزمەت گوزاری تەندروستی داخران وە یان کەم کرانەوە و ژمارەیەکی زۆر لە کرێکار و کار بە دەستەکانی دەرکراون و ئەم هێرشە نەک تەنها کەرتی تەندروستی بەڵکو هەمو خزمەت گوزاریە گشتیەکانی وەکو خوێندن و هاتو چۆ خزمەت گوزاریە کۆمەڵایەتیەکان و سیستەمی بێنەفیت و خانو بەرە و…هتد گرتۆتەوە بە ڕادەیەک کە ڕێژەی هەژاری لە وڵاتەکەدا یەک جار زیادی کردوە و بۆتە کێشەیەک بۆ ڕێکخراوە خێرخوازیەکان کە خۆشیان بە هەمان شێوە ئەم پرۆسەیە گرتونیەتەوە. ئەم واقیعەتانە زۆر بە جوانی لە فلیمی (ئای دانیەل بلەیک)ی دەرهێنەری سۆشیالیست (کێن ڵۆخ)دا ئاشکرا کراوە.

هاتنی کۆرۆنا:

کەواتە کەم تەرخەمیەکان لە ئێستادا دەستی پێ نەکردوە و درێژ خایەنە و ئەم سیستەمە خۆی بەشێکە لە کارەساتەکە. لە گەل سەر هەڵدانی کۆرۆنادا ئەم کەم تەرخەمیانە یەک جار زەق بونەوە نەک هەر لە بریتانیا بەڵکو لە زۆر لە ووڵاتانی بە ناو پێشکەوتو.

هەر وەک دەزانن ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی لە (٣٠-١-٢٠٢٠) حاڵەتی تەندروستی گشتی بە پەلەی ڕاگەیاند لە سەر تا سەری جیهاندا و پێشتر لە (١٠-١-٢٠٢٠) دا پاکەجەکی ڕێنمایی بە هەمو وولاتەکان ڕاگەیاند بە پێی ئەو زانیاریانەی لەو کاتەدا هەبون لە سەر نەخۆشیەکە. ئەو ڕێخنانەی بە گشتی لە ووڵاتەکان هەیە ئەمانەن:

- دەبینین لەباتی کارکردی هاوئاهەنگ لەگەڵ یەکا بە لەناو بردنی نەخۆشیەکە وڵاتانی جیهان بەفەردی و تەروانینێکی

ناسیۆنالیستانەی بەر تەسک مامەڵە دەکەن.

- پلانەکانیان خاووخلیچکی و بێبایەخی پێوە دیارە بە پشت گوێ خستنی پرۆسەی تێستا وبە دوادا چوونی کەیسەکان و پەیوەندیەکانیان و ڕانەگرتنی خێرای کۆبونەوە گشتیەکان وەک مراسیمی ئاینی و وەرزشی و ئاهەنگ و کۆڕ و کۆبونەوە گەورە کۆمەڵایەتیەکان و دانە خستنی سنورەکان و کارەنتینە نەکردنی هاتوانی وڵاتەکان و کار نەکردنی خێرا بە دابین کردنی پێداویستی خۆپاراستن لە ماسک و دەست کێش و ئامێرە تەندروستیەکان (کە دەکرا زۆربەی وڵاتان لە ناو خۆدا دروستی بکەن، یان ئەو زەخیرە ئامێرانەی لە مەخزەنەکاندا تەرخان کراوە بە سوپا بەکار بهاتایە!). مانگەکانی ٢ و٣ فرسەتێکی یەکجار گرنگ بو کە دەبوا ووڵاتەکان بەکاریان بهێنایە بە خۆ ئامادە کردن بۆ ئەو پەتایەی کە ڕۆژ بە ڕۆژ تەشەنەی دەکرد بە بەرچاوماندا.
- بییر نەکردنەوە لە چینە پشت گوێ خراوەکانی کۆمەڵگە وەک پەناهەندە و زینندانی و بێ خانە و لانەکان و دانیشتوانی کەمپەکان وماڵەکانی پەک کەوتەکان…
- ژنان وقوربانیانی توندو تیژی خانەوادەیی لە پلانەکاندا نەبون ئەوەبو دەنگی نارەزایەتی ڕێکخراوەکانی ژنان لە زۆربەی وڵاتانەوە بەرز بوەوە بە هۆی زیاد بونی توندوتیژی ئەوانەی کە لە کەرەنتینەن لەگەڵ هاوسەرەکانیاندا و دەست رانەگەیشتنیان بە خزمەت گۆزاریەکان و قورسی پەیوەندیەکان.
- زۆربەی وڵاتان سیاسەتی بەرگری مەگەل (مناعة القطیع Herd-immunity) یان پیادەکرد کە ڕەخنەیەکی زۆری هاتە سەر لەلایەن شارەزایانی تەندروستی و کۆمەڵایەتیەوە کە سیاسەتێکی شیاونیە. هەندێک وڵات لەمە پاشەکشەیان کرد بەڵام هێشتا سیاسەتەکانیان لە باشترین حالەتدا ناڕۆشن و سەرلێشێوانی دروست کرد لای خەڵک.
- کرێکارانی کارە بناغەییەکان وەک: کارمەندانی تەندروستی و گواستنەوە و رێگەوبان و پۆست و کرێکارانی شارەوانی و ئەوانەی لە سوپەرمارکیتەکان و لە ئامادەکرن و پاکەجکردنی خواردن کار دەکەن … و رینماییەکانی لە ماڵەوە مانەوە نایانگرێتەوە. لەبەر ئەوە ئەمانە زۆرترین ڕێژەی ئەگەری توشبونیان بە نەخۆشیەکە هەیە. لەگەل ئەمەشدا دەبینین وڵاتەکان کەم تەرخەمیەکی یەکجار زۆریان بەرامبەر ئەم گروپانە کردووە بە تایبەتی لە دابین نەکردنی پێداویستیەکانی خۆ پاراستن لە توش بون بە کۆرۆنا و ناڕۆشنی

ئامۆژگارییەکان ئەوەتا دەبینین ژمارەیەکی بەرچاو لە ستافی تەندروستی و ڕێگەوبان و کرێکاری تری ئەم کارە بناغەییانە گیانیان لە دەست داوە و گیان لە دەست ئەدەن. ئەمە لە کاتێک دایە کە لە سەرتاسەری جیهاندا نوقسانییەکی یەکجار زۆر هەیە لە ستافی خزمەت گوزاری بەتایبەتی لە کەرتی تەندروستیدا بە پێی ڕێکخراوی تەندروستی جیهانی.

- پاکەجی یارمەتیە ئابورییەکان ژمارەیەکی زۆر لە کرێکاران ناگرێتەوە و ئەمانە هیچ زەمانەتێکی ئابوریان نیە لە بەر ئەوە لەکاتی توشبونی خۆیان یان ئەندامانی خانەوادەیان بە نەخۆشیەکە بە ئاسانی ناتوانن دەست لە کار هەڵگرن و لە ماڵەوە دانیشن. ئەمە بەتە ڕێگرێک لە بەردەم کۆنترۆل کردنی بلاو بونەوەی ڤایرۆسەکە. ئەمە جگە لەوەی کە ووڵاتانێک وەکو عیراق هیچ یارمەتیەکی ئابوریشی دانەناوە.

پرسیار: تێبینییەکی گرنگت هەیە لەسەر ئەو ڕێوشوێنانەی دەوڵەتان گرتویانەتە بەر بۆ بەرتەسککردنەوەی پەتاکە؟ ئایا مۆدیلی چینیت پێ سەرکەوتوو بوو یان سویدی؟ کۆریات لەگەڵ ئەمەریکا پێ چۆن بوو؟ ئایا بۆچی ئیتالیا سیستەمی تەندروستیەکەی لەتەواوی ئەوروپا پەککەوتەتر بوو؟

شیرین عەبدوڵا: بەراورد کردنی ڕاستەوخۆی وڵاتەکان و کاریگەری پەتاکە لەسەریان کارێکی ڕاستەوخۆ نیە وە هەر وڵاتە و سیستەمێکی جیاوازی هەیە بۆ تۆمار کردنی کەیسەکان. بەڵام چەند نمونەیەکی سەرکەوتو هەیە لە جیهانداکە ئومێد بەخشە و نیشان دەدەن کە کارکردنی بە پەلە و هاوئاهەنگ دەتوانێت تارادەیەکی زۆر بەر بە ڤایرۆسەکە بگرێت وە لانی کەم لە خراپترین نتیجە بمانپارێزێت بۆ نمونە کۆریای باشوور کە زۆر بە چڕی تێست و بە دواداچونی کرد وەیان ئالمانیا کە بە پەلە ڕێژەی تێستیان زیاد کرد و نیوزیلەندە بە هەمان شێوە ستراتیژی لە ناو بردنی پیادە کرد. بە پێچەوانەی ئەمانەوە دەبینین وولاتانی ئەمریکا و بریتانیا و برازیل بە نمونە بە جولانەوەی خاوەخاو و ناڕۆشنی و سەرلێشێواوی ئامۆژگارییەکانیان و ڕاکێشانی پەنجەی تۆمەت بە ئەم و ئەو و بیرکردنەوەی تەسک لە سنوری جوگرافیای وڵاتەکاندا بە مەبەستی ناوخۆیی لەباتی هاوئاهەنگی لەسەر ئاستی جیهان بوە هۆی ڕێژەیەکی یەکجار زۆر لە تووش بوان و مردنیش. ئەم جۆرە بە بایەخی و کەم تەرخەمییەی وولاتەکان بەتە شوێنی نارەزاییەتیەکی بەرفراوانی خەڵک و ڕێڕەی دەوڵەتەکانی جیهان

لە پاراستنی بەرژەوەندی هاوولاتیانی خستەتە ژێر پرسیارەوە.

پرسیار: بەدەنیاییەوە، هەرکەس ولایەن وگروپ وحزبێکی سیاسی جددی پاش کۆرۆنا دەبێت پرۆژەیەکی گرنگی سیاسەتی تەندروستی گشتی لە بەرنامەکەیدا بگونجێنێت؟ ئاڵوگۆڕێکی گرنگ بەسەرسەرجەم جومگەکانی سیستەمی تەندروستی وڵاتدا بێت؟ لە ڕوانگەی تۆ چ بەرنامە وپرۆژەو ستاندەردیکی زانستی پیویستە بۆ کۆمەڵگای ئەمڕۆ؟

شیرین عەبدوڵا: بە رای من ئەم پەتایە دوو کێشەی ئەمڕۆی خستە ڕوو کە مرۆڤایەتی گەیشتۆتە شوێنێک کە چارەسەرکردنیان بۆتە پێداویستیەک قابیلی دواکەوتن نیە. یەکەمیان نایەکسانیە و دووەم نەبونی خزمەت گوزاری تەندروستی گشتی بە هەموان وە بە خۆڕایی.
کۆرۆنا کێشەی ئەو بەشانەی کۆمەڵەی زەق کردەوە کە دەسەڵاتداران نایانبیستن و نایابینن و لە پلانی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسیەکانیاندا حیسابیان بۆ ناکەن. کۆرۆنا هەمو جیهانی بە ئاگاهێنایەوە کە نایەکسانیەکی خەیاڵی دەورو بەری داوین. (کۆڤید-١٩) چالەنجێکی بایەلۆجیە کە جگە لە باری فیزیکی و دەرونی ئاکامەکانی کۆمەڵایەتی و ئابوری و درێژ خایەنن. دەتوانم بڵێم کە بە لێکۆڵینەوە لە بایۆگرافی توشبوەکاندا و ئەو گروپانەی کە زیاترین زیانیان پێ گەیشتوە ڕێگای چارەسەر و بەرگرتن بە پەتا و کارەساتی تری لەم جۆرە مان بۆ دەردەکەوێت.
ماڵپەری بی بی سی نیوز رۆژی (٢٠٢٠-٥-٨) دەڵێت کە دانیشتوانی ناوچە هەژارەکان دووقات ئەگەری مردنیان بە کۆرۆنا هەیە (٥٥/١٠٠٠٠٠) وەک لە ناوچە دەوڵەمەندەکان (٢٥/١٠٠٠٠٠).
هیچ پرۆژەیەکی تەندروستی گشتی کاتێک دەتوانێت خزمەت بە کۆمەلگا بکات کە هەمو توێژەکانی کۆمەڵ بە خۆڕایی و بە بێ هیچ جیاوازیەک دەستیان پیا ڕابگات.
ئەوەی کە پێویستە لە هەمو وڵاتەکاندا سیستەمێکی تەندروستی و چاودێری کۆمەڵایەتی گشتی یە بە ستانداردێکی بەرز لە فەرکرکردن و ڕاهێنان و ئامراز و دەزگای کواڵیتی بەرز و بە هەلومەرجی کارکردن و موچەیەکی باش بژێوی شایستە بە هەمو کارمەندان کە بتوانێت خزمەتگوزاریەکان پێشکەش بە کۆمەڵ بکات بە یەکسانی و بە بێ جیاوازی و پارێزراو بێت لە دەست تێوەردانی کەرتی تایبەت و بازاڕ و سیاسەتە ئابوریە نیولیبرالیەکان.
٢٠٢٠-٥-٩
___*

- **بەستەری پەتای کۆرۆنا و زیادبوونی توندوتیژی دژ بە ژنان**

پرسیار: (زین بنت محمد هارون)، وەزیری خێزان و کاروباری پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی مالیزی لە تویتەر و فەیسبوک و ئیستگرام بە بۆنەی کۆرەنتینەوە ئامۆژگارییەکی لە سەرەتای ئەپریلدا، بە ژنان بڵاوکردەوە کە پێویستە ژنان بەجلی جوان و سوراوسپیاو و خۆڕازاندنەوە خۆیان بخەنە بەردەم پیاوەکانیان. ئەوە بوو دوای ناڕەزایەتی ڕێکخراوەکانی ژنان، داوای لێبوردنی کرد و کۆمێنتەکەی سڕیەوە، هەروەها ئەنتۆنۆ گۆتریس، سەرۆکی ڕێکخراوەی یوئین (UN)، پەیامێکی فیدیۆی لەدژی توندوتیژی خێزانی لەسەر ژنان بڵاوکردەوە، کە تیایدا هاتبوو کە ڕێژەی دوو بەرابەر زیادی کردووە لە ئاستی جیهاندا. لە فەرەنسا توندوتیژی (٣٠٪) زیادی کردووە، دەوڵەت (٢٠) هەزار ژووری لە هوتێلەکان بۆ داڵدەدانی ژنان بە کرێ گرتووە، سەرۆک وەزیرانی کەنەدا، جەستۆن تۆردو، (٥٠) ملیۆنی بۆ ڕووبەڕووبونەوە تەرخانکردووە. فایرۆسی کۆرۆنا، ئەو بەخشندەییە بایۆلۆژییەی هەیە کە ڕێژەی مەرگ و توشبوون لەناو ژناندا کەمترە، بەڵام ئەو تاوانە کۆمەڵایەتییەی پەرەپێدایەوە. نەک هەر ئەوە بەڵکو بەگشتی ڕەگەزی مێ، لە بەردەم ئەرکێکی یەکجار قورسدا وەستاند. (٧٠٪) کارمەندی پەرستیاری ژنانن، کە یەکسەرە لەبەردەم مەترسییەکەدان، سەرەڕای ئەوەش بەپێی ڕاگەیاندنی ڕێکخراوی کاری نێودەوڵەتی (ILO) لە ساڵی (٢٠١٨) دەدا، ئەو کارانەی ماڵداری، ئاگاداری گەورە ساڵان و بەخێوکردنی مناڵان، کە زۆربەی لەلایەن ژنانەوە ئەنجامدراون وەک کاری (بێگاری، بێ کرێ)، بەئەندازەی تێکرای کاری پیاوانە. کۆبونەوەی خێزانە گەورە عیراقییەکان لە ماڵەوە، هەموو ئەمانە پێکەوە کە دەکاتەوە، توندوتیژی نێو خیزان و کاری گەورەی ماڵداری و چاودێری نەخۆش و پەککەوتەکان و لە نێو دەسەڵاتدارییەکی کۆنەپەرستدا گیرکردووە، ئاڵتەرناتیفی تۆ بۆ قورتارکردنی ژنان لەم هەلومەرجەدا چییە؟

یەنار محمەد: ئەبێتە بنەبڕکردنی یەکجاری ستەم لەسەر ژنان پەیوەستە بە ئازادی کۆمەڵگە و نەمانی بارودۆخی چەوسانەوەی ئینسان کە سیستمی چینایەتی و دەسەڵاتی ئەو چینەی کە بەرژەوەندی هەیە لە پاراستنی بەرهەمی دەهێنێت. لەڕیشەوە ڕزگاری ژنان و چارەسەری ناعەدالەتی و نایەکسانی و بێمافی ژنان پەیوەستە بەو خەباتەوە کە ئەم سیستمە و ئەم دەسەڵاتە ڕادەماڵێت و لە جێگەیدا سیستمێکی یەکسانی ئابوری و کۆمەڵایەتی و یاسایی لە نێوان ئینسانەکاندا جێگیر دەکات بەجیا لە ڕەگەزی نێرینە و مێینەیان وەیا ڕەنگی پێست

و نەتەوە و ئاینیان. بۆیە خەباتی ڕزگاریخوازانەی ژنان بەشێکی جیا نەکراوەی ئەو خەباتە گشتییە و ئەو ئالتەرناتیڤە ڕزگاریخوازانەیە بۆ ئازادی کۆمەڵگە لە دەست سیستەمی سەرمایەداری و دەسەڵاتی بورژوازی و ڕژێمە کۆنەپەرستەکانی.

بەڵام ڕۆژانەش دەبێ لە خەباتدا بین بۆ وەلانی بێمافی و بەدەستهێنانی هەتا ڕیفۆرمێکیش بچوکیش لە بوارێکی سنورداریشدا کە بەمە نەک هەر زوڵم و نابەرابەری و کوێرەوەرییەکان کەم دەکەینەوە، بەڵکو هێز و تواناش دەگرین و مەشق و ڕاهێنان و ئەزمون وەردەگرین بۆ خەباتە سەرتاسەری و گشتییەکەمان بۆ ڕزگار بوونی یەکجاری.

تا ئەو شوێنەش پەیوەستە بە بارودۆخی ئێستاوە، ئێمە بەبەردەوامی ژنان پەیوەندیمان پێوە دەکەن کە دەیانەوێت ڕزگارییان بکەین لە گوشاری دەروونی و ئازاری جەستەیی کە لەلایەن نێرینەی نێو خیزانەکانیانەوە، بەرەو ڕوویان دەبێتەوە. تێبینی ئەوەمان کردووە، پاش ئەوەی بڕیاری قەدەخەکردنی هاتوچۆ ڕاگەیانرا، ژمارەیەکی زۆرتر لە ژنان پەیوەندیان کردوە و داوای یارمەتیان کردوە، ئەمەش چونکە ئەو پیاوانەی توندوتیژی دەنوێنن کاتێکی زۆرتر لەماڵەوە دەبن و ژنەکانیش زیاتر دەکەوتنە بەردەستی ئەو کەسانەی ئازارییان دەدەن، بۆیە ئێمە ڕۆژانە گوێ بیستی خۆکوژی و خۆسوتاندن و کوشتن دەبین.

ئێمە هەستمان بە گوشارێکی زۆر دەکرد لەکاتی بڵاوبونەوەی پەتای کۆرۆنادا، بەڵام جگە لە ڕێنماییە تەندروستییەکان کە کۆسپی بۆ دروستکردبوین، حکومەتیش ئێمەی خستۆتە ژێر فشاری یاسایی و دادگاییەوە و دەزگای موخابەرات و دوژمنانمان لە نێو دەسەڵاتدا بە بەردەوامی چاویان لەسەرمانە، ئەمە هەوڵەکانی ئێمەی سنوردار کردوە لە داڵدەدانی کەسانی تازە لە پەناگاکانمان، سەرەڕای ئەوەی مەترسی بڵاوبونەوەی نەخۆشییەکەش گوشارێکی تری بۆمان دەهێنا.

ڕوداوی خۆسوتاندنی کچە گەنجەکە "مەلاک زوبێدی"، تراژیدیایەکی دڵتەزێن بوو. ئێمە پێشبینیمان دەکرد کە ژمارەی ڕووداوەکانی کوشتار و توندوتیژی ژنان زیاد دەکات، بێ ئەوەی ژنان هیچ دەرفەتێکی خۆ ڕزگارکردنیان هەبیت و لەو کاتەشدا کە ڕووداوەکە پێشهات، دەرگای ڕێکخراوەکەمان بۆ پێشوازی داخرابوو. بۆیە کۆبوونەوەیەکمان ئەنجامدا لەگەڵ کادرەکانی ڕێکخراوەکەماندا لە بەغدا و پارێزگاکانی تر لەڕێگەی ئینتەرنێتەوە، وە بڕیارماندا دەستبکەینەوە بە چالاکییەکانمان بە وەرگرتنی ئەو ژنانەی کە لەژێر هەڕەشەی ئازاردان دان و ئارامی و دڵنیاییان بۆ دابین بکەین، هەوڵای پەروەردەکردن بە ڕۆشنبیرییەکی ژنانەی شۆڕشگێڕانەوە تا نەک هەر مەسەلەکە ڕزگار کردنی خۆیان بێت، بەڵکو فرسەتیشان بۆ بخوڵقێت تا لە کەسێکی قوربانییەوە ببنە کەسێکی ڕزگارکار و بێنە مەیدانی

خەبات بۆ بەرگریکردن لەژنانی زوڵملێکراوی تری ناو کۆمەڵگە.
سەبارەت بەکێشەکەمان لە دادگا، وەک هەموو کێشە هەڵواسراوەکانی تری ئەمڕۆی عێراق، کە دیار نیە بەکوێ دەگات و چۆن یەکلا دەبێتەوە. بەڵام بەردەوام دەبێن لە تێکۆشانمان، لە پارێزگاریکردن لەژنانی عێراق و هەوڵدەدەین ڕووەو ئاڵوگۆڕی شۆرشگێڕانەیان بەرین کە ببنە هەڵسوڕاوانی یەکسانیخوازی ژنانە و سۆشیالیستی، کە بزانن چۆن بەرگری نەک هەر لەخۆیان بەڵکە ل□ تەواوی کۆمەڵگاش بکەن.

*-——

ئەسیل ڕەمماح لە وەڵام بە پرسیاری دۆسیەی توندوتیژی دژ بە ژنان

ئەوەی وەزیری ژنانی مالیزی وتویەتی شتێکی ئاوارتە نیە، زۆرێک لە دامەزراوەکان و دەسەڵاتەکان بەتایبەت لە ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەراست کە ژنان دەچەوسێنەوە و تائەوپەڕی توندوتیژی و پەراوێزخستن و دەیخەنە ژێر کۆنتراڵەوە. بەهاتنی پەتای کۆرۆنا توندوتیژی دژی ژنان بەشێوەیەکی بەرچاو زیادی کردووە و ژمارەی ژنانی خۆکوژ بەتایبەت ئەوانەی کەرەنتینەش دوبارە چەوسانەوەیە بسەریانەوە زۆر زیادی کردووە.
ئەڵبەتە پێش کەرەنتینەش ژنان لە عێراقدا بە شێوەیەکی بەرباد هەر چەوسێنراونەتەوەوە. ژنان لە ژێر باری دەسەڵاتی دابونەریتی خێزانی و عەشایەری دواکەوتووانەدا ناڵاندویانە کە دەستی پیاوی ئاوەڵا کردۆتەوە بۆ داسەپاندنی بێ مافی و چەوسانەوە بەسەر ژنان و ئازاردان و تەنانەت کوشتنیشیان، وەهیچ ڕێکار و یاسایەکیش نیە بۆ پاراستنیان و بەرگریکردن لە مافەکانیان. وە تا ئەو ش□و□نەش دەگەڕێتەوە سەر باری ئابووری نایەکسانیەکی گەورەش هەیە لە کرێ ژنانی کرێکار.
ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر توانی ئاڵگۆڕێک لە هەلسوڕانی ژنان دروست بکات و ئاسۆیەکی پرشنگداری بەڕوودا کردنەوە، بەشداری ژنان لە خۆپێشاندانەکان و ڕاپەڕینەکەدا زۆر بەرچاوبوو بەڕاددەیەک کە لە مێژووی عێراقدا یەکەمجار بوو کە ڕێپێوانی ژنانە لە پارێزگا جۆراجۆرەکانی عێراقدا سەر هەڵبدات بەتایبەت لەو پارێزگایانەدا کە ڕەوت و هێزە ئایینی و عەشایرییە کۆنەپەرستەکان دەستیان بەسەردا گرتووە. بەم شێوەیە بەشداری ژنان ڕۆڵێکی کاریگەری گێڕا لە پێشڕەوی ڕاپەڕین و قوڵبونەوەی، ئەمەش مەترسی جددی لەسەر ژیانی ژنانی هەڵسوراو دروستکرد، بەجۆرێک هەندێک لایەنی حکومەتی و هێزە میلیشیا سەرکوتگەرەکانیان هەڵسان بە گرتن و فڕاندنی ژمارەیەکی زۆر لە بەغدا و پاکتاوکردن و ترۆر کردنیان.
توندوتیژی ئاراستەکراو لەدژی ژنان لە حاڵەتی زیادبوون دایە و هیچ

گۆڕانێک لە سیستەمی کۆنەپەرستی لە عێراقدا □وینە داوە. هیچ
مافیکی ژنان چ لەسەر کار و چ لە نیو خێزان دا بەدەست نەهاتووە.
بە نسبەت ژنان ئەو کارانەی لە نێو ماڵەوە ئەنجامی دەدەن،
دەتوانین بە کۆیلەی کار ناویبەرین، چونکە بە جۆرێک زۆربەی ژنان
ناچارکراون ئەو کارە بەشیوەی ڕۆژانە بکەن هەر لەبەیانی یەوە تا
ئێوارە کە بەردەوام لەژیر زەبری ئازاری جەستە و دەرونی دان بەهۆی
دەرهاویشتەی ئەم کارەوە کەلەبەرامبەریدا هیچ کرێ یەک وەرناگرن.
هیچ جۆرە چاکسازییەک لە هەلومەرجی ژنان لەعێراقدا سەرناگرێت و
دەستڕاگەیستن بە ئازادی و یەکسانی بەبێ ڕوخاندنی ئەم ڕژێمە
سیاسیە دواکەوتووە و دامەزراندنی دەسەڵاتی جەماوەری کرێکار و
زەحمەتکێش و لە شوێنیدا و هێنانەدی سۆشیالیزم..

پرسیار: لەژێر گوشاری جەماوەری ناڕازی و ئاپۆڕەی خۆپیشاندەرانی
گۆڕەۆانەکان، چینی سیاسی دەسەڵاتدارلە عێراقدا بە قەیرانێکی
قووڵدا بۆ دوبارە بیناکردنەوەی دەوڵەتدا تێدەپەڕێت. ئیسلامی سیاسی
لەکاتی پەیدابوونیەوە لەنزمترین ئاستی نفوزی سیاسی لە نێو
جەماوەردایە و ل□ نێو نەفرەت و بێزارییەکی گشتیدایە و لە
پوکانەوەی بەردەوامدایە. بەشبەشێنەیی تائیفی و نەتەوەیی کە
پێکھێنەر و شوناسی دەوڵەت بوو، لەگەڵ فەساد و گەڕانەوە بۆ دواوە
و کوشتار و وێران بوون و شەڕی نێوخۆیی پێکەوە فرچەکەیان گرت. پێش
کۆرۆنا ئەوان گرەویان لەسەر کات دەکرد، کۆرۆنا دەرفەتێکی بەنرخی
بۆ سازدانەوەی هەیکەلیان پێدان، وەک دیاری ئاسمانی بۆیان و
بەهەلەداوان دەیانەوێت خۆیان لە شێوەی دەوڵەتدا ڕێکبخەنەوە.
بەبۆچوونی تۆ چینی دەسەڵاتداری ئێستای عێراق، لەگەڵ و دوای
کۆرۆنا دەتوانیت جەماوەر لەئامانجی ڕوخاندنی سیستەمی سیاسی و
تێکوپیکدانی بنچینەکانی کاری سیاسی (١٧) ساڵی ڕابردوو پاشەکشە
پێبکات و سەرکوت بکات و جەماوەر بە هەندێک چاکسازی ئابووری و
سیاسی و خزمەتگوزاری ڕازی بکات؟ وە چ هەنگاوێک گرنگە بۆ ئەوەی
ئەم سیناریۆیە پێش نەیەت و شۆڕش بەرەوپێش بڕوات؟

ئەسیل ڕەمماح: بەڵێ، بەکردەوە قەیرانی پەتای کرۆنا کاتێک هات
دەریچەیەکەکی ئومێدی کردەوە بۆ تاقمی دەسەڵاتدار و ڕژێمی سیاسی
بەغدا کە لەسەر بنچینەی پشکپشکێنەی تائیفی و نەتەوەیی ڕاوەستاوە.
پاش ئەوەی ڕاپەڕینی ئۆکتۆبەر گورزێکی کوشندەی وەشاندە ئەو پڕۆسە
سیاسیەی کە لەلایەن ئەمریکاوە بەڕێخرابوو بۆ ئەم تاقمەی کە
پێکهاتووە لە حزبەکانی ئیسلامی سیاسی و هاوبەشەکانیان لە
ناسیونالیزمی کوردی و عەرەبی پڕۆ ئەمریکی و هەر خەریکی تاڵانی

سەروەتوسامان و کوشتاری جەماوەر بوون، وە پاش ئەوەی هەموو هەوڵە سیاسییەکانیان بە بونبەست گەیشت و قەیرانەکانیا قوول بونەوە بەشێوەیەکی زۆر گەورە، وە دوای ئەوەی کە هەموو وەرەقەکانی ئەم توێژە لە دەستیاندا سوتان و بێتوانابوون لەسەر کوتی جەماوەر لەڕێگای هێزە ئەمنییەکانیان و میلیشیاکانیانەوە، هاتنی کۆرۆنا بووە بوو بە نیعمەتک بۆیان.
لەبەرامبەردا گەلێک کار و ئەرکی گەورە چاوەڕێی جەماوەری ڕاپەڕیووە کە پێهەڵسن لەپێناو سەرکەوتنی ڕاپەڕینەکەدا و هەڵەکانی پێشوویان تێپەڕێنەن و بەسەر کەموکوڕییەکانی ڕابردوویاندا زاڵبن کە گرنگترینیان، ئەوەیە کە جەماوەر بەو شێوەیە ڕێکخراو نییە کە بتوانێت ڕووبەڕووی ئەو دەسەڵاتە ببێتەوە کە سەرکوتیان دەکات.
سەرەڕای بانگەوازیش بۆ ڕێکخراو بوون لە ناوخۆی گۆڕەپانەکانەوە لە لایەن بڵاوکراوەی (ژنانی ڕاپەڕین) و (دەنگی ڕاپەڕین) و ڕۆژنامەی الغد الاشتراکی بۆ پێکهێنانی دامەزراندنی شورای جەماوەری شۆڕشگێڕ، بەڵام کاریگەری ئەم بانگەوازانە لە ئاستی داواکراودا نەبوون.
ئەگەر ئەم شورایانە لەسەر ئاستی پارێزگا ڕاپەڕیوەکاندا لە ناوەراست و خواروودا پێک بهاتبا، ڕاپەڕین بەم ڕۆژە نەدەگەیشت.
بەهەرحاڵ، دەرفەتی مێژوویی لەبەردەم جەماوەردا هەر لە ئارادایە چونکە قەیرانی دەسەڵات بەردەوامە و ڕۆژانە قووڵتر دەبێتەوە.
لەگەڵ دابەزینی نرخی نەوت و زیادبوونی ژمارەی بێکارکردنی کرێکاران و پەرەداربوونی قەیرانی ئابوری لەهەردوو ئاستی جیهان وعیراقیدا، کۆتایی ئەم دەسەڵاتە گەندەڵە نزیکتر دەکاتەوە، بۆیە پێویستە لەسەر جەماوەر خۆیان ئامادە بکەن و دەستبەکار بن بۆ خۆڕێکخراو کردن لە شورا شۆڕشگێڕییەکانیاندا لە سەر ئاستی پارێزگاکاندا، بەتایبەت وا چاوەڕوان دەکرێت خۆپیشاندانی گەورە دەست پێبکرێتەوە لە دوای کۆتایهاتنی کۆرۆنتینە. بەڕاستیش ئەمە ئێستا شایەدی هۆشیاری بونەوەیەکی زۆرتری جەماوەرین بە ئەزمون وەرگرتن بە درێژایی شەشی مانگی ڕاپەڕینەکە.

پێشمەرجی شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی ...

جەمال کۆشش

ڕوخاندنی دەسەڵاتدارەتی حکومەتی هەرێمی کوردستانە

خەلکی ناوەڕاست وخوارووی عێراق، ماوەی ٦ مانگ زیاترە بۆ تێکوپێکدانی حکومەتێکی گەندەڵ ومشەخۆری ئیسلامی وتائیفی ونەتەوەیی ڕاپەڕیون. شۆڕشیان لەدژی تەواوی پرۆژەو پرۆسەی پێکهاتەی سیاسی دەسەڵاتدارانی ئیستای عێراق بەرپاکردووە. هەموو ئەو حزب ولایەن وکەسایەتیانەی لەماوەی ئەم ١٧ ساڵەدا بەشداربوون لە دزی وراوڕووتی، گەندەڵی، سەرکوت، فلمیان سوتاوەو شانسی سیاسیان کۆتایی هاتووە. ئەمە عەزمی ئامانجی ڕاپەرینە شکۆدارەکەی ئەمڕؤی عێراقە.

لەکوردستانیش ، زەمینەی ئەم ڕاپەڕینە بەتەواوی لەباروئامادەیە. ئەو هەموو دزی وتاڵانی یە، نایەکسانی وچەوسانەوەیە هەیە، سەرکوت وبێمافیە، شەڕ وهەژاری وبێکاریی یە ، زیندانی وتیرۆروڕفاندنە. لە کۆی کێشەکانی هاوڵاتیانی کوردستان ،حکومەتی هەرێم ولایەنە بەشداربووەکانی بەرپرسیارن. ئێستا لەزۆرلاوە داوای دەستکێشانەوەی حکومەت دەکەن، هەرەس وشکست وکۆتایی حکومەت بەچڕی لەلایەن خەڵک ومیدیاوە ڕادەگەیەنرێت.

خەڵکی کوردستان ، بەتایبەت کرێکاران ودەستفرۆشان وبێکاران و مامۆستایان وموچە خۆران وژنان ودەرچوانی پەیمانگا وزانکۆکان، بەبەردەوامی خۆپیشاندان وناڕەزایەتی جەماوەری فراوانیان لە دژی دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان یان بەرپاکردووە. ئەم دەسەڵاتە بۆ جێبەجیێکردنی هیچ ئاڵوگۆڕێک ئامادە نەبووە وئامادەی لانی کەمی چاکسازییەکی درۆینەش نەبووە.

خۆپیشاندانە جەماوەرییەکانی ناوەڕاستی نەوەدەکان لەدژی هەژاری وبێکاری وڕاوڕووتی مافیا چەکدارەکانیان بۆ دزینی سامانی کوردستان، کوژراو وبریندداری لێکەوتەوە. پاشان شەڕی نیوخۆیی هەموو حزبەکان بە نەتەوەیی وئیسلامیەکانەوە لە نیوەی دووەمی نەدەوەکان دا، کوردستانی کێشایە نێو کوشتاروسەرگەردانی وڕەشترین دەورانی کۆنەپەرستی یەوە. لەو ساڵەی خراپترین بودجە هەبوو(١٩٩٧)، زۆرترین ژمارەی مزگەوت، زۆرترین ساڵۆن تەقاندنەوە، تاوان وکوشت ودزین وڕوتاندنەوە پەرەیان س□□ند. سا□□ی دواتر تاوانکاری خۆتەقندنەوەکانیشی لە نێو مەڵبەندەکان وناوچەکاندا هاتە سەر، هاوکات تیرۆری سیاسی و خنکاندنی دەنگی بێخانەو لانەکان وداسەپاندنی تاریکترین خنکانی هەناسەی ئازادییەکان. لەماوەی ئەم

٣٠ ساڵەدا هەمیشە خەڵک ناڕەزایەتی فراوانیان بەرێخستووە. شێوە
ڕاپەڕینەکەی سا□□انی ٢٠٠٥ -٢٠٠٦ تا سوتاندنی بنکەو بارەگای
حزبەکان وهەڵاتنی بەرپرسەکان تەشەنەی سەند(لە دەربەندیخان
وکەلاروزاخۆوسمێل). خۆپیشاندانەکانی سا□□انی ٢٠٠٠ تا گەیشت
بەخۆپیشاندانی دوو مانگەی شوباتی ٢٠١١، کەدەیان کەس تیا یا
گیانیان بەخت کرد، هیچ چاکسازییەک و ئاڵوگۆڕێکی سیاسی وئابووری
وکۆمەڵایەتی بەدینەهات. ئەم حزبانە بۆ داسەپاندنی دەسەڵاتیان
سڵیان لە تیرۆر، ڕفاندن وئەشکەنجە وسەرکوت نەکردۆتەوە وبەپلان
ونەخشەی تیرۆریستی پاکتاوی نەیاران وجێگرەوەکانیان داڕشتووە.
نامۆیی وناڕەزایەتی خەڵک لە فۆرمی بایکۆتێکی سایسی -کۆمەڵایەتیدا
لە هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٨ دەدا خۆی دەرخست.
بەپێێ ئامارەکانیش ب□ بەردەوامی رێژەی بێکاری هەڵکشاوە(٢٠١٣
نزیکەی ٧٪ ، ٢٠١٨ دەگاتە ١٣.٥٪ کە بەدڵنیایییەوە زۆر بەرزترە،
بەهەمان شێوە هەژاری وهێڵی خوار هەژاری کەتا ئەوەی بەموچەی ٥٠٠
هەزار دینار بۆ خیزانێکی ٥ کەسی دیاریکراوە، زیاد لە ٢٠سەدا
دانیشتوان دەگرێتەوە)
شاردنەوەی گرێ بەستە نەوتیەکان وداهاتەکانیان ودزینی نەوت
لەڕیگای جۆراجۆری تەنکەر وکۆنترۆڵکردنی لەلایەن باندەکانی نێو
حزبەکانەوە، ڕادەستنەکردنی نەوت بە دەسەڵاتی بەغدا، ئەو فەرهودو
تا□□انیەی حزبەکان دەیکەن لە بازرگانی وخاڵە گومگرگیەکان،
داهاتیان زۆر زیاترە لەدابینکردنی مووچەی هاوڵاتیان. ئەو
ڕاپۆرتانەی هەر بەتازەیی لەم ماوەیەدا ب□□اوکرانەوە لەمیدیا
وڕۆژنامەکاندا بەحساب وژمارە گەواهی دەدەن.هاوڵاتیانی کوردستان
بارمتەی ئەم دوو حکوومەتە کۆنەپەرستەن(حکومەتی هەریم-حکومەتی
عێراق).
ئەگەر موچەخۆرانی هەرێم بەپێی بەغداش دابنێین ٦٨٠هەزار کەس، (لای
هەرێم ملیۆنێک دووسەو چل هەزار کەس)، وەک لە نویترین ڕاپۆرتی
سەردەمی کۆرۆناشدا هاتووە، سەدا ٢٥ خەڵک لەسەرقووتی ڕۆژانە
دەژی□ت (کاری دەستفرۆشی وحەمالی کە دەکاتە ملیۆن ونیوێک. کەواتە
نزیکەی نیوەی دانیشتوانی کوردستان گیرۆدی هەژاری و بێکاری
وگرانین. ئیدی لەوە ئاسانە تێبگەین کە هەی دادی خەڵک لەهەموو
کوچەو کۆڵانێک بەرز بێتەوە، خەڵک نان بەس نانی نیە، خەڵک
مناڵی هەراج بکات. ئەمە ئیدی چ شۆکێکە.
بەڵام زۆر گرنگە، جارێتر هەمان ڕێگای پێشوو لە خۆپیشاندان
وناڕەزایەتیەکانی ساڵانی پێشوودا نەگرینە بەر. حزبە ئیسلامیەکانی
کوردستان بەتایبەت (کۆمەڵ ویەکگتوو)، گوێی خۆیان قوتکردۆتەوە بۆ
فیکەی سەرۆکەکانی خێلی بارزان تا لەم گەڕەی سازدانەوەی حکومەتی

هەرەمدا، ئەوانیش لەسەرووی مەجلیسدا جێگایەکیان بەرکەوێت. ئەو فەرمایشت وگللەییانەی(ئەمیروپەرلەمانتارودکتۆرە) پیاوە فرە ژنەکانیان لە بودجە ومافەکانی خەڵک دەیکەن، یەک فلس بایەخیان نیە، چونکە کۆنەپەرست وهاوبەشی دزو هاوپڕۆژەی هەردوو حکومەتەکەن. بزوتنەوەی گۆڕان،کە بەشێکی زۆر لەهەڤاڵانی کۆنیان، تیمەکەی نەو حکومەت بەکاتبی پارتی دەزانن، ئەوانەی ئێستای گردەکەش، بە چاویلکە شەمسیەکانیانەوە، کەتازەیی پڕۆژە چاکسازییەکەیان بە بوژانەوەی ئابووری ودابینکردنی موچە داوەتە پەرلەمانی کوردستان، یەک دانە بەند نا ، یەک دانە خاڵیش لەسەر یاسای چاکسازی کۆمەڵایەتی وموچەی پەرلەمانتارووەزیرو پلەبەرزو بندیوارەکانی تیا نیە(یانی تەنها ئەوانە کە بەشیان تیا نیە و ئەوانەی کە هێشتا خۆیان نەگایەندووە دەگرێتەوە وئەوانەی تر پێویستی بەهیچ چاکسازییەک نیەو بە فلتەری ئەواندا تێپەڕیوە).
شتێکی تازە نیە یەکێتی وپارتی ، دوو کۆمپانیان بازرگانی سیاسەت وئابوورین ، هەموو (کێشەو پەیوەندی وستراتیژییەتی)نەوانیشیان ئەم مەرکەی هەیەو هیچ پەیوەندییەکی بە ژیان وگوزەرانی خەڵکی کوردستانەوە نیە. لەنائارامترین دۆخی گشتی دا(سەردەمی نەخۆشی کۆرۆنا)، پەشێوی وکێبڕکێی ناپەرپرسیارانەو نامەئاڵیانە وەفاندن وتەقاندنی یەکتری، درێژە پێدەدەن. دەبنە بەشێک لە شەڕوکێشمەکێشە ناوچەییەکان وکوردستان بە نەو ئەگەری دووبارە بونەوەی هەڵەبجەیەکی ترەوە. ڕاپێچ دەکەن. لەپایزی ٢٠١٩ ەوە پارتی بە چەی کار لەسەرودەرنانی پەکەکە ولەلاوازکردنی پەکەکە دەکات وە ئەم ئۆپەراسیۆنە ڕاستەوخۆ نێچیرڤان(پیاوە دبلۆماسیەکە)، سەرپەرشتی دەکات. یەکێتی تا ڕادەی ڕادەستکردنەوەی زیندانی هەڵاتوی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی ئامادەیە، خۆی لەریزی تاوانکاری ئێراندا جێگابکاتەوە.
نەوەیەکی نوێ پێدەنێتە نێو مێژووی کوردستانەوە، کە بەتوندی ئاسۆ وچاوەڕوانییەکانی وپۆتانسیالە شۆڕشگێرانەکانی ، ناکۆکە بە سەرجەم پێکهاتە سیاسی وئابووری وکۆمەڵایەتییەکانی حکومەتی هەرێم. باشترین فورسەت بۆ لەکۆڵکردنەوەی ئەم بارە وشکاندنی قاڵبی حکومەتە تەقلیدیە کۆنەپەرستەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، پەیوەست بوونی ڕاپەڕینی ئەم نەوەیە بە ڕاپەڕینی عیراقەوە. خەلکی عەراق وبەتایبەت گەنجان ولاوانی عیراق داوای گۆڕینی سیستەمی سیاسی دەکەن، داوای دابینکردنی ژیان ویەکسانی وکاردەکەن. خەڵکی عەراق وکوردستان پێکەوە هاوخەباتی وهاوئامانجی خۆیان پەیوەست بکەنەوە لەگەڵ یەکدا وبەرەیەکی هاوبەش بە ڕوخاندنی تەواوی دەسەڵاتی بورژوازی لە عەراق وکوردستاندا پشت بدەنە یەکتر. هێزە

ئازادیخوازو چەپ و سوشیالیست وکۆمۆنیستەکان لەم نێوەدا، هیچ کات بەئەندازەی ئێستا ئەم هاوخەباتی ویەکیتی یە چینایەتی یە پێویست نەبووە.

سەرەتای ئایاری ٢٠٢٠

بەربەمەرگی بە کۆمەڵەی پەنابەران لەیۆنان بگرن !... جەمال کۆشش

دەوڵەتانی ئەوروپا پێویستە یەکسەرە بەهانای پەنابەرانی یۆنانەوە بچن بەتایبەت دورگەی لێسبۆس Lesbos (کەمپی مۆریا Moria)
ڕێککەوتنی نوێی ئەوروپای یەکگرتوو لەگەڵ تورکیا کاتێکی زۆرتری دەوڵەت(کە بەنیازن وئەکەیتان بۆ کردووە)، دەستپێکردنەوەی پرۆسەی لێکۆڵینەوەی داواکانی پەنابەران کاتی زۆرتری دەوڵەت(کە لە١.٤.٢٠٢٠) ەوە لەیۆنان دەستپێکردۆتەوە. هەر لەمانگی فیبریوەری ٢٠٢٠ ، سەدان ڕێکخراوەی لایەنگرانی مافەکانی پەنابەرانی نێونەتەوەیی وئەوروپایی ، سەدان نوسەر وسیاسەتمەدارو هەلسوڕاوان، دەیان نامەی کراوە یان ئاراستەی پەرلەمانی ئەوروپاو دەوڵەتەکانیان کردووە بۆ ڕزگارکردنی پەنابەرانی یۆنان بەتایبەت کەمپی مۆریا.
لەتەواوی یۆنان نزیکەی ١٠٠ هەزار پەنابەر دەژین، ژیانی ٤٣٥٠٠یان زۆر سەختە ئەوانەی بەسەر کەمپەکاندا دابەشکراون.(بە تایبەت کەمپی مۆریا، لە لێواری کارەساتێکی گەورەی مرۆیدایە).
زۆر دەمێکە لایەنگرانی مافەکانی پەنابەران داوای باشترکردنی هەلومەرجەکە دەکەن. تەنانەت پرۆفیسۆر Jean Ziegler (جین تسیگلەر (٨٦ ساڵ) وەک جێگری سەرۆکی نەردەی یوئین بۆ مافی مرۆف، لەسەردانی مانگی مەی ٢٠١٩ بۆ کەمپی مۆریا، کتێبێکی نوسی بەناوی (شەرمەزارییەکەی ئەوروپا)، هەر لەو کتێبەدا باسی ڕەقبونەوەی دوو مناڵ لەسەرما دەکات، هەوڵی خۆکوژی مەردمناڵ وپاشماوەی برینەکانی سەرجەستە، ڕاپۆرتیکی ووردە لە داڕوخانی هەموو بەهایەکی ئینسانی

ومافەکانی مرۆڤ وداواکانی پەنابەری . وە نەوی دەنێت ((ستراتیژی تیرۆر)) بۆ تۆقاندنی پەنابەران کە ئیدی لە بیر لە هەلاتن بەرەو ئەوروپا نەکەنەوە ودابنیشن لە نیو جەنگ وکوشتاروهەژاریدا زیندە بەچاڵ بکرێن.

تکایە، تکایە ، هیچی تر کات بەفیڕۆ مەدەن، هەلومەرجەکە یەکجار ترسناکە. لەکەمپی مۆریا نزیکەی ٢٢ هەزار کەس کە لەبنەڕەتدا بۆ کەمتر لە٣٠٠٠ کەس بنیاتنراوە کەکراونەتەوە، بۆ ١٣٠٠ کەس یەک بەلوعەی ئاو یان هەیە کە ئەویش بەزەی دەبەدرێت، بۆ سەدان کەس یەک توالێتیان بەر دەکەوێت، قەتارەی دوورودرێژی نۆرەکانی خواردن وتوالیت وئاو، پاڵەپەستۆو قەرەباڵخیەکی زۆریان دروستکردووە.

زبڵدانی گەورە وچڵکاوی قووڵ ، کەمترین ئاستی تەندروستی تیا بەدی ناکرێت. لەو ٢٢ هەزار پەنابەرە، ٨هەزاریان منداڵن وزیاتر لە ١٦٠٠ کەسیان ئەو منداڵە ومێرد منداڵانەن ودابڕاون لە کەس وکاریان یان خۆیان لە دەستکەس وکاریان هەڵاتوون. سەدان نەخۆش وپەککەوتە وبەتەمەنی تیدایە.، بئومێدی ، ترس لەئایندە، بێخزمەتگوزارییەکان، بێکار وبێ قوتابخانە، بواریان بۆ سەدان نەخۆشی دەروونی سازداوە.

بەگشتی پەنابەران هەموو شتێکیان لێسەندراوەتەوە کەداوایان لێدەکەن خۆیان کەرەنتینە بکەن.

زەنگی هۆشداریی کردنەوەکە لێیدا. لەکەمپی ریتسۆنا (Ritsona ی ٧٥ کم دوورە لەئەسیناوە) کە ٢٥٠٠ پەنابەری تیا نیشتەجێکراون ، لەسەرەتای مانگی ٤دا ژنێکی ئەفریکایی مناڵەی دەبێت، تاقیکردنەوەی فایرۆسی کرۆناکەی پۆزەتیف دەبێت، هەر لەو کەمپەدا، ٢٠ کەسی تریش هەڵگری فایرۆسەکەن و تەواوی کەمپەکەش لە کەرەنتینەدان.

تائێستا لەکەمپی مۆرینا بەپێی راگەیاندنەکان، کچێکی گریکی کە لەسوپەرمارکیتیکدا ئیشی دەکرد توشی پەتای کرۆنا بووە. بەڵام لە حاڵەتی پەڕینەوەی پەتاکە بۆ نێو کەمپەکە، ئیدی دەبێت پێشبینی کارەساتی گەورەی مرۆیی بکەین. دەبێت پێشبینی مەرگی بەکۆمەڵ بکەین.٢٢٠٠٠ هەزار کەس ٣ دکتۆریان هەیە.لە تەواوی نەخۆشخانەکان ٦ ئامێری هەناسەدان هەیە، داودەرمان زۆرکەم وگرانە. بەهۆی ئەم دەرد وپەتایەشەوە ، بەشێکی زۆر لەو خۆبەخشانەی یارمەتی پەنابەریان دەدا، کشاونەتەوە بۆ وڵاتەکانی خۆیان.

ئەم ئینسانانە لەلایەن مرۆڤایەتیەوە بە تیاچوون ومەرگ جێهێڵراون. نابێت رێگا بدەین.

بەپەلە گواستنەوەی پەنابەران بۆ هوتیلەکان، خانووچکەکان، دروستکردنی خانووی سەفەری تەختەیی ، دواکەوتن هەڵناگرێت ودەوڵەتی یۆنان بەرپرسی یەکەمە .

گواستنەوەی بەپەلەی هەموو ئەو پەنابەرانەی کەلەلایەن وڵاتە

ئەوروپییەکانەوە بەڕێینیان وەرگرتنیان پێدراوە.
حکومەتی عێراق و هەرێمی کوردستان بەتەنگ هانای ئەو پەنابەرانە عێراقیانەوە بچن و گیان وژیانیان لەم دۆخە سەختەدا قوتار بکەن.
هەمـوو ئەوانەی کەسـو کاریـیـان لە یۆنانـدا بەتـایبەت لەکەمپـی مۆرینادا گیریان خواردووە تکایە بەهانایانەوە بچن.

جەمال کۆشش ٥.٤.٢٠٢٠

نەبەردەکانی نەوەیەک /ڕاپەڕینی لاوان وخوڵقانی ئینسانێکی نوێ … جەمال کۆشش

واز لە ژینگە بهێنن، سیستەم بگۆڕن

نەوەی سـفرەکان، نەوەی ساڵـانی دوو هەزارەکـان بەدواوە، پێکهاتوویەکی کۆمەڵـایەتین لە ئاڵنکارییەکی نوێـدا ئامادەن بەڕاپەڕین ،بە هەڵتەکاندنی دونیای کۆن ، بە دەستدانە پێشخستنی کۆمەڵگـا ودامەزراندنی جیهـانێکی ئازاد(ڕادیکـاڵ دەبێتە واقیع/هەفتەنـامەی تسایت/ئەلمانیـا، سـەرەتایی ٦.٢٠١٩). نەوەیەک ساڵە خەماویی وتاریکەکانی دەیەی نەوەدەکانی منالەی ، لە نێو رۆژە لاویی وسەرکێشییەکانی پڕ شەوق وسۆزاییەکانی چێکردەتەوە، زانستە کۆمەڵایەتی وسۆسیۆلۆژی وتەکنەلۆژییەکانی ، توانایەکی هزری وبیری تیژی بڕیاری دروست وخێرای پێداوە..
نەوەیەک لە نێوەو وکپیدیایەکی زانیاری مەزندا، لە نێو گەورەترین کتیبخانەی دیجیتالیدا، بە دوو چرکە بتوانێت لە بارەی خۆی ودونیاو کێشە وپرسـیار وگومانەکـان لەسـەرهەقیقەت لە مەحەکبدات. نەوەی گلۆبەلایزەیشن وکۆکردنەوەی دونیـا لە چەنـد دیسـیکیک وداتـای پڕ زانیاری چەند هەزار لاپەڕەیی یە، نەوەیەک چەند زمانی زیندووی جیهانی دەزانێت ورۆژانە لە پەیوەندییەکانیدا وبە چالاکییەکانی وبە کارو بە بەهرەو خولیاکانی بەکاریدەهێنێت.
نەوەیەک، فورسەتیکی ناوازە وهەرزان وکاراوگونجاوو سادەی کەوتوتە بەردەست، بتوانێت بەشدارو چالاک وزیندوو بێت لە دروستکردنی

بیروڕای گشتیداو لەکۆلیکتیفی چالاکی□ ر□زانەییەکاندا، لە، نەوەیەک بەرهەمهاتووی قۆناخێکی نوێ یە ، هەست ولێکدا نەوەیەکی شێوە گشتیان لا دروست بووە، کە نامۆ وتوڕەن بە هەموو شتێکی ئێستای کۆن، لەدژی هیرارکیەت، پاتریۆتیستی ، ناسیۆنالیستیت، بێزارن لە سیاسەتی، لەکلتوری، لە نۆرم، لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە ترادسێۆنیەکانی، لە پیرۆزییەکانی، لەکاریزما و لەدۆگمە فکرییەکانی. نەوەیەکن وە تەنانەت کەوتونەتە ئەو دیو دابەشبونی جەندەری، ک□ نفسیۆن وناسێۆنەوە. ئەم نەوەیە زۆر بەدیار کڵێشە فەلسەفیەکانەوە دانیشێت، زیاتر پشت بە لێکۆڵینەوەی بواری زانستە سروشتی وفەلسەفە کۆمەڵایەتیەکان وئەزمون وداتا وستاتستیک دەبەستێت.

نەوەی سالانی سفرەکان، نەوەیەکی تۆلیرانس وکراوەن، هاو نیشتمانی جیهانی وکۆسمۆن و چەپخواز وئینساندۆستن. نەوەیەکن(زۆر لە نەوەی ساڵانی پێش شۆڕشی گەورەی فەرەنسا) دەچن، نەوەیەکن لەدایکدەبن وەک ئەوەی جیهان هەروا بوە، لە حیکایەتی سەرەوری بێزارن، ق□□شتی شارو لادێ نێوانیان خەریکە نامینێ ولادێیەکان یان دەچنە باوەشی قەهراوی پەراوێزی شار و یان خۆیان بە هەموو چەم وجۆبارەوە بەرەو شارۆچک□ یەکی مەدەدنی گەشە دەکەن.

لە نێو ئۆربانە مۆدێرنە گەورەکاندا، کەمایەتیەکی زۆر کەم تەواوی سەروەتی کۆمەڵگایان قۆرخکردووە و وەحشی دوای قازانجن ،لە ململانێ ولە کێبڕکێیەکی زۆرەملێی نێو خۆیانداو شکاندنەوەیی بە ناچاری بەسەر توند کردنەوەی هەلومەرجی بەره□م□انەوە ، وەک تاکە دەروازه□ی مانەوەی سیستەمی کەپیتالیزم، نائارامی و ڕاکە ڕاک و ئومێد وژیانی ملێۆنان ئینسانی ڕاپێچی نێو مانەوەی فیزیکی کۆمەڵگا کردووە ، شەڕی گەورەی ماڵوێرانی، فەزاحەتی فڕادانی هەزاران تۆن خواردن بۆ دانەبەزینی نرخ، بەخۆڵەمێشکردنی سەدان هەکتار زەوی بۆ ئەوەی کۆمپانیایەکی گەورەی جیهانی بتوانێت بەکەمێک هەرزان ترلە کۆمپانیا ڕکا بەرەکەی مەوادە خاوەکانی بگوازێتەوە.
ئاوی خواردنەوە لە ئاستی جیهاندا ، لەلایەن چەند فیرما وکارتیلی نێو نەتەوەییەوە، مۆنۆپلکراوە(نیستلەوئیڤیان…) . ئەم خەرەندە گەورە کۆمەڵایەتیە، لەلایەن دامەزراوەکانی دەوڵەتانێکەوە، کە زۆر کەم باکی بە ژیان وگوزەرانی ئەم نەوەیە هەیە، بە ڕووی هەموو ناڕەزایەتیەکدا ئەم کەمایەتیە دەپارێزرێت و بۆ ئەم ڕاسپاردەیەش، پەرلەمان وماسکی میدیایی و تەواو و سەربازیشی لەمەچکدایە.

ئەم نەوەیە لە پڕو کەمتر لە دەیەیەک ل□ بەرامبەر پەنجەرەیەکدا

وەستا کە دەوانەتە پانتایی ڕەھەندەکانی ژیان وبیەوێت بەچەند چرکەیەک جەوهەر وپروسەی ئاستییەکانی بە دەرکەوەت.(لەکاتیکدا سوقرات پێی وابوو ناتوانین ئەگەرەکان دیاری بکەین، یان تێبگەین و دیاریبکەین). نەوەیەکن زۆر لەبەرامبەر سیکسولیەتیەت وکراوەن و دیدگایەکی ئینسانیان بە نەوە خۆیان پەیداکردوە، منالە وژیان وکەسایەتی منالە، دەبەتە سەنتەر(دەستدرێژی بە سەر ماف وکەرامەتی منالە، وەک تاوانی یەکجار گەورە دەژمێردرێ وژیانی منالە دەبەتە سەنتەری ئهتماماتی کۆمەڵایەتی وسیاسی وئابوری وئایدۆلۆژییەکان). کێشەی پەنابەران و ژینگە و پرسی گەورە لە ئایندی خۆیان بەوەدام ناهێلن. لەبارەی سەردەمەکانی گەشەی مرۆڤایەتیەوە، زۆر جار لەگەڵ هەر داهێنان ووەرچەرخانەکی مەزن لە بواری میدیا و زانیاریدا، زەمینەیەکی یەکجار گونجاویان بە ئاپەڕەینی جەماوەری وشۆڕشە کۆمەڵایەتییەکان پیکهێناوە. وەک دۆزینەوەی ئەلف با، لەکەماری یۆنانی کۆن ورۆمادا، چاپ لە شۆڕشی گەورەی فەرەنسادا.

هەموو سیستەمەکە بەگەنی کردووە ..

لە کۆتایی مانگی ١٢ی ساڵی پارەوە ، وەتا ئێستا زیاتر ١٢٠ وەلاتی جیهان، لەشارە گەورەکان وشارۆچکەکان وقوتابخانەکان ، خوێندکاران ولاوان وهەڵسوراوانی ئەکۆ سیستەم و خەڵکی ناڕازیی ، خۆپیشاندان دەکەن ومیتنگی جەماوەری وکۆڕو کۆبونەوە ساز دەدەن. سەرەتا کەم وبایەخ وگرنگی ئەوتۆی نەبوو، ئێستا هەفتانە بەردەوام خۆپیشاندانەکان لەسەرانسەری جیهان بەسەدان هەزار کەس تێدەپەڕێنێت و بزوتنەوەکەیان لەژێر ناوی ((هێینی بۆ ئایندە)) ئاسۆی ئالتەرناتیفی سیاسی/ کۆمەڵایەتی بە دەربازبون لە وەحشەتی قازانج و کێشەکانی کۆمەڵگای ئەمڕۆی سەرمایەداری وەرگرتوە.
بەتایبەت لە ئەوروپا(سەر زەمینی واقعی نمای بزوتنەوەکە)مۆری بە زۆر لایەنی کۆمەڵایەتی وسیاسی ورۆشنبیری کۆمەڵگاوە کوتاوە. ئەو پرس وپرسیارانەی ئەم نەوەیە ، وەک چارتا وپلاتفۆرم ومانیفیستەکەی خۆی بەدەوریدا کۆبوەتەوە، و شێوازو تاکتک وئامرازەکانی تێکۆشانی بە دەکەن ، لە بەرتەسکی دیدگای لیبرالیزمی کلاسیکی تێدەپەڕێنێ و ناتەبا ودژ بە نیولیبالیزم و وژورنالیزمی ئاراستەکراوە، زۆر کەس بە درێژە وگەشەپێکردنی (بزوتنەوەی ئۆکیپای ستریت) ئەمەریکا دەزانێت لەکاتی ئەزمەی ئابوری ساڵە ٢٠٠٨ ویان فۆرمەکی نوێی (ناڕەزایەتی هەڵەک زەردەکان)ی فەرەنسا، بەرجەستەترین نمونەی سەرکەوتنی میدیای ئەو فلمە ٤٥ دەقیقەیە بو، کە (ریزە /Rezo) ناوەک بە تێکشکاندنی جەبەروتی پارتی دیموکراتی مەسیحی ئەلمانی لە

یوتوب کە خۆی دەرھێنەری بوو، بڵاوکردەوە، ١٣ ملیۆن کەس بینیوتی لە کاتێکدا ھیچ کام لەکەنالە تەلەفزیونیە زۆر بەناوبانگەکانیش ناتوانن بەو ژمارەیە بگەن.

پارتە سەوزەکانی ئەوروپا وئەم نەوەیە

پارتە سەوزەکان بەتایبەت لەئەوروپای رۆژئاوا، کەمێژویەکی ٣٠ /٤٠ ساڵەیان ھەیە، تەوەرەی سەرەکیان مەسەلەی ژینگەپارێزی بووە. دەورانی جۆراوجۆر، لە ولاتانی جۆراوجۆر با بەتێکی کۆمەڵایەتی/سیاسیان وەک تەوەرەی خەبات بەدەستەوە گرتوەو وکەمپینی جۆراوجۆریان بۆبەدیھێنانی سازداوە. دەمێک لەنێوبردنی ئەتۆم، دەمێک مافی ئاژەڵان، دەمیک سیستەمی تەندروستی ، دەمێک مافی کەمایەتیەکان، مافەکانی مر□ق وبەتایبەت پەنا بەران، سیستەمی خویندن، سیستەمی ڕێگ وبان و پاراستنی ژینگە وکەمکردنەوەی گازی ژەھراوی و لاستیک و..ھتد. بەدرێژایی ئەم ماوەیەش چ ڕاستەوخۆ لەگەڵ سۆسیال دیموکراتەکان لە حوکمڕانی ودەوڵەتدا بون یان لە شەقام لەگەڵ سۆسیالیستەکان وئانارشیتەکان وکۆمۆنیستەکان وکەنیسەکاندا بەپێی تیماو داواکانیان کۆمیتەی ھاوبەش وبەرەی بەرەنگاریان پێکھێناوە. بەڵام بەردەوام لە پەراوێزی کۆمەڵگا و بێ نینۆک لە دەسەڵاتدا بوون.

ھیچ کات بەئەندازەی ئەم یەکدوساڵەیی دوایی سەرنجی میدیا لەسەریان نەبووەو ھیزی سیاسیان لەکۆمەڵگا ودەسەڵاتیان لەپەرلەمان ودامەزراوە فەرمیەکاندا نەبووە. پێشتر زۆر ڕادیکاڵ ولە دژی لیبزالێزمی نوێ بون، وەک دەوترا(شووتی بون، ناوەوە سورو دەرەوە کەسک). ھەندێک بە کۆمۆنیزمی سەدەی بیست ویەکی دەچواند. ڕاستە ئەم نەوەیە مەیل وسمپاتیان بە گشتی بۆ سەوزەکان ھەیە وئەمەش خالێ لاوازیانە، لاوان بەگشتی پشتیان لە پارتە تەقلیدیە سواوەکان کردووە، ئەم چەکەرەکردنەوەی سەوزەکان ،دەتوانین بەکورتی دیاریبکەین، ئەو گۆڕانە چۆنایەتیە یە لە پارتە سەوزەکان،لە بری ڕادیکالیەتی دژی کاپیتالیزم، خەباتی چینایەتی ئێستا پێکەوە ژیان وسازانئ کۆمەڵایەتی یە،لە بری ناکۆکی چینایەتی وسیستەمی کەپیتالیزمی بە کارەساتەکانی ژینگە،. لەو کاتەی پارتە تەقلیدیەکانی تری کۆمەڵگا لە شوێن خۆیان بەدیار بەرنامەکانیاوە دانیشتبون، پارتە سەوزەکان ئەو خۆگونجاندن وپ□ش□ویەیان پەرەپێدا، کە لاوان وھیواکانیان وخەونەکانیان لە خۆیاندا بگونجێنن. پەرچەمی خواست وخەونەکانی لاوان، خوێنگەرمانە بەرزکەنەوە وخۆیان لەگەڵ ئەم نەوەیە بسازێنن.

لاوانی کوردستانی عێراق (عێراق) وپرۆژەی کۆمۆنیستی

نەوەیەکی بەئاگا وسەرکیش وتووڕە لە دەسەڵات ولەکۆی سیستەمی پیکهاتەی لەقڵبدانی تەنگی ژیانی پەیدا بووە. ئەم نەوەیە، بەدەست سیاسیە کۆنەپەرست و دەستکەوتە پیرۆزەکانی ڕابەروقارەمانە نەتەوەییە چاوچنۆکەکانەوە، رۆحی هەلاهەلا بووە. ژیانی رۆژانەی ئاسایی، ئەم نەوەیە، گیرۆدەی گەورەترین چەقبەستنی سیستەمی سیاسی وکۆمەڵایەتی وحزبی بوه. لە نێو بازنەی ب□ت□ی حوکمڕانی بنەماڵەیی ودەسەڵاتێکی قەهراوی دا، سەرگەردان بەئەبەدی دەسوڕێتەوە، نەوەیەکن، چاوەڕوانی وتموحی باشترکردنی ژیانیان، لەگەڵ دیواری بەرزی حەسارەکانی دەسەڵات وکۆمەڵگادا، لەگەڵ تفەنگبەدەستەکانی ((ناوچەو مەڵبەندەکان))و یاساوڵە چاو زیتەکانی مۆڕال وئاین وکلتورو پایە بەرزی دەوڵەمەندە دەبەنگەکاندا، ڕووبەڕوو دەبێتەوە.

نەوەی ساڵانی سفرەکان، بەراورد بە نەوەی ساڵانی نەوەدەکان، مانەوە لە کوردستان گیریان خوارد . شەپۆلی ناڕەزایەتیە جەماوەری وتاکیەکان، خۆرۆشنبیرکردن وچالاکیە فکری وسیاسی وهونەرییەکان، بایکۆتی هەلیژاردنی پەرلەمانی وڕووەرگێڕان لە پارتە تەقلیدی وکۆنەپارێز وهەرەمیی□کان، روناکی بەخشن وتاکە ئومێدن کە خۆیان ڕێگایەکی جیاواز بۆ ئازادی وبۆ پێشکەوتن و بۆشۆڕش هەڵبژێرن.

لە تەواوی ئەو هاوڵاتیانەی کوردستان، لە یەک کەسی هەموو ئەو لاوانەی لەڕێگای کۆچ وهەڵاتن، زیندانیکران لەلایەن دەوڵەتانەوە، خنکان، سوتان، بریندار بون، بزر بوون، سەقەت بون ، بەزۆر دیپۆرتکرانەوە، چارەنوسی مناڵەکانیان، هاوسەرەکانیان، ئەوان هاوڵاتی پلە دەیی نیشتمانی دایک نەبوون، حکومەتی هەرێمی کوردستان، میشێک میوانی نەبوو، نە شکاتێک، لێپرسینەوەیەک، تەلەفۆنێک، سەردانیەک، نەبوو. تەنانەت خەرجی لاشەی کارەساتەکانی ڕێگاوبانیشی نەگرتە ئەستۆی.

ئەو نەوەیەی مانەوە ش لە کوردستان، هیچ نلێپرسراوەتیەک ونەخشەیەکی حکومەتی هەرێم نەبو، بۆ ڕەخساندنی هەلومەرجی گونجاوتر بۆ ژیان وپلاندانان بۆ کەمکردنەوەی کۆچ ولە نێوبردنی هۆکارەکانی هەڵاتن و سەرهەڵگرتن.

ئەم نەوەیە جوانترین ڕۆڵەکانی لە جەنگی بەرەنگاری لەدژی دەسەڵاتی بۆرژوازی کوردیدا گیانیان لەدەستداوە، لە بەردبارانکردنی بنکەو بارەگای حزبە دەسەڵاتدار وئۆپۆزسیۆنە هەلپەرست وپۆپۆلیستەکاندا (ڕێژوان وسورکیووبیلال وگەرمیان و.........). لە دژی هەژاری ونەداری، بێرێزی وشکۆدا(سۆرانی مامە حەمە)، لە دژی گەندەڵی وتاڵان

ودیکتاتۆری ژەنەراڵەکان(کاوە گەرمیانی)، لە دژی کەی سیستەمی گەندەڵی وپاتریارکی و چاوچنۆکی وپاوانی موڵک وماڵ وسیاسەت ودەسەڵات وجیاوازی چینایەتی(سەردەشت عوسمان).

شوناس وخەباتی چینایەتی

نەوەی ساڵانی دوهەزارەکان، نەوەیەکن خەون وخولیای جیاوازیان لا پەیدا بوە. زۆر ئینساندۆست وژندۆست وژیاندۆست وکتیب دۆستن. ئەو نەوەیەی پەیدا بووە، کەمتر پیاوسالارو ئەگرەسیف وشەڕاوین. نەوەیەکن ئیدی حیکایەتەکان، کەمتر جێگای خوێقاندنەوەی داستانە سەرەدییەکانیان دەبێت. دەورانی(زیندانی سیاسی وپێشمەرگەی کۆن وشۆڕشی ئەیلول)، کۆتایی دێت ، بابەتە کۆمەڵایەتی ویەکسانی وئازادییە سیاسی ومافە مەدەنی یەکان وهاوڵاتی بون وخۆشی وشکۆ وڕێزو بوونی ئینسانی، جیگای دەگرێتەوە. ئەم نەوەیە ناکۆکی یە چینایەتیە کلاسیکیەکانی کەپیتالیزم بە شەپۆلە هزری وفەلسەفیە نوێیەکان پەرچەمدار دەکات.
ئەم نەوەیە کوردبوون، ناکاتە تاکە شوناسی و ئیسلامیش بە نامۆ دەزانێت بە بوونە جیهانیەکەی. ئەم نەوەیە ،دەبێتە بەشێکی هەڵپەکراو لە لە تەوژمە جیهانیەکان وئارەزووی قولی شکاندنی سنورەکان و گەڕیدەیە وتینووی گەشت وگوزارە. ئەم نەوەیە ئیدی ناتوانێت لە حەساری خێزانە گەورە خێڵەکیەکاندا، ئاسودە بێت وهەست بەئارامی بکات. ئەم نەوەیە دەیەویت ئازاد بێت وماف وکەرامەتی پارێزراو بێت. ئەم نەوەیە سیما وئاکار، جل وبەرگ وئادابی، هەلسوکەوتی رۆژانەو مامەڵەی لەگەڵ دایک وخوشک وهاوسەروباوک وبراو هاوڕێیە کاندا، نوێ یە ودەیەوێت کەسایەتیەکی درێژکراوەی میژوی کۆن نەبێت. شوناسی نەوەی نوێ، نەخەملێوە، بەڵام فرچکەکەو گەلاوێژەکەی یەکجار ئایندە بەخشن.

نەبەردەکانی ئەم نەوەیە:

(واز لە زینگە بهێنن، سیستەم بگۆڕن)، (هەموو سیستەمە کە بە گۆڕن)، لە خۆپیشاندانە گەورەکان وبەزمانە جۆراوجۆرەکان بەرز دەکرێنەوە، ناوەڕۆکی دژی کاپیتالیستی ئەم ڕاپەڕینەی لاوان وێنا دەکات. کە دەنگە زۆریش خۆپیشاندەران لە ئالۆزی سیستەمەکە نەگەن. نەبەردەکی واقعیە، ئەو جدالاتە فکری وسیاسیانەی ئەمڕۆی کۆمەڵگا، لە ناتەبایی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری لەگەڵ مانەوەی ئینسانیەتی ئینسان،ناکۆکی چارە هەڵنەگری سودی سەرمایە وتەبایی وخۆشگوزەرانی کۆمەڵایەتی دانیشتوان. هەر پێشکەوتنەکی بواری زانست وبواری

گەشەپێدانی کەمەڵایەتی، دەکاتە سەرچاوەی فەرهود وکێبڕکێێ کەڵەکەی سەرمایە.لاوان لە نێو ئەم ژینگەیەدا ، لە نێو ئەم پرسیارو تەوژمە سیاسی وفکریانەدا، لە نێو ئەم خۆپیشاندان ومانگرتنانەدا، دەتوانن ئاسۆیەکی گەشی سۆشیالیستی بەدی بکەن.

ئەم نوسینە کورتە تایبەت نیە بە خەباتی لاوان بە ماف وداوای تایبەت بە خۆیان وتوێژەکەیان ، بە فراوانکردنەوەی باخچەو ودروشانەوەی پرشنگی جوانی وبەختیان، بەڵکو گیان وئایدیا و خەونەکانیان لە گۆرینی سەرتاپای کۆمەڵگادا، وەک داینەمەی هێزێکی نوێی شۆڕشگێر، وەک پەیدابوونی ئینسانێکی نوێ کە دەیەوێت بە زوویی لە چەوسانەوە، لە ئەشکەنجە، لە هەژاری، لە شەڕ، لە نەزانین،لە دەسەڵاتی دیکتاتۆری ڕزگاری بێت. ئەم نەوەیە هێزێکی نوێ مارکسیزمی ئۆرسۆدۆکسی دەکاتە ئامرازی رۆشنکردنەوەی واقعیاتی چینایەتی وکۆمۆنیزمی نوێش دەکاتە پراتیکی شۆڕشگێڕانە.خەیاڵی نیە و مجامەلەش نیە، بەشاییەکی سیاسی گەورە هەیە، لەبەردەم بابەتە کۆمەڵایەتی ویەکسانی وئازادییە سیاسی ومافە مەدەنی یەکان وهاوەڵاتی بوون وخۆشی وشکۆ وڕێزو بوونی ئینسانی، جیگای ئالتەرناتیفیی کۆمۆنیستیدا چاوەڕێی نەوەیەکی هۆشیاروبە دەربەست دەکات.

گریمانی یەکجار زۆرە، شوناسی سیاسی ئەم نەوەیە لە ڕێکخراوی کوردستانی ئەلتەرناتیفی کۆمۆنیستی لەعێراقدا، بەرجەستە ببێتەوە. پەرچەمی نەوەیەکی ئینسانی سۆسیالیست وئازادیخوازو هۆشیارو ناڕەزایی بەدەستەوە بگرێت. ئەم نەوەیە. ئینسانێکی نوێ یە.

جەمال کۆشش
١٤.٦.٢٠١٩

تتری□ری سەردەشت عوسمان، قۆناخی ململانێیەکی بێکۆتایی …

جەمال کۆشش

یادێک لە رۆژی ٤/٥/٢٠١٠

کردەوەی تیرۆری سەردەشت عوسمان

پرۆسەی تیرۆرکردنی سەردەشت عوسمان، زنجیرە ڕوداوێکی ڕوونن و پێکەو□ بەستراون. سەردەشت عوسمان، وەک ژورنالیستێکی ڕەخنەگر(دەرگاکان دامەخەن ، دونیا لەدەرەوە دەمانبینن(........، وە نزیکەی سەرجەمی بەرھەمەکانی))، وەک نوسەرێکی بەتوانا بۆ دەرخستنی گەندەڵی ، وسەرکوتی وەحشیگەری دەسەڵاتی کوردی، ناشرینی خودی ئازادی بۆ ڕیاکارە سیاسیەکانی (ھەموو ڕاکەن، ئازادی ھات)، (............) وەک ھوۆمۆریستێک، فەنتازیا وجوانی وشەوقدانەوەیەکی تایبەت بە خۆی ھەیە(من عاشقی کچەکەی بارزانیم) . ھەروەک چۆن پێنوسەکەی، خۆشەویستی دەوروبەری(بیرەوری ھاوپۆلەکانی لە زانکۆ و ژیانی کۆمەڵایەتی وکەس وکاری)، کاراکتەر وکەسایەتی پێدەگا و دخ□مڵێت وھەر لەماوەیەکی کورتی ژیانی تایبەتی ورۆژنامەگەری و نوسیندا ھ□□□د□دا وپەرەدەستێنێ وت□□د□کۆشێت (ڕاستگۆیی)و(بەدەربەستی) و(ئیرادە) لە بۆتەی نوسینەکانیدا بەژنێکی ڕاوستاوی ھەبێت. (وشەنخونی وبەپرەنسیپ بەڵام بۆ نەوەیەك کە جوامێری لە ئیرادەیەتی مانای شەرمەزارییە/سەردەشت عوسمان) بە دیار ئازادی ئێوەوە دابنیشین.

. مافیایکانی نێو مافیاکان ێ(وەک شێرکۆ بێکەس بۆسەردەشت عوسمان ووتەنی) بەھەمان ووردەکارییەوە، لەووردودرشتی ژیانی دەکۆڵنەوە ، نەخشە وپلانی چەپەڵ دادەڕێژن. ھیچ گومان ھەڵناگرێت تیرۆری سەردەشت عوسمان ب□ بەرنامەیەکی تۆکمەو□ پلان ونەخشە ب□ بەرزترین وسێکوچکەی دەسەڵاتەوە گرێدراوە.ن. سەردەشت عوسمان، ئاگادار دەکرێتەوە کە ھەولیر ج□ب□ھ□لێت(وەک ل□ نامە ونوسینەکانی دا دەردەکەوێت، ڕوو بکاتە ھەندەران ، یان بچێتە سلیمانی،دواتر دێمەوە سەر ئەوەی بۆ ئەمانە ھەلنابژێریت سەرکێشی دەکات ولەھەولێر دەمینێتەوە) . پاشان ھەڕەشەکان توندوتیژتروقەھراوی تر دەبنەوەو بە ڕفاندن وتیرۆر، سڕینەوەی فیزیکی لەسەر شانۆی ژیان بە کۆتاییەکی تراژیدی دەگات.

ھەمان زنجیرە ڕوداوی ھاوڕێی ھەمیشە زیندوو(نەزیر عومەر لە شارۆچکەی سومەیل لە ٢٥.٨.١٩٩٣)، دوبارە دەبێتەوە. نەک ھەر لەرۆژنامە وڕێکخراوە جیھانیەکان، پەنجەی تۆمەتباری بۆ پارتی

دیموکراتی کوردستان (وەک واشنتۆن پۆست و.ڕێکخراوەی ئەمەنستی ئەنترناسیۆنال) دەکەن ، ب□ک□ بەزمانی کوردی هەر لەوێبسایتی سەردەشت عوسمان بە زمانی سۆرانی، خوێنەر بە وردی هەموو پلانەکە، کەسەکان، پلە وپایەیان ، بە ووردەکارییەوە. ئاگادار دەبێت. /http://www.sardashtosman.com/ku بە پاکتاوکردنی جەستەیی سەردەشت عوسمان، ئازادی رۆژنامەگەری وەک بەشێک لە ئازادییە سیاسیە سەرەتاییەکانی خەڵکی کوردستان، لەگەڵ زەبرێکی قەرەبوونەکراوە ڕووبەڕوو دەبێتەوە کە ململانێیەکی چارەنوساز لە نیوان خەڵک و دەسەڵاتدارانی هەولێر دەکاتەوە.

سەردەشت عوسمان ونوسین

نوسینەکانی سەردەشت، ووزەی وشکۆوتوانامەندی ودڵنییایی ی بەخشیەوە، بە تیۆری بە لە کردەوەی شۆڕشگێرانەدا بەخشیەوەووش. ەووتارەکانی . توانای بەکارهێنانی گوزارشتکردن ڕاستیەکانی ئاوێتە یوکردنی بارگاوی بە وشیاری چینایەتی بۆ بەسەرچوونی سەردەمی بە چەکی ڕوبەڕبونەوە لەگەڵ هێزە کۆنەپەرست ودەسەڵاتە خێلەکیە شێوە حوکمڕانیەکان لە پوخترین وئارامترین وساناترین ستراکتوردا بەرجەستەکردەوە. . ئەوانەی گلەییان بوو لەوەی نوسین گلەییان بوو، لەئاست زەبری قەهراوی وملهوڕی دەسەڵاتدا هیچی پێناکرێت، لە نوسین بێ هیوا ببون، سەردەشت عوسمان داری بیروهۆشیاری وئومێدی ئازادی بەخوێنی گەشی ئاودا. وزۆر بلێیە. سەردەشت بە ماوەیەکی کورتی کاری ڕۆژنامەگەری، پێنوسێکی خارای وەهای داهێنا لەق ەڵەمێکی پەیداکردنوسینی درکاندنی نهێنیەیەکانی ناوەوەی کە گەورەترین وبەهێزترین هێزی نا واقعی لەبەرامبەر خۆیدا ڕاگرت (ئاوێنەیەکیان بدەینێ تا بەقووڵی خۆیان ببین/سەردەشت عوسمان) کە چەند دزێوو ناشرین وتاریک وڕیسوان. ،

زۆر بەڕێز بەزمانی جۆراوجۆر دەربارەی سەردەشت عوسمان، نوسینیان بڵاوکردۆتەوە، زۆریک ل□و□ان، ئەو خاڵەیان بە ووردی بەرچاوخستوە، چاندنی ترس ودروستکردنی ژینگەی تۆقاندن ،زۆر فراوانترە لە پاکتاوکردنی جەستەیی ڕۆژنامەنوسێک. ئەو ئینسانکوژەی مەخزەن لە نێو دەمی رۆژنامەنوسێکدا بەتاڵدەکات(ئاماژە بۆ دامداختنی بە کۆمەڵ، بۆچاوپڕخوێنی زاڵم وچۆک پێدادان بەریزی رۆژنامەنوسان ورۆشنبیرانمان ، سامناکی مەرگ لەبەرامبەر هەر کەسێک کە سەردەشت ئاسا بێت(دکتۆر عەلا مەشذوب، چیرۆکنوس ونوسەری عێراقێ بەماوەیەکی کەم، پاش بلاوکردنەوەی ووتاڕیکی ڕەخنە ئامێز لەسەر ژیانی خومەینی لە پاداشتی ١٣ ساڵ مانەوەو داڵدەدانی لەلایەن عێراقەوە،

لەدەمەوئێوارەی ڕۆژی ٢.٢.٢٠١٩ لەشاری کەربەلا بە ١٣ گوللە تیرۆریان کرد، کە هیچ پێویستی بە ١٣ گوللە نەبوو).

ئەو خەنواندنە تەحەددایەکی زۆر قەزەونە وتاڵانکردنی کەرامەتی سەرجەم وتاک بەتاکی هەست وسۆزداری سەرەتایی ئینسانەکان وپەکەوە هەڵکردنە. زۆر نوسەری بەهێز لەبارەی تیرۆری سەردەشتەوە نوسویانە، کە ئامانجی تیرۆرەکە، پەیامەکی ترسناکتری لە خودی تیرۆرەکە هەڵگرتووە. ئەو فەزایەی پەیامەکە لەزەمانی تیرۆرەوە بە کەمەڵگا وڕۆشنبیران وڕەخنەگرانی دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان نیازی خوێقاندنی هەیە، مەودای دەپێچێتەوە بە سەرتاپای ژیان.

تەنانەت بە خەونەکانیش.پرسیار لەسەر بونمان وەک مروڤی سادە، وەک خەڵکی ئەشەکی ونەو بازارو کاروژیان. وەک لاو، وەک ڕۆشنبیر، وەک ئەوەی هەناسەمان هەیە وبەندەکەین وچاومان هەیە دەبینین وئارەزوومان هەیە ودەمانەوێت پیادەی بکەین . سەردەشت دەچێتە نەو ئەگی ژیانمانەوە ئەگەر بمانەوێت وەک ئینسانەکی بە شکۆو وشیارو ئازاد بژین. دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان، ئەم جۆرە لە مرۆڤەکانی ناتوانێت لە سنوری خۆی ئەگا بدات، (وەک لە نامەکانی سەردەشتیداهاتووە کە ئەبێت هەولێر جیبەجێیت) دەنا لە ناوی دەبەن، سەردەشت پەیداگری دەکات لەمانەوەوخەڵاگری و
نوسین لەسەر سەردەشت عوسمان، ئەرکەکی یەکجار یەکجار قورس وئەستەمە، چونکە ئەو هەڵەیکی زۆر ڕۆشنی دیاریکرد، بە هەڵوەستی بەکردەوەیی ڕۆژنامەنوسیی شەشگەلانە. ئەو ئاگاداری ڕۆشنبیری جیهانی بوو، فەلسەفەی دەخوێندەوە، چاوی تا دەرەنگانی شەو بەدیار پیاوە گەورەکانی هزرو وهونەر وئەدەبەوە.دادەهات . تەمەنی تەنها ٢٣ەم بوو. بەڵام هۆشیاری چینایەتی بە پێویستی گۆڕینی سەرتاپای دامەزراوەکانی دەسەڵات و پەیکەرەی هیرارکیی کلتووری دیکتاتۆریانەی کەمەڵگای کوردستانی هەبوو.

نوسینەکانی بەرجەستەی پەداویستیە زۆر ناچارییەکانی شەقام بوو، کاتەک دەسەڵات باکی بە ئایندەی نەوەکانی، بە ماناوەی ئاسایی دانیشتوانی جوگرافیەکەی نەبێت، لانی کەم گوێەکی هەبێت بە بیستن، دەنا دەبێت بڕوات ، ئەو موستحیلی داوا نەکردووە، بەڵام ئەوەی داوای کردووە موستەحیلە لە عەقل ووژدانی ئەم دەسەڵاتە بۆوشێتەوە، دەمەکە ئەحمەدی شاملو وتویەتی (ڕۆشنبیرانی کەمەڵگاکانی ئەژهەڵاتی ناوەڕاست دەبێت کەوی موستەحیل کوناودیو کەن).

سەردەشت عوسمان ولایەنە سیاسیەکان

چەند سالێک لەمەو بەر پرسیارێک لەدامەزرێنەری سایتی ویلکس (ژولیان ئەسەنگ ، هەفتامەی دی تسایت ١٧.٤) دەکەن، لەسەر هەڵبژاردنەکانی ئەمەریکا و جیاوازییەکانی نێوان کۆمارییەکان ودیموکراتەکان، وەڵامی ئەسەنگ ئەوە دەبێت، وەک جیاوازی نێوان نەخۆشی مەلاریا وسیلە. لەڕوانگەی سەردەشت عوسمانەوە، جیاوازی نێوان یەکێتی وپارتی یش هەروایە. پارتێکی سیاسی (یەکێتی) هەندێ جەللادییەتی لەریزەکانی خۆیدا شاردبێتەوە، کە بەخوێنساردیەوە دەستبەرێت بە کوڕە تاقانەکەی دایکێ لانەوازەکەی ولە بەرچاوی هاوژینە هاوچیرەکەی پێ تراژیدیەکەی ڕزگاربووی جەنۆسایدی ئەنفال، بە تەنهاش لەسەرلێکۆلێنەوە ڕۆژنامەگەرییەکانی بەفاکت ودکیومێنت لە تێوەگلانی گەندەڵی بەرپرسە گەورەکانی، ئیدی چ کارەساتێکە بۆ ئینسانی وەک سەردەشت ڕوو لە سلێمانی بکات.

ئەو ئەندام ولایەنگری بزوتنەوەی گۆڕانیش نیە، لەو نامەیەی بۆ نەوشیروان موستەفاش کە بڵاوکراوەتەوە، بەڕوونی دەڵێت، من دەنگ بە ئەوە دەدەم، چونکە بونی ئەوە باشترە لە نەبونتان. من تەنها دەنگتان پێدەدەم و نەعرەتەو هاواری شەقامتان پێدەگەیەنم. ئەوە بەردەوام لە بەردەم زوومی ڕەخنەگرانەدا ڕادەگرم. ئەوەش لە بەرچاو بگیرێت کە بزوتنەوەی گۆڕان ئۆپۆزسیۆنێکی چالاک وکارای دەسەڵاتی ڕەهای حوکمڕانی ئەودەمی یەکێتی وپارتی بوو. بەڵام سەردەشت عوسمان خۆشباوەڕ نەبوو بە بزوتنەوەی گۆڕان. ئەو نەیهێشت پێگەی کۆمەڵایەتی ومەعنەوی خۆی بکرێتە سەرمایەی هەڵبژاردن ودەنگی جەماوەر بۆ کورسی پەرلەمان . بزوتنەوەی گۆڕانیش خۆیان ئەم ڕاستیەیان وەک خۆی ناسی ونەیانویست ونایەنەوێت کەیسی سەردەشت وەک کەیسی بزوتنەوەی گۆڕان بناسێت.

ڕێکخراوەی سەردەشت عوسمان بۆ ئازادی ڕۆژنامەگەری وخێزانە وریاو بەجەرگەکەی سەردەشت عوسمان
ڕێکخراوەی سەردەشت عوسمان بۆ ئازادی ڕۆژنامەگەری وخێزانەکەی، ڕۆڵێکی شایستەو گرنگی سیاسی ومێژوییان، لە هەراسانکردنی پارتی و دەسەڵاتدارانی هەولێردا بینیوە. ئەم کێشمەکێشە بەداخەوە هێشتا نەبۆتە تەوەرومەیدانێکی سەرەکی کۆمەڵگای کوردستان.

شەقام وخەڵک وئازادیخوازان وڕۆشنبیرانی شۆڕشگێر، زۆر بەداخەوە، بۆ بەرگرتن وپوچەڵکردنەوەی ئەم تیرۆرە نادیارو ئەم سیناریۆ سازییەئ دەسەڵات، ئامادەیی تەواویان نەبووە ونیانە. هەستەوەری

کۆمەڵگا بە مافەکانی، پشتیوانی کۆمەڵگا لە ئەندام ولەخۆی وبەشداری کۆمەڵایەتی لە چالاکیە سیاسی وڕۆشنبیرییەکاندا پێویستی بەدەستپێشکەرییەکی گەورەتر لە خەباتی تاک وگروپە سەرکزوبچوکەکانی هەیە. کۆمەڵگای مەدەنیی، بەڕێکخراوە موزیەفە مەدەنیەکانی ئێستای کوردستان لە ملهوڕیی ودەستدژێرییەکانی هێزە تاریکەکان ناپارێزرێت. ئەو شێوازانەی کە تا ئێستا گیراونەتە بەر بۆ دەستهەڵگرتن لە سەرکوتی سیاسی وتیرۆر هەڵسوڕاوانی ناڕازی بە دەسەڵات، جێدەستیان بە فراوان بونی سنورەکانی ئازادییەوە دیارە. پێمان وا نەبێت کە تیرۆریستەکان، کاردانەوەو جەماوەرییەکان لەبەرچاوناگرن. بیریان لەو ئەگەرانە نەکردبێتەوە کە پێشبینی دەکریت وبەهەمان شێوە پلانی تەکمەیان دانەنابێت بۆ پێککخستنی هەوڵەکانی جەماوەر لە دوایی کردەوە تیرۆریستیەکانیان.

پرسیارێکی زۆر قورسە ئەگەر بڵێین، ئایا نە دەکرا تیرۆری سەردەشت عوسمان ڕوو نەدات؟ بۆچی ئەمە ئەو فورسەتەمان پێدان کە ئەو مەمە داگیرساوەمان لەبکوژێننەوە؟ ئایا نە دەکرا تیرۆریستەکان بوەستێنرێن ؟ پرسیارێکی قورستر، ئایندەی ئەم دەسیەیە بە سەرجەم کایەکانی ئازادییەوە، بە کوێ هەنگاو دەنێت؟ سەردەشت عوسمان پەیوەندییەکی قوڵی بە شکۆو کەرامەتی هەمومانەوە هەیە. وەک خیزانەکەی دەڵێن ئەو ئیدی کوڕی کۆمەڵگایە.

شەڕی براکان لەسەر دەسەڵات ... جەمال کۆشش

تالانی وفەرهوودو تیرۆر زیندانی وسەرکوت بەرهەمدەهێنێتەوە هەروەها ئاشتیشیان

لەدوای ریفراندەم(٢٥.٠٩،٢٠١٧) بەدواوە کێشەکانی نێوان یەکێتی وپارتی، دەورەیەکی نوێی دەستپێکردووە. یەکێتی هەستی بە کەم سەنگی وبەحەواچوون دەکرد وخەریک بوو دەستی لەهەموو شت دەقرتاو بەئاسماندا بەرزدەبوەوە . حکومەتی عیراقی سەرکەوتنی گەورەی لەبەرامبەر داعشدا بەدەستهێنابوو، ڕایفراندەمیش (سەرەڕای هەموو

خیانەت وسەرکوت ونانبڕین ودزو تاڵانبەرییەی)، کەژاوەیەکی پیرۆزی بەدەوری پارتی دا کەشایەوە. پارتی لە هەردوو هەڵبژاردنی عێراق(١٢.٥.٢٠١٨) وکوردستانیشدا(٣٠،٠٩.٢٠١٨) سەرمەستی هەڵدانی پێکی سەرکەوتن و تەکاندنی تەپوتۆزی ڕیفراندۆم و بەستنەوەی پێلکوتانی یەکێتی وئۆپۆزسیۆنی کەن بوو.
لەپاش دەستکێشانەوەی مەسعود بارزانی ،(کۆتایی ئۆکتۆبەری ٢٠١٧) وەک بابەتێکی فەرمانەی دابەشکردنی دەسەڵاتەکانی بەسەر حکومەتی هەرێمدا، پارتی تەماحی لە یەکێک لە پۆستە هەرە باڵاکانی بەغدا (لەوانە سەرۆک کۆمار) بوو. نەومانەی کوردی جارێ تر دەورێکی تری شەڕەجنێو خۆگیڤکردنەوە کەوتەوە نێو براکان. . تا دەهات لایەنە براوەکانی پەرلەمانی عێراق ، گوشاریان بۆ سەر یەکیتی وپارتی زیاد دەکرد بۆ بەربژێرکردنی کاندیدکیان یان ڕێککەوتن لەسەر تاکە کاندیدێک.

پارتی ملینەدا،بۆ کاندیدی یەکێتی وئەوەبوو دکتۆر فوئاد حسێن وەک نوێنەری سەرۆک بارزانی بۆ سەرۆک کۆماری ئایندەی عێراق دەسنیشانکرا. بەڵام یەکێتی پێشتر لەلایەن ئەندازیارانی سیاسەتی عیراقەوە دڵنیایەکی بەدەستهینابوو. ئەوە بوو کاندیدی یەکێتی دکتۆر بەرهەم سالح ، لەبەرامبەر دکتۆر فوئاد حسێن کاندیدی بارزانی کەوتنە کێشمەکێشکی کۆمیدییەوە، کە بەشێوەیەکی تراژیدیی بە شانسی دکتۆر فوئاد کۆتایی هات.(بەرهەم ٢١٩ دەنگ ، فوئاد ٢٢دەنگ)

لەڕاستیدا ٢.ئۆکتۆبەری ٢٠١٨ ڕۆژی دەنگدانی پەرلەمانی عیراق ڕۆژی سەرکەوتنی بەرهەم سالح بۆ سەرۆککۆمار، نەک ١٦ ئۆکتۆبەر ٢٠١٧، هاوکیشەیەکی تری سیاسی لەکوردستانی عێراقدا دەستپیدەکات. بۆ ئەوەی پۆستی سەرۆککۆمار لەلای یەکێتی بمێنێتەوە، لەکاتێکدا لەسەر کاندیدیک ڕێکناکەون و هەموو ئەو کاندیدانەی تریش لە لەلیبوکەک زیاتر نین، حکومەتی عیراقی و لایەنەکانی نێو پەرلەمانی عێراقی، داوایەکی دیایکراویان جێبەجێ ببوو ، بەدەستەوەدانی کەرکوک وئارایشدانەوەی کەرکوک وناوچە سنورییەکانی کە پێشتر بەهاوبەشی هێزەکانی پێشمەرگەولەشکری عێراقی کۆنترۆڵکرابوو، پاش شکانی لەشکری عیراقی لەبەرامبەر داعشدا، هەندێ ناوچە هێزەکانی پێشمەرگە لەبەرامبەر داعشدا بەرگریان کرد وڕاوەساتانەوە. یەکێتی یان چەند باڵ وماباتێکی ناو یەکێتی لە پلان و لە مامەڵەیەکی ناشیریندا دەستپێشخەری بۆ گەڕانەوەی دەسەڵاتی بەغدا کرد بوو.
دەورێکی دی شەڕە جنێوی نێوان یەکیتی وپارتی بەبەهاراتی توندی

ژماردنی خیانەتەکان وملهوڕی وپێشێلکاری گەرمکرا. ئەمجارە دەستی پارتی لە تۆڵەکردنەوەی یەکێتی بەهانەیەکی گونجاوتری بەگیرهێنا. ئیدی بەخیانەتی نەتەوەیی گەورەو بزاندنی خەتی سوور، تۆڵە لە ملنەدانی یەکێتی بە تەسلیمبوون بەقەدەروقوەتی پارتی بە سەرەک کۆمار.

لەسەرەتای ساڵی تازەد۲۰۱۹ا، پارتی هیچ نەرمییەکی لە بەرامبەر لایەنە براوەکانی پەرلەمانی کوردستاندا نەنواند، وە زۆر بەباکانە مەرجەکانی خۆی بۆ هێزەکانی نێو پەرلەمان بۆ بەشداری لە دەسەڵات دیاریدەکرد وەهەردوو پۆستە گرنگەکانی سەرۆکی هەرێم (نەچیرڤان بارزانی)، سەرۆکی حکومەت (مەسرور بارزانی) ، قۆرخکرد وپرس وڕای بەکەس نەکرد. پۆستی نەوت و دەرەوەش هەر بۆ خۆی دەبێت، وە بێدەنگیەکی گشتی کە نیشانەی ڕازیبونەکی ترسناکەخەریکە دەکاتە ئەمری واقیع. یەکێتی پەرچەکرداری بێدەنگی کە متبوونی تووڕەبوونەکی لەخۆیدا شاردبووەوە، چەند ڕۆژەی گەڵەی بە دەستیبرد بۆ گرتن وڕاونانی ئەندامان وکادرانی پارتی ، بەهەمان شێوازو هەندێک قەهراوەی تر، پارتیش دەستی برد بۆبارمتەگرتنی کادرەکانی هەولێری یەکێتی. ئۆپۆزسیۆنی پاکەجەکانی سەردەمی ۱۷ شوبات وملخواروشکستخواردوەکانی ئەم دەورەیە، دەستەوەستان تەماشای حەمەی حاجی مەحمودیان دەکرد، نێوەندگیری بکات وتوندوتیژییەکە خاو کاتەوە ئەوە بوو بەگۆڕینەوەی دیل بە دیل دەرگای گتوگۆی پێکهێنانی حکومەتی هەرێم کرایەوە. لە پرێسە کۆنفرەنسەکاندا هەواڵی ئەوەمان بیست بەهۆی نەخۆشیەوە بەڕێز هیرۆ خان نەیتوانیەوە بەشداری وەفدەکەی یەکێتی بکات.

یەکێتی دەستی برد بۆ ڕاگەیاندنی قەدەخەکردنی تەڤگەری ئازادی وڕێکخراوە نزیکەکانی سەر بەتەڤگەر وداخستنی بنکەو ئۆفیسەکانیان لە ناوچەی سلێمانی. هاوکات سەرککۆماری عێراق سەردانی تورکیای کرد ولە پریسە کۆنفرەنسەکەی لەگەڵ ئەردۆگان سەرۆکی تورکیا کە بەرهەم ساڵحی وەک دەستی ئازیزم یان هاوڕێی بەوەفام تاریف کرد، ڕووبەڕووبونەوە و بنەبڕکردنی تیرۆریان وەک ئامانجی هەردوولا باسلێوەکرد. ئەو هەنگاوانەی دواتری یەکێتی لە گرتن وزیندانی کردنی ئەندامان ولایەنگرانی تەڤگەری ئازادی وداخستنی سینەما سالم ونەهێشتنی مەراسیم وئەم کردەوانە بۆ ئەوەیە کە پشتیوانی ئەردۆگان بەدەستبهێنی بۆ گوشار خستنە سەر پارتی کە چێگەوپێگەیەکی شیاوتری لە پەیکەرەی دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم پێبدات.

لێرەوە دەتوانین باشتر لە ڕەوەندەکە ولە پرۆسەکە ووردبینەوە.. چ

شەری یەکتــرو چ شەڕی نێــوخۆیی لەگەڵ لایەنەکــانی دیبکەن، ئامــانج پاوانی دەسەڵات وگومرگ ودزینی نەوت وسەروەت وسامانە، چ ڕیکبکەون وئاشتی بکەن هەر هەمان کارەسات بەرهەمدەهێنەوە.